

Міністерство освіти і науки України
Молдавський Державний Університет м. Кишинев (Молдова)
Університет політичних та економічних європейських знань ім. Костянтина Стере (Молдова)
Кишиневський державний педагогічний університет імені І. Creanga (Молдова)
Гомельський державний університет ім. Ф. Скорини (Білорусь)
Східно-Казахстанський державний університет імені С. Аманжолова (Казахстан)
Термезький державний університет імені Ойбека (Узбекистан)
Північний національний університет м. Інчуань, провінція Нінся (КНР)
Державний університет м. Піза (Італія)
Бартинський університет (Турція)
Школа професійної освіти Університету Еге (Туреччина)
Туркменський державний педагогічний університет
імені Сейітназара Сейді (Туркменістан)
Азербайджанська державна морська академія (Азербайджан)
Академія Державної пенітенціарної служби (Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії та філософії
Кафедра права та методики викладання правознавства

95 річниці Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка – присвячується

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

ТОМ I

Матеріали

*II Міжнародної науково-практичної конференції
студентів та молодих учених
17 травня 2019 р.*

*Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 9 від 22 квітня 2019 р.)*

Редакційна колегія:

Іваній Олена Миколаївна

– завідувач кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

Кучук Андрій Миколайович

– професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук

Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених (м. Суми, 17 травня 2019 р.) Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 307 с.

У збірнику викладено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених. Збірник буде корисним для науково-педагогічних працівників, які цікавляться питаннями права, а також для здобувачів вищої освіти при підготовці до навчальних занять з правничих дисциплін і їх поглибленого вивчення.

Друкується в авторській редакції. За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.	
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА.....	9
Биконя А., Биконя О.	
Еволюція теорії розподілу влади в історії світової політико-правової думки.....	9
Гайденко О.	
Правова політика радянського уряду щодо православної церкви у 1920-1930-х рр.....	11
Волкова Л.	
Особливості романо-германської правової сім'ї.....	13
Гдичинський В.	
Концепція зміни парадигм у працях Томаса Куна.....	17
Гембар А.	
Поняття та сутність медичного експерименту за участю людини.....	19
Завгородня Ю., Шерстюк М.	
Забезпечення прав дитини як завдання правової держави.....	22
Коба М., Сабіров М.	
Взаємозв'язок правової та духовної культури військовослужбовців Національної гвардії України.....	24
Копиленко П.	
Правові стратегії як філософсько-правове джерело розвитку сучасних правових систем....	26
Курова А.	
Гендерна рівність: вітчизняний досвід.....	29
Личик О.	
Річ Посполита як об'єкт політичних маніпуляцій інших країн (друга половина XVIII ст.).....	31
Обзор А.	
Міжнародна ситуація в балканському регіоні на початку XIX століття.....	34
Пірог А.	
Проблематика парадоксальності філософсько-правових уявлень людської особистості в сучасному правовому становищі суспільства.....	36
Спичак Т.	
Портсмутський мирний договір і його наслідки для Російської імперії.....	38
Тихонов Є.	
Правова держава в Україні: пріоритети та перспективи.....	40
Шрамович В.	
Поняття «використання», як форма реалізації правових норм.....	42
Сакунова А.	
Нельсон Мандела — лідер африканського національного конгресу.....	44
Хайнак С.	
Развитие судебной системы в Беларуси 1917-1941 гг.....	46
Щурікова А., Дьякова Ю.	
Актуальні проблеми розвитку демократії в Україні.....	49
СЕКЦІЯ 2.	
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.	
МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО.....	52
Бобріченко В.	
Регіональна система захисту прав людини.....	52
Бучко М.	
Систематизація виборчого законодавства в Україні як вимога часу.....	54
Верченко А.	
Порушення на виборах Президента України 2019.....	56

Вознюк О.	
Міжнародно-правові основи міграційної політики Європейського Союзу.....	58
Воробйова В.	
Правове регулювання громадських об'єднань в Україні на сучасному етапі.....	61
Галюк О.	
Переваги судово-правової реформи в Україні.....	63
Гетьман Я.	
Статут ООН та його значення у сфері захисту прав людини.....	65
Глоба А.	
Цифрова нерівність як прояв проблеми реалізації права людини на доступ до Інтернету та інших інформаційних технологій у контексті конституційного права на доступ до інформації.....	67
Гриневич А., Петручик А.	
Правовий статус Європейського парламенту.....	70
Доля О.	
Особливості правосуб'єктності іноземців.....	73
Єйнікова К.	
Конституційне закріплення «адвокатської монополії»: плюс чи мінус конституційної реформи.....	76
Єлізаренко К.	
Особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.....	79
Єременко Є.	
Внесення змін до конституції: порядок ухвалення в Україні і в США.....	82
Жильникова Н.	
Система стримувань і противаг за законодавством України.....	84
Заблоцька А.	
Актуальні проблеми захисту прав дитини в Україні.....	87
Іванова Н.	
Юрисдикція судових органів ЄС: лісабонська реформа.....	90
Каландей В.	
Захист прав людини в рамках ЄС як одна з найважливіших проблем усіх держав світової спільноти.....	92
Карпенко В.	
Безпекова політика України.....	95
Клименко А.	
Хартія основних прав Європейського Союзу як один із важливих документів щодо захисту прав людини в рамках ЄС.....	98
Ковальова О.	
Проблеми реалізації народного суверенітету.....	100
Корольов Є.	
Тенденції зміцнення громадянського суспільства в Україні.....	103
Кравцова З.	
Співвідношення понять «державна влада» та «публічна влада» в конституційному праві.....	107
Кулик Т.	
Право на мирні зібрання: міжнародний (регіональний) та національний стандарт.....	109
Лесько А.	
Правовий статус фізичної особи-підприємця.....	112
Лисенко Н.	
Міжнародно-правові основи міграційної політики ЄС.....	115

Макаркіна К.	
Право на евтаназію: чи можливо це в Україні?.....	117
Марищенко Я.	
Захист прав потерпілих у кримінальному провадженні.....	119
Матковська І., Матковський Б.	
Реформи у сфері захисту прав жінок.....	121
Мерцалов Д.	
Структура механізму імплементації рішень ЄСПЛ.....	125
Обзор А.С.	
Способи реалізації виборчого права в країнах ЄС та можливість їх втілення в Україні...	127
Оліцький В.	
Особливості регулювання функціонування релігійних організацій в Україні.....	131
Остапенко А.	
Актуальні питання захисту персональних даних особи в Україні.....	134
Паладієва Я.	
Застосування Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року і рішень Європейського суду з прав людини в практиці Конституційного Суду України та конституційних судів країн Європи.....	137
Пекарчук А.	
«Мовний закон» в Україні: теоретико-правовий дискурс.....	141
Пірог А.	
Проблема конституційних механізмів стримувань і противаг у контексті взаємодії Президента і гілок влади в Україні.....	143
Пірог А.	
Проблематика реформування положень Конституції України.....	146
Погуляк Б.	
Культурно-духовні права й свободи людини і громадянина в Україні.....	149
Подрез Ю.	
Особливості регулювання мовного питання в Україні.....	150
Рудий В.	
Виборча система США.....	153
Рудницька К.	
Національний захист прав дитини, котра залишилася без батьківського піклування.....	155
Сребняк Д.	
Пріоритет прав людини у правовій та соціальній державі.....	157
Тертиця А.	
Еволюція наукових підходів аналізу міжнародних організацій в глобальному світі.....	159
Тертиця А.	
Міжнародно-правове регулювання взаємодії держав у сфері запобігання корупції.....	163
Туряк Х.	
Захист прав дітей, які перебувають у місцях позбавлення волі за скоєні кримінальні правопорушення.....	166
Федорук А.	
The state as the main subject of international law.....	168
Цюприк В.	
Право на штучне запліднення: проблеми реалізації та доцільність закріплення в Конституції України.....	170
Чумак А.	
Деякі аспекти міжнародно-правового режиму замкнутого та напівзамкнутого моря.....	174
Чумак А.	
Особливості співробітництва України з МВФ.....	176

Штанько Ю., Озерський І. Законність проведення перевірки на поліграфі.....	180
СЕКЦІЯ 3. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	184
Браславець І. Проблема трудової міграції в Україні.....	184
Гаврилишина О. До питання про форму трудового договору.....	186
Кулієва Г. Принцип свободи праці в трудових відносинах.....	189
Канюк М. Захист честі й гідності в трудових правовідносинах.....	190
Кушнір В. До питання соціального партнерства в Україні.....	192
Кушніренко А. До питання гендерної рівності в трудовому праві	196
Кравченко А., Матейчик В. Правові проблеми дискримінації праці жінок у трудових відносинах.....	198
Яременко М. Особливості правового регулювання праці осіб з інвалідністю.....	201
СЕКЦІЯ 4. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.....	205
Апаров А.М., Сема В.В. Правові основи електронної комерції в Україні. Нариси до становлення.....	205
Баранова Є. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців.....	209
Букрєв М. Адміністративні делікти у сфері здійснення банківської діяльності та організаційно-правові заходи протидії ним.....	212
Гнітько І. Теоретично-концептуальні засади професійного здоров'я та професійного довголіття державного службовця.....	216
Гуденко Д. Оплатне вилучення та конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення: сутність, особливості застосування та розмежування.....	218
Денисенко К., Личик О. Удосконалення організаційного забезпечення протидії домашньому насильству.....	220
Іваній В. Механізм правового регулювання міграційних процесів в Україні.....	223
Казанчук І. Щодо змісту і значення адміністративно-правових інструментів публічного управління сферою охорони навколишнього природного середовища в Україні.....	226
Коваль Р. Муніципальна варта як інституційна форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування.....	230
Курсик В. Пов'язані особи у сфері публічних закупівель: деякі аспекти правового регулювання в Україні.....	233

Кучер О.	
Деякі організаційні питання діяльності фізичної особи-підприємця.....	236
Любич С.	
Правове регулювання державної служби в Україні та державах Європейського Союзу: компаративний аспект.....	239
Маленко К.	
Адміністративна відповідальність як засіб профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності.....	242
Мартиненко В.	
Удосконалення системи управління міським землекористуванням у контексті децентралізації влади.....	248
Мерцалов Д.	
Дискреційні повноваження та зловживання владою їх відмінності.....	250
Мерцалов Д.	
Єдина судова інформативно – телекомунікаційна система.....	252
Озерський І.	
Медіація в адміністративно-правових спорах: проблемні питання та перспективи.....	254
Омельяненко В.	
Стратегічні аспекти публічного управління в інноваційній сфері.....	258
Осіпова О.	
Особливості відшкодування моральної шкоди в порядку адміністративного судочинства у справах про надання адміністративних послуг.....	260
Остапенко А.	
Підвищення штрафів для забезпечення безпеки дорожнього руху: ефективно чи ні?.....	262
Остапенко А.	
Щодо питання легалізації вогнепальної зброї в Україні.....	264
Пеньшина С.	
Деякі аспекти правового регулювання моніторингу як способу фінансового контролю у сфері публічних закупівель	267
Пірог А.	
Адміністративно-правовий примус в контексті державно-правових заходів впливу.....	271
Поліщук А.	
Адміністративна скарга як засіб захисту громадян у сфері виконавчої влади.....	274
Приходько В.	
Щодо оцінювання результатів службової діяльності державних службовців.....	277
Тимченко А.	
Облігації внутрішньої державної позики як інструмент боргової політики України.....	280
Товкун О., Ліпинський В.	
Тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів справах про порушення митних правил.....	282
Фойт С., Задніпряний В.	
Імплементация регламенту про захист даних ЄС (GDPR) в законодавство України.....	285
Харчук М.	
Фінансовий контроль в Україні: теоретико-правові аспекти визначення поняття.....	288
Хилевич Т.	
Обмеження щодо ведення передвиборної агітації на виборах Президента України.....	291
Черниш В.	
Публічні послуги в Україні: поняття, завдання, ознаки та принципи надання.....	294
Чумак А.	
Напрями удосконалення регулювання судових процедур.....	297

Шавлак В. Податок на нерухоме майно: порівняння законодавства України та країн Європейського Союзу.....	299
Шамрук Н., Замура К. Поняття корупції та корупційного злочину в законодавстві України.....	301
Шишко А. Правові наслідки порушення оприлюднення інформації про здійснення публічних закупівель в Україні.....	304

СЕКЦІЯ 1.
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА.
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Биконя Артур Сергійович,
*курсант 1 курсу Одеського державного
університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Биконя Оксана Павлівна,
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Академії Державної пенітенціарної
служби України, м. Чернігів, Україна*

**ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ
ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ**

Ідея поділу влади, як засобу її обмеження та самообмеження, розвивалась поступово і набувала широкого розвитку у зв'язку з потребами демократизації державного і суспільного життя. Аналіз розвитку історії поділу влади протягом кількох сторіч свідчить про суперечливе розуміння його змісту.

Актуальним є теоретичне обґрунтування нової системи рівноваги в середині державної влади, зміни ролі політичних партій в системі поділу влади. Це пов'язано, передусім, з виникненням нових підходів щодо розуміння влади в історії світової політико-правової думки та наявних традиційних державно-правових інститутів.

Історично доведено, що механізм стримувань і противаг забезпечує державній владі можливість підтримувати баланс між її складовими, урегулює взаємодії розбіжності, які виникають без допомоги ззовні.

Проблеми теорії поділу влади у вітчизняній та всесвітній юридичній науці розглядаються в контексті загальнотеоретичних підходів до реалізації поділу влади, незалежного функціонування її окремих гілок. Питанням теорії поділу влади присвячені праці таких вчених, як Арістотеля, В. Авер'янова, Г. Гегеля, Т. Джефферсона, С. Дністрянського, М. Драгоманова, В. Журавського, М. Грушевського, І. Канта, Дж. Локка, Н. Макіавеллі, Дж. Медісона, В. Мономаха, Ш. Монтеск'є, П. Орлика, В. Шаповала, В. Шатіла та ін. [1-7].

Проведений нами аналіз наукових праць з права, свідчить про те, що проблема історії теорії поділу влади залишається недостатньо дослідженою.

Актуальність проблеми дослідження зумовлюється низкою чинників: необхідністю теоретичного переосмислення характерних особливостей теорії розподілу влади; важливістю наукового обґрунтування гілок державної влади; потребою практичної реалізації принципу поділу влади в різних країнах, у тому числі, і в Україні, насамперед, проаналізувати систему «стримувань та противаг» та законодавче закріплення принципу поділу влади в Україні.

Метою доповіді є дослідження в історичному ракурсі сутність теорії розподілу влади в Україні та за кордоном.

Багатовікова історична практика переконливо підтверджує, що неодмінним елементом демократії та правової держави, яка б забезпечувала належний рівень політичних свобод та захисту прав людини та громадянина, є принцип розподілу влади. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблематика дослідження теорії розподілу влади розглядалась ще в епоху античних цивілізацій, а потім і в середньовічних (Реформація та Просвіта) державах в контексті забезпечення збалансованого функціонування системи державно-владних відносин держави в розбудові інституційно-правових механізмів та збалансованого розподілу повноважень [4-5; 7].

Традиційно народження теорії поділу влад в політико-правовій літературі пов'язується з такими іменами, як Платон, Аристотель, Полібій, Цицерон, Ш.Л. Монтеск'є, Джеймс Гарінгтон та Джон Локк [1-6].

Зробивши історичний ракурс щодо дослідження проблема історії теорії поділу влади в різних країнах світу, зазначаємо, що Платон, Аристотель, Полібій та інші мислителі поклали в основу класифікації державних органів відмінність між ними по їх функціональному призначенню (законодавча функція, виконавча функція, діяльність судів) [1-2]. Було закладено фундамент для наступного обґрунтування організаційного відокремлення різних видів державних органів (гілок влади) і закріплення за кожним з них спеціальних повноважень, що відбивають їх функціональне призначення.

Середньовіччя (Реформація та Просвіта) підготувало основні ідейно-теоретичні і духовні передумови для подальшого розроблення і модернізації концепції “поділу влади” стало. Реформація, поряд з Відродженням і Просвітою, з'явилася саме тією основою, на якій досить успішно розвивалася протягом, майже трьох сторіч, західноєвропейська і виросла з неї американська правова і політична культура [4-5; 7].

Визначаємо, що у принцип поділу влади закладено те, що: закони повинні мати вищу юридичну силу та прийматися тільки законодавчим (представницьким) органом; виконавча влада повинна займатися в основному виконанням законів і лише обмежена нормативною діяльністю, бути підзвітною главі держави та лише в деякому відношенні парламенту; між законодавчим і виконавчим органами має бути забезпечений баланс повноважень, що виключає перенесення центру владних рішень, а тим більше всієї повноти влади на одного з них; судові органи незалежні та діють самостійно; усі суперечки повинні вирішуватися тільки конституційним шляхом і через правову процедуру; конституційна система повинна передбачати правові способи стримування кожної гілки влади, тобто містити взаємні противаги для всіх гілок влади.

Література:

1. Асмус В. Платон. Мысль, 1969. 247 с.
2. Васильев В. А. Сократ о благе и добродетели. Социально-гуманитарные знания. 2004. №1. С. 276-290.
3. Доватур А. Политика политики Аристотеля. М., 1965, С. 40-45.
4. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. К. Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

5. Любашій В.Я., Мордовцев А. Ю., Тимошенко І. В. Теорія держави і права. Ростов-на-Дону, 2002. С.208-209.
6. Монтеск'є Ш. О духе законів. Історія вчень про право і державу. Х. Легас. 2002. С. 247-288.
7. Сурнін В. Історія становлення та розвитку системи стримувань та противаг в організації влади в державі. Публічне управління: теорія та практика. 2014. Вип. 3. С. 21-26.

Гайденко Олексій Васильович,
*студент 5 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

ПРАВОВА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У 1920-1930-Х РР.

На сьогоднішній день питання церкви в Україні набуло нової актуальності у зв'язку з утворенням Православної церкви України. Саме тому потребує подальшого висвітлення історія релігії в Україні, особливо існування церкви як інституту за часів СРСР.

Цю проблему досліджували Л. Бабенко [1], Л. Владиченко [2], Л. Захарова [4], Д. Поспіловський [10] та інші.

Після Жовтневого перевороту 1917 р. більшовики почали поетапну реалізацію антицерковної кампанії. Декрет «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» був прийнятий Радою народних комісарів 20 січня (2 лютого) 1918 р. Згідно цього документу влада в державі мала світський характер, проголошувалася свобода совісті, а релігійні організації втрачали юридичні і майнові права [3]. Стаття 13 1-ї Конституції РСФРР від червня 1918 р. закріплювала положення Декрету про відокремлення церкви від держави і освіти. Де-юре надавалися рівні права як атеїстам, так і віруючим: «... свобода релігійної та антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами» [6]. Але де-факто ситуація була кардинально іншою: більшовицька держава не лише припиняла фінансування храмів та релігійних осередків, але й здійснювала репресії проти представників різноманітних конфесій, особливо проти РПЦ, яку тоді очолював патріарх Тихон. Також у статті 65 Конституції РСФРР 1918 р. йшлося про позбавлення громадянських прав всіх монахів та служителів «релігійних культів» [6].

Після того, як наприкінці 1919 – на початку 1920 рр. радянська влада остаточно утвердилася в Україні, аналогічна антирелігійна політика запроваджується на українських теренах. 19 (22) січня 1919 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд УСРР прийняв Декрет «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви», який навіть за назвою повторював російський січневий Декрет 1918 р. Влітку 1920 р. Рада Народних Комісарів УСРР затвердила постанову № 22 «Про погодження законодавчої практики УСРР і РСФРР у питанні відокремлення церкви від держави» (ст. 435) та відповідний

Декрет, за якими проведення процесу відокремлення церковних інституцій від держави та інші положення покладалися на Наркомат юстиції [2].

У 1922 р., офіційно оголосивши нагальну потребу допомогти голодуючим, радянський уряд ухвалює рішення про вилучення церковного майна, у першу чергу, коштовностей, та земель [4, с. 68].

У новій Конституції СРСР від 1924 р. не містилося статей і розділів щодо прав і обов'язків громадян держави, покладаючи все це на конституційні і законодавчі норми союзних республік відповідно до розділу «Про суверенні права союзних республік і про союзне громадянство» [8]. Наступного року урядом були заборонені будь-які релігійні відправлення і служби, які відбувалися поза стінами храмів без спеціального письмового дозволу місцевої влади. У тому ж 1925 р. був заснований «Союз безбожників» (з 1929 р. – «Союз воєвничих безбожників»). Організація займалася випуском друкованої літератури антирелігійного спрямування і зосереджувала значну увагу на відповідному вихованні молоді. Саме в період 1928-1929 рр. поновлюється боротьба влади з церквою. Різко обмежила діяльність церковників постанова ВЦВК РРФСР «Про релігійні об'єднання», яка дозволяла поновити репресії й утиски щодо священнослужителів [1; 11, с. 45].

У 1932-1937 рр. проводиться «безбожна п'ятирічка», у ході якої радянська влада розпочинає відкриту війну з релігійними рухами і бере курс на повне знищення релігійних конфесій та ліквідацію зовнішніх проявів релігійності. У 1933 р. багато релігійних організацій були звинувачені у фашизмі, внаслідок чого збільшилися репресії та адміністративний тиск на віруючих і священників. Багатьох з них звинувачували у «куркульстві» [9, с. 122]. У новій Конституції СРСР 1936 р. у статті 124 різниця між правами атеїстів та віруючих була вкотре поглиблена: «Свобода відправлення релігійних культів і свобода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами» [7]. Відтепер віруючі мали право лише на «відправлення релігійних культів». У 1937 р. розпочинається «Великий терор», внаслідок якого багато священнослужителів та рядових членів релігійних общин були засуджені до вищої міри покарання. Пік цих переслідувань тривав з 1937 по 1938 рр. Напередодні німецько-радянської війни не залишилося жодної православної церкви в Сумській, Кіровоградській, Вінницькій, Хмельницькій, Донецькій і Миколаївській областях [5, с. 512-513].

Таким чином, радянська влада від самого початку взяла курс на боротьбу з церквою, у першу чергу – ідеологічну. За часів політики НЕПу репресивні заходи більшовиків щодо віруючих та православних церков були значно послаблені, але цей період тривав недовго і невдовзі переслідування не просто поновилися, а збільшилися в рази. Відбувалося поступове наростання антагонізму у відносинах керівництва держави і церкви, що в майбутньому вилилося у нові хвилі репресій і переслідувань церковників з боку уряду.

Література:

1. Бабенко Л. Як українців робили атеїстами: державна політика проти релігії у перші десятиліття радянської влади. Україна модерна. 2017. URL: http://uamoderna.com/md/babenko-atheism?fb_comment_id=1464853866946349_1466487213449681#f236f878ea6358 (дата звернення: 30.04.2019).

2. Владиченко Л. До історії державного органу у справах релігій в Україні. Частина II: 1920-1991 роки. Релігія в Україні. 2011. URL: <https://www.religion.in.ua/main/analitica/11954-do-istoriyi-derzhavnogo-organu-u-spravah-religij-v-ukrayini-chastina-ii-1920-1991-roki.html> (дата звернення: 30.04.2019).
3. Декрет о свободе совести, церковных и религиозных обществах. 20 января (2 февраля) 1918. URL: <http://www.rusarchives.ru/projects/statehood/08-33-dekret-svoboda-sovesti-1918.shtml> (дата звернення: 30.04.2019).
4. Захарова Л. Б. Отношение власти и церкви в начале 1920-х годов: кампания по изъятию церковных ценностей. "Вестник Самарского государственного университета". 2013. № 2 (103). С. 64-70. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otnosheniya-vlasti-i-tserkvi-v-nachale-1920-h-godov-kampaniya-po-izyatiyu-tserkovnyh-tsennostey> (дата звернення: 30.04.2019).
5. Колодний А. М. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник. Київ: Т-во "Знання", КОО, 1999. 735 с. ("ВИЩА ОСВІТА ХХ СТОЛІТТЯ").
6. Конституция РСФСР (Основной Закон). Принята V Всероссийским съездом Советов в заседании от 10 июля 1918 года. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1918.htm#1> (дата звернення: 30.04.2019).
7. Конституция СССР (Основной Закон). Утверждена Чрезвычайным VIII съездом Советов Союза ССР 5 декабря 1936 года. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1936.htm> (дата звернення: 30.04.2019).
8. Основной Закон (Конституция) СССР 1924 года. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1924.htm> (дата звернення: 30.04.2019).
9. Пімоненко М. Історія церкви євангельських християн-баптистів на Сумщині. Протестантська Реформація на Сумщині: історія, сучасність, перспективи: збірник наукових праць. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. С. 119-126.
10. Поспеловский Д. В. Русская православная церковь в XX веке. Москва: Республика, 1995. 511 с.
11. Чередниченко А. Церква та держава в УРСР: становлення моделі відносин на початку 1920-1930 рр. Історія та сучасні виклики непокараних злочинів радянського тоталітаризму проти Церкви: матеріали Міжнародної наукової практичної конференції. Дніпропетровськ: «Пороги», 2015. С. 44-55.

Волкова Людмила Андріївна,
*студентка факультету іноземної та
 слов'янської філології Сумського
 державного педагогічного університету
 імені А. С. Макаренка,
 м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'І

Однією з основних правових систем сучасності є романо-германська правова сім'я. Це яскравий приклад того, як усередині одного історичного типу співіснують кілька різних правових систем. Романо-германська правова сім'я представляє собою групу правових систем, які виникли на підставі римської правової спадщини. Це найбільш велика правова сім'я, правові системи якої склалися в країнах континентальної Європи, Латинської Америки, Далекосхідної та Південно-Східної Азії, колишньої французької Африки.

У розвитку романо-германської правової сім'ї дослідники виокремлюють три періоди. Перший період розпочався з закінченням існування Західної Римської імперії у 476 р. та продовжувався до кінця XII ст.

Уже у XIII ст. розпочинається другий період розвитку романо-германської правової сім'ї, який продовжувався до кінця XVIII ст. та у цілому співпав з епохами Відродження та Просвітництва: «Нове суспільство знову усвідомило необхідність права» [1, с. 57]. Внаслідок чого і розпочалося відродження романо-германського права. Процес його формування отримав назву «рецепція римського права». Основним змістом рецепції було відновлення дії того нормативного, ідейно-теоретичного змісту римського права, яке опинилося пригодним для регулювання нових відносин більш високої ступені суспільного розвитку.

До цього типу правової системи, як правило, відносять правові системи, що виникли на Європейському континенті на основі канонічного та звичаєвого права і рецепції римського права [3; с. 54].

Підґрунтям розвитку системи романо-германського права служили загальна культура і традиції країн континентальної Європи, що сприйняли римське право завдяки його популяризації в університетах – італійських, французьких, німецьких. Саме університети створили в XII–XIII століттях загальну для європейських країн юридичну науку на базі зводу законів (кодексу) Юстиніана (529–534 рр.). Рецепція римського права розпочалася з його тлумачення і завершилася вмиканням абстрактних норм у кодекси європейських держав [4].

Велику роль в «очищенні», переробці і пристосуванні римського права до умов життя в XIV ст. відіграла школа глосаторів, що поставили за мету встановити початковий зміст римських законів, її діяльність продовжила школа постглосаторів. Процес запозичення і використання римського права (його понятійного апарату, структури, логіки викладу, юридичної техніки) одержав назву рецепції. Особливої популярності рецепція римського права набула в Німеччині з XV ст., справивши на неї більш сильний вплив, ніж на Францію.

Певний внесок у становлення романо-германського типу правової системи зробило канонічне (церковне) право завдяки величезному впливу католицької церкви і найширшій юрисдикції церковних судів (особливо в Іспанії). Становлячи собою систему канонів – правил, встановлених церквою і пристосованих як до устрою церкви, так і до життя віруючих (шлюб, заповіт), канонічне право ґрунтувалося на принципах римського права, вивчалось в університетах нарівні з римським цивільним правом. Між ними існував взаємовплив. У результаті в одних країнах континентальної Європи римське право стало чинним, в інших – визначило напрямок змісту національного права, що формувалося [4].

Виняткова доля римського права, що зберегла за ним величезне значення протягом низки століть, пояснюється тим, що римське право було найбільш розробленою формою права, що базується на інституті права приватної власності. Це обумовило можливість його пристосування до товарно-грошових відносин, що зароджувалися в надрах феодальної Європи.

Основи системи національного права країн континентальної Європи були закладені в буржуазну епоху, коли суспільні відносини досягли рівня зрілості і

цілісності, а суспільна свідомість віддала перевагу керуватися результатом систематизації правових норм.

Йшов процес внутрішньодержавної уніфікації права, без якого не могла сформуватися правова система держави.

У XIX–XX століттях визначилися романський і німецький підтипи (групи) правових систем, затвердилися їх загальні специфічні риси: 1) пріоритет закону як головного інструменту в створенні національної правової системи; 2) кодифікація законодавства з метою звільнення від застарілих норм і понять [4]. Зараз демократичні традиції романо-германського права поповнилися ідеями створення «європейського будинку», Євросоюзу.

Романо-германський тип правової системи – це сукупність національних правових систем держав, що мають загальні риси, які проявляються в єдності закономірностей і тенденцій розвитку на основі давньоримського права і його пристосування (разом із канонічними і місцевими нормами-звичаями) до нових національних умов. Його характерними рисами є домінування нормативно-правового акта як форми (джерела) права, поділ системи права на дві підсистеми — публічну і приватну, диференціація і кодифікація галузей права [2; с. 381].

Романо-германський тип правової системи охоплює країни континентальної Європи: Францію, Бельгію, Люксембург, Іспанію, Португалію, Нідерланди, Австрію, Ліхтенштейн, Німеччину, Швейцарію, Бельгію та ін. Вплив романської і німецької груп континентального права виходить за межі Європи: Латинська Америка, значна частина Африки, країни Близького Сходу, Японія, Індонезія [5; с. 227].

Попри множинність визначень права, сформульованих у цих країнах, загальним для них є вказівка на нормативність права, розгляд норми права як загального правила поведінки, встановленого законодавцем або уповноваженими органами. Дефініція права ґрунтується на визнанні норми права як моделі, масштабу поведінки загального (однакового для всіх), узагальненого (абстрактного, без деталізації), певного формально-визначеного характеру. Відзначається, що норма права створюється не суддями не суддями, а є результатом вивчення практики (її узагальнення) відповідно до принципу справедливості, моральності [4].

Визнання нормативності права як неодмінної його ознаки (а відтак, і регулятивного характеру права) дозволяє законодавцю чітко і оперативно регулювати суспільні відносини. Проте узагальнений характер норм права потребує уваги до їх тлумачення з метою уточнення волі законодавця, забезпечення єдності їх розуміння і реалізації. Норми тлумачення судовими, арбітражними, іншими органами є повторними, похідними від норм, створених законодавцем. Вони роз'яснюють, конкретизують положення законів. За правильністю інтерпретацій норм стежать спеціальні органи. Отже, у поняття права романо-германського типу правової системи включається система норм права, а також норм-роз'яснень (тлумачення), що виходять насамперед від законодавців і судів [4].

Система права континентальних країн Європи має свою структуру, що складається, як і в римському праві, із двох підсистем -- публічної і приватної.

У підсистемі публічного права домінують імперативні (категоричні) норми, які не можуть змінювати учасники правовідносин. У підсистемі приватного права переважають диспозитивні норми, і тільки в тій частині, в якій вони не змінені учасниками відносин. Всі норми права мають чітку «прив'язку» до конкретних галузей та інститутів права, що є результатом впливу юридичної доктрини, яка акцентує увагу на необхідності врахування предмета і методу правового регулювання. Галузі права визнаються найбільш значним структурним елементом системи права.

Різні галузі права в окремих країнах мають неоднаковий ступінь розробленості і кодифікації. Значна частина приватного права кодифікована, чого не можна сказати про публічне право. Особливо це стосується адміністративного права. Воно було розроблено у Франції, після чого введено іншими європейськими країнами. Правда, адміністративне право в цілому не кодифікувалося навіть у Франції. Тільки частина відносин, що регулюються адміністративним правом, увійшла в створені зібрання законодавчих і підзаконних нормативних актів. У деяких країнах (ФРН, Австрії, Бельгії, Італії, Швейцарії) творцями адміністративного права були адміністративні суди, які вирішували спори з адміністративно-правових питань, що, природно, вплинуло на своєрідність формування цієї галузі права в зазначених країнах [4].

Абстрактний характер юридичного мислення юристів континентальної Європи (на відміну від конкретного, «прецедентного» мислення загального права) дозволив відпрацювати і систематизувати інститути права.

Порівнюючи англо-американську і континентальну правові системи, К. Цвайгерт і Х. Кьотц відзначають: «На континенті прагнуть створити правову систему без прогалін, у США і Англії для юристів орієнтирами служать судові рішення. На континенті відчувають радість від наукової систематизації, у США і Англії царює глибокий скепсис щодо будь-яких узагальнень, що висушує душу. На континенті оперують поняттями, які починають часто жити власним життям, що таїть у собі небезпеку для тих, хто їх застосовує. А в Англії і США всьому цьому віддають перевагу наочні уявлення про предмет і т.д.» [4].

Проте континентальне право має особливості в кожній країні. Об'єднуючі їх риси не можуть зменшити своєрідності і розходжень, особливо помітних між малими і великими країнами (за територією і кількістю населення).

Література:

1. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с фр. В.А. Туманова. М.: Международ. отношения, 1999.
2. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. К.: Кондор, 2006.
3. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу. Навчальний посібник Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
5. Теорія держави і права: Навч. посіб. / В.М. Субботін, О.В. Філонов, Л.М. Князькова, І.Я. Тодоров. К.: Знання, 2005.

Гдичинський Віталій Богданович,
*аспірант кафедри державно-правових
дисциплін Вищого навчального закладу
«Університет економіки та права
«КРОК», м Київ, Україна*

КОНЦЕПЦІЯ ЗМІНИ ПАРАДИГМ У ПРАЦЯХ ТОМАСА КУНА

Сучасне трактування терміна «парадигма» застосовується у значенні, яке розробив американський фізик, філософ і історик науки Томас Кун (1922–1996) у праці «Структура наукових революцій» [1]. Мета дослідження Куна полягала в тому, щоб схематично окреслити концепцію науки, ґрунтуючись на історичному підході до дослідження власне наукової дійсності [2]. Кун розробив концепцію прогресування науки, в основу якої покладено історію науки, будучи переконаним, що наука розвивається у результаті науково-технічних революцій, в фундаменті яких покладено саме зміни парадигми. В авторській передмові Кун дає таке визначення: «Парадигми – це визнані усім загалом наукові досягнення, які протягом історичного часу надають науковому співтовариству модель постановки проблем і їхнього вирішення» [3]. У подальшому, як зазначав Т. Кун, він виходив за межі власного визначення парадигми. Як наслідок, з часом дана дефініція почала використовуватись у двох різних трактуваннях: «...з одного боку, термін «парадигма» вказує на всю сукупність переконань, цінностей, технічних засобів і та ін., характерних для членів даного співтовариства; з другого боку, вказує на один вид елемента в цій сукупності – конкретне розв'язання головоломок, які, у разі їхнього використання моделями чи як зразки, можуть замінювати експліцитні правила як основу для розв'язання нерозгаданих ще складних завдань нормальної науки» [4]. Перше значення терміна Кун подавав як соціологічний, згодом замінивши його терміном «дисциплінарна матриця» [1,с.19]. Це можна пояснити тим, що згадана дефініція – дисциплінарна парадигма, враховує належність учених до певної дисципліни, а матриця складається з впорядкованих різних елементів (складників), причому кожних з яких потребує подальшої специфікації.

Друге значення терміна, на думку Куна, є глибшим у філософському контексті [2]. Отже, у Куна «дисциплінарна матриця» складається з чотирьох основних складників: по-перше, символічні узагальнення, або формалізовані конструкції, які застосовують члени наукового співтовариства безапеляційно й одноставно, без розбіжностей у трактуваннях; по-друге, метафізичні загальнометодологічні уявлення, концептуальні моделі; по-третє, загальні цінності даного наукового співтовариства; по-четверте, зразки, тобто визнані всіма приклади. Характеризуючи останній, четвертий, складник дисциплінарної матриці, Т. Кун наголошував при цьому, що для даного елемента термін «парадигма» був би «абсолютно доречним лінгвістично» [2]. Саме цей компонент загальних групових настанов у першу чергу і спонукав автора використовувати у дисертаційному дослідженні саме це слово.

Т. Кун вважав парадигму загальноновизнаним зразком, що становить новий центральний елемент [1]. Можливість використання як зразка у вирішенні певних проблем є для дослідника методом уподібнення завдання з тим, з чим він уже стикався у своїй дослідній практиці. Вміння виявляти такий метод означатиме, що «тепер вчений володіє баченням, перевіреним часом і вирішеним науковою групою» [2]. На останок Кун наголошував, що «результатом цього процесу є «неявне знання», яке можна набути скоріше завдяки практичній участі в науковому дослідженні, ніж завдяки засвоєнню правил, які регулюють наукову діяльність» [2]. Відповідно, під «зразком вирішення проблем» слід розуміти неявне знання, яке покладено в основу розв'язання складних завдань способом, дозволеним науковим співтовариством. Однак постає слушне запитання, що саме розуміти під «неявним знанням». На нашу думку, позиція Куна не до кінця зрозуміла, аргументуючи її, він достатньо вільно оперує термінами «знання» і «пізнання», практично ототожнюючи їх, це бінальне питання, яке можна означити як «абсолютизована наука».

Беручи до уваги предмет нашого дослідження – загальнотеоретичні засади правових парадигм, можна стверджувати, що правова наука також являє собою органічне поєднання статичності – як результат пізнання, і динаміки – як діяльність, що забезпечує такі наявні знання, й водночас діяльність із використання наявних правових знань у досягненні новітніх науково-правових результатів. Будь-яке пояснення змісту правової науки без урахування органічних зв'язків згаданих вище елементів виявиться неповним і однобоким. Піддаючи аналізу позицію Т. Куна, дійшли висновку, що Кун не розрізняв науку як процес здобуття-напрацювання знань, з одного боку, і з другого – як науку зведених знань, тобто наукове дослідження, його результати і наслідки. Ми вважаємо, що Кун, намагаючись розділити поняття «дисциплінарна матриця» і «парадигма», зробив суттєвий крок для поглиблення цих понять і усунення розбіжностей у цьому питанні. Отже, сьогодні під парадигмою розуміють лише те, що безпосередньо програмує результат і керує процесом пізнання. Усю сукупність знань із долученням до неї парадигми як процесу пізнання, Кун став називати «дисциплінарною матрицею». Однак, на нашу думку, Кун не до кінця усунув неясності в своїй аргументації, тому що, розділяючи досліджувані нами поняття, він у нових судженнях так і не спромігся розділити дефініції «знання» і «пізнання». Про що свідчить думка самого Т. Куна про те, як він розуміє «неявне знання»: «Коли я говорю про знання, втілене в загальноновизнаних прикладах, я не маю на увазі ту форму знання, що менш систематизована чи менш підпадає під аналіз, ніж знання, яке закріплене у правилах, законах чи в інших критеріях ідентифікації. Навпаки, я маю на увазі спосіб пізнання, який трактується неправильно, якщо його намагаються реконструювати виходячи з правил, які від початку абстраговані зі зразків і функціонують замість них [4, с.250]. Під «неявним знанням» Кун розумів «перевірені і такі, що перебувають у загальному користуванні наукової групи принципи, які наука успішно застосовує, а новинки долучаються завдяки тренуванню, що являє собою невід'ємну частину їхньої підготовки до участі у

роботі наукової групи» [4, с.251]. Це питання, ймовірно, можна б було вважати розв'язаним, однак постає нове: що розумів Кун під «принципами наукової групи». У незначній інтерпретації аргументації Куна це виглядає так, що наше сприйняття навколишнього середовища несвідомо. Однак результат цього сприйняття піддається програмуванню, а отже, передбачуваний. Програма сприйняття закладається у процес навчання і виховання. Люди, які одержали початкову освіту і мають певне виховання, однаково сприймають явища навколишнього середовища. Настанови, закладені під час навчання і виховання членів наукового співтовариства для реалізації однакового вирішення завдання на зразок «об'єкт, який сприймається, – результат сприйняття», і будуть згаданими принципами наукової групи. На нашу думку, останні становлять елементи теоретичного рівня, які за змістом і являють собою наукові досягнення. Як уже було сказано, множинність підходів спричинила неоднозначність у використанні терміна «парадигма» серед науковців, а різноманітність дефініцій не сприяє формуванню її однакового розуміння. Так, на думку Мела Томпсона в «Філософії науки», під парадигмою він розуміє висхідні концептуальні схеми, способи постановки проблем і методи дослідження, які панують у науковому середовищі певного історичного періоду [5, с. 134].

Література:

1. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Основи, 2011. 228 с.
2. Thomas Kuhn. URL : <https://plato.stanford.edu/entries/thomas-kuhn/>
3. Кун Т.Замечания на статью И. Лакатоса в кн.: Структура и развитие науки. Москва: Прогресс, 1978.
4. Кун Т. Логика науки или психология исследования? Харків: АСТ, 2003. 605 с.
5. Томпсон М. Философия науки. пер. с англ. Киев: София, 2012. 420 с.

Гембар Аліна Олександрівна,
*студентка 2 курсу юридичного
факультету Донецького національного
університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗА УЧАСТЮ ЛЮДИНИ

Стрімкий розвиток медицини, поява нових засобів діагностики і лікування зумовлюють необхідність визначення поняття та сутності медичного експерименту за участю людини, оскільки це безпосередньо пов'язано з необхідністю забезпечення та захисту прав і свобод людини в процесі здійснення такої діяльності.

Аналіз проблематики медичних експериментів, в тому числі і за участю людини, було зроблено переважно вченими-цивілістами: Н.Г. Кашканова, Л. Шиловський, Ю.А. Чернишова, Н.Б. Денисюк, Г.Р. Колоколова, Н.І. Махонько, О.В. Мурав'їова, С.С. Шевчук тощо. В той же час слід визнати відсутність ґрунтовних наукових досліджень в цій сфері. На законодавчому рівні лише закріплено умови правомірності проведення медичного експерименту без визначення самого поняття. Невизначеність юридичної

термінології та відсутність єдиного підходу зумовлюють необхідність дослідження сутнісних характеристик медичного експерименту за участю людини.

Неоднозначність термінології проявляється, насамперед в тому, що поряд з категорією «медичний експеримент» одночасно використовуються також і інші (в тому числі як синоніми): «медичний дослід/дослідження», «медико-біологічний експеримент», «експеримент у медицині». Це значною мірою ускладнює визначення поняття медичного експерименту за участю людини.

Ототожнення медичного дослідження та медичного експерименту спостерігається в роботах багатьох авторів, зокрема відзначається, що медичний експеримент за участю людини являє собою цілеспрямовану медичну діяльність, в завдання якої входить верифікація заздалегідь розробленої гіпотези, а її предметом є живий людський організм. Одночасно наголошується на науковому характері медичного експерименту незалежно від його виду та мети. Погоджуючись у цілому з визначеними особливостями медичного експерименту за участю людини, слід визнати неспроможність ототожнення дослідження та експерименту, оскільки останній є лише однією з форм практичної перевірки теоретичних гіпотез, які виникають у людини на основі спостережень і накопичених знань, тоді як дослідження охоплює ширше коло дій. З цієї точки зору медичний експеримент варто розглядати як одну з форм (методів) проведення медичних досліджень. Так, Л. Шиловський зауважує, що медичний експеримент включає в себе всі характеристики медичного дослідження та має окремі власні ознаки, які не суперечать медичному дослідженню [1].

На думку Н.Г. Кашканової, медико-біологічний експеримент – це різновид медичного дослідження явищ і процесів людського організму, змістом якого є активний вплив на організм людини шляхом застосування різноманітних методик, препаратів, пов'язаний із втручанням в особисті права людини, обумовлений суспільно корисною метою [2]. У той же час О.В. Муравйова конкретизує, що медичний експеримент є самостійною стадією біомедичного дослідження, особливою ознакою якої є дослідні дії, що проводяться експертом у процесі дослідження конкретних об'єктів [3].

Ряд науковців розглядають медичний експеримент за участю людини як певний вплив або навіть втручання в особисті права людини, яке, на думку Н. А. Ардашевої, здійснюється у зв'язку з дослідженнями у сфері медицини, допускає підвищений ризик для сторін-учасників, передбачає добровільну і усвідомлену згоду досліджуваного на проведення експерименту та має соціальне значення для суспільства і розвитку медичної науки і практики [4].

Все викладене вище дає підстави виділити наступні сутнісні характеристики медичного експерименту за участю людини: 1) це форма (метод) медичних досліджень; 2) його об'єктом є живий людський організм; 3) змістом є вплив або навіть втручання в особисті права людини; 4) передбачає добровільну і усвідомлену згоду досліджуваного; 5) містить підвищений ризик; 6) має на меті суспільно корисну мету; 7) гуманістична спрямованість щодо кожної конкретної людини.

В контексті викладеного потребує конкретизації і сама конструкція «медичний експеримент за участю людини», оскільки як синоніми в літературі використовуються «медичний експеримент над людиною» або «медичний експеримент на людині»[2]. Законодавець же, закріплюючи умови правомірності таких медичних досліджень у «Основах законодавства про охорону здоров'я», застосував конструкцію «медико-біологічний експеримент на людині» [5]. Думається, що ці конструкції несуть в собі суттєво відмінний зміст, який виключає можливість їх ототожнення. Застосування частки «на» або «над» у подібному контексті, як представляється, виключає основні умови правомірності медичного експерименту, закріплені Нюрнберзьким кодексом як біоетичні принципи: поваги до автономії та гідності людини, інформованої згоди, свободи договору. В цьому сенсі свідоме і вільне волевиявлення згоди об'єкта медичного експерименту є основною сутнісною характеристикою таких досліджень в контексті забезпечення та захисту прав і свобод людини, що в більшій мірі втілюється в конструкції «медичний експеримент за участю людини».

Враховуючи сутнісні характеристики, цілком обґрунтованим представляється наступне визначення: «Медичний експеримент за участю людини – це різновид медичних досліджень, що полягає у здійсненні певного впливу на цілісний організм людини, допускаючи підвищений ризик та втручання у особисті права, з метою встановлення нових фактів, виявлення та удосконалення шляхів діагностики та лікування у сучасній медицині, який передбачає добровільну й усвідомлену згоду досліджуваного на проведення експерименту». Думається, що саме такий підхід може стати основою подальших досліджень і вдосконалення законодавства в цій сфері. Саме тому, представляється доцільним внесення відповідних змін в «Основи законодавства про охорону здоров'я» шляхом закріплення визначення та особливостей медичного експерименту за участю людини.

Література:

1. Шиловский Л. Правовые аспекты проведения клинических испытаний в Украине. URL: <http://the-medical-practice.com/articles/la1> (Дата звернення: 24.04.2019)
2. Кашканова Н.Г. Цивільно-правове регулювання застосування медико-біологічних експериментів на людях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.11.18. Київський ун-т. права Нац. академії наук України. Київ, 2018. 18 с.
3. Муравьева Е. В. Защита прав пациента при проведении медицинского эксперимента. *Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*. 2012. № 8. С. 62–65.
4. Ардашева Н. Понятие эксперимента в медицине и защита прав человека. *Государство и право*. 1995. № 12. С. 102–107.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. Дата оновлення: 01.01.2019 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (Дата звернення: 24.04.2019)

Завгородня Юлія Степанівна,
*кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

Шерстюк Максим Павлович,
*курсант I курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ЯК ЗАВДАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Як відомо, Українське суспільство обрало шлях на розбудову правової держави, закріпивши означений вектор розвитку у своєму Основному Законі, зокрема, у ст. 1. При цьому, концепт правової держави передбачає низку положень, які мають бути реалізовані у суспільному житті. У першу чергу, у цьому контексті, слід згадати необхідність забезпечення прав людини. Саме права людини визначають напрям розвитку держави, основні її завдання та функції. (це положення також закріплене у Конституції України, зокрема, ст. 3). Додамо, що саме державі кореспондуються обов'язки з реалізації прав людини. Тому правильно вести мову не про права людини – обов'язки іншої людини, а про права людини – обов'язки держави.

Наступним важливим положенням, що має бути реалізоване у межах правової держави і яке безпосередньо пов'язане з першим названим аспектом – це рівність у правах і свободах, адже лише за умови рівності можна вести мову про наявність прав і розбудову правової держави. Адже сама правова держава розуміється як «організація публічної влади, заснована на принципах верховенства права, поділу державної влади, реальності прав, свобод, обов'язків та законних інтересів людини й громадянина, а також взаємної відповідальності особи й держави» [1, с. 136].

Однак, до недавнього часу питання рівності у правах сприймалось фактично як питання рівності повнолітніх осіб. Однак, таке розуміння означеного положення не є правильним. Адже загально визнаним є принцип рівності у правах усіх людей: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [2] – зазначається у ст. 21 Конституції України.

Усі люди без виключення. Відтак, і діти. Діти мають такі ж права, як і повнолітні особи. Батьки не можуть обмежувати права дітей (обмеження прав, якщо це відносні права, може здійснюватися уповноваженими органами (особами) лише за умов дотримання низки вимог), а повинні сприяти дитині у реалізації її прав, виступаючи її законними представниками. Показовим у цьому контексті є

рішення Європейського суду з прав людини у справі «А. проти Сполученого Королівства» (A. v. the United Kingdom), прийняте 19 лютого 1998 році. Десятирічний хлопець звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою, що Сполучене Королівство не захистило його з боку вітчима від поведінки, що принижує гідність, а це є порушенням ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Ця поведінка вітчима полягала в періодичному застосуванні до заявника «помірного тілесного покарання» (так як він був «важкою дитиною»), що дозволялося законодавством [3].

У зв'язку з цим виникає низка питань, які потребують нормативно-правового розв'язання. Так, наприклад, урахування думки дитини при розірванні шлюбу місця проживання. Адаже чи відповідають існуючі на сьогодні нормативні приписи правам людини? Наскільки ураховується думка дітей? Відповідь на ці питання потребує окремого дослідження судової практики, однак, можна стверджувати, що доволі часто думкою дитини нехтують, як думкою одного з його батьків. На це прямо указують аналітичні звіти громадського об'єднання «Батько має право».

Важливою має стати і відповідь на питання свободи слова дитини, її права на свободу світогляду і віросповідання. Якщо серйозно підходити до питання вірувань особи, то і вибір віросповідання має бути свідомим і самостійним (інакше, втрачається сенс цієї сфери життя людини; так, важко навіть гіпотетично уявити ситуацію, коли людина щороку змінює віросповідання). То ж чи не є, наприклад, обряд хрещення порушенням прав дитини, якщо його проводять до повноліття особи? Слід зауважити, що і сам Ісус Христос хрестився лише в тридцять років.

Таким чином, вітчизняна правнича наука, яка сприйняла ідею розбудови правової держави, має виходити з рівності усіх людей, у тому числі і дітей.

Література:

1. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016 ; Ліра ЛТД. 468 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
3. Case of A v. the United Kingdom, Application no.3455/05, Council of Europe: European Court of Human Rights, 19 February 2009, available at <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91403>.

Коба Марія Миколаївна,
*старший викладач кафедри правового
забезпечення службово-бойової
діяльності Київського факультету
Національної академії Національної
гвардії України, м. Київ Україна*

Сабіров Марат Ільшатович,
*курсант 3-го року навчання Київського
факультету Національної академії
Національної гвардії України,
м. Київ Україна*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВОВОЇ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Існує загально визнаний поділ культури на матеріальну, соціальну і духовну. Матеріальною культурою вважається все, що відноситься до взаємостосунків людини з довкіллям, задоволення її потреб, забезпечення подальшого існування, технологічної сторони життя. Під соціальною культурою розуміється відношення людей один до одного, система статусів і соціальних інститутів. Духовна ж культура – це суб'єктивні аспекти життя, ідеї, установки, цінності і способи поведінки, що орієнтуються на них.

Розбудова Української держави неможлива без відповідного духовно-гуманітарного підґрунтя, оскільки ці процеси супроводжуються відповідною зміною суспільних цінностей, трансформацією державних і соціальних структур. Не залишаються осторонь цього процесу Збройні Сили України до складу яких входить Національна гвардія України [1, с. 14].

Відповідно, з необхідністю постає проблема збереження в них високої бойової готовності для захисту суверенітету й національних інтересів України. Український народ має бути впевнений, що його армія дійсно є гарантом мирної праці, добросусідства з іншим народами та благополуччя прийдешніх поколінь.

У реалізації цих завдань важливу роль відіграють правосвідомість та правова культура офіцерського складу, його компетентність, уміння забезпечити максимальну ефективність бойової підготовки, зміцнювати військову дисципліну та правопорядок. Ця категорія військовослужбовців повинна володіти не тільки військово-професійними знаннями, а ще й професійно-правовою культурою, яка повинна бути значно вищою за правову культуру підлеглих.

Духовність людини становить фундамент правопорядку. Правосвідомість, разом з політичною свідомістю, мораллю, наукою, мистецтвом, філософією тощо є одним із способів духовного освоєння дійсності. Під правосвідомістю зазвичай розуміють сукупність поглядів, ідей, уявлень, переконань, настроїв, емоцій, почуттів людей стосовно права і його

ролі в соціальному житті. Правосвідомість розглядають як ставлення суб'єктів не лише до діючого права, але також до «минулого і бажаного права» [1, с. 16].

Тому так важливо комплексно досліджувати досі мало вивчені проблеми, пов'язані з процесами формування духовних, моральних, патріотичних, військово-психологічних та етичних цінностей особового складу Національної гвардії України та інших військових формувань нашої держави.

Історія нашої держави та формування громадянського суспільства свідчить про важливість ідейних засад та світоглядно-ціннісних орієнтацій нації, особливо її збройних формувань. Тільки глибоке усвідомлення священного обов'язку захисту свого народу, щирий патріотизм і висока військово-психологічна культура роблять воїна оборонцем, а військові формування – здатними виконати будь-яке службово-бойове завдання, щодо захисту національних і стратегічних інтересів України.

Процес формування і розвитку духовних потреб у військовослужбовців досить складний і важкий. Він вимагає врахування деяких психофізіологічних і духовних особливостей військовослужбовців. Наявність серед особового складу різних категорій військовослужбовців, що відрізняються особливостями національної культури, засвоєння культурних цінностей, територіального розміщення, зобов'язує диференційовано підходити до формування духовних потреб військовослужбовців. Доведено, що культурно-просвітницька робота, значною частиною якої є і правова робота, надає можливості військовослужбовцям для духовної діяльності й обміну продуктами духовного виробництва, для взаємного збагачення досвіду та ідеалів. Відбувається взаємопроникнення, взаємозбагачення цінностями національних культур військовослужбовців, носіями яких вони є, що сприяє формуванню почуття розуміння, поваги, доброзичливості до культури українського народу [2, с. 110].

У сучасних умовах ведення бойових дій в Національній гвардії України проводиться значна робота по залученню військовослужбовців до примноження духовних та культурних надбань українського народу, світової цивілізації.

Місце правової роботи в процесі формування та задоволення духовних потреб визначається як її змістом та цілями, так і зв'язками з різними суспільними факторами, які впливають на військовослужбовців.

Матеріальною основою взаємозв'язку правової та духовної культур військовослужбовців є військова діяльність, зумовлена призначенням Національної гвардії України для захисту Батьківщини. Саме діяльність, будучи головним критерієм соціального престижу людини, розвиває її потреби й здібності, а військовослужбовець в процесі військової діяльності не тільки виконує свої обов'язки, але й вдосконалює свої кращі якості, загартовує волю, розвиває творчі сили, стверджує себе як громадянин.

Ще однією основою взаємозв'язку правової та духовної культур військовослужбовців Національної гвардії України є стан духовної культури самого суспільства. Духовна культура суспільства – це фундамент соціальної міцності і каталізатор динамічності життєдіяльності, вона несе в собі живий зв'язок і надбання поколінь, гармонізує відносини між людиною і світом.

Без подальшого розвитку культури особового складу Національної гвардії України неможливе повне оздоровлення духовно-моральної атмосфери у частинах та підрозділах. Правова робота як складова морально-психологічного забезпечення є єдиним і вирішальним елементом воєнно-ідеологічної роботи, вона здатна активно залучати військовослужбовців до повного й глибокого засвоєння цінностей, захист їх на практиці, недопущення порушення норм чинного законодавства, правомірної поведінки, гармонійного поєднання матеріальних і культурних інтересів.

Важливою закономірністю взаємозв'язку правової роботи і духовної культури кожного військовослужбовця Національної Гвардії України є власна культурно-творча діяльність особистості. Потреба у творчості може бути розглянута як стан протиріччя між сутнісними силами особистості, її здібностями, навичками, з однієї сторони, й можливостями її об'єктивізації, з іншої.

У залежності від того, у задоволенні яких потреб здійснюється самореалізація особистості, можна судити про спрямованість соціальної орієнтації особистості. Чим більше місця в структурі потреб особистості займають духовні потреби, тим активніше реалізує себе особистість у духовній творчості, тим значимішим духовним змістом наповнюється головна сфера її діяльності, а саме, військово-професійна.

Вагомою закономірністю взаємозв'язку правової та духовної культур є вплив на характер і зміст правової роботи науково-технічного прогресу та його соціальних та правових наслідків. У сучасних умовах ведення неоголошеної війни українською армією кожна військова професія вимагає спеціальних якостей, широкого наукового світогляду, диференційованих військово-технічних знань, постійного їх поновлення, удосконалення практичних навичок [3, с. 246].

Отже, виходячи із закономірностей взаємозв'язку правової та духовної культури, можна стверджувати, що такий зв'язок сьогодні не лише існує, а й набуває нових аспектів.

Література:

1. Здіорук С. І., Яремчук В. Д. Духовно гуманітарні аспекти стратегії розвитку військових формувань України. К.: НІСД, 1995. 46 с.
2. Мандрагеля В. Деякі проблеми адаптації досвіду капеланства західних армій до українських Збройних Сил // Армія і духовність: свобода совісті та віровизнання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К., 1995. 178 с.
3. Афонін Е. А. Становлення Збройних Сил України: соціальні та соціально-психологічні проблеми. К. : Інтерграфік, 1994. 304 с.

Копиленко Поліна Олександрівна,
*аспірантка Міжнародного університету
бізнесу і права,
м. Херсон, Україна*

ПРАВОВІ СТРАТЕГІЇ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Правові стратегії – це джерело змін сучасних правових систем, що мають програмний характер і діють на них опосередковано, з певним рівнем

імовірності. У ситуації, коли є нова правова стратегія, у правових системах виникає внутрішня суперечність між ідеалізованою правовою моделлю (стратегією), тобто вектором дії, і реальним планом, таким, що складається у процесі практики.

Правові стратегії тісно пов'язані з філософсько-правовими джерелами розвитку правових стратегій програмно-настановчого характеру. Більш того, їх часто конструюють як базові складники правових програм, доктрин, концепцій, якщо вони пов'язані з формуванням довгострокових недеталізованих планів змін існуючих правових систем та інших компонентів [1, 2].

Крім того, правові стратегії можуть конструюватись для того, щоб визначити недеталізовані (загальні) переліки правових заходів, що забезпечують досягнення правових цілей, сформульованих у межах існуючих правових програм, доктрин, концепцій. Також правові програми, доктрини, концепції можуть визначати правову тактику реалізації сконструйованих правових стратегій з урахуванням встановлених напрямів і параметрів змін чинного законодавства і правової системи.

Правові стратегії діють у системі з іншими джерелами змін правових систем. У зв'язку з цим можна стверджувати, що правові стратегії діють на правові системи опосередковано, тому що безпосередній причинно-наслідковий зв'язок між конструюванням правових стратегій і настанням якісних змін у правових системах відсутній.

Розвиток правових систем є результатом реалізації правових стратегій як однієї з умов змін правових систем. У такому контексті слід наголосити на тому, що реалізація однієї з правових стратегій за різних умов (сприятливих чи несприятливих) спроможна приводити або не приводити до якісних змін правових систем, до того ж якісні зміни, якщо й відбуваються, за змістом можуть бути різними.

Прикладом такої правової стратегії може слугувати правова стратегія створення сприятливих умов для розвитку правової активності громадян, а також і громадянського суспільства. Оскільки умови, у межах яких реалізується така правова стратегія, будучи компонентом комплексної правової стратегії, можуть принципово не збігатися, оскільки результати реалізації такої правової стратегії здатні набути якісної своєрідності.

Так, наприклад, в умовах розвитку правового поля в Україні згадана стратегія реалізується в умовах недостатньої досконалості законодавчої бази, низького рівня заінтересованості громадян у тому, щоб контролювати діяльність державних структур влади, фрагментарності уявлень про громадянське суспільство демократичних країн у масовій свідомості індивідуумів та ін. У країнах розвиненої демократії правові стратегії створення сприятливих умов розвитку громадянського суспільства переплітаються з заінтересованістю громадян у безпосередній участі в діяльності недержавних організацій, високим рівнем довіри з боку громадян. Таким чином, результати реалізації правових стратегій залежать від збігу правових систем недержавних організацій, високим рівнем довіри з боку суспільства, від розвитку громадянського суспільства [4].

Розглянемо ще один приклад реалізації правової стратегії глобального типу для інтеграції державної правової системи у міжнародний правовий простір. Така правова стратегія за характеристиками може розглядатись як глобальна, так як її реалізація передбачає безповоротне якісне перетворення всієї державної правової системи, її норм, відносин, інститутів та ін. [4].

Говорячи про характер зв'язку правових стратегій із конкретною правовою системою, на яку передбачається впливати, можна вказати на те, що така правова стратегія виглядатиме частиною правової системи. У разі якщо йтиметься про глобальну правову стратегію, тоді об'єктом дії виступає державна правова система.

Будь-яка правова система, навіть та, що функціонує і розвивається за законами саморегуляції, не може повністю уникнути зовнішнього впливу. Втім це в жодному разі не означатиме, що в результаті дії зовнішніх факторів правова система обов'язково втратить спроможність до самоорганізації і повністю підпорядкується зовнішньому регулюванню. Під впливом таких імпульсів напрям, темп, результати та інші параметри розвитку окремих елементів правової системи змінюються. Така правова система або сприймає таким перетворенням, які передбачають реалізацію правових стратегій, й тоді розпочинається її прогресивний розвиток, або відкидають такі зміни, і в цьому випадку параметри правової системи, на яку здійснюється правовий вплив, однаково зазнають перетворень, у результаті чого правова система втрачить рівноважний стан і може почати регресувати.

З урахуванням викладеного вище, ми вважаємо, що слід виходити з того, що, будучи зовнішнім фактором стосовно до таких правових систем, на яких передбачається вплив зовнішніх факторів, правові стратегії спроможні конструктивно впливати на розвиток правових систем, і як результат – й на розвиток державних правових систем.

Таким чином, вважаємо за потрібне стверджувати про правові стратегії як джерело розвитку правових систем і як способу організації та існування філософсько-правових елементів теорії держави і права. Це переважно форми втілення правових стратегій, визнані в конкретній правовій системі, в межах дії такої системи в тій чи тій формі.

Література:

1. Балинська О. Семіотика права: монографія. Львів: Львівське ДУВС, 2013. 416 с.
2. Вступ до теорії правових систем: монографія; за заг. ред. О. В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ: Юридична думка, 2006. 432 с.
3. Дахно І.І. Міжнародне економічне право: у кн.: Міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій: URL: ecoline.com.ua
4. Резніков О., Вінгловська О. Принцип верховенства права і проблеми його забезпечення в Україні. URL: https://yurincom.com/legal_-practice/analitchna_yurysprudentsiia/pryntsypr-verkhovenstva-prava-i-problemy-joho-zabezpechennia-v-ukraini/

Курова Аліна Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри права та методики
викладання правознавства Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

За останні 20 років у світі досягнуто значного прогресу у просуванні принципу гендерної рівності. Уряди, ділові кола, профспілки, громадські організації докладають багато зусиль з подолання дискримінаційних стереотипів, що створюють перепони на шляху забезпечення рівності в суспільстві. Наразі гендерна рівність набуває пріоритетної уваги навіть у діяльності міжнародних фінансових організацій. Останнім часом на глобальному рівні з'явився ряд важливих політичних ініціатив із забезпечення комплексного гендерного підходу шляхом розвитку інституційних механізмів, нормативних заходів і технічної допомоги.

Проте, попри величезні зусилля міжнародної спільноти, для жінок, як і раніше, існують реальні перепони в багатьох сферах, зокрема на ринку праці, де їх частка у високооплачуваних секторах невпинно скорочується. Жінки слабше представлені на керівних посадах і серед тих, хто приймає політичні та управлінські рішення. І хоча наявність гендерної дискримінації визнається більшістю експертів, політиків та серйозно обговорюється науковцями, багато її форм і проявів залишаються в тіні і ще не стали предметом глибокого аналізу.

Україна, як усі цивілізовані держави, також активно проводить гендерну політику, в основі якої лежать загальноновизнані міжнародні норми, зафіксовані, зокрема в Загальній декларації прав людини, Конвенції про політичні права жінок, Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок та інших документах. Україна поділяє принципи ООН і розуміння гендерної рівності як необхідної умови досягнення сталого розвитку країни, створення умов для всебічного розвитку людського потенціалу [1, с. 5].

Експерти наголошують на тому, що сьогодні норми законів, які гарантують рівність і недискримінацію, є більшою мірою декларативними. Крім того, незалежні українські експерти та правозахисники, а також міжнародні міжурядові організації та НУО стверджують, що в Україні практично всі правові інструменти протидії дискримінації є недостатньо ефективними або зовсім неіснують [2].

Згідно з результатами громадського моніторингу стану виконання Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (проект «Суспільство та проблеми захисту від дискримінації: експертний погляд») законодавча та нормативно-правова діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, яка стосується соціальних і гуманітарних питань, значною мірою не оцінюється в контексті формування політики протидії дискримінації, в діяльності спостерігається брак системного розуміння відповідної політики, змісту та необхідності засобів посиленої підтримки

(позитивних дій) для різних груп меншин, координації зусиль у сфері запобігання та протидії дискримінації тощо [1, с. 148].

Спробуємо нижче розібратися з найпоширенішими порушеннями прав жінок:

Заборона доступу жінок до 458 професій: навіть не віриться, але досі існує цей радянський анахронізм, псевдотурбота про жінок та їх здоров'я, що фактично прирівнює жінку до особи, не здатної прийняти самостійне рішення.

Відповідно до позиції представників офіційної делегації України, озвученої 16 лютого 2017 року під час звіту про виконання Конвенції щодо ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок – це є порушенням прав жінок.

І справа не лише в тому, що серед цих професій – теслі, машиністи чи слюсарі, а й в тому, що цей список псевдотурботи обмежує право жінки на доступ до заробітку, іноді – єдиного доступного у регіоні. Ніяких виключень щодо віку (наприклад дітородного), здоров'я жінки (може чи не може мати дітей) чи сімейного стану – не робиться.

Ненадання необхідної допомоги жінкам – потерпілим від домашнього насильства: за статистикою Національної поліції, кількість звернень до поліції за фактами насильства в сім'ї – це близько 130 тисяч у рік, потерпілі – переважно жінки, системи комплексної та негайної допомоги жертвам домашнього насильства не створено.

Всеохоплюючий сексизм у рекламі, ставлення до жінки як до об'єкту: упевненість, що оголене жіноче тіло продасть будь-який товар, схоже, не полишає голови багатьох українських «рекламотворців». Тому на багатьох білбордах країни спокусливі жіночі образи у непристойних позах чи з неоднозначними репліками «продають» все: від бетону до суші.

Причому вікового обмеження немає: цю рекламу бачать усі, в тому числі діти та підлітки, стверджуючись у відповідному ставленні до жінки, як до тіла. Щоб зрозуміти, чи є у рекламі сексизм, достатньо замінити жіночий образ на чоловічий: зазвичай це виглядає абсурдно, недоречно або іронічно.

Покладення турботи про дітей та домашньої роботи переважно на жінок: турбота про дітей в Україні залишається жіночою справою. Саме жінки надовго йдуть у декрет (набагато довше, ніж годують дитину груддю), саме жінки беруть відпустку, коли дитина хворіє, саме бабусі дивляться за онуками, навіть якщо дідусь теж у наявності.

Як наслідок, поки чоловіки розвиваються професійно або відпочивають, жінка зайнята у неоплачуваній сфері, робота в якій не помічається та сприймається як належне [3].

Тож, не можна не погодитись із висновками Ірини Грицай, що запровадження «гендерного переосмислення» в суспільстві необхідно розпочинати із раннього віку (з дитячих садків), включаючи відповідні освітні програми. У ранньому віці діти будуть отримувати інформацію та знання, що саме є гендерна рівність через рівні права, рівні можливості, рівний розподіл праці, рівну відповідальність і досягнення певних успіхів незалежно від належності до певної статі. Тільки так, змінюючи навчальні програми та запроваджуючи нові предмети, пов'язані з вивченням гендерних питань, із раннього віку ми зможемо викоринити стереотип мислення, що питання

гендерної рівності стосується суто жінок. Держава повинна завжди пам'ятати, що сьогодні це маленькі діти, а завтра це дорослі чоловіки і жінки, які будуть відстоювати свої права та паритетне становище в суспільстві.

Зміна гендерного стереотипу в суспільстві є першочерговим завданням нашої держави, оскільки недостатньо змінити законодавство, підписати та ратифікувати міжнародні документи, потрібно бажання людей змінюватись самим і змінювати країну, впроваджуючи нові стандарти, застосовуючи досвід зарубіжних країн і міжнародної спільноти, які в цьому питанні мають великий багаторічний досвід [4, с. 15].

Література:

1. Соціальне дослідження Центру Разумкова «Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії в Україні», URL.: <http://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>
2. Аналітичний звіт «Дискримінація в Україні – проблеми і перспективи її подолання. Український незалежний центр політичних досліджень», URL.: http://diversipedia.org.ua/sites/default/files/discrimination_policy_paper_sep20123.pdf.
3. Чорна О. «Топ-10 порушень прав жінок в Україні: гарячі факти». URL.: https://humanrights.org.ua/material/top10_porushen_prav_zhinok_v_ukrajini_garjachi_fakti
4. Грицай І. Принцип гендерної рівності: вітчизняний досвід і міжнародні стандарти. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2018. С. 13–16.

Личик Олександр Володимирович,

курсант 2 курсу 122 групи

Академії Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

Науковий керівник:

Пекарчук Володимир Михайлович,

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри теорії та історії

держави і права, конституційного права

Академії Державної пенітенціарної

служби, м. Чернігів, Україна

РІЧ ПОСПОЛИТА ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ ІНШИХ КРАЇН (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII ст.)

До кінця XVIII століття Річ Посполита була однією з найбільших у Європі держав. Поділи цієї країни залишаються предметом гострих дискусій, зберігаючи своє політичне та цивілізаційне значення. Проблема набуває особливої актуальності в нинішніх умовах, коли проти України проводиться деструктивний маніпулятивний зовнішній вплив, оскільки загарбницька політика окремих країн, що була характерною для досліджуваного періоду і мала власну особливу схему, нажаль, сьогодні відбувається стосовно нашої держави.

Причинами поділів Речі Посполитої є як внутрішні, пов'язані з діяльністю самих поляків, так і зовнішні, що стосуються діяльності країн-учасниць поділів. Поділи Речі Посполитої були зумовлені щонайменше

чотирма групами причин: кризою польської державності; розвитком загальноєвропейської зовнішньополітичної ситуації, в якій зіткнулися найсильніші і найвпливовіші держави Європи; агресивною, загарбницькою політикою Росії, Австрії та Пруссії; побоюванням Росії щодо поширення на її території ідей Великої французької революції.

З початку XVIII століття Польща перебувала у стані анархії. В її справи постійно втручалися сусіди, головним чином, – Росія. За владу постійно боролися потужні угруповання магнатів, і ніхто не хотів поступатись своїми інтересами [1, с. 5].

Усвідомлення необхідності реформування Речі Посполитої набувало дедалі більшого поширення в магнатських і шляхетських колах, особливо серед представників «фамілії», яку очолював російський воєвода А. О. Чарторийський. Його племінник і фаворит російської імператриці Катерини II Станіслав-Антоній Понятовський став наступним королем держави під іменем Станіслава II Августа. Новий монарх швидко вийшов з-під впливу «фамілії» і взяв курс на проведення реформ (обмеження *liberum veto*, вилучення податкових питань з-під компетенцій сеймиків, запровадження генерального мита тощо). Проте їх здійснення викликало занепокоєння у Пруссії та Росії.

Російський посол М. В. Рєпнін грубо втрутився у внутрішні справи Речі Посполитої, застосувавши військову силу і використавши дисидентське питання (урівняння в правах християн-некатоликів – лютеран і православних). Він домігся затвердження Вальним сеймом 1767–1768 рр. так званих кардинальних прав, що зберігали устрій Речі Посполитої непорушним і паралізували реформи. У відповідь на російське втручання опозиція утворила 29 лютого 1768 року в українському місті Бар конфедерацію. Річ Посполита стала ареною бойових дій між конфедератськими загонами та коронним і російським військами. Громадянська війна, у ході якої конфедерати намагалися захопити й детронізувати короля, протривала до серпня 1772 року. Завершилася їх поразкою та зумовила загальмування державних реформ і встановлення російського протекторату. Безпосереднім наслідком цих подій став перший поділ Речі Посполитої [2].

Відомо, що після першого поділу в Речі Посполитій були зроблені реальні спроби реформування суспільства. Зокрема, «Постійна рада» істотно поліпшила управління у військовій, фінансовій, промисловій і землеробській сферах, що закономірно позитивно вплинуло на розвиток економіки. Водночас під впливом масонських лож Англії та Франції в Речі Посполитій виникла й зміцнилася «патріотична» партія, яка, попри існування конкуренції з боку проросійськзорієнтованих партій («королівська» та «гетьманська»), взяла гору на «чотирьохрічному сеймі» (1788–1792 рр.).

Польська реформаторська партія усвідомлювала, що врятувати країну, яка в другій половині XVIII ст. «стала хилитися до упадку», могли тільки ґрунтовні реформи. Зокрема, Конституція 3 травня 1791 р. розширила права буржуазії, змінила принцип поділу влади і скасувала основні положення Конституції М. Рєпніна. Держава відновила право проводити внутрішні

реформи без санкції Росії. Важливим кроком стало прийняття постанови «про сеймики» і «про міщан», якими безземельна шляхта виключалася з процесу прийняття рішень, а велика буржуазія урівнювалася в правах зі шляхтою. Такі тенденції викликали незадоволення Росії, яка розглядала Річ Посполиту як свою майбутню здобич.

Уже через півроку після прийняття Конституції противники реформ (магнати і великі пани), що являли собою проросійську «гетьманську» партію, створили Торговицьку конфедерацію й віддалися під опіку Росії. Ініційована Санкт-Петербургом конфедерація не лише суперечила реформам у країні в рамках Конституції 1791 р., а й створила проблему вибору однієї або іншої сторони: її прихильників і противників. Як результат, перші почали наштотуватись на других. Більше того, заручившись підтримкою Австрії, вони виступили проти польської «патріотичної» партії, що підтримувала Конституцію. Статус гаранта «польської конституції», здобутий з допомогою консервативних магнатів і під загрозою застосування воєнної сили, означав для уряду Катерини II формальне визнання залежності шляхетської республіки від Російської імперії, збереження політичної анархії в Польщі та усунення впливу в Речі Посполитій інших великих держав.

Вищезазначені події призвели до другого поділу Польщі 1793 р., у результаті якого від колись могутньої Речі Посполитої залишився, як зазначав А. Каппелер, лише «обрубок держави, залежний від Росії» [3, с. 65–66]. Частина шляхти не могла змиритися з втратою незалежності Речі Посполитої і взяла участь у повстанні 1794 р. на чолі з Т. Костюшком. Напруження, викликане повстанням 1794 р. на Правобережній Україні, набрало досить загрозливого характеру. Катерина II особисто стежила за ситуацією на Правобережній Україні. У своїх листах та розпорядженнях генерал-губернатору Т. Тутолмину вона наказувала накладати секвестр на маєтки осіб, запідозрених у повстанні. Було посилено місцеві військові гарнізони. Завдяки цим заходам основна маса польської шляхти не наважилась ризикнути своїм майном і кинутись у вир національно-визвольної боротьби. У 1795 р. у результаті переговорів між Росією, Австрією та Пруссією Річ Посполита як держава була ліквідована, а її територія розділена між «союзниками» [4, с. 107–109].

Отже, проаналізувавши політичну ситуацію, яка сформувалася на той момент у Східній Європі, можна констатувати, що причинами падіння Речі Посполитої були як внутрішні (виявлялися у недоліках її державного устрою та магнатському свавіллі), так і зовнішні чинники (сусідство зі зміцнілими абсолютистськими державами, з якими Річ Посполита у XVIII ст. не змогла успішно конкурувати). Водночас нестабільність та розруха всередині країни були викликані, перш за все, саме цілеспрямованим зовнішнім впливом сусідніх країн, серед яких найбільш виразно виокремлювалася політика Російської імперії.

Література:

1. Ніколаєва Н. Б. Приєднання українських етнічних земель до Російської та Австрійської імперій внаслідок трьох розподілів Польщі (1772–1795 рр.). Гілея: науковий вісник. 2014. Випуск 87. С. 5–7.

2. Вінниченко О.О. Річ Посполита. Енциклопедія Історії України / Інститут Історії України НАН України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення: 16.04.2019).
3. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / перекл. з нім. Х. Назаркевич; наук. ред. М. Крикун. Львів: Вид-во Укр. катол. ун-ту, 2005. 360 с.
4. Філінюк А. Г. Поділи Речі Посполитої в долі Правобережної України. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. 2015. 12 бер. (№ 4). С. 102–118.

Обзор Анна Сергіївна,
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

МІЖНАРОДНА СИТУАЦІЯ В БАЛКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Балкани на початку ХХ століття справедливо називали «пороховим погребом Європи». Саме тут зіткнулися інтереси держав-членів європейських воєнно-політичних блоків – Антанти та Троїстого союзу. Головними суперниками на Балканах виступали: Росія – з одного боку та Австро-Угорщина і Німеччина – з іншого. Донині проблеми на Балканах залишилися не вирішеними внаслідок чого час від часу виникають військові конфлікти тому досить чітко можна прослідити вплив колишніх подій які роками переслідують балканські держави та є причинами більшості сучасних конфліктів.

Проблем, пов'язаних із війнами 1912-1913 рр., торкалися у своїх дослідженнях балканські історики. Зокрема, болгарські автори І. Гешов [1], який покладав відповідальність за початок війни на царя Фердинанда, Б. Дімітров [2], Г. Панайотов [3], П. Кішкілова [4], А. Вахков [5] вказують на помилковість рішення керівництва Болгарії розпочати воєнну акцію 29 червня 1913 року проти Сербії та Греції і, водночас вимоги останніх щодо перерозподілу македонських територій порушенням попередніх домовленостей.

Австро-Угорщина та Німеччина перешкоджали розвитку національно-визвольної боротьби південнослов'янських народів, що знаходились під владою Австро-Угорщини і Туреччини, а Росія, яка з другої половини ХVIII століття стала головною опорою південнослов'янських народів у їх боротьбі за національну незалежність, прагнула розширення свого впливу на Балканах. Балканські держави стали виношувати плани розділу європейських територій Османської імперії. Почались дипломатичні переговори про створення військово-політичного союзу, який сприяв би і боротьбі Антанти проти Троїстого союзу.

У квітні 1911 року сербський уряд запропонував Болгарії укласти угоду про розділ сфер впливу в Македонії. Лише 13 березня 1912 року було підписано Договір про дружбу та союз між Болгарією та Сербією з таємним додатком. Відносно Македонії було досягнуто такої домовленості – якщо сторони не домовляться про створення автономної області, то Сербія зобов'язується визнати беззаперечно болгарською територією, що розташована на схід від лінії

Крива – Паланка – Охридське озеро. Територія на північ від цієї лінії вважалась спірною зоною, розподіл якої підлягав арбітражу російського царя [5, с. 77].

29 травня 1912 року був укладений оборонний союзний договір між Болгарією та Грецією. Між Болгарією та Чорногорією було укладено тільки усну угоду про спільні воєнні дії проти Туреччини. Таким чином, до вересня 1912 року був утворений антитурецький Балканський союз чотирьох держав. У Болгарії, Сербії, Греції та Чорногорії почалась антитурецька кампанія та пошуки приводу для початку війни.

У вересні 1912 року країни Балканського союзу пред'явили колективну ноту турецькому уряду з вимогою надати адміністративну автономію її європейським провінціям. Туреччина цю ноту відхилила і 9 жовтня 1912 року Чорногорія почала війну проти Туреччини. Країни Балканського союзу мали перевагу у живій силі та техніці і користувалися підтримкою з боку поневолених Туреччиною європейських народів [1, с. 4].

Наприкінці жовтня болгарська армія завдала вирішальної поразки турецькій армії на річці Карагач. У цій ситуації Туреччина запропонувала балканським державам підписати перемир'я. Переговори почалися у Лондоні 16 грудня 1912 року. Союзники вимагали, щоб Туреччина відмовилась від своїх європейських володінь. Проте, у Туреччині стався державний переворот і новий уряд вирішив продовжувати війну. Але після того, як болгари взяли штурмом фортецю Адріанополь, Туреччина пішла на перемир'я [3, с. 54].

30 травня 1913 року був підписаний Лондонський мир, за яким народи Македонії, Фракії, Албанії звільнялись від національного гноблення, а Туреччина припинила існування як європейська держава.

Після укладення Лондонського миру почалась боротьба між країнами Балканського союзу за розділ турецьких територій, головним чином, Македонії [2, с. 12]. У ніч з 29 на 30 червня 1913 року болгарські війська виступили проти сербських та грецьких військ у Македонії. Почалась друга Балканська війна між колишніми союзниками. Проти Болгарії виступили не тільки Сербія і Греція, але й Румунія і Чорногорія. Незабаром після початку військових дій болгари зазнали поразки від сербів та греків. 13 липня 1913 року у війну проти Болгарії виступила й Туреччина. Не витримавши натиску з чотирьох боків, Болгарія 31 липня 1913 року капітулювала.

10 серпня 1913 року у Бухаресті між Болгарією та її супротивниками – Грецією, Сербією, Румунією та Чорногорією був укладений мирний договір, згідно з яким до Румунії відійшла Південна Добруджа, а територію Македонії було розділено між Грецією (Егейська Македонія), Сербією (Вардарська Македонія) і Болгарією (Пиринський край) [4, с. 13].

Договір між Болгарією та Туреччиною був підписаний 29 вересня 1913 року в Константинополі. Від Болгарії відходила Східна Фракія з Лозенградом, Люле-Бургасом та Адріанополем. Ніякого значного порту в Егейському морі Болгарія не зберегла. Її територіальні здобутки (17%) були неспівставні з втратами.

Отже, Балканські війни перекроїли карту Балканського півострова та змінили співвідношення сил. Таким чином, виникнення Першої світової війни саме на Балканському півострові було не випадковим.

Література:

1. Гешов И. Балканская война 1912–1913 // Малые войны первой половины XX века. Балканы. М. : АСТ; СПб.: Terra Fantastica, 2003. С. 4.
2. Димитров Б. Войните за национально объединение 1912–1913, 1915–1918 София : Просвета, 2001. С. 12-15.
3. Могилевич А. А., Айрапетян М. Э. На путях к мировой войне 1914–1918 гг. М. : Госполитиздат, 1940. С. 54-55.
4. Искендеров П. А. Балканские войны 1912–1913 гг. В «пороховом погребе Европы». 1878–1914 гг. М. : Индрик, 2003. С. 13.
5. Искендеров П. А. Рождение албанского государства. В «пороховом погребке Европы». 1878–1914 гг. М. : Индрик, 2003. С. 77-78.

Пірог Артем Сергійович

*студент 2 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

*Мелешук Анатолій Анатолійович,
доцент кафедри філософії факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМАТИКА ПАРАДОКСАЛЬНОСТІ ФІЛОСОФСЬКО- ПРАВОВИХ УВЛЕНЬ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ СТАНОВИЩІ СУСПІЛЬСТВА

В усі часи існування людства філософія була, залишається, і буде існувати як неодмінний результат розвитку людини як мислячої особистості. Це є об'єктивною істиною, і цілком природним є той факт, що навіть наведене твердження на початку цього речення викликає недовіру і бажання оспорити його – людська філософія просто не дозволяє прийняти твердження як таке, що не потребує осмислення і є «істиною в останній інстанції». Розумовий процес обдумування наданого прикладу дозволяє провести певні паралелі, і головна з них – бажання зробити свої власні висновки, проаналізувати явище, навчитися. Ось тут і виникає питання щодо осмислення парадоксальності природи людського мислення: особистість не може перестати сприймати інформацію, робити власні висновки, і діяти відповідно до своїх висновків, при цьому, переосмислювати їх для самої себе з позицій тих чи інших принципів, переконань, і інших чинників, які впливають на оцінку явищ природної дійсності. Людина не може перманентно жити на одних і тих же переконаннях, людина потребує змін в середині свого ментального буття, і не завжди ці зміни привносять гармонію і лад у зовнішній світ.

Людина у своїй свідомості нівелює одні цінності на користь інших, насправді обманюючи себе заради третіх, потаємних думок і бажань, і в сучасному правовому світі це породжує виникнення численних порушень прав, не говорячи вже про правові софізми – маніпулювання правовими приписами на користь тієї чи іншої цілі, і ціль ця, як правило, не слугує загальноприйнятим нормам моралі, справедливості чи гуманності. Можна зробити висновок про паралелізм філософії і права. [2] Специфіка обох предметів дозволяє зробити висновки щодо спільних особливостей розуміння обох дисциплін як галузей наукового і суспільного знання. Як філософія, так і право виходять з уявлень про певний причинно-наслідковий зв'язок між діями, суб'єктивними мотивами, що їх породжують, і засадами правильності цих діянь. Численні наукові і суспільні дискусії, які виникають на всіх історичних етапах розвитку людства є підтвердженням значущості і проблемності дослідження проблем цих двох аспектів через призму дослідження їх предметів. Матеріальними процесуальними ілюстраціями викладених аналітичних висновків в українському законодавстві слугують численні преамбулятивні частини головних вітчизняних нормативно-правових актів та їх статті, в яких вказуються завдання і принципи дії відповідних правових регуляторів суспільства, які визначені завдяки чуттєво-ментальним пошукам багатьох правознавців, і пошуки ці засновані перш за все на їх власних філософських переконаннях, які визнають характер норм, за якими живе сучасне правове суспільство в Україні. Як конкретний приклад, можна обрати статтю 1 Кримінального Кодексу України:

«Стаття 1. Завдання Кримінального кодексу України

1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

2. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили» [1].

Отже, тісний взаємозв'язок філософії і права щодо укладення стійких і правильних нормативно-правових норм, які б відповідали сучасним тенденціям суспільства, є надскладною задачею для законодавця, адже при визначенні об'єктивно ефективних демократичних норм уповноважені особи зтикаються з численними перешкодами суб'єктивного характеру, тому роль уповноваженої творити законотворчий процес особи є надзвичайно відповідальною та важливою.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Поточна редакція – від 11.01.2019.
2. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл./ О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимовтаін. / заред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с

Спичак Таміла,
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

ПОРТСМУТСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР І ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

На сьогоднішній день, тема війни і миру є досить актуальною для нашої країни, адже ми, українці, переживаємо складний час, війну на сході нашої держави. Тому, можливо, актуалізуючи попередній досвід вирішення конфліктів з участю Росії, зокрема російсько-японської війни 1904-1905 років, варто згадати ті історичні події. Необхідно завжди пам'ятати й ніколи не забувати політичний досвід інших країн, щоб нарешті здобути мир для нашої держави.

Портсмутський мирний договір (портсмутський мир) – мирний договір між Японією та Російською імперією, який завершив російсько-японську війну 1904-1905 років було укладено 23 серпня 1905 року, в місті Портсмут (США), завдяки чому і отримав свою назву. У підписанні договору з російської сторони брали участь С. Ю. Вітте і Р. Р. Розен, а з японського боку – К. Дзютаро і Т. Когоро. Ініціатором переговорів був американський президент Т. Рузвельт, тому підписання договору і проходило на території Сполучених Штатів Америки [1, с. 494].

Це питання вже було в полі зору багатьох науковців, зокрема досліджували Б. Гончар [1], Л. Кутаков [3], А. Шишов [5] та ін. Окремі відомості про умови підписання договору висвітлені у працях А. Романова [4], В. Константинова [2], однак висвітлення згаданої проблематики, потребує подальших досліджень.

Незважаючи на те, що війну програвала Росія, першою про необхідність укласти мир задумалася Японія. 9 серпня 1905 року відбулася попередня нарада уповноважених представників Російської й Японської імперій в Неві-Ярді. Справа обмежилася лише коротким обміном думок, у результаті чого була вироблена схема майбутньої роботи конференції.

Перше офіційне засідання відбулося 9 серпня 1905. Барон Комура через секретаря дав знати росіянам, що японська делегація готова почати переговори. Він передав Вітте аркуш із японськими умовами миру. У наданому Комурою поштовому листі зазначалось 12 умов. Серед них такі:

- передача Кореї під повний контроль Японської імперії;
- евакуація російських військ із Маньчжурії;
- передача оренди Ляодунського півострова Японській імперії. Замість цього поверталися Китаю всі окуповані нею частини Маньчжурії;
- Китай має право на розвиток торгівлі та промисловості без втручання Російської й Японської імперій;
- острів Сахалін (Карафуто) і всі прилеглі острови передаються Японській імперії;

- оренда Порт-Артуру, Талієну (Дальнього) та прилеглих територій передається Японській імперії;
- залізниця між Харбіном і Порт-Артуром передається Японській імперії;
- Російська імперія має право експлуатувати КСЗ лише з промисловою метою.
- Російська імперія відшкодовує Японській імперії витрати на війну;
- всі військові кораблі Російської імперії, пошкоджені в бою чи ті, що шукали притулок у нейтральних водах, повинні бути передані Японській імперії;
- обмеження морських повноважень Російської імперії в далекосхідних водах;
- необмежений рибний промисел Японської імперії у водах Японського, Охотського та Берингового морів [2, с. 700].

На другому офіційному засіданні конференції 13 серпня 1905 року Вітте передав відповідь на японські вимоги. На подальших засіданнях йшло обговорення кожного пункту до повного узгодження між сторонами. Російська імперія відхилила вимоги Японської імперії щодо Сахаліну, інтернованих суден, обмеження російських морських сил на Далекому Сході та про контрибуцію. На цьому перша декада мирної конференції була закінчена, яка чітко показала, що дискусійним і проблемним стало територіальне питання, що і визначило характер взаємин сторін у майбутньому [5, с. 20].

Друга декада конференції тривала з 19 по 29 серпня, але вже в присутності президента США Теодора Рузвельта. Було знову підняте питання щодо пункту №5. Комура заявив про згоду «залишити у володінні Росії північну частину Сахаліну без усякого відшкодування, але за умови, що кордон між обома частинами острова пройде по 50° північної широти і що застереження про військові заходи, що містяться в російському повідомленні, як і зобов'язання гарантувати свободу плавання в протоках Лаперуза і Татарській будуть взаємні». Дипломатично на цьому з війною було покінчено. Протокол про перемир'я був підписаний уповноваженими 1 вересня 1905 року. Портсмутський мирний договір складався з 15 статей [3, с. 10].

Отже, відповідно до договору Російська імперія визнавала Корею сферою японського впливу, поступалась Японській імперії орендним правом на Ляодунський півострів з Порт-Артуром і Талієном (Дальнім) і частиною ПМЗ від Порт-Артуру до Чанчуня (Куаньченцзи) і територій та вод, які прилягали, за умови, що права власності російських підданих на цій території будуть поважатися зі сторони Японської імперії. Відповідно до статті 9 цього договору Російська імперія поступалась Японській імперії південною частиною острова Сахалін (до 50° північної широти) і острови, що прилягають до нього. Взаємно було домовлено не будувати на Сахаліні військових укріплень і не перешкоджати мореплаванню в Татарській протоці і протоці Лаперуза [4, с.122]. Сторони погодились також поновити торгові відносини і провести обмін військовополоненими. Також цей договір скасував дію союзного договору між Російською і Китайською імперіями від 1896 року, який передбачав військовий союз Росії і Китаю проти Японської імперії у випадку агресії останньої, і російсько-китайської конвенції від 1898 року, яка надавала Росії право оренди Ляодунського півострова (і Порт-Артуру зокрема).

Література:

1. Гончар Б. М. Портсмутський мир 1905. Київ: Знання України, 2004. 812 с.
2. Константинов В. Ю. Бьоркський договір 1905. Київ: Знання України, 2004. 760 с.
3. Кутаков Л. Н., Портсмутський мирний договір, Москва: Соцэкгиз, 1961. 291 с.
4. Романов Б. А. Очерки дипломатической истории Русско-японской войны. Москва-Ленинград, 1955. 523 с.
5. Шишов А. В. Неизвестные страницы русско-японской войны, Москва: Вече, 2004. 384 с.

Тихонов Євгеній Андрійович,
*студент 2 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна,*

Науковий керівник:
Курова Аліна Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри права та методики
викладання правознавства Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна*

ПРАВОВА ДЕРЖАВА В УКРАЇНІ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Українська держава, як суспільний інститут, формувалась протягом багатьох століть. Держава виникає на певному етапі розвитку конкретного народу, а потім еволюціонує під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Змінюються принципи побудови і діяльності держави, її структура і функції тощо. У XVIII–XX століттях виникає теорія правової соціальної держави, яка нині має багато прихильників у різних країнах світу. У статті 1 Конституції України сказано, що вона є «суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою» [1, с. 5].

Соціальна правова держава – це форма організації суспільства, у якому право пов'язує і підкоряє собі державну владу, а основні права особи та її соціальна безпека становлять зміст свободи, заснованої на законах, які приймають і піддають зміні законно.

Сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній та політичній кризі, які пов'язані, зокрема з низьким рівнем правосвідомості. Водночас побудова правової держави передбачає, навпаки, наявність високого рівня правосвідомості населення. Тому основною передумовою для належної реалізації є саме високий рівень правосвідомості і громадян, і представників державної влади. Формування правової та соціальної держави становить найважливіший напрям розвитку демократії на Україні, одне з основоположних завдань демократизації українського суспільства, реформи її політичної та правової системи. При цьому слід згадати той факт, що сутність правової

держави полягає у дотриманні закону представниками державної влади, у взаємовідповідальності держави та громадян один перед одним. Це положення закріплене в ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Таким чином, принципи правової держави закріплені на конституційному рівні та мають найвищу юридичну силу.

Серед українських дослідників у сфері соціально-правових проблем розвитку держави слід згадати праці О.В. Скрипнюка, Ф.П. Шульженко та інші, в яких висвітлюються проблеми які торкаються саме соціально-правової сфери України на сучасному етапі [2].

Події останніх п'яти років в Україні (довготривала війна на сході держави та не вирішення численних проблем держави засвідчують: демократичні здобутки у вигляді правової держави не набули достатнього розвитку і належним чином не забезпечують задоволення суспільних потреб). Україна, яка прагне ввійти до Європейського Союзу, як рівноправний член світового співтовариства, визріла необхідність піддати ґрунтовній професійній переробці та коректуванню цілу низку найактуальніших ідеологічних та правових питань щодо розвитку держави. Одним з таких питань є проблема становлення правової держави. В Україні лише закладений фундамент правової держави та створені її основні структурні елементи, тому розбудова правової держави пов'язана з посиленням легітиматії влади, забезпеченням у суспільстві свободи, ефективним функціонуванням принципу поділу влади, дотриманням її окремими гілками принципу верховенства права, відповідністю законів суспільній етиці, усуненням численних порушень прав і свобод людини і громадянина, посиленням стабільності законодавства, декриміналізації суспільства. Ці завдання є найголовнішими та визначають розвиток держави, який сприяє процесу демократизації в Україні [3, с.39].

Для правової держави необхідно, щоб усі, серед іншого й сама держава, дотримувались законів. Також важливо, щоб ці закони були правовими. Тобто потрібна така держава, яка наслідуює принципи права в процесі розробки власних законів і впровадження їх, а також чітко виконує свої функції. Таким чином, правова держава передбачає єдність верховенства права та правової форми організації політичної влади. З поняттям правової держави і права пов'язана їх справедливість. Справедливим є те, що відповідає праву, а діяти справедливо – це діяти відповідно із всезагальним масштабом права і рівною для всіх мірою свободи. Справедливість – це категорія, що реалізується у відповідних сферах і відносинах соціального життя. З проблемою справедливості тісно пов'язана повнота й гарантованість прав і свобод людини та громадянина в правовій державі. Це стало показником демократії й законності як у конкретній країні, так і у сфері міжнародного права. Таким чином, формування правової держави передбачає утвердження панування закону в усіх сферах громадського життя, його верховенство серед інших нормативних актів, підпорядкування закону державними органами. У правовій державі закони покликані

забезпечувати права та свободи людини, її природні інтереси, встановлювати єдність взаємних прав і відповідальності держави й особи [4, с. 194].

Отже, можна зробити висновок, що концепція становлення і модернізації правової держави в Україні повинна бути розроблена з урахуванням історичних, національних, культурних особливостей громадян. Саме у такий спосіб забезпечується відносно самостійне існування демократичного громадянського суспільства і правової держави.

Література:

1. Шульженко Ф.П. Соціально-правова держава в Україні: проблеми становлення та модернізації: монографія. К.: КНЕУ, 2007. 544 с.
2. Скрипнюк О. В. Правова держава в Україні: теоретична модель та практика реалізації на сучасному етапі. Право України: Юридичний журнал. 2010. № 7. С. 5–6.
3. Лаговська С. С. Особливості встановлення правової держави в Україні. Держава і право: Юридичний журнал. 2010. № 65. С. 38–45.
4. Самофалов Л.П., Самофалов О.Л., Шевченко Д.М. Правова держава як фактор розвитку громадянського суспільства: Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2(12). С. 189–196.

Шрамович Вадим Ігорович

*студент 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
та природокористування України,
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ «ВИКОРИСТАННЯ» ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ

До простих форм реалізації норм права належить також використання.

Використання права – це така форма реалізації правових норм, яка полягає в здійсненні суб'єктами своїх прав. Вона полягає в активній поведінці учасників суспільних відносин по реалізації суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів, передбачених управомочними нормами права. Ця форма реалізації здійснюється добровільно, за власним бажанням суб'єктів. Наприклад, договір дарування, реалізація права на освіту, права на працю тощо.

Використання норми права – це форма реалізації уповноважених правових норм, яка полягає у використанні наданих ними можливостей для задоволення власного інтересу. Іншими словами – це реалізація суб'єктивних юридичних прав активними діями. Використання правової норми, на відміну від двох попередніх розглянутих нами форм реалізації, може бути тільки добровільним, тобто здійснюватися виключно за власним бажанням. Це, наприклад, використання права власності тощо.

Використання норм права – ця форма реалізації норм права полягає у здійсненні тими або іншими суб'єктами повноважень, наданих їм нормами права. Для використання норм права характерна поведінка суб'єктів, яка стосується використання юридичних можливостей, втілених у суб'єктивних правах. Прикладом є продаж чи дарування якої-небудь речі, власник здійснює своє право володіння, користування і розпорядження майном шляхом

використання прав, наданих йому відповідною нормою права. Особливістю використання норм права є те, що суб'єкт сам вирішує, використовувати чи утриматися від використання суб'єктивного права, що йому належить. На відміну від додержання і виконання норм права, які можуть бути як добровільними, так і примусовими, його використання може бути лише добровільним.

Використання норм права – це форма їх реалізації, за якої суб'єктів використовує права, надані йому відповідно до приписів правових норм, що знаходить свій вираз у здійсненні тими чи іншими суб'єктами повноважень, наданих їм нормами права. Шляхом використання реалізуються уповноважуючі правові норми. Використання норм права може здійснюватись як активною так і пасивною поведінкою суб'єкта. Особливістю використання норм права є те, що суб'єкт сам вирішує, використовувати суб'єктивне право, що йому належить, чи утриматися від цього. Використання норм права може бути тільки добровільним.

Таким чином, використання права - це поведіння суб'єктів права, що полягає в здійсненні ними своїх суб'єктивних прав, що представляє собою активну реалізацію тих можливостей, які надані їм нормами права.

Використання або невикористання своїх суб'єктивних прав - добровільна справа громадян, тоді як здійснення своїх правомочий органами держави, їхніми посадовими особами - не тільки право. Діями щодо використання, наприклад, адміністративно-правових норм є: подання скарги, заява про відпустку, використання наданих державою пільг тощо, але й обов'язок.

Отже, з даного розділу можна зробити висновки.

Дотримання норми права — це форма реалізації забороняючих правових норм, яка полягає в утриманні суб'єкта від активних дій, в його пасивній поведінці, незалежно від його волі.

Виконання норм права – полягає у здійсненні зобов'язуючих приписів правових норм. Шляхом виконання реалізуються зобов'язуючі норми права. Використання права - це поведіння суб'єктів права, що полягає в здійсненні ними своїх суб'єктивних прав, що представляє собою активну реалізацію тих можливостей, які надані їм нормами права.

Література:

1. Вопленко Н. Н. Реализация права [Текст] : Учебное пособие. Волгоград: Издательство Волгоградського університета, 2001.
2. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст]: Підруч. / За ред. О.В. Зайчука, Н.М.Оніщенко. Київ, 2006.
3. Качур В.О. Теорія держави і права [Текст]: Навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2014.
4. Колодій А.М. Теорія держави і права [Текст]: Навч.посіб. / За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. Київ, 2002.
5. Лисенко С.Л. Теорія держави і права [Текст]: Навч. посіб. / За заг. ред. С.Л.Лисенкова, В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2003.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави [Текст]: Навч. посібн. Вид. 5-те, зі змін. Київ: Атіка, 2004.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права [Текст]: Підручник / Пер. з рос. О.Ф. Скакун. Харків: Консум, 2012.

Сакунова Анастасія Василівна,
*студентка 4 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

НЕЛЬСОН МАНДЕЛА — ЛІДЕР АФРИКАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОНГРЕСУ

Нельсон Мандела – людина, якій вдалося не тільки сформуванню основних напрямів ефективною економічною політикою та закласти підвалини нової багаторасової і демократичної Південної Африки, але й уникнути кривавої громадянської війни, яка була дуже ймовірною. Він виступав головним борцем проти режиму апартеїду у Південно-Африканській Республіці (ПАР) й до сьогоднішнього часу залишається «символом свободи».

Діяльність Нельсона Мандела як політика й державного діяча висвітлювалась багатьма вченими, зокрема у дослідженнях Л. І. Самойлової [2], О. О. Макарова [4], Г. Г. Соколова [5], А. Б. Давидсона, І. Л. Галинської, Є. К. Мохової, Д. А. Жукова, Л. П. Краченка, А. Я. Прокопенка, І. А. Ткаченка [3], В. Г. Шубіна та інших науковців. Незважаючи на значну кількість робіт, зазначена проблема залишається недостатньо дослідженою.

Нельсон Мандела народився у сім'ї вождя династії тембу, невеликому селі недалеко від Умтата і був названий Роліхлахла (в перекладі з мови коса означає «зриває гілки дерева»). Роліхлахла Мандела став першим у родині, хто пішов у школу. Там йому було надано англійське ім'я – «Нельсон». За спогадами Мандели, «у перший день у школі мій вчитель Міс Мдінгане дала кожному учню англійське ім'я. У той час це було традицією серед африканців... в той день Міс Мдінгане сказала мені, що моє нове ім'я – Нельсон. Чому саме воно, я поняття не маю» [1, с. 22].

У молодості Мандела захоплювався боксом і вважав, що це демократичний вид спорту, незалежно якого ти кольору, звання. «Мене приваблювала не жорстокість боксу, а тактична її складова – як ти повинен рухатися, аби захистити себе від удару, як планувати свою атаку та відступ і як контролювати себе у боротьбі», – зазначав Мандела у біографії [1, с. 37].

Залучення до політичної діяльності Мандели почалось ще у студентські роки, а саме – участь у студентському страйку, що призвела до виключення його із університету Форт-Хейр. Продовжити навчання довелося заочно у Вітватерсрандському університеті.

У квітні 1944 р. він вступив до АНК, разом з групою молодих активістів – О. Тамбо, У. Сісулу та іншими – прийняв активну участь у створенні Молодіжної ліги АНК, став у 1948 р. її національним секретарем, а в 1950 р. – національним президентом.

У 1952 р. був одним з організаторів Кампанії непокори, а в 1961 р. очолив радикальне крило АНК, «Умкхонто ве сізве» (Спис нації), почавши політику

саботажу проти влади. Рік по тому він їде в Алжир, а коли повертається у листопаді 1968 р. його заарештовують.

Мандела виступав за національну і расову солідарність. Він завжди проголошував доктрину нерасового підходу, і, вийшовши з в'язниці, сприяв подоланню минулого країни, пов'язаного з апартеїдом.

Найбільш руйнівним впливом апартеїду в ПАР було обмеження можливості отримання технічної підготовки для небілих. Дітям африканців, згідно з політикою апартеїду, потрібно було викладати лише основні навички, необхідні в роботі на білих та обов'язкове вивчення мови африкаанс. Також була передбачена сегрегація і у вищій освіті: всі авторитетні університети приймали тільки білих студентів. Для представників інших расових груп створювалися свої вищі навчальні заклади, однак кількість місць для чорношкірих студентів було дуже мало.

Н. Мандела розумів, що знищення освіти є основним чинником, що обмежує розвиток країни. Він сказав, що освіта є «найпотужнішою зброєю, за допомогою якого ви можете змінити світ». Саме, прагнення до створення освіченого та вільного покоління, допомогло Нельсону Манделі побороти апартеїд [3, с.139].

Прихід до влади Фредеріка де Клерка ознаменував координальним змінам у країні. Було скасовано головні расистські закони, знято заборону на АНК та було звільнено Нельсона Манделу. У 1994 р. у Південній Африці відбулися перші демократичні вибори за участю африканської більшості, в яких президентом став Нельсон Мандела.

Свою політичну діяльність Мандела характеризував так: «Все своє життя я присвятив боротьбі за африканський народ. Я боровся проти домінування білої раси, і я боровся проти домінування чорної раси. Я зберігав у душі ідеал вільного демократичного суспільства, в якому всі люди живуть у гармонії і мають рівні права. Це ідеал, якого я прагну добитися і до якого я сподіваюся дожити. Але якщо буде потрібно, то за цей ідеал я готовий померти...» [1, с. 321-322]. Його прагнення реалізувалися, змінивши історію та політичний лад своєї країни.

Отже, Нельсон Мандела як лідер АНК, у роки апартеїду ставив за мету створення демократично вільного суспільства у ПАР, де всі будуть рівні у своїх правах. Найвищий міжнародний авторитет і жага до перемоги допомогли досягти поставлених цілей.

Література:

1. Нельсон Мандела. Довгий шлях до свободи / автобіографія переклад з англ. Василя Старка. К: Наш формат, 2015. 568 с.
2. Самойлова Л. І. «Розстановка внутрішньополітичних сил у Південно-Африканській Республіці напередодні перших демократичних виборів 1994 року». Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. 2016. Вип. 23. Част. 1. Серія «Історичні науки». С.78-85.
3. Ткаченко І. А. «Нельсон Мандела: політичний портрет». Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2013. Вип. 33. С.139-143.
4. Макаров О. О. Борьба африканского населения ЮАР (70 годы XX века). М.: Наука, 1981. 205 с.
5. Соколов Г. Г. Нельсон Мандела и его роль в создании нерасового государства в ЮАР. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2002. №1. С. 131-137.

Хайнак Станислав Владиславович,
*студент 4 курса Гомельского
государственного университета
имени Франциска Скорины,
г. Гомель, Беларусь*

РАЗВИТИЕ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ В БЕЛАРУСИ 1917-1941 ГГ.

Развитие судебной системы Беларуси с 1917 по 1941 годы проходило в сложный и противоречивый для государства исторический период, связанный с периодом смены государственного строя, приведшим к перестройки судебной системы. С периода Октябрьского переворота 1917 года на территории Беларуси проходит формирование новой судебной системы, которая проводилась в контексте изменения государственного устройства и преобразования всех ветвей власти. С постепенным введением нового судебного законодательства проводилась ликвидация, действовавшей с 1864 года, судебной системы Российской империи.

Становлению советской судебной системы, на территории Беларуси, предшествовали стихийно возникающие на местах суды имевшие различные наименования: следственные комиссии, суды общественной совести, революционные народные суды и др. Исходным законодательным актом Советской власти, положившим начало в строительстве судебной системы, стал «Декрет о суде №1», принятый СНК 22 ноября (5 декабря) 1917 года [1, с. 25]. Этим декретом упразднялась действовавшая судебная система Российской империи и предусматривалась создание новых советских судов и революционных трибуналов. На первых этапах своей деятельности эти суды руководствовались, прежде всего «революционной совестью» и «революционным правосознанием», что сформировало период интуитивно-классового подхода в системе судостроительства, при котором основным источником права являлся классовый подход. Создаваемые местные суды, как суды первой инстанции, занимались рассмотрением большинства уголовных и гражданских дел. Революционные трибуналы образовывались для борьбы с контрреволюцией и опасными для Советского государства преступлениями. Основными правовыми актами, регулирующими процесс формирования и деятельности судебных учреждений в период гражданской войны, являлись декреты и постановления Советской власти.

В 1919 г., с момента образования БССР, НКЮ республики постановляет образование народного суда. Совместно с народными судами в этот период функционировали Минский, Могилевский и Витебский революционные трибуналы. В дальнейшем количество трибуналов увеличивалось. Вступившее в силу Положение о народном суде РСФСР от 21 октября 1920 года завершило первоначальное формирование судебной системы БССР.

В 1922 году проводилась первая кодификация права, были созданы прокуратура и адвокатура. 30 марта 1923 года ЦИК БССР принимает Положение о судостроительстве. Согласно принятому положению, закреплялась судебная система, включающая в себя суды общей и специальной юрисдикции.

Суды общей юрисдикции включали в себя: 1) народный суд, как основное звено судебной системы; 2) Высший Суд, впоследствии преобразованный в областные суды; 3) Верховный Суд БССР и его коллегии. Верховный суд являлся высшим судебным органом республики и выполнял функции контроля и надзора за деятельностью всех судов, за исключением военных и военно-транспортных трибуналов.

Для категорий дел, требующих специальных навыков и знаний, а также для рассмотрения дел являющихся особо опасными для вооружённых сил и хозяйственной сферы республики, временно вводились суды специальной юрисдикции. К ним относились: 1) военные трибуналы, занимающихся рассмотрением дел о воинских преступлениях; 2) особые трудовые сессии народных судов, которым были подведомственны преступления совершенных с нарушением законов о труде; 3) земельные комиссии; 4) Белорусская Арбитражная комиссия при СНК, рассматривавшая дела о спорах между государственными организациями.

С 1924 года военные трибуналы были введены в единую судебную систему, а надзор за их деятельностью возлагался на Верховный суд БССР. Для более тесной интеграции с трибуналами в состав Верховного суда был включён председатель военного трибунала Западного военного округа.

В период с 1924 по 1934 годы в систему судоустройства БССР были включены национальные камеры народных судов, что создавало благоприятные условия в доступности судебной системы национальным меньшинствам, проживающим в республике. Для реализации этой задачи было сформировано десять национальных камер народного суда: шесть еврейских, три польских и одна латышская. К подведомственности национальных камер относились как гражданские, так и уголовные дела. К примеру, в 1926 году еврейскими национальными камерами было рассмотрено в общей сложности 6664 дел, из которых 4762 составляли гражданские дела и 1902 уголовные. В процентном соотношении основное количество процессов приходилось на гражданские дела, из которых 33% составляли квартирные споры, а 10% дел о взыскании алиментов [2, с. 189].

Постановлением ЦИК БССР от 31 марта 1934 года, национальные камеры народного суда упразднились в связи, как декларировалось, с происходящим укреплением дружбы между народами, торжеством ленинской национальной политики, возможности выступать в судах на родном языке, и пр.

К 1930 году в БССР ликвидируются такие административно-территориальные единицы как округа. В связи с этим происходит изменение в структуре судебной системы, при которой упраздняются окружные суды, и устанавливалась двухзвенная судебная система, включающая в себя народные суды и Верховный Суд БССР. Принятым в 1931 году Положением о судоустройстве устанавливались основные направления деятельности судебных органов республики, которые должны были подавлять сопротивление классовых врагов, осуществлять революционную законность и укреплять общественно-трудовую дисциплину.

Следует отметить, что в 30-х годах происходит постепенное ужесточение выносимых приговоров. Усиливается ответственность по отдельным видам преступлений. Так принятым в 1932 году ЦИК и СНК СССР Постановлением «Об охране имущества государственных предприятий, колхозов и кооперации и укреплении общественной (социалистической) собственности», впоследствии так называемом «Законе о пяти колосках», предусматривалась за хищение имущества колхозов и совхозов высшая мера наказания (расстрел). При наличии смягчающих обстоятельств расстрел заменялся лишением свободы от десяти лет с запрещением амнистии [3, с. 99]. 8 июня 1934 года постановлением ЦИК СССР в УК вводятся статьи об измене Родине, санкции по которым, предусматривались те же, что и за хищение имущества.

В 1930 году в БССР вводятся железнодорожные суды, которые занимались рассмотрением преступлений, нарушающих работу транспорта и подрывающих трудовую дисциплину. Для рассмотрения преступлений на водном транспорте в 1934 году создаётся водный транспортный суд, подчинявшийся водно-транспортной коллегии Верховного Суда ССР.

Важным фактором, влиявшим на судебную систему БССР, стало создание в 30-е годы таких внесудебных органов как «двойки» и «тройки», действовавших параллельно с судами и бравших на себя функцию внесудебного рассмотрения дел о государственных преступлениях. В состав «двойки» входила комиссия НКВД СССР и Прокурора СССР, «тройка» действовала под председательством начальника управления НКВД и входящими в её состав представителями прокуратуры и партийных органов. Создание внесудебных органов было связано с происходящими в 30-х годах изменениями в общественно-политической жизни БССР, как и во всех союзных республиках, приведших к становлению тоталитарного режима. Руководством СССР принимались решения о расширении прав «троек». В 1933г. Политбюро ЦК ВКП(б) принимает решение о предоставлении «тройке» полномочного представительства ОГПУ в БССР, применять высшую меру наказания по делам контрреволюционных организаций и группировок, состоящих из кулацких и белогвардейских элементов [4, с. 345].

В 1934 г. в БССР создаётся НКВД БССР. В его подчинение входят управление государственной безопасности, Главное управление рабоче-крестьянской милиции, органы ЗАГС, пожарной охраны и конвойные войска. НКВД наделялся самыми большими полномочиями во внесудебном рассмотрении дел о государственных преступлениях [5, с. 195].

Следует отметить, что в 1930-х годах более 83% уголовных дел рассматривается внесудебными органами: коллегиями ОГПУ, НКВД и созданными в 1934 году «двойками» и «тройками».

Так с 1917 по 1941 годы, принимаемыми законодательными актами была окончательно сформирована советская судебная система Беларуси. Сложившиеся в этот период принципы судостроительства являлись основой судебных органов республики в последующие годы.

Литература:

1. Мартинович И. И. Избранные труды. Минск: Редакция журнала «Промышленно-торговое право», 2016. 560 с.
2. Бибило В.Н. Судостроительство. Минск: Право и экономика, 2001. 328 с.
3. Довнар Т.И. История государства и права Беларуси [Электронный ресурс] / Т.И. Довнар. URL.: <https://studopedia.su/> – Дата доступа: 27.12.2018.
4. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Экаперспектыва, 2000–2005гг. Т. 5: Беларусь у 1917–1945 гг. Мінск: Экаперспектыва, 2007. 613 с.
5. Круталевич В.А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі (1917–1945 гг.) / В.А. Круталевич, І.А. Юхо. Мн.: Беларуская навука, 1998. 238 с.

Щурикова Анна Пилипівна,
*студентка юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

Дьякова Юлія Володимирівна,
*студентка юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Пильгун Наталія Василівна,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і
права Національного авіаційного
університету, м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних реаліях життя, демократія є найбільш популярною формою політичного устрою суспільства, що дає можливість людям обирати керівників та контролювати владу. Народовладдя є найкращим засобом боротьби із державно-політичними проблемами, які так часто постають у суспільстві.

Проаналізувавши хід розвитку демократії, можна сказати, що здебільшого її моделі спираються на різні процедури та цінності. До прикладу, дослідники Дж. Мілль та І. Бентам у своїх роботах через ідею захисту індивідуальних інтересів через право голосу виділяють такі обов'язкові елементи: регулярні вибори, таємне голосування, конкуренція політичних сил.

С. Хантінгтон у своїй книжці «Третя хвиля» стверджує, що демократизація є міжнародним явищем, яке охоплює все більше і більше країн, впливаючи на них як позитивно, так і негативно. Щодо України, то згідно із класифікацією Хантінгтона, вона належить до країн «нової демократії», тобто до тих, що виникають у контексті третьої світової хвилі. Нині українська демократія лише розвивається, і не має ні соціальної, ні політичної, ні ціннісної основи. Але якщо вірити експертам, Україна має досить хороші перспективи

для розквіту демократії. [1, с. 112] Наразі Україна перебуває на шляху демократичних перетворень, які полягають в удосконаленні вже існуючих та запровадженні нових підвалин демократії. Найнеобхіднішою умовою для справді успішної демократизації є наявність легітимної влади, від якої суспільство очікує ефективного управління та вирішення проблем. Але, українська легітимна влада, при розв'язанні суспільних проблем не завжди вдається до демократичних методів. Розвиток демократії в умовах глобалізації суспільства, поширення терористичної загрози, етнічних конфліктів, які призводять до серйозних змін в усталених демократичних інститутах, стикається із багатьма загрозами і викликами в Україні.

Для детального аналізу ризиків стабільної демократії в Україні можна застосовувати теорію Ф. Шміттера, який виокремлює внутрішні дилеми, які притаманні сучасній демократії в незалежності від місця та часу її появи, і зовнішні, які піддають сумніву щодо сумісності нових демократичних правил і практики з наявними соціальними, культурними та економічними умовами. [3., С.15]. Оскільки Україна є однією з тих держав, що недавно стали на шлях демократизації, то першочерговим для неї має бути питання спроможності інститутів демократії витримати всі випробування часом, вистояти в політичних конфліктах та кризах. Значною мірою на це впливає тип політичного режиму, який утворився в країні. Наприклад, В. Полохало політичний режим України класифікує як «напівавторитарний», який був створений вітчизняними лідерами, головним інтересом яких був захист власних інтересів із збереженням видимості демократії.

Повертаючись до актуальних проблем демократії сучасної України, потрібно виокремити, що на даному етапі демократичних трансформацій наша система потребує посилення механізмів безпосередньої участі громадян у суспільно-політичних процесах, оскільки неефективність основних інститутів політичної системи великою мірою обумовлена саме недостатністю громадського контролю за їх діяльністю у міжвиборчій період та обмеженням політичної участі громадян лише електоральними процесами. Подальший розвиток форм прямої демократії в Україні обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів безпосередньої участі громадян в управлінні державними справами. Саме таке завдання повністю відповідає основним засадам демократичного державного устрою, який, зокрема, передбачає здійснення влади народу як через обрання представницьких органів, так і його безпосередню участь. Представницька та безпосередня участь є різними формами демократії і взаємодоповнюють одна одну у процесі забезпечення ефективного розвитку політичної системи. Зокрема, здійснення механізмів прямої демократії сприяє:

- реалізації принципу народного суверенітету, який є ключовим у побудові демократичної держави;
- підвищенню громадської участі у прийнятті важливих суспільно-політичних рішень, контролю за їх виконанням;

– легітимізації влади в цілому, державного устрою, діяльності окремих органів державної влади та місцевого самоврядування, а також певних суспільно-політичних рішень.

Особливу увагу у процесі поширення у суспільстві запиту на демократію потрібно приділити засобам масової інформації. Вони повинні чесно й справедливо висвітлювати всі події, які діються в країні та в громадських структурах. ЗМІ, як ніхто інший, мають вплив на суспільну свідомість, тому мусять бути гідними партнерами суспільства, а демократичність влади є запорукою їх власного незалежного існування.

Отже, можна зробити висновок, що демократія в Україні має певні особливості, щодо її формування та функціональної направленості. На жаль, виходячи із ситуації, що склалася в Україні та через останні події, можна сказати, що наша держава на шляху демократичних зрушень в суспільстві.

Література:

1. Хантінгтон С. Третя хвиля. Демократизація в кінці ХХ століття ; пер. з англ. М.: Прогрес–Традиція, 2003.
2. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : у 2-х т. Том 2 : Таблиці і графіки / За ред. Є. І. Головахи, М. О. Шульги. К. : Інститут соціології НАН України, 2011.
3. Ковлер А. І. Криза демократії? Демократія на рубежі ХХІ століття. М., 1997.
4. Турен А. Що означає демократія сьогодні? Міжнародний журнал соціальних наук. 1991. №1. С. 19.

СЕКЦІЯ 2.
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.
МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

Бобріченко Владислава Володимирівна,
*студентка 1 курсу 2 групи Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

РЕГІОНАЛЬНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Однією з найважливіших особливостей розвитку співробітництва держав в області захисту прав людини на сучасному етапі є вдосконалення механізму їх захисту на універсальному та регіональному рівнях. В Європі цю місію виконують зокрема Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) і Комітет міністрів Ради Європи. Згідно офіційної статистики ЄСПЛ, станом на січень 2019 року, Україна посідає 3 місце (після Росії та Румунії), за кількістю звернень до ЄСПЛ, точна кількість справ, пов'язаних із Україною станом на 31.12.2018 становить 7267, і це при тому, що Європейський суд викреслив зі свого реєстру понад 12 000 справ і передав їх на розгляд Комітету міністрів. Більшість із них пов'язана з агресією Росії на сході та в Криму. В останні роки збільшилась кількість звернень про порушення Україною Європейської конвенції з прав людини.

ЄСПЛ діє згідно Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі-Конвенція) та Регламенту Європейського суду з прав людини. Згідно Конвенції суд може розглядати звернення: країн-учасниць Конвенції з приводу порушення даної Конвенції іншими країнами-учасницями (ст.33); заяви індивідуальних осіб (розуміється як юридична, так і фізична особа) і неурядових організацій стосовно порушення їх прав зазначених в Конвенції, які були здійсненні в державах-членах угоди(ст.34).

Підставами для звернення є:

1. Якщо особа вважає, що були порушені однією з країн-учасниць її основоположні права та свободи визначені Конвенцією або протоколами до неї;
2. Суд розглядає заяви лише стосовно країн-учасниць Конвенції, а також прав і свобод про які йдеться в Конвенції та протоколах до неї;
3. Якщо особа, використала вже всі наявні національні засоби юридичного захисту, згідно із загально визначеними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні;
4. Якщо предмет заяви перебуває у сфері відповідальності суб'єкта владних повноважень. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб та недержавних інституцій.

Порядок розгляду справ ЄСПЛ також закріплений у Конвенції і Регламенті ЄСПЛ. Такий порядок різний для заяви з якою звертається країна-учасниця і, якщо, звертається індивідуальна особа або неурядова організація.

Якщо до ЄСПЛ звертається держава - суд розглядає заяву, досліджує наявні факти, а також в разі потреби може провести розслідування, для якого держава щодо якої була подана ця заява повинна створити всі умови (ст.38 Конвенції). У разі звернення індивідуальної особи-спочатку заяву перевіряють на прийнятність, тобто відповідність заяви певним вимогам. Умови прийнятності заяви закріплені в ст.35 Конвенції. Якщо Суд визнав, що заява не відповідає вимогам, її буде відхилено і це рішення остаточне. Якщо ж заяву визнають прийнятною, то Суд буде намагатися вирішити питання шляхом «дружного врегулювання, на основі поваги до прав людини». У разі досягнення компромісу, Суд вилучає справу з реєстру і приймає рішення в якому стисло йдеться про факти по справі і вирішення спору. Після чого він передає рішення Комітету міністрів , який стежить за його виконанням. Якщо компромісу не було досягнуто, то Суд розглядає справу «по суті», тобто чи були зачеплені права та свободи, які охороняються Конвенцією. Потім справу передають на розгляд палат, їх рішення є остаточним. Але сторони можуть подати клопотання щодо розгляду справи Великою палатою впродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою. Рішення Великої палати - остаточне. ЄСПЛ може винести такі види рішень:

- 1.Рішення про неприйнятність, адресоване заявнику у формі листа;
- 2.Рішення про виключення заяви зі списку;
- 3.Рішення про неприйнятність або прийнятність заяви у вигляді окремого мотивованого документа(яке у перекладі на українську, власне, і називається «рішенням» (decision);
- 4.Остаточне рішення у справі, яке називається постановою (judgment)- тільки в ньому ЄСПЛ може визнати порушення прав людини.

Контроль за виконанням рішень ЄСПЛ здійснює Комітет міністрів Ради Європи.

Виконання рішень ЄСПЛ в Україні забезпечується Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». В Україні рішення ЄСПЛ приводиться у життя Департаментом державної виконавчої служби, який входить до складу Міністерства юстиції. Відповідно до покладених на нього завдань Департамент: забезпечує та контролює примусове виконання рішень; забезпечує ведення Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень та здійснює контроль за внесенням державними виконавцями відомостей про вчинені виконавчі дії; здійснює державний нагляд та контроль за додержанням законодавства про виконавче провадження, правильністю, своєчасністю та повнотою вчинення виконавчих дій державними виконавцями; надає державним виконавцям роз'яснення та рекомендації з питань примусового виконання рішень.

Причому держава має сама виконати це рішення на користь особи, вона звільняється від такого обов'язку тільки у разі письмової відмови особи на користь якої воно було винесене. Виплата матеріальної компенсації повинна бути здійснена впродовж трьох місяців з дня прийняття остаточного рішення. Якщо сума не виплачується в межах зазначеного строку нараховується пеня, від якої особа може відмовитися. Також можуть бути прийняті заходи

індивідуального характеру (відновлення попереднього юридичного стану Стягувача, інші заходи зазначені в Рішені) або загального характеру (внесення змін до законодавства, інші заходи, які зазначаються в Рішенні). Рада Європи має досить дієвий вплив на держави, для забезпечення виконання судових рішень. Зокрема, держава яка не виконала судове рішення може бути виключена з Ради Європи.

Висновок: регіональна система захисту прав людини спрямована на те, аби забезпечити захист прав і свобод людини, коли всі національні способи юридичного захисту були вичерпані. Вона відрізняється від міжнародної тим, що світ умовно ділиться на регіони, які близькі за історичними, культурними і релігійними традиціями і в свою чергу мають певні традиції вирішення тієї чи іншої проблеми. Ця система базується на договорах і угодах, які укладають між собою держави і зобов'язуються їх дотримуватися. Україна також приєдналася до цих угод. Зокрема, в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зазначається, що рішення ЄСПЛ є одним із джерел українського законодавства.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано 17.07.1997р. Публікація в офіційному виданні-16.04.1998р. Дата оновлення:02.10.2013 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Дата оновлення:02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
3. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини-сайт Міністерства юстиції. Електронний режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/12704>
4. Регіональні системи захисту прав людини. Електронний доступ: <http://ifreestore.net/4914/>
5. Сайт Міністерства юстиції: Департамент державної виконавчої служби. Основні завдання та функції. <https://minjust.gov.ua/ddvs/about/functional>

Бучко Марина Олегівна,

курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

Демократизація політичних процесів у нашій державі – це одна з основних вимог розвитку українського суспільства у напрямку подальшої євроінтеграції. У зв'язку з цим, неабиякої актуальності набуває питання не тільки належного дотримання та захисту норм виборчого законодавства, але й його систематизації.

Задекларована нами у назві проблематика дослідження неодноразово була предметом розгляду вітчизняних учених, зокрема, Б. Ключковського, В. Шаповала, В. Федоренка, О. Фрицького, М. Ставнійчук та ін. Однак питання систематизації норм законодавства України про вибори глави держави,

народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад і до сьогодні залишається не вирішеним, що й вимагає додаткового звернення до цієї проблематики.

Термін «систематизація», що використаний нами у назві тез доповіді, походить від слова «система». Н. Кусайкіна у Сучасному тлумачному словнику української мови трактує останнє (система, -и, ж. [грец. *systema* – ціле, що складається із частин] як: 1. Порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-н. 2. зоол., бот. Класифікація. 3. Форма організації, упорядкування чого-н. 4. Будова, структура, що становлять єдність закономірно розташованих взаємозв'язаних частин, напр.: *нервова система; Сонячна система*. 5. Сукупність принципів, які є основою певного вчення. 6. Технічний комплекс, що складається із взаємопов'язаних споруд, механізмів і т. ін. 7. Сукупність елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням, напр.: система голосних звуків, річкова система [1, с. 652].

Термін «систематизація» розуміється як «порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чогонебудь. // Продуманий план. // Зведений, прийнятий порядок» [2, с. 1126].

У юридичній науці систематизацію законодавства визначають як діяльність компетентних державних органів та уповноважених організацій щодо упорядкування та вдосконалення нормативно-правових актів, зведення їх у єдину внутрішньо узгоджену систему [3, с. 270].

До форм систематизації законодавства правники відносять облік, інкорпорацію, кодифікацію та консолідацію.

Щодо питання систематизації виборчого законодавства, то на сьогодні у нашій державі протягом останніх п'яти років уже здійснено ряд кроків у цьому напрямку. Зокрема, у 2015 році відбулося проголошення виборчої реформи, яка триває дотепер. Так, 02 жовтня 2015 р. у Верховній Раді був зареєстрований законопроект № 3112-1 – проект Виборчого кодексу України (кодекс є найбільш поширеним видом кодифікованого акта і являє собою єдиний внутрішньо узгоджений, логічно завершений законодавчий акт, який регулює певну сферу однорідних суспільних відносин). Ініціаторами такого проекту Виборчого кодексу України стали народні депутати України.

Пояснювальна записка до вищевказаного законопроекту дає змогу ознайомитися з обґрунтуванням його необхідності.

Основним завданням вищевказаного такого Кодексу розробники вважають створення єдиної уніфікованої правової основи для підготовки і проведення виборів в Україні відповідно до Основного Закону держави та рекомендацій міжнародних організацій. Проект цього Кодексу, за задумом авторів, складається з трьох книг:

Книга I – Загальна частина;

Книга II – Загальнонаціональні вибори;

Книга III – Місцеві вибори [4].

Зазначимо, що відносини у цій сфері регулюються Законами України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України»,

«Про місцеві вибори», «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців». Прийняття такого Кодексу, на думку розробників, забезпечить цілісне уніфіковане законодавче регулювання підготовки і проведення виборів в Україні, що сприятиме більш повній реалізації виборчих прав громадян, стабільності виборчого законодавства, дотриманню основних засад демократичних виборів, подальшому утвердженню демократичного режиму в Україні.

На сьогодні стан реалізації виборчої реформи в Україні відображають виборчі висновки Центру політико-правових реформ: з метою систематизації виборчого законодавства народними депутатами вже зареєстровано сім законопроектів, зокрема, Виборчий кодекс № 3112-1,

Література:

1. Сучасний тлумачний словник української мови: 50 000 слів // За заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: ВД «Школа», 2009. 1008 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
3. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2016. 480 с.
4. Проект Виборчого кодексу України № 3112-1 від 02.10.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56671(дата звернення 21.04.2019). Пояснювальна записка до проекту Виборчого кодексу України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GHOOG01A.html(дата звернення 18.04.2019).
5. Виборча реформа в Україні: аналіз зареєстрованих в Парламенті виборчих законопроектів (станом на лютий 2018 року). URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872694-viborcha-reforma-v-ukrayini-analiz-zareestrovanih-v-parlament-i-viborchih-zakonoproektiv-standom-na-lyuti-2018-roku>. (дата звернення 21.04.2019).

ВерченкоАрина Олексіївна,
*студентка 2 курсу юридичного
факультету Дніпровського Національного
Університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ПОРУШЕННЯ НА ВИБОРАХ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2019

Україна, як і всі демократичні держави, проголошує своєю головною цінністю людину, а єдиним джерелом влади – народ, згідно статей 3 та 5 Конституції України [1, ст.ст. 3,5]. Це означає, що доля країни залежить від думки кожного громадянина, адже саме вони вирішують, кому делегувати своє право керування державою.

Нещодавно в Україні відбувся перший тур чергових виборів Президента і тому дана тема стала неабиякою актуальною для українського суспільства. Успіх, чистота та прозорість виборів напряду залежали від дотримання громадянами норм виборчого законодавства. Слідування цим правилам – це конституційний обов'язок кожного законослухняного громадянина, а також гарантія, що політичні маніпулятори не будуть мати можливості зловживати волевиявленням народу.

В регіонах України були зафіксовані низки різноманітних правопорушень. Так, відомо, що від ранку 31 березня поліція зареєструвала 2605 заяв про порушення виборчого законодавства [3].

Конституція України, Закон України «Про вибори Президента України», Кримінальний Кодекс, інші нормативно-правові акти – це правова основа демократичних виборів в Україні. Проаналізувавши та згрупувавши окремі статті, можна вивести ряд діянь, які категорично заборонено виконувати під час виборів. Серед них є декілька найбільш розповсюджених.

Так, стаття 7 Закону України «Про вибори Президента України» говорить про те, що на виборчій дільниці категорично заборонено фотографувати, адже це є порушенням таємниці голосування [4, ст.7]. Тобто, в кабіні для голосування не можна фотографувати ні себе, ні бюлетень. Фотографування виборчого бюлетеню можуть насамперед мати дві передумови - просте бажання оприлюднити результати голосування в соціальних мережах і також це може свідчити про продаж свого голосу. За таку протиправну дію, особа буде нести відповідальність за статтею 159 Кримінального Кодексу України [2, ст.159].

Незаконна агітація – ще одне серйозне правопорушення. Відповідно до частини 6 статті 64 Закону України «Про вибори Президента України» забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерей [4, ст.64]. Така передвиборна агітація, що супроводжується закликами або пропозиціями голосувати чи не голосувати за певного кандидата або згадуванням його імені, вважається підкупом виборців, зазначеним у пункті 1 частини третьої статті 56 цього Закону [4, ст.56]. Також цілком заборонена агітація в «день тиші».

Якщо виборець прийняв пропозицію, обіцянку або одержав неправомірну вигоду за голосування «за» чи «проти» окремого кандидата, його можуть оштрафувати на суму від 1700 грн. до 5100 грн. чи присудити виправні роботи або обмежити волю на строк до 2 років [2, ст.160].

Також на виборчій дільниці категорично заборонено голосувати за іншу особу, виносити бюлетень за межі виборчої дільниці та псувати бюлетені.

Окрім того, порушенням виборчого процесу може вважатися: надання або отримання виборчого бюлетеня особою, яка не має права його надавати чи отримувати; надання виборцю заповненого виборчого бюлетеня; голосування виборцем більше, ніж один раз; пошкодження скриньки для голосування. Такі та інші правопорушення були зафіксовані під час останніх виборів по всій території України.

На щастя, актуальна статистика показала, що порівняно з іншими роками, цьогорічний день виборів відбувся з мінімальною кількістю порушень. Зменшення проценту їх наявності говорить про те, що правова свідомість та правова культура українців зростає. Вибори-2019 показали, що українці почали цікавитися тим, як «влаштована» політика, хто і які має повноваження, що можна і чого не можна робити згідно Конституції, як збалансовані гілки влади, і хто призначає прем'єра. Ми впевнені, що зростаюча тенденція до загальної

політичної грамотності зможе вибити ґрунт з-під ніг популістів, які тільки обіцяють «все і відразу».

Нарешті, ми маємо змогу побачити, що такою є демократія в дії – коли ти знаєш, що твій голос може і повинен впливати на майбутнє твоєї країни.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.04.2019).
2. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 26.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14> (дата звернення: 24.04.2019).
3. https://24tv.ua/ru/vybory_prezidenta_ukrainy_2019_narusheniya_falsifikacii_31_03_2019_n1133588
4. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р. № 474-XIV. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14> (дата звернення: 24.04.2019).

Вознюк Олег Ігорович,

*студент 1 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Міграційна політика в загальному розумінні є системою спеціальних національних законів, а також міграційних угод з регулювання міграційних потоків, обмеження припливу або відтоку біженців і нелегалів, стимулювання припливу економічно ефективного людського капіталу, у першу чергу, наукових кадрів і висококваліфікованих фахівців різних галузей.

Міграційна політика будь-якої держави формується під впливом чотирьох основних груп факторів:

Перша група являє собою внутрішні потреби держави, що охоплюють демографічну, соціально-економічну, національну сфери, які прямо пов'язані з питаннями територіальної цілісності й політичної безпеки держави.

Друга група пов'язана з конкретними установками правлячої еліти на подальший розвиток країни, які одержують своє практичне втілення у формуванні політико-правового режиму відносно міграції населення.

Третя група факторів відображає міжнародну обстановку в цілому й політичну, соціально-економічну та військову ситуацію в прикордонних регіонах суміжних держав зокрема.

Четверта група факторів відносяться катаклізми природного й техногенного характеру, що викликають потоки змушених мігрантів, але ця група зазвичай слабо впливає на стратегію міжнародного курсу країни через тимчасовість цих явищ [4, с. 55]

Особливістю сучасної міграції є те, що з кожним роком її масштаби збільшуються. Якщо в 1910 р. чисельність людей, які проживали в інших країнах, ніж ті, де вони народилися, тобто були мігрантами, становила 33 млн,

і знадобилося 55 років, щоб ця цифра подвоїлася (65 млн у 1965 р.), то на початок нового тисячоліття на Земній кулі нараховувалося уже 173 млн мігрантів, їхня кількість зросла майже втричі впродовж 35 років (світове населення за цей час подвоїлося). У 2017 р. мігрантів, за оцінками ООН, було 258 млн. Частка мігрантів у всьому населенні, яка в 1965 р. становила 2,3 %, а в 2000 р. – 2,8 %, у 2017 р. сягнула 3,4 %. [2] Чисельність мігрантів у Європейському Союзі на даний час тільки збільшується, для прикладу у 1990 році - мігрантів 49.2 млн. осіб, а вже в 2018 році їх понад 77 млн. Інтенсифікація глобальних міжнародних міграцій, що сьогодні повною мірою спостерігається особливо на європейському континенті, адже з 232 млн землян або 3% світового населення, які проживають не в тих країнах, де вони народилися, тобто є мігрантами, більшість перебуває в Європі. [1]

Загальне законодавство про правові принципи вільного пересування осіб визначають положення Договору про Європейський Союз (ДЄС) та Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС). Згідно до статті 3 частини 2 ДЄС: «Союз надає своїм громадянам простір свободи, безпеки й правосуддя без внутрішніх кордонів, на якому забезпечено вільний рух осіб разом з належними заходами, пов'язаними із контролем на зовнішніх кордонах, притулком, імміграцією та попередженням і боротьбою зі злочинністю» [3, с. 8]. І згідно до статті 67 частини 2 ДФЄС- закріплює положення щодо забезпечення Союзом відсутності контролю осіб на внутрішніх кордонах та формуванні спільної політики притулку, імміграції та контролю на зовнішніх кордонах на основі солідарності держав-членів та справедливого ставлення до громадян третіх країн [3, с. 57].

Але, слід зауважити, що вільне пересування осіб в Європейському союзі в широкому сенсі складається із декількох блоків правових норм. Це:

1) норми, що регулюють свободу пересування громадян Євросоюзу (статті 18–25 ДФЄС);

2) норми, що регулюють свободу пересування робітників, а також членів їх сімей (статті 45–48ДФЄС);

3) норми, що регулюють пересування осіб з третіх держав на території Євросоюзу (статті 67–76, 77–80, 81–89 ДФЄС);

4) Шенгенські договори, інкорпоровані Лісабонським договором у ДФЄС, та їх право (статті 67–76 ДФЄС) [3, с. 108].

Основним та якісно новим кроком у регулюванні міграційної політики стало підписання 1992 р. Договору про створення Європейського Союзу (Маастрихтської угоди), де цілком категорично заявлено, що будь-який громадянин країни-члена є громадянином Союзу, тобто, серед іншого, користується правом вільно пересуватися та обирати місце проживання по всій його території. Ще одним важливим кроком у формуванні єдиного європейського міграційного простору було набрання в 1995 р. чинності Шенгенськими домовленостями, спочатку для семи країн ЄС (Бельгії, Іспанії, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Португалії, Франції), згодом – для Данії, Швеції та Фінляндії. У 1996 р. Норвегія та Ісландія, які не були членами ЄС, уклали з приводу своєї участі у домовленостях спеціальні угоди. 1997 р.

до Шенгенських угод приєдналися Італія, Австрія та Греція. Більшість центральноєвропейських країн, що набули членства в ЄС у 2004 р., приєдналися до Шенгенської зони в 2007 р. У 2009 р. до угоди приєдналася Швейцарія, що не є членом Євросоюзу. Завершуються процедури приєднання Румунії, Болгарії, Хорватії [2 с.130].

Раніше Шенгенська угода містила також розділ, присвячений питанню притулку, проте згодом у зв'язку з підписанням у 1990 році Дублінської конвенції (набула чинності 1997 р.) його було вилучено. На відміну від Амстердамського договору, який обмежується необхідністю визначення мінімальних стандартів у сфері притулку та щодо біженців Лісабонський договір 2007 р (набрав чинності 1 грудня 2009 р.) розширює перелік заходів, необхідних для створення спільної Європейської системи притулку, серед яких, зокрема, спільні процедури надання й позбавлення одноманітного статусу притулку чи додаткового захисту; критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд звернень про притулок чи додатковий захист. Взагалі, особливо в умовах сьогодення, гармонізація процедур притулку має першочергове значення для формування спільної Європейської системи притулку. По-перше, спільні процедури запобігають вторинному руху шукачів притулку, а по друге, усувають дискримінацію, спричинену різними умовами розгляду заяв та надання того чи іншого статусу захисту.

На сьогоднішній день ми можемо казати про європейську міграційну кризу, яка розпочалася у 2015 році, і являє собою гуманітарну катастрофу, викликану масовим напливом мігрантів у Європу із захоплених війнами країн Африки та Близького Сходу. Можливо стверджувати, що дана криза являє собою найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, адже 2015 року в Європу прибуло більше 300 тисяч мігрантів. Відсутність прозорих правил прийому та неконтрольоване переміщення біженців призводять до численних людських жертв на шляху до Європи та в Європі. Для порівняння, необхідно коротко висвітлити історію міграційних напливів біженців до ЄС. Так, наприклад Події «Арабської весни», війна 2011 в Сирії викликали додаткові потоки біженців в Європу. Кількість клопотань про надання захисту, поданих в ЄС-27 в 2001 р. становила 425 тис., скоротилося до 200 тис. в 2006 р., проте знову зросло в 2012 р., сягнувши 335 895. В 2013 р. шукачів притулку було майже на сто тисяч більше, ніж попереднього року, – 434160 тис., що було максимальним показником до міграційної кризи 2015 [1, с. 8].

У перспективі ЄС повинен впровадити загальний та обов'язковий механізм перерозподілу мігрантів у випадку повторення міграційної кризи. Такий механізм мав би вже діяти відповідно до Директиви тимчасового захисту (Temporary Protection Directive), прийнятої у відповідь на гуманітарну кризу, спричинену війною в колишній Югославії. Проте ЄС наразі утримується від її впровадження.

Узагальнюючи важливо підкреслити, що відсутність одностайного врегулювання Союзом питань надання притулку веде до неможливості легальних способів міграції в ЄС, що стає в свою чергу першопричиною

організованої злочинності в сфері міграції. На сьогоднішній день владнання нелегальної міграції та вимушеного переселення можливе, не тільки шляхом удосконалення правового врегулювання в рамках Союзу, а й глибшої співпраці з країнами-партнерами, розташованими в регіоні Європейської політики сусідства [3].

Упродовж останніх п'ятнадцяти років міграційна політика Євросоюзу суттєво змінилася і набула нового змісту. Колишні неформалізовані міжурядові контакти еволюціонували у повноцінний законодавчий блок співтовариства, вагому частину *acquis communautaire*. Це відбулося внаслідок об'єктивної потреби у виробленні спільних підходів до регулювання міграційними процесами, як внаслідок їх інтенсифікації і всередині, і з-поза меж співтовариства, так і в контексті поглиблення європейської інтеграції як такої. На думку багатьох експертів, після набуття чинності Амстердамською угодою міграційна політика євроспільноти стала одним з найбільш очевидних здобутків її інтеграції [1 с.44; 5].

Література:

1. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України/ О.А. Малиновська НІСД-2014 р. 48 с.
2. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія/ О.А Малиновська К:НІСД 2018 р. 482 с.
3. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / за заг. ред. М. В. Буроменського. Х.: Право, 2015. 328 с.
4. Правові аспекти міграційної політики в країнах Європейського Союзу: збірник доповідей. М:МАКС-Прес 2005 р. 226 с.
5. The Stockholm programme: what's next? / European Policy Centre Information Paper. - 11 July 2013 URL.: http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_3671_the_stockholm_programme.pdf

Воробйова Вікторія Іванівна

студентка 2 курсу Інституту

прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

м. Харків, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Питання громадських об'єднань посідає особливе місце в адміністративному праві. Дана тема є досить актуальною, оскільки в Україні й досі відбувається процес становлення демократичної держави та громадянського суспільства, а головне - інтеграція в європейський простір та адаптація вітчизняних законів у відповідність європейським стандартам. Саме це зумовило необхідність прийняття Закону України «Про громадські об'єднання».

Перш ніж аналізувати основні проблеми регулювання громадських об'єднань в Україні, треба чітко усвідомити саму сутність визначення «громадське об'єднання». Відповідно до Закону України

«Про громадські об'єднання» (далі – Закон) під громадським об'єднанням розуміється добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою може утворюватися як громадська організація або громадська спілка.

Вперше в Україні право на об'єднання було закріплено Законом України «Про об'єднання громадян», який втратив чинність у зв'язку із застарілістю та невідповідністю сучасному стану суспільства. Після кількох років розробки нових законопроектів, їх експертного та громадського обговорення, 22 березня 2012 року Верховна Рада України, прийняла новий Закон України «Про громадські об'єднання».

Новий закон, на відміну від попереднього, відповідає стандартам Ради Європи, тому й отримав майже виключно позитивні оцінки як вітчизняних, так і зарубіжних експертів.

По-перше, Александер Вінніков сверджує, що однією із головних позитивних змін, запроваджених новим законом, стало визнання права юридичних осіб на свободу об'єднання без мети одержання прибутку. Це дозволить юридичним особам брати участь у діяльності організацій від власного імені, а не в якості колективних членів з невизначеним правовим статусом, далеким від принципу добровільної участі в об'єднаннях.

По-друге, реєстр громадських об'єднань має кілька переваг: доступ до нього є вільним та безоплатним, у даних Реєстру додатково вказуються цілі та місцезнаходження організації, склад засновників і керівних органів. Новий закон також розширив права громадських організацій і деталізував їх.

Отже, новий закон зробив реалізацію конституційного права на свободу об'єднань більш доступною, впорядкованою, багатогранною та оновленою.

Однак при застосуванні Закону виникла низка проблем, що заважають успішній реалізації його норм.

По-перше, необхідно змінити Конституцію України, адже в ній все ще застосовується поняття «об'єднання громадян», а не «громадські об'єднання», яким оперує Закон.

По-друге, не завжди чітко визначені межі застосування Закону, адже, попередній закон «Про об'єднання громадян», на відміну від чинного, поширювався і на професійні спілки та на політичні партії, що потребує більш чіткого узгодження норм Закону із законодавчими актами, які регулюють діяльність професійних спілок та політичних партій.

По-третє, існує проблема в забезпеченні належного функціонування Реєстру громадських об'єднань, адже Реєстр не повною мірою виконує функцію сприяння розвитку громадянського суспільства та зміцнення його інституційної спроможності.

На мою думку, саме ці перетворення здатні забезпечити успішну реалізацію нового Закону України «Про громадські об'єднання», яка можлива лише шляхом комплексного подолання вищесказаних проблем.

Література:

1. ЗУ «Про об'єднання громадян»
2. ЗУ «Про громадські об'єднання»
3. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашука, В.В. Зуй. Право, 2010

Галюк Олена Віталіївна,
*студентка юридичного факультету
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

Науковий керівник:
Озерський Ігор Володимирович,
*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та
кримінального права і процесу
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ПЕРЕВАГИ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах наша держава переживає новий етап судово-правової реформи. Так, зокрема, в Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна-2020», передбачено, що метою судової реформи є реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципів верховенства права і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справ незалежним та неупередженим судом. В результаті дана судово-правова реформа має забезпечити функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного і справедливого суду, а також європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини [1]. У зв'язку з вищезазначеним доцільно проаналізувати основні переваги судово-правової реформи.

Перш за все необхідно зазначити, що 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», а також Закон «Про судоустрій і статус суддів» у новій редакції. Вищезазначені акти набрали чинності з 30 вересня 2016 р. за винятком окремих положень та ознаменували початок нової епохи в судовій сфері. Так, основні новації судової реформи спрямовані на деполітизацію та забезпечення незалежності судової влади, створення чесного, прозорого, доступного і справедливого для всіх громадян суду. Зазначені нормативні акти відкривають реальні конституційно-правові можливості для проведення фундаментальної судової реформи в Україні, заснованої на власному досвіді та європейських стандартах правосуддя. Разом з тим, аналізуючи переваги судово-правової реформи, на нашу думку, її ключовим

аспектом є право приєднатися до Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду, що чітко закріплено в ст. 124 Основного Закону держави. Цей міжнародний акт дозволяє розглядати в спеціально створеному суді питання, пов'язані з геноцидом, агресією, воєнними злочинами та злочинами проти людства [2].

На наше глибоке переконання, наступною перевагою судово-правової реформи є поява в системі судоустрою спеціалізованого антикорупційного суду. Так, в рамках реформи 07 червня 2018 року було прийнято Закон України «Про Вищий антикорупційний суд». Згідно ст. 3 даного Закону завданням Вищого антикорупційного суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [3]. Отже, зважаючи на високий рівень корупції поява спеціалізованого антикорупційного судового органу направлена на кваліфіковане вирішення справ в професійними суддями, які спеціалізуються саме на антикорупційних справах. До речі, даним Законом передбачені спеціальні вимоги до кандидатів на посаду судді цього суду, що значно посилюють його статус та викристалізують моральний та психологічний аспекти відповідності особистості кандидата на посаду судді.

Разом з тим, окрім вдосконалення системи судоустрою звертаємо увагу на поліпшення процесуальних інструментів розгляду судових справ. Звертаємо увагу, що Європейський суд з прав людини досить часто вказує на недосконалість української судової системи. Часто серед недоліків згадувалися: недотримання термінів розгляду справ, порушення принципів незалежності та безсторонності суду, обмеження права на доступ до суду тощо. Саме тому автори нового закону сподіваються, що судово-правова реформа поліпшить процесуальні інструменти для захисту тих, хто звертається до суду; скоротить тривалість розгляду справ; усуне проблему зловживання учасниками своїми процесуальними правами. Саме тому було прийнято Закон «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», який набрав чинності в силу 15 грудня 2017 року, яким чітко регламентовано різноманітні процедурні аспекти [4].

Таким чином, проаналізувавши особливості цієї судово-правової реформи 2016 року в Україні, висловлено, що головними її перевагами є деполітизація та забезпечення незалежності судової влади, створення чесного, прозорого, доступного і справедливого для всіх громадян суду, можливість приєднання до «Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду», утворення Вищого антикорупційного суду та удосконалення процесуального законодавства.

Література:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015. № 5/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 24, ст.212.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України 03.10.2017. № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 48, ст.436.

Гетьман Яна Віталіївна,
*студентка з курсу Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

СТАТУТ ООН ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Організація Об'єднаних Націй (ООН) є найбільшою міжурядовою організацією, яка створена з метою розвитку міжнародного співробітництва та підтримання безпечного і мирного співіснування на глобальному рівні. Діяльність ООН, у тому числі щодо захисту прав людини, є надзвичайно важливою, адже спрямована на забезпечення миру у світовому масштабі. Статут ООН у досить широкому спектрі висвітлює керівні засади у сфері захисту прав людини.

В сучасній міжнародно-правовій доктрині не викликає сумнівів основоположне значення Статуту ООН для нормативно-правового закріплення обов'язку поважати і захищати права людини. Дослівно ці слова в Преамбулі Статуту звучать наступним чином: «... знову утвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків та жінок і в рівність прав більших та малих націй ...» [5].

Говорячи про Статут ООН, як про юридичну основу всього сучасного міжнародно-правового співробітництва з прав людини, його норми не можна розуміти інакше, як такі, що визначають зміст такого співробітництва: «Норми Статуту ООН про обов'язок держав співпрацювати в галузі захисту прав людини відігравали і продовжують відігравати величезну роль у становленні міжнародно-правового захисту прав людини. По суті ці норми є найбільш загальним правовим зобов'язанням, на основі якого здійснюється все наступне міжнародне співробітництво в даній області. Саме це положення Статуту дозволило Генеральній Асамблеї ООН розпочати розробку і в 1948 р. проголосити Загальну декларацію прав людини. Згодом велика кількість найважливіших універсальних міжнародних договорів про права людини була розроблена і ухвалена саме в рамках ООН. Крім того, у рамках ООН розроблена значна кількість міжнародних документів, що хоча і не є юридично обов'язковими, проте узагальнили в собі величезний досвід захисту прав людини і тому набули значної морально-політичної ваги» [4, с. 160].

Як бачимо, виокремлення прав людини як найважливіших цінностей людства є основною метою, яка передбачена Статутом ООН.

Але не лише Статут ООН є правовою основою співробітництва з прав людини. Він є найважливішою для сучасного світу договірною міжнародно-правовою основою захисту прав людини і міжнародно-правового співробітництва з таких питань. Але слід погодитись з тією точкою зору, що саме походження прав людини є природним. «Міжнародне право розглядає права людини як природні та невід'ємні» [5].

Хоча Статут ООН про це прямо не говорить, про це безпосередньо згадує Загальна Декларація прав людини 1948 року, яка визнається міжнародно-правовою доктриною загально визнаним тлумаченням положень Статуту ООН в галузі прав людини: «Всі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні ставитися один до одного в дусі братерства» [1, с. 208].

У зв'язку з цим згадка про права людини саме в тому вигляді, як це відображено в Статуті ООН, стало наслідком складного компромісу, який склався між основними розробниками Статуту. В. А. Карташкін, який спеціально досліджував це питання, зазначає, що певна «загальність» формулювань Статуту щодо прав людини знімала ідеологічний конфлікт між державами різних соціально-економічних формацій. По суті, цей конфлікт переносився на майбутні переговори про Біль про права людини, як спеціальний міжнародний договір з цього питання [2, с. 305–307].

Таким чином, Статут ООН достатньо прискіпливо поставився до теми прав людини, чого зазвичай не було помічено у міжнародно-правових актах до другої світової війни. Як зазначає проф. М. В. Буроменський: " Поява цієї норми в Статуті ООН не була випадковою. У міжнародному праві важко знайти іншу норму, яку б людство так вистраждало. І не менш складно віднайти іншу норму, яка мала б такі далекосяжні наслідки: закріплюючи в Статуті ООН норму про права людини, держави одночасно створювали міжнародно-правову основу для об'єднаної боротьби з тоталітаризмом, оскільки права людини і тоталітаризм за своєю природою несумісні» [4, с. 160]. Звідси походить широко визнана у вітчизняній міжнародно-правовій науці концепція про те, що «у міжнародному праві склався новий інститут міжнародного захисту прав людини, основні положення якого відображені в Статуті ООН» [3, с. 191].

Отже, можна зробити висновок, що положення про права людини, передбачені Статутом ООН виступають формою саме належного закріплення міжнародно-правової концепції у сфері захисту прав людини. Як найважливіший міжнародний договір на даному етапі існування суспільства, він є тим фундаментом, який дав змогу щодо практичної змоги побудувати всю сучасну систему міжнародного захисту прав людини.

Література:

1. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основні галузі: Підручник. За ред. В.Г. Буткевича. К.: Либідь, 2004.
2. Капустін А. Я. Міжнародне право. М.:Гардарика, 2008. С. 305–307.
3. Міжнародне право: Навч. Посібник. За ред. М. В. Буроменського К.: Юринком Інтер, 2005.

4. Міжнародний захист прав людини та права біженців. Навчальний посібник. Київ: Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, 2002. 160 с.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй: від 26 червня 1945 р. URL.: http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.

Глоба Анастасія Олександрівна,
студентка 2 курсу
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ ТА ІНШИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

Право на доступ до Інтернету є однією зі складових права особи на доступ до інформації. У свою чергу, право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України. Закріплене у Основному Законі право на інформацію передбачено, насамперед, Законами України «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» та іншими нормативно-правовими актами. Закон України «Про інформацію» встановлює, що кожен має право на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Закріплення цього права на нормативному рівні вимагає запровадження ефективних механізмів його реалізації. Одним із важливих аспектів гарантування населення цього права є технічний: право на доступ до інформації може бути реалізоване лише за наявності доступу людей до відповідних технологій – телебачення, Інтернету тощо.

Право на доступ до Інтернету є одним із прав, що відносяться до четвертого покоління прав людини, і на сьогоднішній день починає визнаватися міжнародним товариством. Тим не менше, реалізація цього права знаходиться не на найвищому рівні. У міжнародній практиці поширюється термін «цифровий розрив» або «цифрова нерівність». Він був започаткований у 1999 році після публікації доповіді міністерства торгівлі США «Провал у Мережі: визначення цифрової нерівності».

На сьогоднішній день актуальною є проблема боротьби з бідністю, в контексті якої ООН вирішує й завдання подолання інформаційної нерівності. Без її подолання неможливий ні процес глобалізації, ні ефективний розвиток інформаційного суспільства, ні запровадження електронних урядів, ні інших новел інформаційного простору [1].

За даними дослідників, навіть у країнах – лідерах інформаційного процесу блага інформаційної епохи доступні далеко не всім. На ступінь

поширення Інтернету впливають два основні фактори: рівень матеріальної забезпеченості й освіченість різних прошарків населення. Одним із проявів соціальної нерівності стало те, що в таких країнах, як, наприклад, США та ФРН, особи з низьким рівнем доходів не можуть дозволити собі оплачувати послуги комп'ютерної мережі [2].

Технічними благами на сьогоднішній день може користуватися тільки невелика частка населення Землі. Близько третини населення планети не має доступу до найпростішого телефону. Так, за наявними даними, на початку XXI століття 80 % людей у світі жодного разу не користувалися телефоном і 93 % не використовували комп'ютер [3].

Практично не охопленими Інтернетом регіонами є Центральна й Південна Америка, а особливо – Африка. Частка африканського континенту в загальній кількості Інтернет підключення становить усього 0,25 %, і більша частина цієї мізерно малої величини припадає на ПАР. У Центральній і Південній Америці, де останнім часом відбувається певне зростання кількості користувачів Інтернетом, цей приріст забезпечується в основному за рахунок трьох країн: Аргентини, Бразилії й Чилі [4].

Зниження рівня інформаційної нерівності у всіх її формах, а в ідеалі – її усунення, є наразі першочерговим завданням світової спільноти. Так, у липні 2000 року на форумі лідерів країн Великої вісімки за участю Європейської комісії було схвалено «Хартію глобальної інформаційної спільноти», яка проголосила доступність інформаційних технологій одним з основних принципів світового розвитку. Кожна людина повинна мати можливість доступу до інформаційних і комунікаційних мереж [1]. «Велика вісімка» зобов'язалася сприяти встановленню ринкових умов, необхідних для надання населенню послуг в галузі комунікацій; вишукувати додаткові можливості, включаючи доступ через установи, відкриті для широкої публіки; приділяти увагу вдосконаленню мережного доступу, особливо у відсталих міських, сільських і віддалених районах тощо.

Пізніше було утворено міжнародну комісію Digital Opportunity Task Force (DOT Force), головним завданням якої став пошук шляхів подолання нерівності країн у залученні до інформації й знань. ООН ухвалила рішення про створення спеціального фонду для надання допомоги країнам, що розвиваються, в процесі впровадження інформаційних технологій [1].

У грудні 2003 року під егідою ООН був скликаний Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства, була прийнята Декларація принципів WSIS, що таким чином підтвердила важливість інформаційного суспільства для підтримки і зміцнення прав людини.

В 2009-2010 роках було проведено опитування BBC World Service: між 30 листопада 2009 року і 7 лютого 2010 року було опитано 27973 дорослих в 26 країнах, у тому числі 14 306 інтернет-користувачів. Опитування показало, що більшість користувачів по всьому світу вважають, що доступ до Інтернету є одним з фундаментальних прав людини.

Позиція ООН щодо цього питання відображена у резолюції Ради по правам людини від 5 липня 2012 р. про право на свободу слова в Інтернеті.

У ній міститься заклик до всіх держав «заохочувати та полегшувати доступ до Інтернету та міжнародного співробітництва, спрямованого на розвиток засобів масової інформації та засобів зв'язку у всіх країнах». Представник США в Раді Ейлін Чамберлен Донахью зазначив, що це перша резолюція ООН, яка стверджує, що права людини в цифровій сфері повинні бути захищені і вироблені в тому ж обсязі і з тією ж турботою, як права людини у фізичному світі» [5]. У резолюції закріплюється, що всі люди повинні мати можливість підключитися і вільно висловлювати свою думку в Інтернеті. Ця подія є історичною, адже дана резолюція забезпечує невід'ємне право людини на доступ до всесвітньої мережі, яке не може бути ніким обмежене.

Важливою подією в розвитку Інтернет-права стало прийняття у 2012 р. Радою Європи Стратегії про управління Інтернетом на період 2012–2015 роки [5]. Цей міжнародний документ визначив такі принципи: захист універсальності, цілісності та відкритості Інтернету; максимізацію прав та свобод користувачів; розвиток захисту даних та недоторканності приватного життя; максимізацію потенціалу Інтернету в сприянні демократії та культурному розмаїттю; захист та забезпечення прав дітей та молоді.

Отже, цифрова нерівність – це новий вид соціальної диференціації, що витікає з різних можливостей використання новітніх інформаційних технологій. Цей термін описує ситуацію, яка виникає, коли в суспільстві існують соціальні групи, які мають доступ до сучасних цифрових технологій комунікації (насамперед, до Інтернету), і тими, хто не має. Наразі світове товариство намагається всіма способами боротися з цим видом нерівності, але найголовніше – те, що право на доступ до інтернету та інформаційних технологій на сьогоднішній день визнається як право кожної особи і завдання держав – гарантувати його.

Зазначені міжнародні документи, мають велике значення, однак вони не є юридично обов'язковими, незважаючи на великий міжнародний авторитет організацій, що їх ухвалили. Повноцінний захист права кожного на доступ до Інтернету є важливим елементом, а також засобом реалізації конституційного права особи на доступ до інформації. Дана ситуація в суспільстві свідчить про необхідність подальшого розвитку концепції захисту та реалізації права людини на вільний доступ до інформаційних технологій, а також його регламентації та подальшому закріпленні як у міжнародно-правових актах, так і в національних системах законодавства. При цьому важливо не лише зафіксувати це право, але і передбачити обов'язки держав щодо його дотримання, а також механізми захисту, зокрема, шляхом звернення до міжнародних судових установ.

Література:

1. Сіленко А. Цифрова нерівність як глобальна соціально-політична проблема. 2006. С. 51–61.
2. Мукомела І. В. Право на доступ до інтернету: проблеми визначення та забезпечення. Вісник Національної академії правових наук України. 2016. №4. С. 77–85.
3. Згуровский М. Общество знаний и информации – тенденции, вызовы, перспективы. Зеркало недели. 24 мая 2003 г.
4. Вайнштейн Г. Интернет как фактор общественных трансформаций. Мировая экономика и международные отношения. 2002. No 7. С. 16-27.

5. Супрун О. В. Право на доступ до інтернету: поняття та міжнародно-правове врегулювання URL.: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4017/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D1%80%D1%83%D0%BD.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Гриневиц Анна Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Петручик Анжела Володимирівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:
Бабенко Антон Юрійович,
старший викладач кафедри міжнародного права Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

Інституційний механізм сучасного Європейського Союзу складається із семи інститутів, перше місце серед яких посідає Європейський Парламент (ст. 13 Договору про Європейський Союз (Лісабонська редакція)). Щоправда, такий припис не вказує на реальне місце Європарламенту в інституційному механізмі, як і не означає, що формально перше місце він посідав завжди. Створення Європейського Парламенту, який обирається безпосередньо громадянами ЄС, виокремлює Євросоюз з-поміж інших міждержавних об'єднань. У цьому зв'язку слід зазначити, що хоча європейська інтеграція розглядається у значному масиві наукових робіт, розробкою правового статусу Європарламенту займається обмежене коло правників що зумовлює актуальність проведення аналізу його місця і ролі в інституційному механізмі ЄС [1].

Особливості договірного механізму інтеграції, здійснюваної в Європейському Союзі, дістали відображення в характерних рисах його інституційного механізму. Зважаючи на те, що національні інтереси України безпосередньо пов'язані з інтеграцією до Європейського Союзу, одним із інструментів для реалізації даного завдання є дослідження інституційного механізму Спільноти та застосування деяких принципів функціонування на практиці. Особливе значення має тенденція до збільшення впливу рішень однієї

з головних інституцій Європейського Союзу – Європейського парламенту на ситуацію в Україні. Варто взяти до уваги те, що Європейський парламент, як законодавчий орган Європейського Союзу, 16 вересня 2014 року, ратифікував Угоду про асоціацію, у зв'язку з чим, відносини між Україною та ЄС перейшли на якісно новий формат, який базується на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Окрім зазначеного, важливим є те, що внаслідок розширення Європейського Союзу Україна безпосередньо межує з ним, що сприяє тіснішій співпраці з ЄС та державами членами. Тому дослідження інституційного механізму Європейського Союзу, зокрема правового статусу, партійної структури, повноважень Європейського парламенту та участі в процесі прийняття рішень – становить актуальну проблему подальшого дослідження [2].

Отже, Європарламент – це інститут, правовий статус і повноваження якого зазнали найбільш значних змін. Поглиблення інтеграції обумовило пошук оптимальної моделі інституту, який би міг максимально забезпечити безпосередній і постійний правовий зв'язок між громадянином і Союзом, у результаті якого відбулися зміни правового статусу Парламенту, про що свідчить його трансформація з органу міжпарламентського співробітництва держав-членів у представницький інститут парламентського типу [3].

Правовий статус Європарламенту зумовлений юридичним закріпленням принципу інституційної рівноваги (інституційного балансу), що іманентно властивий політико-правовій природі Євросоюзу. Закріплені в установчих договорах повноваження інститутів і органів ЄС, а також форми та принципи співпраці між ними становлять основу горизонтального поділу компетенції, що власне і є проявом принципу інституційного балансу. Цей баланс не є незмінним, інакше еволюція правового статусу Європарламенту, як, зрештою, й інших інститутів і органів, була б неможливою. Європарламент прагнув підняти свій статус в інституційній системі Співтовариств або шляхом укладення угод з іншими інститутами, або шляхом тлумачення на свою користь установчих договорів. Прагнення Європарламенту посилити свої позиції, з одного боку, і усвідомлення державами членами необхідності зміцнювати наднаціональний характер об'єднання заради підвищення ефективності його функціонування – з другого, призвели до того, що Рада в березні 1960 р. в односторонньому порядку поширила дію консультативної процедури на всі важливі проблеми Європейського Співтовариства. Так, було започатковано практику так званих «добровільних консультацій», яку Рада в подальшому погодилася поширити на ті випадки, які відповідно до установчих договорів не вимагали проведення консультацій з Парламентом. У 1964 р. Рада посилила позиції Європарламенту в нормотворчому процесі шляхом поширення консультації за межі так званих «важливих проблем», не визначивши при цьому нових меж для їх застосування. У результаті в середині 1970-х рр. Рада проводила консультації з Парламентом майже з усіх законодавчих пропозицій, підготовлених Комісією, а також за своєю ініціативою запровадила практику надання пояснень того, чому зауваження Парламенту не були нею враховані. Прикладу Ради послідувала і Комісія, яка почала направляти всі

службові документи не тільки Раді, але й Парламенту. Хоча така практика не отримала нормотворчого закріплення, проте продовжувала існувати і з часом стала звичною для взаємовідносин у трикутнику: Рада – Європарламент – Європейська комісія [4].

З часу заснування Європейського парламенту його позиції в системі керівних органів Європейського Союзу зазнали істотного зміцнення. Із набуттям чинності Лісабонського договору у 2009 році, який продовжив традицію інших установчих договорів Європейського Спільноти встановлювати виключно базові принципи виборів, повноваження законодавчого органу розширились до повноважень Ради Міністрів Європейського Союзу. На сьогодні ухвалення більшості рішень у сфері зовнішньої політики потребує участі Європейського парламенту. [5]. Водночас цей договір зберіг прямий характер виборів і принцип пропорційності, що ще з часів прийняття Єдиного європейського акта значно підвищило роль Європейського парламенту як демократичного інституту. Лісабонський договір посилив демократичний контроль у Європейському Союзі, надавши більшої ролі і Парламенту, і парламентам держав-членів ЄС. Відповідно до положень Лісабонської угоди, значно підвищується роль Європейського парламенту: - 95 відсотків рішень приймають спільно Європейський парламент і Рада ЄС (це вдвічі більше, ніж було); - з утвердженням процедури спільного рішення як звичайної законодавчої процедури Європейський парламент уподібнюється до нижньої палати бікамерального законодавчого органу, в рамках якого він представляє громадян Європейського союзу, а Рада міністрів, як вища палата – захищає інтереси держав-членів; - приймає остаточне рішення в переговорах про бюджет ЄС. Зважаючи на розширення повноважень Європейського парламенту, на сьогодні можна виділити чотири основні сфери його повноважень: 1. Законодавча; 2. Бюджетна; 3. Контрольна; 4. Зовнішньополітична. Законодавчі повноваження. Разом з Радою ЄС Парламент здійснює законодавчу функцію через численні процедури (процедура спільного ухвалювання рішень, процедура співпраці, узгодження, консультативний висновок тощо) [6].

Європарламент наділений повноваженнями проводити розслідування: на вимогу чверті його членів він може створити тимчасову слідчу комісію для того, щоб, не перешкоджаючи реалізації повноважень інших компетентних інститутів та органів, перевірити, чи мав місце факт правопорушення або порушення порядку управління під час застосування права ЄС (ст. 226 ДФЄС). Слідчі комісії, які виявляють нові факти та привертають увагу громадськості до певних аспектів діяльності інститутів ЄС, є одним із механізмів реалізації контрольної функції Парламенту. Розглядаючи механізми парламентського контролю та розширення впливу громадян ЄС на процес прийняття рішень у Союзі, слід зазначити, що він реалізується, по-перше, через подання індивідуальних та колективних петицій (право на петицію мають фізичні та юридичні особи ЄС), які підлягають обов'язковому розгляду Європарламентом, за умови якщо ця петиція стосується питань компетенції Союзу; по-друге, через запровадження інституту Омбудсмена і, по-третє, через запити депутатів [3].

В процесі дослідження структури та функціонування Європейського парламенту, можна зробити висновок, що він є важливим наднаціональним органом Європейського Союзу зі значним обсягом повноважень, який має реальні важелі впливу на процеси, що відбуваються не лише на Європейському континенті, а й у цілому світі. При цьому він – єдина інституція в системі органів Європейської унії, яка обирається безпосередньо громадянами, відповідно до Договору про ЄС Європейський парламент, він складається з представників народів держав, що об'єдналися у Співтовариство. Саме тому важливим є дослідження, розвиток та поглиблення співробітництва України на рівні інститутів Європейського Союзу, які відіграють провідну роль в керівництві та управлінні інтеграційними об'єднаннями.

Література:

1. Батурин, Ю. М. Европейский парламент в политико-правовом механизме сообщества: автореф. дис.1985. 18 с.
2. Вархов Г. В.. Структура, повноваження та особливості діяльності Європейського парламенту. Прикарпатський вісник. № 3(27). 2014.
3. Грицяк, І. А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади Київ.2006. 398 с.
4. Яковюк І.В.. Європейський Парламент: динаміка правового статусу. Державне будівництво та місцеве самоврядування. № 27. 2014.
5. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. Москва. Инфра. 2010. 698 с.
6. Сливка Я. Ратифікація Лісабонської угоди: проблеми та перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ. 2010. №88, ч.1. С. 46-47.

Доля Оксана Вікторівна,
*студентка юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ІНОЗЕМЦІВ

Розкриваючи особливості правосуб'єктності іноземців, насамперед, слід зауважити, що Конституція нашої держави суттєво демократизувала правовий статус людини і громадянина, що має позитивне значення й для забезпечення статусу іноземних громадян, які проживають в нашій державі.

Крім того, для розуміння основ їх правового статусу принципове значення має ст. 26 Основного Закону, відповідно до якої іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами, чи міжнародними договорами України, їм може бути надано притулок у порядку, встановленому законом [1].

Вважаємо, що така норма є цілком демократичною, такою, що відповідає міжнародним стандартам в сфері прав людини. Тим більше гарантування іноземним громадянам національного режиму в Україні є важливою умовою євроінтеграції нашої держави до Європейського Союзу.

На наш погляд, цікавою є така особливість правового становища іноземних громадян в Україні, відповідно до якої вони перебувають немовби в «подвійному підпорядкуванні» – дії законів країни перебування і дії законів держави свого громадянства. Зв'язок іноземного громадянина з країною свого громадянства постійний і стійкіший, ніж зв'язок із країною перебування. Він, наприклад, зберігає виборчі права і несе військовий обов'язок за законами держави свого громадянства, відповідає за зрадницькі дії, вчинені за кордоном, може бути відкликаний своєю державою у будь-який час. До речі, цей зв'язок не переривається його перебуванням в іншій державі. Іноземний громадянин залишається підлеглим владі своєї держави і зобов'язаний коритися їй [3, с. 67]. Зв'язок іноземного громадянина з державою перебування має тимчасовий характер. Він може бути в будь-який час розірваний за бажанням самого іноземного громадянина чи з волі держави перебування.

Правовий статус іноземців встановлюється в окремому Законі України – «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року [2]. Так, в законі зазначається, що іноземці є рівними перед законом незалежно від походження, соціального й майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин.

Важливим положенням є те, що чинне законодавство спеціально регламентує право іноземців на інвестиційну та підприємницьку діяльність; на трудову діяльність; на відпочинок; на охорону здоров'я, на соціальний захист; на житло; на освіту; на користування досягненнями культури; на участь в об'єднаннях громадян; на свободу совісті; на шлюбні і сімейні відносини; майнові та особисті немайнові права.

Так, іноземці, які постійно проживають в Україні, мають право працювати на підприємствах, в установах і організаціях або займатися іншою трудовою діяльністю на підставах і в порядку, встановлених для громадян України. Іноземці, які іммігрували в Україну для працевлаштування на визначений термін, можуть займатися трудовою діяльністю відповідно до одержаного у встановленому порядку дозволу на працевлаштування. Працевлаштування в Україні іноземців, найнятих інвестором у межах і за посадами (спеціальністю), визначеними угодою про розподіл продукції, здійснюється без отримання дозволу на працевлаштування. Іноземці не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю, якщо відповідно до законодавства України призначення на ці посади або заняття такою діяльністю пов'язане з належністю до громадянства України.

Вони мають право на соціальний захист, водночас на одержання пенсії та інших видів соціальної допомоги відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України. Необхідно зазначити, що у разі коли для призначення пенсії потрібен певний стаж роботи, іноземцю на підставах і в порядку, встановлених законодавством України і міжнародними договорами України, може зараховуватися стаж роботи за кордоном.

Іноземці можуть відповідно до законодавства України мати у власності будь-яке майно, успадковувати і заповідати його, а також мати особисті

немайнові права. На підставах і в порядку, встановлених законодавством України, вони мають право одержати жиле приміщення і набути право власності на нього.

Іноземці, які постійно проживають в Україні, мають право на освіту нарівні з громадянами України. Всі інші іноземці оплачують своє навчання, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами України.

Іноземці, які постійно проживають в Україні, мають право вступати на загальних з громадянами України підставах до легалізованих об'єднань громадян, якщо інше не передбачено законами України і якщо це передбачено статутами цих об'єднань. Але вони не можуть бути членами політичних партій України.

До речі, така практика не тільки в нашій державі. Здебільшого іноземні громадяни не користуються політичними правами, вони не можуть обирати та бути обраними, не мають право голосу тощо [4, с. 70].

Разом із тим, іноземці можуть укладати (розривати) шлюби відповідно до законодавства України та мають рівні з громадянами України права та обов'язки у шлюбних і сімейних відносинах.

Слід зазначити, що правоздатність іноземців вужча за правоздатність громадян України. Так, для них встановлені обмеження щодо реалізації права на працю, вони не можуть обиратися до державних органів, призначатися на певні посади. На них не покладається обов'язок несення військової служби.

Обмеження правоздатності іноземців може бути зумовлене введенням відповідною державою обмеження прав і свобод для громадян України. Зокрема, якщо іноземною державою встановлено обмеження щодо реалізації прав і свобод громадян України, Кабінет Міністрів України може прийняти рішення щодо встановлення відповідного порядку реалізації прав і свобод громадян цієї держави на території України. Це рішення набирає чинності після його опублікування. Воно може бути скасовано, якщо відпадуть підстави, за яких воно було прийнято.

Важливим є положення щодо медичної допомоги іноземцям. Так, іноземні громадяни у відповідності до положень Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», мають право користуватись медичною допомогою нарівні з громадянами України [2]. Однак всім іншим іноземцям медична допомога надається в особливому порядку. Так, іноземці, що прибули в Україну тимчасово, для отримання екстреної медичної допомоги повинні мати відповідний страховий поліс. Якщо не укладено відповідного міжнародного договору з країною, громадянином якої є іноземець, що тимчасово перебуває в Україні, медична допомога йому надається на платній основі.

Таким чином, наша держава встановила національний режим для іноземців, який означає, що вони мають такі ж самі права як і громадяни України, за виключеннями прямо передбаченими в чинному законодавстві.

Особливістю статусу іноземців є те, що з одного боку, їм забезпечують фактичні та юридичні передумови для реалізації прав і свобод, а з іншого –

встановлюють певні обмеження, що повністю відповідають нормам міжнародного права.

До того ж, законодавство України передбачає досить великий комплекс прав і свобод для іноземних громадян та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Тому слід визнати, що таке положення є демократичним, що відповідає європейській практиці.

Література:

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. із наступними змінами. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 року: URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
3. Андрієнко В. Щодо наукового розуміння категорії „іноземець”. Право України. № 11. 2016. С.67.
4. Фединак Г. Сучасні норми міжнародного приватного права України стосовно іноземних громадян і осіб без громадянства. Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2015. Вип. 37(2). С. 65-71.

Єйнікова Ксенія Василівна,
*студентка 2 курсу Навчально-наукового
морського гуманітарного інституту
Одеського національного морського
університету, м. Одеса, Україна*

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ «АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ»: ПЛЮС ЧИ МІНУС КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Взяття Україною курсу на європейські інтеграційні процеси та укладання асоціативних угод з ЄС спричинило початок модернізації національного законодавства, в тому числі, і у сфері правосуддя. Однією із таких змін є запровадження в Україні «адвокатської монополії». Слід зазначити, що під час обговорення змін до Конституції України щодо правосуддя питання запровадження адвокатської монополії було одним із найгостріших та викликало численні дискусії у професійному середовищі, що свідчить про актуальність даної теми в сучасних правових реаліях України.

Відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом [2].

25 листопада 2015 р. у Верховній Раді України під № 3524 було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», який був визначений як невідкладний. Суб'єктом законодавчої ініціативи виступив Президент України. 22 грудня 2015 року законопроект було направлено на висновок до КСУ. 2 лютого 2016 року було прийнято постанову про попереднє схвалення законопроекту. 2 червня 2016 року Закон було прийнято, за нього проголосувало 335 народних депутатів України. Даний Закон набрав чинності з 30 вересня 2016 року [4].

Згідно з цим законом було внесено зміни до ст. 59 КУ, в якій зазначалося, що кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. У новій редакції ст. 59 термін «правова допомога» було замінено на термін «професійна правнича допомога», що пояснюється лексичними стандартами української мови. А пункт 2 ст. 59, що стосується адвокатури було виключено, проте в КУ з'явилась ст. 131-2, де зазначено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [1].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» адвокатська монополія вводиться поступово: з 1 січня 2017 року передбачається виключне право адвокатів на представництво у Верховному Суді України та вищих спеціалізованих судах, з 1 січня 2018 року – в апеляційних судах, а з 1 січня 2019-го – в судах першої інстанції. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюватиметься з 1 січня 2020 року [3].

Попри новизну «адвокатської монополії» для українського суспільства, в європейських країнах ця практика використовується досить давно і вже встигла принести позитивні наслідки. Серед таких позитивних наслідків можна зазначити: підвищення рівня правових послуг, які надаються клієнтам, скорочення термінів судового розгляду справ та багато інших.

В європейських країнах існують 3 моделі «адвокатської монополії»:

1. Абсолютна монополія – надання будь-якого виду юридичних послуг виключно адвокатами (Греція).
2. Обмежена монополія – адвокати володіють монополією виключно на судове представництво, при цьому можуть існувати винятки, наприклад, для нотаріусів (Італія, Нідерланди, Австрія, Данія).
3. Демонополізована адвокатура – адвокати конкурують на ринку з іншими особами, що мають юридичну освіту (Фінляндія) [5].

Ставлення до конституційної реформи, з приводу введення адвокатської монополії, ще на стадії законопроекту, сформувалося досить неоднозначне.

Частина науковців та практикуючих юристів є прихильниками даної реформи аргументуючи це наступним:

1. Даний законопроект отримав позитивну оцінку від Венеціанської комісії.

2. Зі встановленням «адвокатської монополії» підвищиться якість правової допомоги.

3. Вартість на правову допомогу (адвокатські послуги) не зросте з огляду на достатню кількість представників даної професії.

4. Всі громадяни матимуть однаковий доступ до якісної правової допомоги. Випадки, коли громадяни не отримають правову допомогу через брак коштів будуть відсутні, з огляду на наявність ЗУ «Про безоплатну правову допомогу».

5. Корпоративні та інші професійні юристи зможуть отримати адвокатську ліцензію та продовжити свою роботу в цій галузі [4].

Інша частина теоретиків та практиків виступає проти адвокатської монополії, зазначаючи, що:

1. Встановлення «адвокатської монополії» вплине на підвищення вартості послуг адвокатів, а це, в свою чергу обмежить доступ до правосуддя для певних категорій громадян.

2. Більшість корпоративних юристів залишаться без роботи, адже на складання кваліфікаційного іспиту та отримання ліцензії про право зайняття адвокатською діяльністю потрібен певний час.

3. Представники бізнесу будуть змушені витратити додаткові кошти або на перекваліфікацію власних корпоративних юристів, або на оплату послуг адвокатів.

4. Адвокати є менш обізнаними в справах фірми чи компанії, ніж юристи, які в ній працюють. Така ситуація призведе до того, що фірми будуть вимушені платити заробітну плату і юристам, які готуватимуть документацію для суду, і адвокатам, які представлятимуть інтереси фірми в суді.

5. Той факт, що з 2020 року не тільки бізнес, а й державні органи звертатимуться до адвокатів для участі в судових спорах, вимагатиме збільшення витрат з державного бюджету.

6. Поняття «малозначність спору» є суб'єктивним і варіативним.

7. Малолітні чи неповнолітні особи та особи, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена потребують забезпечення високого рівня захисту з боку держави та кваліфікованого рівня правової допомоги. А з огляду на зазначене в запропонованій статті 131-2, можна стверджувати, що дана категорія громадян не потребують обов'язкового представництва в судах «кваліфікованими спеціалістами», якими є адвокати [4].

8. Що стосується КСУ, який надавав висновок щодо конституційності даного законопроекту, то в даному питанні також є ряд суперечностей.

Надаючи тлумачення ст. 59 КУ двічі у 2000 р. та у 2009 р., КСУ зазначав, що «вибір суб'єкта надання правової допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати» (тобто не про яку «адвокатську монополію» мова не йшла). Що стосується висновку КСУ від 20 січня 2016 року, то проект ЗУ Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) визнаний таким, що відповідає 157 та 158 Конституції України. (тобто закріплення «адвокатської монополії» ніяк не вплине на обсяг права людини обирати представника власних інтересів у суді, адже людини зможе обирати

між різними адвокатами). У свою чергу, ряд суддів КСУ, а саме: Сліденко І. Д., Вдовіченко С. Л. та Сас С. В., вказують на те, що таким висновком КСУ фактично нівелює свої попередні рішення, а також на те, що встановлення «адвокатської монополії» є не чим іншими, як обмеженням права людини на свободу вибору суб'єкта представника власних інтересів [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що реформуючи законодавство не можна просто копіювати досвід зарубіжних країн. Необхідно враховувати особливості правової системи, внутрішні фактори, економічну обстановку, готовність людей, бізнесу, держави, суспільства до змін та реальну потребу в них.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.19 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення 17.03.2019 р.)
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 05.01.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 17.03.2019 р.)
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення 17.03.2019 р.)
4. Надія Н. В. Монополія адвокатури на здійснення представництва в суді. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. №4. с. 10-17.
5. Смітюх Н.С. Правові аспекти доступу до адвокатської діяльності в Україні: проблеми та перспективи. Вісник кримінального судочинства. 2016. №2. с. 169-175.

Єлізаренко Каріна Хачатурівна,
*студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Відновлення порушених прав та свобод в Україні через подання заяв до Європейського суду з прав людини наразі є досить поширеним явищем, оскільки, як свідчать події останніх років ситуація в даному правовому полі є досить напруженою. Впродовж останніх 5 років Урядом України не було вжито ефективних заходів для вирішення даної проблеми, що спричинило значне збільшення кількості скарг до Європейського суду з прав людини. Оскільки в Україні людині та громадянину право на захист своїм правам і свободам гарантується Конституцією України (ч. 4 ст. 55), кожен хто вважає, що його право порушено, може звернутися до Суду за захистом порушеного права. Актуальність даного питання, полягає у визначенні місця та ролі рішень Європейського Суду у національній правовій системі, а також висвітленні впливу практики Європейського Суду на нормотворчу та правозастосовну діяльність органів державної влади країни – учасниці Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [3].

Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначає, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини та основоположних

свобод і протоколи до неї, а також практику Європейського суду з прав людини як джерело права [4]. Частиною другою ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України визначено, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. До компетенції Європейського суду з прав людини входить розгляд міждержавних та індивідуальних звернень, а також надання консультативних висновків щодо тлумачення Конвенції та протоколів до неї. Питання розгляду звернень вирішується Європейським судом з прав людини шляхом встановлення факту, чи дійсно держава в особі її органів влади чи посадових осіб допустили порушення взятих на себе зобов'язань в межах Конвенції та протоколів до неї. Європейський суд з прав людини розглядає заяви щодо порушення тільки тих прав та свобод, які гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини [2].

Рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для виконання країною-відповідачем, щодо якої вони були винесені. Чимало рішень, після їх прийняття, призвели до внесення суттєвих змін у національне законодавство, судову чи адміністративну практику в багатьох сферах. Завдяки практиці Європейського суду з прав людини Конвенція залишається потужним та динамічним інструментом, який здатен відповідати новим викликам та зміцнювати верховенство права, а також демократію в Європі та в Україні зокрема. Звертаючись до Європейського суду з прав людини особа яка вважає, що її право порушено, повинна забезпечити підтвердження того, що нею вичерпано всі доступні та ефективні національні засоби юридичного захисту; не пропустити строк свого звернення; визначитися з тим, що подібна справа не перебувала на розгляді в Європейському суді з прав людини з тих самих підстав, та не використано іншого міждержавного механізму захисту права. В силу використаних всіх можливих ефективних аргументів такого захисту на національному рівні – є обов'язковою умовою для захисту прав і свобод . Це означає, що скаржник повинен використати всі можливі засоби правового захисту в своїй державі. [1]. Однією із головних умов звернення до Європейського суду з прав людини залишається одержання рішення Верховного Суду, який і є доказом того, що всі можливі елементи захисту своїх порушених прав та свобод – вичерпані, звернення відбувається шляхом направлення відповідного листа, де чітко зазначається суть скарги.

Головною особливістю розгляду заяв у справах щодо порушення своїх прав та свобод є письмова процедура розгляду та здійснення такого розгляду на безоплатній основі. Кожна із поданих заяв, що надходять Європейського суду з прав людини, оцінюються на предмет її належності та компетентності. У випадку, коли заяву було прийнято, Європейський суд з прав людини повідомляє державу-відповідача про подання такої заяви та надає їй можливість викласти свою позицію в конкретній справі з приводу викладених у такій заяві обставин. Розгляд заяви здійснюється Європейським судом з прав людини зазвичай в один етап. За результатами розгляду Суд або встановлює відсутність порушення державою-відповідачем порушення Конвенції та протоколів до неї, або визначає порушення державою-відповідачем положень Конвенції та

протоколів до неї. Після ухвалення рішення, палата надсилає його сторонам, одночасно зазначивши право на його оскарження. Кожна зі сторін має право у разі незгоди із ухваленим рішенням, протягом трьох місяців оскаржити його до Великої палати [1].

Виконання рішень Європейського суду з прав людини мають певні особливості, в яких визнається порушення ст. 3 Конвенції (це - заборона катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання). Звичайно, немає жодної держави в Європі, де тортури чи нелюдське поводження були б дозволені законодавством, і все ж ст. 3 чи не найчастіше фігурує у рішеннях Європейського суду з прав людини у порівнянні з іншими статтями. Вочевидь, що проблема полягає не в законодавстві, а в рівні загальної правової культури відповідних органів. Для усунення небезпеки визнання порушень за цією статтею держави проводять комплексні навчання працівників правоохоронних органів, пенітенціарних установ, де їм роз'яснюються стандарти Конвенції у цій сфері, що до певної міри знижує рівень порушень ст. 3 Конвенції в державі.

Майже кожного дня до Європейського суду з прав людини звертається величезна кількість українців, які прагнуть відновити свої порушені права та свободи. Завантаженість Європейського суду з прав людини величезна, а тому заява може розглядатися більш ніж через рік після її надходження. Рішення підлягає виконанню з дня, коли воно набуває статусу остаточного. Згідно Конвенції, кожна держава-учасниця визнає юрисдикцію Європейського суду з прав людини та зобов'язана виконати його остаточні рішення де вона виступає стороною-відповідачем. В Україні порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини визначається Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»[5].

Виконання рішень Європейського суду з прав людини є специфічним правовим інститутом, відмінним від порядку, передбаченого для виконання рішень національних судів, а також для визнання й виконання на території України рішень іноземних судів та іноземних недержавних установ. Тому з огляду на міжнародні зобов'язання, передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, і наддержавний статус Європейського суду з прав людини встановлено особливі механізми реалізації його рішень.

Обсяг суспільних відносин, які врегульовуються не лише нормами вітчизняного, а й міжнародного права, з кожним роком збільшується. Тенденція пристосування внутрішньодержавних інститутів до вимог міжнародного права, а також посилення ролі міжнародних інститутів і механізмів зумовлено, об'єктивним ростом взаємозалежності держав, а також необхідністю підвищення управління міжнародною системою, розвитком регіональної і субрегіональної інтеграції в Європі.

Отже, необхідно зазначити, що діяльність Європейського суду з прав людини являє собою субсидіарний механізм захисту прав і свобод людини, а основна відповідальність за їх гарантування покладається на національні

правові системи. Невипадково 1 стаття Конвенції фокусує увагу на тому, що саме держави-учасниці беруть на себе обов'язок щодо забезпечення кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, прав і свобод, передбачених цією Конвенцією. Відповідно (і ця обставина неодноразово підкреслювалася Європейського суду з прав людини), держави апріорі володіють широкою «свободою розсуду» у виборі засобів і способів вирішення правових питань, пов'язаних зі здійсненням і захистом прав і свобод, які перебувають під охороною Конвенції [5]. Здійснюючи такий вибір, вони не можуть абстрагуватися від притаманних їм особливостей історичного, економічного, політичного, культурного та іншого розвитку, без адекватного врахування яких реалізація положень Конвенції і рішень Європейського Суду ризикує стикнутися з проблемами захисту прав і свобод людини та громадянина.

Гарантоване громадянам право на судовий захист в Україні здійснюється шляхом звернення в органи наднаціональної юрисдикції, в тому числі в рамках Конвенції, передбачає обов'язок держави докладати максимум зусиль щодо організації виконання рішень Європейського суду з прав людини. Відступ від правової обов'язковості рішень Європейського суду з прав людини дозволяється лише у виняткових випадках, коли їх виконання суперечитиме основоположним приписам Конституції, що водночас не може бути перешкодою для пошуку спільними зусиллями зацікавлених сторін взаємоприйнятних способів мінімізації конституційно-конвенційних колізій.

Література:

1. Кавакін А.О. Документи консультативної ради європейських суддів. Київ: Ін-Юре, 2015. 772 с.
2. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. – Київ: ВАІТЕ, 2015. 136 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950 р. №995_004 – URL:., дата оновлення 02.10.2013 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 12.04.2019).
4. Рішення європейського суду з прав людини 2016-2018 // Галуцько В.В. та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 630 с.
5. Сердюк, О.В., Щокін Ю.В., Яковюк І.В. Теорія та практика застосування конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Київ: Право, 2018. 374 с.

Єременко Єлизавета Володимирівна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ: ПОРЯДОК УХВАЛЕННЯ В УКРАЇНІ І В США

Основою існування будь-якої держави є наявність території, постійного населення, а також наявність державної влади. Для того аби ці три елементи працювали злагоджено необхідна чітка регламентація правового регулювання

взаємодії народу і держави, а також визначення основних позицій держави щодо території, форми правління. Зазвичай всі ці положення прописуються в Основному законі держави – Конституції.

Особливостями всіх сучасних Конституцій є те, що їх норми є нормами прямої дії. До того ж варто відмітити, що цей документ вирізняється значною стабільністю. На мою думку, це дуже важлива властивість, адже стабільність Конституції забезпечить стабільність держави.

Ситуація в нашій країні на сьогодні характеризується культурною, політичною, соціальною трансформацією, тому порівняння можливостей внесення змін до Основного Закону України та Конституції США набуває особливо актуального звучання.

Конституція США помітно відрізняється від основних законів більшості сучасних держав своєю лаконічністю і практичністю, містить порівняно мало декларативних положень, що мають суто ідеологічне значення. Вона містить преамбулу, 7 статей і 27 поправок [1, с.122]. Понад 200 років текст Конституції США лишається незмінним. Це пов'язано з особливістю процедури внесення змін до положень Основного закону.

Вчені виділяють три способи внесення змін до Конституції:

- 1) повне скасування
- 2) зміна тексту
- 3) часткова втрата сили внаслідок прийняття дерогуючих законів.

Саме третій спосіб є характерним для Конституції США. Зміни до тексту закону не вносяться взагалі. Натомість видаються так звані поправки (дерогуючі закони), які і забезпечують актуальність Конституції в контексті певних суспільних змін [2, с.101].

Стаття 5 Конституції США передбачає, що Конгрес може ухвалювати поправки до Конституції, коли це вважатимуть за потрібне дві третини обох палат. Також за бажанням законодавчих органів двох третин усіх штатів він повинен скликати конвент для ухвалення поправок, які завжди набирають чинності і вважаються частиною цієї Конституції після ратифікації законодавчими органами трьох четвертин усіх штатів або конвентами у трьох четвертинах усіх штатів [3].

Таким чином стає зрозумілим, що для прийняття рішення про внесення поправки треба отримати згоду суб'єктів федерації, далі вже текст поправки розробляється Конгресом.

Якщо аналізувати українську Конституцію, то вона передбачає внесення змін безпосередньо до тексту Основного закону. Взагалі законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Так стаття 155 закріплює положення про те, що законопроект про внесення змін до Конституції, попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього

проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України. Це правило стосується всіх розділів, окрім I, III, XIII.

Щодо вищезазначених розділів, то зміни до них можливі лише у випадку затвердження змін Всеукраїнським референдумом [4].

Таким чином, ми бачимо що найдемократичніші конституції світу мають доволі жорстку процедуру внесення змін. Зміни до конституції США є складними з позиції того, що навіть для винесення поправки необхідна згода суб'єктів федерації, а про зміну основного тексту мова взагалі не йдеться.

Українська конституція має простішу процедуру зміни тексту, втім, розділи щодо загальних положень, виборів і внесення змін до Основного закону перебувають під певним захистом, зокрема через ускладнення у прийнятті змін через референдум.

Література:

1. Петрова К. Конституція США як «верховне право країни». Право США. 2013. № 1-2. С. 122–131.
2. Таран Д. П. Жорсткість конституції як умова забезпечення її захисту. Право і суспільство. 2015. № 6(2). С. 30-35.
3. Конституція США URL.: <https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81>
4. Конституція України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%8>.

Жильнікова Наталія Дмитрівна,
*вчитель правознавства Комунальної
установи Сумська гімназія № 1
м. Суми, Україна*

СИСТЕМА СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Задоволення євроінтеграційних прагнень держави передбачає адаптацію правової системи до Ради Європи та Європейського Союзу. Докорінні зміни, що відбулися протягом останнього часу в українському суспільстві, позитивно позначилися на євроінтеграційних процесах України.

Копенгагенські критерії передбачають розвиток внутрішньої демократії, покращення стану економіки, соціального становища та підвищення рівня життя суспільства. Серед них слід виділити, перш за все, ті, згідно з якими країни мають створити стабільні інститути, що гарантують демократію, правовий порядок. Політичний критерій пов'язаний з конституційним принципом поділу влади, який покладено в основу організації влади демократичної держави та є необхідною умовою формування та функціонування правової держави.

Одним із елементів реалізації принципу поділу влади є система стримувань і противаг. Як відзначав учений М. Кейзеров, будь-яка влада ґрунтується на реальних здатностях проведення своєї волі, але не будь-яка влада має реальну можливість здійснювати свою волю. Сутність справи полягає в конкретному механізмі формування і реалізації політичної волі, в структурі співвідношень гілок влади, в інституціональному і правовому статусі влади [7, 90].

Метою статті є аналіз чинного законодавства України як парламентсько-президентської держави, що стосується сучасного стану поділу владних повноважень між гілками влади в Україні у контексті забезпечення збалансованого функціонування парламенту, уряду та глави держави.

Система стримувань і противаг – сукупність законодавчо закріплених повноважень, форм, методів і процедур, призначених для забезпечення реалізації принципу розподілу влади, недопущення домінування будь-якої гілки влади та досягнення динамічної стабільності між ними [5, с.66]. Деякі вчені відмічають, що система стримувань і противаг, з одного боку, підтримує співробітництво та взаємне пристосування органів влади, а з другого боку – створює потенціал для конфліктів, які вирішуються частіше за все шляхом переговорів, компромісів. Хоча, значна кількість елементів системи стримувань і противаг діють і без наявності конфліктів. Так, наприклад, Верховна Рада України здійснює контроль за виконанням Державного бюджету (п.4 ст.85 Конституції України), Президент України здійснює помилування (п. 27 ст.106 Конституції України) [1].

Ознаки системи стримувань і противаг: всі елементи системи повинні розглядатися лише в сукупності; зміст системи залежить від форми правління держави, форми державного устрою та політичного режиму; від характеру і рівня розвитку державного механізму держави, стану економіки, суспільства в цілому, від історичних, національних, політичних традицій.

Стрижень владної моделі закладається Конституцією держави, в якій визначається порядок формування, повноваження та механізми взаємодії вищих органів державної влади.

Серед характерних елементів системи стримувань і противаг, які притаманні змішаним республікам, у тому числі і Україні, виділяють такі:

- різні засоби формування гілок влади (парламент та президент обирається народом на загальних виборах, уряд призначається парламентом і президентом);

- наявність у президента права вето. Алгоритм дій при застосуванні Президентом України права вето до прийнятих Верховною Радою України законів визначено у ст. 94 Конституції України. Крім іншого, також передбачено, що парламент може «не менш як двома третинами від її конституційного складу» подолати вето і цим фактично зобов'язати Президента підписати та офіційно оприлюднити закон [1];

- конституційно-правова відповідальність, процедура імпичменту президента. Щодо українського законодавства, глава 30 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» присвячена процедурі імпичменту Президента України (ст. 171- 188) [2];

- біцефальний характер виконавчої гілки влади – подвійна відповідальність перед парламентом і президентом (ч.3 ст.1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» зазначає, що Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України) [4];

- колективна (солідарна) відповідальність уряду перед парламентом (відповідно до статті 14 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» - Верховна Рада України за пропозицією Президента України або не менш як третини від її конституційного складу може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України. Прийняття резолюції недовіри має наслідком відставку уряду) [4];

- право дострокового розпуску парламенту та призначення нових виборів (згідно зі статтею 90 Конституції України Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо: протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій; протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України; протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися. Рішення приймається Президентом України після консультацій із Головою Верховної Ради України, його заступниками та головами депутатських фракцій у Верховній Раді України) [1];

- інтерпеляція (в українському законодавстві цей інститут представлений у формі депутатських запитів. Відповідно до статті 15 Закону України «Про статус народного депутата України», депутатський запит - це вимога народного депутата, народних депутатів чи комітету Верховної Ради України, яка заявляється на сесії парламенту до Президента України, до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, дати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції. Депутатський запит вноситься у письмовій формі народним депутатом і розглядається на засіданні парламенту. Верховна Рада України приймає рішення про направлення депутатського запиту відповідному органу або посадовій особі, до яких його звернуто, однією п'ятою від її конституційного складу, рішення про направлення запиту до Президента України має бути попередньо підтримане не менш як однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України. Суб'єкти, яким адресовано запит зобов'язані повідомити народного депутата у письмовій формі про результати розгляду його запиту у п'ятнадцятиденний строк з дня його одержання. По відповіді на депутатський запит може бути проведено обговорення, якщо на ньому наполягає не менше однієї п'ятої від конституційного складу Верховної Ради України [3];

- створення контрольних і слідчих комісій (глава 17 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України») [2];

- інвеститура (вотум довіри) – під час формування уряд повинен одержати довіру у парламенті. Законодавством України передбачений обов'язок Кабінету Міністрів у строк до одного місяця з дня формування подати до парламенту Програму діяльності Кабінету Міністрів України, яка базується на узгоджених політичних позиціях та програмних завданнях коаліції

депутатських фракцій у парламенті (стаття 11 Закону України «Про Кабінет Міністрів України») [4].

Таким чином, метою функціонування системи стримувань і противаг є реалізація принципу поділу державної влади, а головне завдання і призначення цієї системи – забезпечення політичної стабільності та безперервності функціонування державної влади; узгодження дій всіх гілок цієї влади, досягнення компромісів і недопущення кризи діяльності державного механізму.

Концепція поділу влади та стримувань і противаг є фундаментальним елементом демократії та правової держави, що забезпечує належний рівень політичних свобод та захисту прав людини і громадянина. Ступінь реалізації цих принципів характеризує ступінь розвиненості демократичної держави та є однією з найважливіших цінностей у системі демократії [6, с.8].

Література:

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Дата оновлення: 21.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» : від 10.02.2010 р., № 1861-VI Дата оновлення: 11.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
3. Закон України «Про статус народного депутата України» : від 17.11.1992 р., № 2790-XII Дата оновлення: 11.10.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
4. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р., № 794-VII дата оновлення: 11.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
5. Сало І.С. Механізм стримувань і противаг у політичних системах країн ЄС та в Україні / І.С. Сало // Стратегічні пріоритети. – 2009. - № 2 (11). – С. 66.
6. Система стримувань і противаг у сфері державно-управлінських відносин : наук.-метод. рек. / [В.А. Ребкала, В.А. Шахов, Е.А. Афонін та ін.]; за заг.ред. В.А. Ребкала, М.М. Логунової, В.А. Шахова. – К. : НАДУ, 2008. – 72 с.
7. Чобану М. Роль інституту президента в організації державної влади: світовий досвід і Україна / М. Чобану // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – вип. 1 (16). – С.73.

Заблоцька Анастасія Олексіївна,
*курсант I курсу факультету економіко-
правової безпеки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Україна конституційно визнана суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою, а її головним обов'язком визначено утвердження і забезпечення прав і свобод людини [1]. У зв'язку з цим, неабиякої важливості набуває проблематика захисту прав дитини. Так, за даними Державної служби статистики, станом на 2017 р. кількість дітей в Україні становила 7 615 606 осіб (18% від загальної кількості постійного населення) [2].

Обрана нами тематика набуває особливої актуальності в умовах соціальної, економічної і політичної нестабільності у державі, а також триваючої гібридної війни з нашим сусідом – Російською Федерацією й окупацією нею частини території України.

Метою нашого дослідження є висвітлення актуальних проблем захисту прав дитини в Україні та окреслення шляхів їх вирішення.

Науковий та дослідницький пошук в даному напрямку неодноразово здійснювався громадськими діячами, вченими-правниками, істориками, соціологами та ін. При цьому слід відзначити праці Н. Оніщенко, О. Львова, С. Сунегніна, В. Головченка, Х. Лисенка, Ж. Петрочка, С. Константінова та ін. Однак сучасні умови становлення та розвитку демократичної та правової держави України вимагають нових, модерних досліджень у цій сфері.

За даними альтернативного звіту про дотримання Україною положень Конвенції ООН про права дитини за період з 2011 по 2018 роки, перелік неурядових громадських організацій, що здійснюють суспільну роботу у сфері захисту прав людини, містить 26 їх найменувань. Найвідомішими з них є Коаліція «Права дитини в Україні», «Українська мережа за права дитини», Благодійний фонд «Право на захист» та ін. [3].

На державному рівні охорона дитинства – це стратегічний пріоритет, відповідно до якого дитина, її права, свободи, інтереси та обов'язки є об'єктом захисту. Законодавчий бік питання знаходить своє відображення у наступних нормативно-правових актах: ратифікованій Верховною Радою України Конвенції ООН про права дитини, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуального насильства та сексуальної експлуатації, Третьому факультативному протоколі до Конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про охорону дитинства» і «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2017 р. «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу», Положенні про Уповноваженого Президента України з прав дитини від 11 серпня 2011 р. та ін.

Перш за все, необхідно визначитися з поділом категорій проблемних питань щодо захисту прав дітей. На сьогодні основними з них вважаємо такі: захист дітей з обмеженими можливостями, дітей позбавлених батьківського піклування, дітей, що стали жертвами насильства, захист дітей, що стикалися з проблемами сексуального насильства та ін. На увагу також заслуговують дитяча наркоманія, злочинність, бродяжництво, безпритульність, діти-війни (вже згадуваний вище конфлікт на Сході України та анексія Автономної Республіки Крим).

Підтвердженням цьому є дані державної статистичної звітності. Так, наприклад, станом на 01.01.2018 р.:

- 1) кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку становило 71 566 дітей;
- 2) кількість дітей-сиріт – 21 587 осіб;
- 3) кількість дітей, позбавлених батьківського піклування складає 49 979 осіб;
- 4) кількість дітей, дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування, що проживають в медичних, навчальних, виховних закладах, інших закладах або установах складає – 4 413 дітей, у закладах соціального захисту дітей – 572 дитини [4].

Виходячи з цього, найбільш актуальними існуючими проблемами щодо захисту прав дитини в Україні слід уважати такі з них:

- своєчасне виявлення та ведення обліку тих дітей, які залишилися без піклування, а також надання їм відповідного статусу з метою забезпечення їх соціального захисту як з боку держави, так і з боку органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо;

- недостатнє сприяння активізації роботи виховних та навчальних установ у сфері пошуку майбутніх опікунів, усиновителів, піклувальників, прийомних батьків та інших осіб, які б стали сімейним притулком для незахищеної категорії дітей. При цьому, вважаємо, не слід виключати і можливий пошук таких усиновителів і за кордоном, особливо у розвинутих зарубіжних державах;

- неповна реалізація існуючих соціальних програм, що мають на меті підтримки молодих, неповних, багатодітних сімей у моральному, матеріальному та соціальному аспекті;

- недостатня сформованість як у дітей, так і у їх батьків понять сімейних цінностей, прав та обов'язків батьків та дитини;

- неналежний стан боротьби з алкоголізацією та наркоманією серед дітей;

- існування випадків боулінгу у суспільстві;

- соціальне сирітство та ін.

Поділяємо думку про те, що у державі необхідно підвищувати роль Уповноваженого Президента України з прав дитини, а саме сприяти повній реалізації ним повноважень щодо:

1) здійснення постійного моніторингу із додержання основних прав дитини, а також міжнародних зобов'язань щодо основних механізмів реалізації такого захисту;

2) забезпечення протидії, припинення, запобігання проявів порушення прав, свобод, інтересів дитини;

3) розробки та подання пропозицій щодо удосконалення законодавчих аспектів із забезпечення прав та інтересів дитини;

4) реалізації відповідних заходів, що мають на меті ознайомлення населення з основними правами та інтересами дітей та ін. [5].

Отже, з огляду на вищевикладене можна зробити наступний висновок: на сьогодні існує нагальна потреба у вдосконаленні наявної нормативної бази з питань захисту прав дитини як з урахуванням міжнародного досвіду (практики Європейського суду з прав людини, реалізації Конвенції ООН про права дитини та ін.), так і виходячи з вітчизняних реалій.

Щодо здійснення такого захисту, то державна політика також повинна включати розробку, прийняття та практичне втілення таких програм, які були б спрямовані на розвиток інституту сім'ї, виховання молодого покоління у дусі найкращих вітчизняних традицій, містили б заходи із збереження основних культурних цінностей та надбань, протидії сирітству, дитячій безпритульності, злочинності та ін. Все це – нагальна вимога часу, зумовлена важливістю забезпечення та захисту прав та інтересів дитини – майбутнього нашої Української держави.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 23.04.2019).
2. Вікова структура населення України // Державна служба статистики України. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/dem/piramid/all.php> (дата звернення 26.04.2019).

3. Альтернативний звіт про дотримання Україною положень Конвенції ООН про права дитини за період з 2011 по 2018 роки. URL: <http://childrights.org.ua/upload/5c9b8d2a462f6.pdf> (дата звернення 23.04.2019)
4. Мета деінституалізації - реалізація права кожної дитини на сім'ю. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15560.html> (дата звернення 26.04.2019).
5. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України від 11 серп. 2011 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/13858.html> (дата звернення 23.04.2019).

Іванова Наталія Олександрівна,
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту права Університету
державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:
Бабенко Антон Юрійович,
*кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

ЮРИСДИКЦІЯ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЄС: ЛІСАБОНСЬКА РЕФОРМА

Суд Європейського Союзу (далі — Суд ЄС) є ключовим елементом інституційної системи ЄС, що відбиває його роль у функціонуванні цього унікального міжнародного утворення.

Враховуючи те, що право Європейського Союзу наділене значно більшою самостійністю, ніж право інших міжнародних організацій, можна вважати, що саме ця обставина зумовила необхідність наділення судового органу компетенцією, яка істотно відрізняється від компетенції інших міжнародних судових органів. Питання щодо з'ясування змісту та сутнісних ознак правозастосовчої діяльності Суду ЄС є найважливішим у контексті дослідження впливу рішень Суду ЄС на розвиток права Європейського Союзу. Реалізуючи визначену установчими договорами компетенцію Суд ЄС тісно співпрацює з іншими органами Європейського Союзу як наднаціонального, так і урядового характеру [2, с.146-147].

Метою нашої статті є аналіз юрисдикції суду ЄС, а також визначення змін системи суду ЄС після Лісабонської реформи.

Питанням правового статусу Суду ЄС, його компетенції присвячено праці таких вчених, як В. Муравйов, Т. Анакіна, О. Андрійчук, Е. Арнула, К. Робер, Бержерон, М. Бернат, Г. де Бурка, С. Везеріл, Ж. Вейлер, С. Вентковський, Р. Давид, А. Дашвуд, Ф. Джейкобс, П. Крейг, Р. Крос, російських вчених Л. Ентіна, С. Алексєєва, Я. Андрієнка, А. Верещагіна, Н. Ебралідзе.

Судова система Європейського Союзу покликана забезпечити вирішення суперечок між суб'єктами європейської інтеграції, безконфліктність взаємодії норм права Європейського Союзу та внутрішнього права держав-членів як

необхідної засади функціонування організаційно-правового механізму європейської інтеграції. З'ясовано, що за загальними принципами організації та функціонування судова система ЄС відповідає класичному міжнародно-правовому підходу, однак має помітний оригінальний характер у самій організації правосуддя у питаннях юрисдикції [2, с. 147-148].

З моменту створення на підставі Договору про Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 року компетенція Суду ЄС (офіційне найменування Суду ЄС – The Court of Justice) невпинно розширювалися, а його роль у регулюванні інтеграційних процесів невпинно зростала.

Після набуття чинності Лісабонським договором у 2009 р. зумовило реформу судової системи Європейського Союзу. Нею охоплені такі найважливіші сфери, як структура судової системи ЄС, статус її ланок та організація взаємин між останніми. Вносяться зміни до порядку судочинства. Відбувається перерозподіл юрисдикційних повноважень між Судом ЄС і Загальним судом. Про масштаби реформи можна судити вже з того факту, що в результаті неї статус суду загальної юрисдикції переходить від Суду ЄС до Загального суду (колишнього Суду першої інстанції) [3, с. 67-68].

Так, відповідно до положень Лісабонського договору Суд ЄС має обов'язкову юрисдикцією щодо держав-членів, інститутів Європейського Союзу та інших суб'єктів. За своїм змістом юрисдикція Суду ЄС включає в себе три основні групи повноважень:

- вирішувати спори з правовідносин, що виникають на підставі норм установчих договорів і законодавства ЄС, інакше – пряма юрисдикція;
- розглядати запити судових органів держав-членів, які стикаються з проблемами тлумачення й застосування норм права Європейського Союзу – преюдиціальна (непряма) юрисдикція;
- розбирати справи в порядку попереднього контролю [1, с. 85-86].

Лісабонський договір розширює перелік суб'єктів, що мають можливість звернутися до суду в межах прямої юрисдикції. Так, з'явилася можливість фізичних і юридичних осіб звертатися із судовими позовами до інститутів Європейського Союзу. Відповідно до ст. 263 Договору про функціонування Європейського Союзу в редакції Лісабонського договору вони отримують право оскаржувати в Суді Європейського Союзу «регламентарні», тобто нормативні, акти інших інститутів ЄС, які безпосередньо їх стосуються й не вимагають виконавчих заходів.

Крім того, іноземні фізичні та юридичні особи, проти яких Радою Європейського Союзу були введені санкції в межах спільної зовнішньої політики та політики безпеки, уповноважені заперечувати подібні санкції в Суді ЄС шляхом позовів про анулювання [1, с. 83-84].

Юрисдикція, порядок формування та функціонування судової системи ЄС визначається установчими договорами ЄС, а юрисдикція Загального суду та Трибуналу додатково визначається ще й спеціальними рішеннями Ради ЄС про їх створення. Суд ЄС є єдиним з п'яти інститутів, котрий має власний Статут, який є спільним ще й для Загального суду з Трибуналом.

Процедура судочинства деталізується Регламентами Суду ЄС, СПІ та Трибуналу (після вступу Лісабонського договору в силу відповідні зміни назв

регламентів ще не були здійснені), укладеними відповідними судами та затвердженим Радою ЄС, які певним чином відрізняється один від одного. Слід зауважити, що розробка Регламентів нових судових ланок, які на той час називалися СПІ та Трибуналом, тривала досить довгий час і до того моменту, доки вони були прийняті, СПІ користувався *mutatis mutandis* Регламентом Суду ЄС, а Трибунал — Регламентом СПІ [3, с. 65-66].

Отже, судова система Європейського Союзу покликана забезпечити вирішення суперечок між суб'єктами європейської інтеграції, безконфліктність взаємодії норм права Європейського Союзу та внутрішнього права держав-членів як необхідної засади функціонування організаційно-правового механізму європейської інтеграції. Після укладення Лісабонського договору судова система була реформована і тепер її основними повноваженнями є: вирішувати спори з правовідносин, що виникають на підставі норм установчих договорів і законодавства ЄС, інакше – пряма юрисдикція; розглядати запити судових органів держав-членів, які стикаються з проблемами тлумачення й застосування норм права Європейського Союзу – преюдиціальна (непряма) юрисдикція; розбирати справи в порядку попереднього контролю.

Література:

1. Яворська І.О. Роль і значення суду ЄС у системі органів Європейського Союзу. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2015 р. Випуск 37. Частина 2. С. 82-88.
2. Бережна К.В. Перерозподіл юрисдикції судових органів Європейського Союзу після Лісабонської реформи. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2015 р. №5. С.145-153.
3. Комаров Т.В. Юрисдикція суду Європейського Союзу: монографія. Х.: Право, 2010 р. С.360.

Каландей Вероніка Олександрівна,
*студентка групи ПБП-16-4 Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:
Сердюк Вікторія Олександрівна,
*кандидат юридичних наук, доцент доцент
кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В РАМКАХ ЄС ЯК ОДНА З НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРОБЛЕМ УСІХ ДЕРЖАВ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

На сьогоднішній день, повага та захист прав людини є одним із керівних напрямів діяльності Європейського Союзу відповідно до цілей та принципів цієї організації, закріплених в установчих договорах. Права і свободи людини виступають як одна з найбільших культурних цінностей, вони є складним, багатовимірним явищем. У різні епохи проблема прав людини трактувалась по-

різному, проте незмінно залишаючись політико-правовою, набуваючи релігійно-етичного, філософського звучання.

Питання ефективного забезпечення та захисту прав і свобод людини мають першочергове значення для демократичної, правової, соціальної держави. Дане питання досліджували К. Кунерт, Ф. Шоркопф, Ж-К. Жунке, Ф. Джейкобз, Е. Мейер, С. Роос. Серед українських науковців цій проблематиці приділяли увагу Л. Заблоцька, О. Усенко, А. Федорова, Н. Шишкова, О. Дмитренко, А. Юдківська.

Повага до прав і свобод людини є основоположним принципом, що лежить в основі функціонування Європейського Союзу. Однією із початкових цілей європейської інтеграції було запобігти повторенню жахливих наслідків Другої світової війни, і саме тому в першій Європейській Конвенції 1957 року містяться положення, присвячені саме правам людини, такі, як заборона дискримінації, свобода пересування та право на гідну винагороду.

Водночас надзвичайно важливо розуміти хід європейської інтеграції як процес підвищення вагомості прав людини в Європейському правовому порядку: більше того, права людини набувають усе більшого значення у процесі розширення Союзу. Історія доводила багато разів: хоча права людини не фігурували у початкових договорах, все ж вони неухильно набули важливого значення з кінця 1960-х років [1, с.10].

Цей процес, як видається, прискорився останнім часом. Найбільш помітним доказом є рішення Європейської ради на саміті у м. Кельні про те, що для Європейського Союзу повинна бути розроблена Хартія прав людини, тому що «захист основних прав є основоположним принципом Союзу і необхідною умовою для його легітимності». [1, с. 11].

У сучасному світі найзначнішу роль у сприянні забезпеченню та захисту прав людини на європейському рівні відіграє Рада Європи – політична міждержавна організація, яка складається з 47 держав-членів, головною сферою діяльності якої від моменту виникнення є захист прав людини та основних свобод. Рада Європи діє на засадах Статуту від 3 серпня 1949 р., у преамбулі якого проголошується, що духовні й моральні цінності, які є загальною спадщиною народів держав-членів, є першоосновою принципів особистої й політичної свободи та верховенства права, на яких ґрунтується істинна демократія.

На сьогодні Європейський Союз є спільнотою демократичних європейських держав, що прагне до зміцнення миру і процвітання. Так, відповідно до статті 2 Договору про Європейський Союз Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права, поваги до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів в суспільстві, в якому превалюють плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність між жінками і чоловікам.

Союз визнає права, свободи і принципи, викладені в Хартії основних прав Європейського союзу від 7 грудня 2000 року, адаптованої в Страсбурзі 12 грудня 2007 року, яка буде мати ту ж юридичну цінність в якості договорів.

Союз приєднався до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Основні права, як вони гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод та як вони впливають із загальних конституційних традицій держав-членів, становлять загальні принципи права Союзу. Таким чином, Договір уповноважує Союз захищати ліберально-демократичні конституції. Союз, як остання інстанція, повинен гарантувати основи конституційного ладу всього Союзу і держав-членів. Тим самим Союз також захищає національні правові устрої, якщо національні гарантії зазнають невдачі. Таким чином, Союз стає організацією колективного порядку, що стабілізує конституції своїх держав-членів [2].

Особливий статус у праві ЄС має Хартія ЄС основних прав 2007 р. Вона містить розгорнутий каталог основних прав і свобод, які визнаються за кожною особою, що знаходиться на території Євросоюзу, й охоплює громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права. В основу цього документу покладено новий світоглядний підхід на людину та її місце у світі.

На відміну від переважної більшості міжнародно-правових документів, де за основу класифікації основних прав взято предмет суб'єктивного права, класифікація прав і свобод у Хартії зроблена на основі цінностей, на захист яких вони спрямовані. До таких цінностей віднесені: людська гідність, свобода особи, рівність, солідарність. Хартія також містить положення щодо зловживання правом. Воно полягає у недопущенні з боку представників влади чи приватних осіб ліквідації чи надмірного обмеження прав і свобод інших осіб. Гарантії прав і свобод у Європейському Союзі охоплюють інституційні, процесуальні та матеріальні заходи. До інституційних гарантій належать судовий захист і позасудові механізми захисту. Процесуальні гарантії надають право особи на справедливий і публічний розгляд її справи протягом розумного часу незалежним і неупередженим судом. Матеріальні гарантії полягають у компенсації збитків, завданих особам з боку інших осіб.

Після приєднання Союзу до ЄКПЛ громадяни та інші суб'єкти основних прав, гарантованих цією Конвенцією, вперше отримують можливість подавати до Європейського суду з прав людини скарги на дії та бездіяльність не тільки національної влади, а й наднаціональних інстанцій. При цьому в обох випадках буде зберігатися нині діюча умова про необхідність проходження спочатку внутрішніх процедур оскарження [3].

. Будь-яка європейська країна, яка дотримується принципів свободи, демократії, поваги прав людини та основних свобод, а також верховенства права, може звернутися до ЄС із заявою про членство, як це передбачено статтями 6 та 49 Договору про Європейський Союз.

Критерії, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ до Європейського Союзу (Копенгагенські критерії), були схвалені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993 р. Згідно з ними членство в ЄС під кутом зору політичних стандартів вимагає від країни-кандидата стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу права людини і захист меншин. Конституції країн-заявників мають гарантувати

демократичні свободи, включаючи політичний плюралізм, свободу слова і свободу совісті. Вони встановлюють демократичні інститути та незалежні органи правосуддя, органи конституційної юрисдикції, що створює умови для нормального функціонування державних установ, проведення вільних і справедливих виборів, періодичної зміни правлячої парламентської більшості, а також визнання важливої ролі опозиції у політичному житті.

Таким чином, за останні роки Європейський Союз пройшов тривалий шлях становлення своєї власної системи захисту прав людини: від повного відхилення ідеї, що захист прав людини може користуватися перевагою перед положеннями права ЄС, до розробки власного каталогу прав людини, яким стала Хартія основних прав. Все це ставить перед державами питання про необхідність удосконалення власної системи захисту прав людини, оскільки відповідно до критеріїв вступу до ЄС лише держава із відповідним рівнем дотримання прав та основних свобод людини може стати повноправним членом Євросоюзу.

Література:

1. Митник О.В. Європейська інтеграція та права людини в Україні: нові виклики та перспективи. Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції. 2016. №1 С.1-12.
2. Аббакумова Д. В. Щодо контрольних механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи . Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар. – прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, В. І. Самощенко та ін. Х. : Право, 2015. Ч. 1. С. 248–256
3. Шишкова Н. Хартія основних прав Європейського Союзу і проблеми її конституційного розвитку. Юридичний журнал. 2004. №4. с. 35.

Карпенко Владислав Олександрович,
*курсант факультету економічної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Філянїна Людмила Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ*

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

В наші дні безпекова політика є однією з найважливіших для будь-якої держави, тому що забезпечує фундаментальні потреби суспільства і гарантує сприятливі умови для діяльності кожного громадянина. Таким чином, національна безпека являється синтезом різноманітних інтересів та потреб суспільства.

На нашу думку, безпекова політика, проблеми її організації й забезпечення стали однією з провідних тем сучасної діяльності науковців та держави в цілому. Аби детально розкрити цю тему потрібно дослідити правову основу безпекової політики, що включає в себе Конституцію та інші закони України, а також міжнародно-правові акти.

Сьогочасному світові притаманні різноманітні негативні явища, що тим чи іншим чином загрожують національній та світовій безпеці, а саме: агресія, анексія, будь-які прояви транснаціональної злочинності, тероризм, кібератаки, піратство та інші. Все це потребує знаходити адекватні рішення, формулювання основних принципів та підходів для їх подолання.

Безпекова політика Європи взагалі дуже специфічна, адже можливість виникнення в ній міжнародного воєнного конфлікту майже неможлива. Водночас, відсутність або недостатність роботи окремих держав щодо забезпечення власної безпеки може привезти до руйнівних наслідків у майбутньому. Тому, задля забезпечення національної та міжнародної безпеки в цілому держави європейського регіону створили відповідні об'єднання – НАТО, ОБСЄ та Європейський Союз, так би мовити, регуляторів безпеки.

На нашу думку, необхідно звернути увагу на відносини Україна з державами європейського регіону та їх співробітництво у сфері забезпечення міжнародної безпеки. Так, Європейський Союз став ініціатором щодо поглиблення співробітництва між державами-учасницями ЄС зі своїми східноєвропейськими сусідами з південного Кавказу та Молдови і України – Східне партнерство. Головною метою Європейського Східного партнерства є забезпечення стабільності і безпеки сусідніх держав, а також сприяння економічному розвитку даних регіонів. Починаючи з 2015 р. відбувається оновлення Європейської політики сусідства та запровадження нової системи відносин з державами-партнерами, що певним чином стосується нашої держави. Сучасна політика Східного партнерства спрямована на забезпечення можливостей співпраці ЄС з Україною в межах конкретних безпекових напрямків, а саме: запобігання конфліктам за допомогою раннього попередження, реформування сектору безпеки, взаємодія у сферах боротьби з тероризмом та анти-радикалізації політики. Разом з тим, також пріоритетними напрямками співробітництва є забезпечення безпечної й законної мобільності, боротьба із нелегальною міграцією, торгівлею людьми та контрабандою[1].

Якщо ж оцінювати ситуацію, що склалася у стосунках між Україною та Росією, то необхідно зазначити, що за останній рік нашій державі вдалося зупинити частково агресію та деякі негативні впливи з боку Російської Федерації. Водночас, Україні вдалося продовжити курс європейської інтеграції, що виразилося в лібералізації візового режиму, а також у багатьох інших аспектах переговорів нашої держави з державами ЄС.

Все ж таки проблема безпекової політики України залишається невирішеною і вона потребує швидких та ефективних рішень. Серед рішень, які можна запропонувати нашій державі, для вирішення даної проблеми є поступове забезпечення її готовності до активних дій щодо оборони та відбиття агресії, а також підвищення її обороноздатності. Підтримуючи позицію

В. Смолянюка, необхідно зазначити, що основними завданнями в цій сфері є – активне використання співпраці з державами-партнерами; поглиблення військового співробітництва з державами-учасницями ЄС та НАТО; запровадження розвитку системи патріотичного виховання [2]. Також, на нашу думку, доцільно провести реформи Служби безпеки України, Державної прикордонної служби та завершити реформування правоохоронних та інших органів.

Пріоритетним для безпекової політики не тільки нашої держави, а й держав європейського регіону є – відновлення територіальної цілісності України, верховенства права на її території, а також реінтеграція анексованих територій. Реалізувати дану мету можна мирними засобами, що засновані на принципах і методах міжнародного права. Серед таких засобів доцільно виокремити: політичний діалог, пошук можливостей надання додаткових повноважень різним регіонам і їх органам, а також забезпечення захисту прав усіх етнічних груп, котрі мешкають на території України [3, с. 9-12].

Отже, підсумовуючи усе вище викладене, можна зробити такий висновок:

1. Сучасна безпекова політика є не досконалою, але всі її негативні впливи та наслідки показують міцність цієї системи та її ключових елементів – НАТО та ЄС. Таким чином, вона демонструє свою дієвість і вміння держав-учасниць цих союзів домовлятися.

2. В сучасних умовах євроінтеграції Україна веде активну роботу з проведення різних реформ, а також побудови належної системи управління з дотриманням прав і свобод людини і громадянина. Разом з тим, залишається ключовим питанням, подолання недовіри у взаємовідносинах Україні з державами-учасницями ЄС, вирішення якого сприяє отриманню безпекових політичних гарантій.

3. Враховуючи ситуацію, що склалася, нашій державі доцільно активізувати співпрацю з ЄС та НАТО через засоби партнерства. З налагодженням взаємин з європейськими державами та міжнародними безпековими організаціями для України відкриються можливості участі в безпековій політиці Європи.

Література:

1. Східне партнерство. URL: www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/shidne-partnerstvo

2. Смолянюк В. Ф. Національні інтереси України: еволюція в політичному часі. Інститут президентства України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. С. 240–244.

3. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К.: НІСД, 2014. 148 с.

Клименко Альона Андріївна
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту права
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:
Сердюк Вікторія Олександрівна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

«ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В РАМКАХ ЄС»

Однією з найважливіших проблем сьогодення на міжнародному рівні є питання взаємовідносин держави та громадянина через формування ефективних механізмів захисту прав і свобод людини. Адже наявність основних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником високого ступеня розвитку громадянського суспільства та побудови правової держави.

Країни Європи пройшли досить довгий та складний шлях від прагнень створення об'єднаної Європи до існування Європейського Союзу у його сучасному вигляді. Понад 50 років відбувається моделювання правових засад інтеграції європейських держав в економічних та політичних відносинах [1].

З набуттям чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 року Хартія Європейського Союзу набула юридичної сили одного з установчих договорів ЄС. Беручи до уваги всю систему джерел права ЄС, можна з упевненістю стверджувати, що для Суду Європейського Союзу – органу, який послідовно забезпечує втілення принципу пріоритету права ЄС щодо національних правопорядків держав-членів цього формування, першочергового значення набула саме Хартія ЄС [2].

Нині Хартія ЄС являється джерелом стандартів захисту прав людини для усіх органів та інституцій Європейського Союзу. Переважна більшість прав, що закріплені хартією, – це «права людини». По-друге, низка положень цього документа вносять суттєву новезну у сучасне розуміння тих можливостей, котрі становлять інститут прав людини.

Аналіз Хартії ЄС є важливим для розробки на перспектив удосконалення конституційно-правового механізму охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні. Врешті-решт, Хартія ЄС, як постійно наголошують її творці, – це не тільки правотворчий акт, джерело права. Вона закріплює також загальні фундаментальні цінності, відповідно до яких побудована структура документа: людська гідність, свобода, рівність та солідарність.

Слід зосередити увагу на тому, що найважливішою рисою Хартії є її універсальний характер. Універсальність проявляється в тому, що каталог прав людини цього документа нормативно закріплює всі категорії прав людини у всіх сферах суспільного життя: громадянські, політичні, соціальні, економічні та культурні. Саме цим Хартія відрізняється від попередніх каталогів прав людини, де політичні і громадянські права людини та соціально-економічні й культурні права людини було розділено на дві «нерівноцінні» групи і відповідно закріплено в різних документах, з різною юридичною силою як на універсальному рівні ООН, так і на рівні Ради Європи.

Можна відзначити окремі новації, які внесені до Європейської хартії: це, зокрема, заборона клонування людської істоти, захист персональних даних, включення до неї права індивіда на мир і зобов'язання Євросоюзу захищати це право.

Основне призначення Хартії ЄС полягає у зведенні воедино, підтвердженні і систематизуванні основних прав, а також принципів правового статусу особистості, які були визнані раніше за громадянами ЄС в інших джерелах, враховуючи установчі договори і Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свободи 1950 року. Внаслідок цього, європейське суспільство отримало сучасне і актуалізоване трактування, а також кодифікацію чинних положень щодо основних прав людини.

Хартія ЄС прав людини складається з трьох міжнародних правових актів:

- Загальна Декларація прав людини;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

Загальна декларація прав людини затверджена і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року і до сьогодні залишається унікальним документом на думку багатьох науковців. Це був перший міжнародний акт, у якому були викладені громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права людини. Декларація вперше проголосила необхідність єдиного для всіх розуміння прав людини. Наступний документ, що являється складовою Хартії ЄС це Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року, що був підписаний одночасно з Міжнародним пактом про громадянські та політичні права. Його юридичні особливості пов'язані з особливостями проголошених у ньому економічних, соціальних і культурних прав. Економічні, соціальні та культурні права є невід'ємними, як і громадянські та політичні права та не менш важливими. [3].

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року є одним із найбільш авторитетних міжнародно-правових договорів про права людини. Його текст може бути умовно розділений на дві частини: статті, у яких викладено зміст громадянських і політичних прав, і статті, що стосуються міжнародного контролю за дотриманням цих прав.

Ознайомлення зі структурою Хартії ЄС дає підстави запропонувати внести наступні зміни та доповнення до тексту чинної Конституції України:

- по-перше, з огляду на значимість поняття «гідність» у Хартії ЄС варто доповнити ст. 21 Конституції України ч. 2 таким змістом: «Гідність людини є основою її прав та свобод» [4];

- по-друге, вельми актуальними правами людини з огляду на реалії українського суспільства є можливості, які випливають зі ст. 36 Хартії ЄС «Право на доступ до послуг загальноекономічного значення». Видається, що закріплення однойменного права людини у чинній Конституції України є відповіддю на вимоги часу та практичною реалізацією положення п. 1 ст. 22 Основного Закону України про те, «що права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними»

- по-третє, «проекція» гідності на сферу соціальних стандартів прав людини передбачає внесення змін до ст. 46 цього Основного Закону такого змісту: «Людям похилого віку та людям з особливими потребами держава гарантує вжиття заходів, спрямованих на забезпечення їхньої незалежності, соціальної та професійної інтеграції й повноцінної участі у суспільному житті» [5].

Хартія ЄС беззаперечно посприяла забезпеченню вищого рівня міжнародно-правового гарантування фундаментальних прав людини, а певні норми цього документа здатні слугувати взірцем для удосконалення конституційно-правового захисту прав людини в Україні. Норми цього документа сформовані з урахуванням світового та європейського досвіду, конституційних традицій держав-членів ЄС, а також практики ЄСПЛ і Суду ЄС.

Література:

1. Заблоцька Л. Формування ідеї прав людини в Європейському Союзі. Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів). Вип. 4. К., 2005. С. 99.
2. Хартія основних прав Європейського Союзу : [пер. А. Пендак] // Ніццький договір та розширення Європейського Союзу. К., 2001. 124 с.
3. Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. К. : КНЕУ, 2002. 460 с.
4. Шевчук С. Шлях інтеграції в Європейський Союз: основні вимоги до членства, етапи приєднання та інституційні механізми / С. Шевчук, І. Кравчук. Ніццький договір та розширення Європейського Союзу. К., 2001. 124 с.
5. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права. Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина Наук.- дослід. ін-ту держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія І. Дослідження та реферати. Вип. 26. К. : АОК, 2012. 164 с.

Ковальова Олександра Олександрівна,
*студентка 2 курсу юридичного
факультету Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

Сучасна Україна переживає складні та суперечливі процеси демократичної трансформації, які неминуче пов'язані з виробленням нової правової ідеології, в основу якої має бути покладена оптимальна модель

взаємодії між особою, суспільством та державою, в якій народний суверенітет та права людини є ключовими елементами. Така модель передбачає наявність, з одного боку, легітимної державної влади, що функціонує у правових межах визначених конституцією як установчим актом народу, з іншого – правосвідомих громадян, які з повагою ставляться до публічної влади та усталеного правопорядку. Це вимагає як від представників влади, так і від громадянського суспільства глибокого осмислення значущості цілої низки правових цінностей, серед яких і народний суверенітет. Натомість складається ситуація знецінення принципу народного суверенітету, перетворення його на абстрактне поняття та звичайну декларацію, що породжує недовіру до інститутів демократії загалом. І в тому, що ця недовіра досі не подолана, велика частка вини державної влади, яка так і не виробила дієвого механізму реалізації цього принципу.

У ст. 1 Конституції України [1], що характеризує її як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, закріплено стратегічні орієнтири розвитку української державності. У контексті дослідження серед вказаних ознак становить особливий інтерес характеристика суверенної держави, в основі існування котрої лежить суверенітет. Саме ця властивість держави надає їй реальну можливість самостійно здійснювати через відповідні державні структури функції стосовно формування і реалізації як внутрішньої, так і зовнішньої політики України.

Суверенітет (від франц. «*soverainete*» – верховна влада) – означає верховенство та незалежність держави. Основними ознаками суверенітету держави, є територіальне верховенство; юридична самостійність; неподільність (єдність) держави; невідчуженість; необмеженість тощо. Слід відмітити, що ідейною основою народовладдя виступає народний суверенітет, тобто верховенство влади народу, яка фактично і здійснюється в інтересах народу. Ідея народного суверенітету відіграла надзвичайно важливу роль у розвитку суспільства, у формуванні демократичних засад політичного життя різних країн.

Зміст ст. 5. Конституції України [1], яка встановлює, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ та народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, полягає, по-перше, в імперативному характері самої фіксації такого статутарного правового становища, що фактично фіксує та розкриває сутність народовладдя та форми його реалізації як основи конституційного ладу України; по-друге, у вказівці на те, що тільки та безпосередньо з народом пов'язується поняття суверенітету державної влади; по-третє, у положенні про те, що єдино та виключно народ є джерелом державної влади. Тобто з наведених положень досить ярко помітно процес трансформації державного суверенітету в суверенітет народу.

Проблема реалізації принципу народного суверенітету в період демократичної трансформації тісно пов'язана з наявністю дієвого конституційно-правового механізму забезпечення безпосередньої участі громадян у здійсненні влади. Цей принцип є невід'ємним правом народу на владу, однак він набуває реального змісту, передусім, через легітимну

діяльність органів публічної влади. Відсутність такого механізму призводить до того, що основна маса народу або залишається поза сферою політичного життя, або, навпаки, стає занадто активним суб'єктом політики в ситуації, коли влада перестає бути ефективною та справедливою. У Конституції України закріплено такі основні форми безпосередньої демократії, як: вибори, референдум, мирні зібрання, звернення до органів публічної влади. Разом з тим згідно зі ст. 69 Конституції України [1] допускаються й інші форми здійснення народного волевиявлення. Однак ці конституційні права в роки незалежності Української держави так і не були повною мірою забезпечені, а відтак і реалізовані.

Найпоширенішою формою безпосередньої демократії в Україні залишаються вибори, на основі яких формуються вищі органи державної влади (Верховна Рада України і Президент) та місцевого самоврядування. Хоч в Україні з 1991 р. діють спеціальні закони про вибори, в яких закріплено основоположні принципи виборчого права, що є складовою міжнародних стандартів, та вироблена чітка процедура проведення виборів, вони не забезпечують сповна реалізацію принципу народного суверенітету. Попри видимість демократичності виборчої процедури, громадяни не можуть реалізувати своє право безпосередньо обирати депутатів парламенту, через те, що Закон України «Про вибори народних депутатів України» 2012 р. передбачає обрання половини складу парламенту за пропорційною системою з закритими списками [2].

Ще однією важливою формою реалізації народного суверенітету є референдум. За двадцять вісім років незалежності в Україні було проведено лише два загальнонаціональні референдуми. Причому один з них (1 грудня 1991 р.) стосувався проголошення України суверенною, незалежною державою, а другий (16 квітня 2000 р.), що проводився за народною ініціативою і мав на меті внесення змін до Конституції, так і не був реалізований. Інші спроби проведення всеукраїнських референдумів, які стосувалися здебільшого питання внесення змін до Конституції, не були успішними. Перший законодавчий акт, який регулював порядок та процедуру проведення референдумів в Україні (Закон України «Про всеукраїнський та місцевий референдум» був прийнятий ще в 1991 році [3]), втратив чинність після того, як 6 листопада 2012 року набув чинності Закон України «Про всеукраїнський референдум» [4]. Примітним є те, що новий Закон був визнаний неконституційним Рішенням Конституційного Суду України від 26.04.2018 р. і по цей час так і не було прийнято нового Закону, який би регулював це питання, відповідно і місцеві референдуми ніяк не урегульовані.

В Україні так і не вироблений дієвий механізм формування органів публічної влади та контролю за нею, відсутні конституційно-правові засоби запобігання використанню приватних (партійних) інтересів у публічній сфері – політичній корупції. Чинне законодавство залишає громадян України в статусі пасивних учасників, спостерігачів політичного процесу, а народний суверенітет – політичною декларацією. Ситуація, що склалася, потребує системного наукового аналізу форм досягнення і реалізації суверенного права народу на

владу та формування пропозицій щодо вдосконалення Конституції України та конституційного законодавства в цій сфері. Відсутність необхідного для реалізації народом потенціалу демократичних інститутів, їх недосконалість породжують антагонізм між владою та суспільством, призводять до звуження спроможності застосування прямого народовладдя у формуванні та реалізації державою її внутрішньої та зовнішньої політики.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 р. № 4061-VI. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
4. Про всеукраїнський та місцевий референдум: Закон України від 3.07.1991 р. № 1287-XII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T128600.html.
5. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 06.11.2012 р. № 5475-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>.

Корольов Євгеній Миколайович,
*курсант 2 курсу Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

Науковий керівник
Рибкало Микола Миколайович
*кандидат державного управління, доцент
кафедри теорії та історії держави і
права, конституційного права Академії
Державної пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІЩЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

В демократичному соціумі громадянське суспільство може існувати лише за умов наявності потужної соціальної бази. З одного боку, вона відіграє роль регулятора різноманітних інтересів різних соціальних груп, зменшує соціальну напруженість та забезпечує злагоду, а з іншого – передбачає активну участь у суспільних справах більшості громадян тобто виконується інтегративна функція. Громадянське суспільство має відмінності від звичайного людського суспільства певними якісними характеристиками, які забезпечують вільну реалізацію кожною людиною конституційного права на життя, на сім'ю, на власність, на рівність перед законом і таке інше. Отже, громадянське суспільство означає стан упорядкування суспільства з точки зору інтересів кожної людини. Упродовж цього поняття «громадянина» слід розуміти як не просто людину, індивіда, але як і суб'єкта власних прав, своїх законних свобод, які є загальними для кожного члена українського суспільства [1, с.106].

Науковці, що представляють юридичну та політичну науку в сучасній Україні визначає громадянське суспільство як суспільство громадян із високим

рівнем досягнень в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини або суспільство рівноправних громадян, що не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради суспільного блага [2, с.164].

Економічна основа громадянського суспільства – це ринкові відносини. Його формуванню передують становлення різноманітних форм власності перевагою приватного капіталу. Регульована ринкова інфраструктура спричиняє ділову активність, заповзятливість людей, створює передумови плідної роботи. Наявність же власності стає умовою свободи особистості в громадянському суспільстві. Але слід мати на увазі, що свобода без правових меж здатна зруйнувати саме громадянське суспільство. До економічної основи становлення громадянського суспільства слід віднести також і формування недержавних форм власності. Такий процес може відбуватися кількома шляхами: роздержавлення; приватизація; створення приватних підприємств. Цілями роздержавлення і приватизації були визначені пошук ефективного власника і підвищення на цій основі ефективності та конкурентоспроможності виробництва та послуг, становлення підприємництва [3, с.139]. Приватні підприємства мають забезпечити розширення ринкової інфраструктури, оздоровлення економіки, збільшення робочих місць та росту справедливої конкуренції.

Отже, економічна база може відіграти ключову роль в становленні громадянського суспільства при умові створення адекватної інтересам соціуму економічної структури на основі розвитку приватної власності та ринкових відносин, підвищення життєвого рівня основної маси людей, звуження сфери бідності, з одного боку, та обмеження впливу олігархічних кланів, – з іншого боку.

Виходячи із досвіду країн, з високим рівнем розвитку демократії (Австралія, Ізраїль, Канада, ФРН) правова основа громадянського суспільства ґрунтується на політичному плюралізмі та демократичному законодавстві. Аналізуючи в цьому контексті законодавство України, особливо Конституцію України слід зазначити, що зміст останньої втілює в собі ідею державної підтримки людини, оскільки як держава, так і громадяни мають загальні інтереси у більшості сфер суспільного життя і прагнуть до його реалізації. Але вже зазначалося в роботі у Конституції України термін «громадянське суспільство» не знайшов свого відображення. З цього приводу ми підтримуємо думку багатьох фахівців конституційного права України що це є правовим упущенням у контексті теорії сучасного українського конституціоналізму. Норми досить значного за обсягом масиву законодавчих актів України остаточно закріпили політичні, економічні та соціальні права громадян, встановили особливості державної, комунальної і приватної власності громадян, юридичних осіб і таке інше. Упродовж цього слід зазначити що маємо тенденцію щодо створення демократичної правової основи, в якій реалізуються як державний так і приватний інтерес громадян у формуванні громадянського суспільства. Такий підхід сприяє утвердженню принципу верховенства права, самообмеження держави у відносинах з громадянами та

їхніми організаціями, визнання нею автономних структур громадянського суспільства та виключається дискримінація за національно-етнічним, політичними, релігійними, віковими ознаками. Забезпечується надійний законодавчий захист особистості та гідності громадянина. Реалізується вільне самовизначення людини в її світоглядних і духовних інтересах, а також забезпечується всебічний захист громадянських прав з боку судових органів і громадських організацій [4, с.152].

Становлення політичної сфери громадянського суспільства проявляється передусім у формуванні його політичних інститутів – партій, громадських організацій, товариств, недержавних засобів масової інформації і таке інше. Завдяки їх діяльності здійснюється політичний процес, який стає дедалі інтенсивнішим і вимагає демократизації політичних інститутів, зокрема і держави. Проте наявні інститути ще не стали фундаментом назрілих змін у державі. В першу чергу це стосується партійної системи в Україні. Переважна більшість чинних партій з'явилися, на жаль, не як виразники та захисники інтересів певних верств суспільства, а в своїй більшості виникли на основі загальних світоглядних концепцій чи бізнесових проєктів. За таких умов політичні партії схильні до ситуативної політичної поведінки, пошуку партнерів для блокування певних питань не на підставі ідеологічної близькості, а навпаки виходячи з кон'юктурних міркувань. Абсолютна більшість партій не є виразниками інтересів українського соціуму у процесі формування громадянського суспільства. Вони здебільшого обслуговують не суспільні, а вузькогрупові й персональні інтереси. Так яскравим прикладом цьому була така партія як «Партія любителів пива» й інші подібні. Загалом таких підхід призводить до невідповідності між декларованою ідейною та фактичною соціально-політичною орієнтацією партій, прояву розколів і конфліктів. На жаль вказані недоліки властиві й парламентським партіям. Отже, такий стан нашою думкою, що доцільним було б створення декількох потужних, масових партій зі статусом всеукраїнських, які б стояли на державницьких позиціях і втілювали у життя свої програми. Саме потужні партії парламентського типу можуть вирішальним чином вплинути на досягнення ключових, стратегічних цілей: ефективного економічного розвитку, політичної стабілізації та консолідації суспільства.

Щодо соціальної сфери то в ній громадянське суспільство спирається на широку соціальну базу, яку складають суб'єкти соціально-економічного (освіта, охорона здоров'я, культура) та побутового (торгівля, комунальне господарство, житловий фонд) призначення, які постійно розвиваються. У ній встановлюються відносини, пов'язані з індивідуальним вибором, політичними та культурними ціннісними орієнтаціями. Отже, соціальна сфера повинна стати конгломератом різнопланових інтересів, що забезпечують соціально-культурно плюралізм, важливий для нормального функціонування громадянського суспільства та встановленню толерантних відносин між його суб'єктами.

Таким чином тенденції до зміцнення громадянського суспільства в Україні реалізуються в економічній, соціальній та політичній сферах, шляхом

здійснення заходів щодо задоволення всього спектру потреб кожного індивіда та їх груп.

Особливістю українського суспільства є прояв панівної ролі державно-владних інститутів в процесі формування громадянського суспільства. Тому надзвичайно актуальною є тенденція до еволюції держави у напрямі відкритості, функціональної взаємодії з громадянським суспільством. Це, в свою чергу, спонукає оновлення державного управління, яке повинно показувати в собі суб'єктів виконавчої влади та неурядових організацій. Такий стан здатний наповнити принцип народовладдя реальним змістом, запобігти обмеженню залучення громадян до участі в здійсненні влади тільки політичними виборами. Як показує практика державно-управлінської діяльності налагодження партнерських відносин між владою та громадськістю є складним, багатоплановим процесом. Він включає в себе постійний моніторинг проблем, оцінку потреб носіїв провідних соціальних інтересів, розвиток взаємодії, співробітництва і взаємної відповідальності всередині самого громадянського суспільства.

Одним із напрямів зміцнення процесу формування громадянського суспільства є державна підтримка громадських інститутів різного призначення. В сучасній Україні на жаль спостерігається тенденція невідповідності деяких інститутів потребам громадян і суспільства, що сповільнює створення сталої та ефективної структури громадянського суспільства. Це яскраво підтверджується ступенем довіри до них населення. Так за даними Київського міжнародного інституту соціології серед опитаних респондентів більше ніж у 110 населених пунктах в усіх областях України, окрім Автономної Республіки Крим церкві довіряє – 56 %, волонтерам – 53 %, громадським організаціям різного призначення – 37%, засобам масової інформації – 26%. Зокрема профспілкам довіряє приблизно до 7% опитаних громадян, політичним партіям – 5-7% [5]. На жаль слабкість та не розвинутість структурних елементів громадянського суспільства виявляється у наявності як нестабільного законодавства в цьому напрямі, так і в неналежній державній підтримці цього процесу. Такий стан може дестабілізувати діяльність інститутів громадянського суспільства у сенсі налагодження культури дії, взаємодії та консенсусу серед широких верств населення України.

Таким чином, українське суспільство може справді стати громадянським, якщо набуде самостійності, матиме досконалу правову та соціально-економічну базу, буде пройняте духом свободи. Воно повинно пом'якшувати жорсткі дії держави, сприяти участі громадян та їх організацій в розв'язанні найнесподіваніших проблем соціально-економічного та політичного характеру та активно шукати нові форми взаємодії держави і громадянського суспільства, встановлювати між ними зворотний зв'язок, та розгортанню діалогу влади і народу.

Література:

1. Рудич Ф.М., Балабан Р.В, Ганжуров Ю.С. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посіб. Київ: Либідь, 2008. 440 с.
2. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія: навч. посібник. Київ: ВЦ, 2006. 568 с.
3. Щедрова Г.П., Барановський Ф.В., Новакова О.В., Пашина Н.П. Основи політології: навч. посібник. 2005, 170 с.

4. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти: монографія. Луганськ: Вид-во «Елтон-2», 2009. 308 с.
5. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1> (дата звернення: 17.04.2019)

Кравцова Зоріна Сергіївна,
*кандидат юридичних наук, асистент
кафедри конституційного права
юридичного факультету Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДЕРЖАВНА ВЛАДА» ТА «ПУБЛІЧНА ВЛАДА» В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ

З початку 2000-х в правовій науці України набрав популярності термін «публічна влада», який став широко вживаним ще до того, як вчені почали з'ясовувати, його зміст. Академічний тлумачний словник української мови дає два значення слова «публічний»: 1. Який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний. 2. Признач. для широкого відвідування, користування; громадський [1].

М. Вільгушинський вирішив охарактеризувати категорію «публічна влада» в сучасному розумінні, але увагу свою концентрує на класичних усталених ознаках влади, приходячи до висновку, що влада не може існувати поза межами правил її здійснення, а останні (правила) створюються для того, щоб влада не перетворилася у свавілля (деспотію, тоталітаризм тощо) [2, с. 2].

Автор вважає необхідним виділення видів влади, щонайменше основних, до яких М. Вільгушинський відносить дві основні форми: владу приватну і владу публічну. Такий поділ влади обумовлений принциповою відмінністю суспільних відносин, які виникають, з одного боку, у системі «людина-людина» та, з іншого, – у системі «людина-держава». Кожній з названих систем, відповідно, характерна і власна форма влади, порядок реалізації якої вимагає відповідного унормування, яке реалізується через норми, відповідно, приватного та норми публічного права [2, с. 3].

При цьому автор зовсім не помічає, як він ототожнив вид та форму, що безумовно потребує пояснення з його боку. Чому він вважає вид і форму в даному випадку синонімами, тобто його позиція потребує уточнення.

Далі мова йде про взаємозв'язок між теорією поділу права на приватне та публічне та виокремленням приватної та публічної влади. Визнаючи в якості першооснови правової системи теорію поділу права на приватне та публічне, ми маємо визнати, як наслідок, що основними (вихідними) видами влади у суспільстві є влада приватна та влада публічна. Зазначені види влад об'єднує той факт, що як і перша, так і друга з них є владою суспільною, тобто такими, що проявляються у соціумі та мають на меті впорядкування соціальних зв'язків.

Далі автор доводить те, що обидві форми влади розглядувані ним є суспільними.

Щодо співвідношення понять «державна влада» та «публічна влада» Метою публічного права є задоволення загального інтересу, що складає квінтесенцію діяльності відповідних суб'єктів, першим серед яких є держава, яка, відповідно, реалізує державну владу. Генетично державна влада первинна щодо держави, оскільки саме потреба суспільства на певному етапі його розвитку у владі, здатній керувати якісно новим станом суспільства, обумовила появу державної організації. Єдина за своєю соціальною суттю, джерелом і суверенним характером державна влада може мати різні види – залежно від типу суспільства, де вона функціонує, способів та меж свого існування. Єдність державної влади неодмінно пов'язана з певними формами її вираження та структурою внутрішньої організації. Межі здійснення, можливості державної влади у правовій державі завжди передбачені законом. За своєю суттю державна влада є волевиявленням держави, її органів і посадових осіб, а за своїм змістом – здійсненням функцій і повноважень цих суб'єктів [2, с. 4].

О. Совгіря та Н. Шукліна пропонують відмежовувати державну владу від інших різновидів публічної влади за особливостями: державна влада єдина, у кожній країні може існувати лише одна державна влада; державна влада встановлює юридичні норми - загальнообов'язкові, формально визначені для всього населення правила поведінки; державна влада поширюється на всіх членів суспільства; державна влада має у своєму розпорядженні особливий, притаманний лише їй, механізм та апарат; державна влада може розв'язувати загальносуспільні проблеми; державна влада характеризується суверенністю, повнотою, неподільністю, верховенством, самостійністю, незалежністю від влади будь-якої організації або особи [3, с.306].

Ми підтримуємо позицію, що видів публічної влади є два, державна влада та муніципальна влада. В такому контексті дані особливості вбачаються справедливими, оскільки муніципальна влада, спрямована на реалізацію місцевого самоврядування, і вирішує не загальносуспільні, а спільні для певної територіальної громади проблеми; при цьому володіє самостійністю та незалежністю, в межах визначених Конституцією України.

Тобто державна влада із публічною співвідносяться як частина і ціле. Підхід західноєвропейський, є достатньо простим, і визначається дійсно інтересом, тобто публічна влада, спрямована на реалізацію загального, спільного інтересу, передбачає свою реалізацію органами державної влади та муніципальними інституціями.

Література:

1. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) URL: <http://sum.in.ua/s/publichnyj> (дата звернення 03.04.2019)
2. Вільгушинський М. Категорія «публічна влада» у сучасній інтерпретації: нотатки до наукової дискусії. С. 1-6 URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/Nzizvru_2013_3_4.pdf (дата звернення 03.04.2019)
3. Совгіря О.В. Конституційне право України : навчальний посібник. МОНУ. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 632 с.

Кулик Тетяна Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри конституційного права та прав
людини Національної академії внутрішніх
справ, м. Київ, Україна

ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ (РЕГІОНАЛЬНИЙ) ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ

Право на мирні зібрання, Конституцією України [1] гарантоване, і закріплене у ст. 39, де визначено, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

В свою чергу, на регіональному рівні у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.2019 р. (далі Конвенція) [2] дане право закріплене, як свобода зібрань та об'єднань, зокрема, ст. 11 визначає, що кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

Як бачимо одразу, Конвенція не розділяє право особам збиратися та об'єднуватися у певні організації, громадського характеру. Від такого змісту далі і відштовхується Європейський суд з прав людини. Основний Закон України, праву громадян створювати політичні партії, громадські організації та професійні спілки присвячує окремо ст. 36.

Для реалізації права збиратися мирно важливим є те, які законні обмеження його можуть бути застосовані. Конституція України, по-перше містить положення про те, що про проведення відповідних зібрань мають бути завчасно повідомлені органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; по-друге, обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Конвенція та практика ЄСПЛ передбачає, що обмеження цього права можуть бути встановлені законом, мають бути необхідними в демократичному суспільстві, здійснені в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Крім того, Конвенція визначає можливість запровадження законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

Конституційний Суд України у 2001 році дав тлумачення конституційній позиції щодо повідомлення органів публічної влади про проведення мирного зібрання, зазначивши про те, що положення частини першої

статті 39 Конституції України щодо завчасного сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що організатори таких мирних зібрань мають сповістити зазначені органи про проведення цих заходів заздалегідь, тобто у прийнятні строки, що передують даті їх проведення. Ці строки не повинні обмежувати передбачене статтею 39 Конституції України право громадян, а мають служити його гарантією і водночас надавати можливість відповідним органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування вжити заходів щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингів, походів і демонстрацій, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей. Визначення конкретних строків завчасного сповіщення з урахуванням особливостей форм мирних зібрань, їх масовості, місця, часу проведення тощо є предметом законодавчого регулювання [3].

Слід зазначити, що Конституція України є основним законом, що має найвищу юридичну силу та норми прямої дії, позиція щодо повідомлення органів державної влади або органів місцевого самоврядування про мирне зібрання в Конституції міститься, в зв'язку з цим рішення Конституційного Суду має бути актуальним, але таким на сьогоднішній день не є, саме в порівнянні із практикою ЄСПЛ.

При цьому, відповідно до ст.17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини від 23.06.2006 р. суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [4], а отже наявна суперечність між конституційним процесом в Україні та практикою ЄСПЛ за ст. 11, що дає можливість судам створювати різнополярну практику щодо реалізації права на мирні зібрання.

Керівництво з моніторингу мирних зібрань, яке було розроблено на основі принципів мирних зібрань, що вироблені в рамках діяльності БДПЛ та Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) є, в тому числі, узагальненням практики Європейського Суду з прав людини щодо статті 11 Конвенції. Автори даного керівництва прийшли, зокрема, до наступних узагальнень.

Деякі зібрання можуть відбуватися як спонтанна або невідкладна реакція на події, промови або інші дії, створюючи у такий спосіб непередбачувані ситуації для влади. У справі «Єва Мольнар проти Угорщини» (2008 рік) Європейський суд з прав людини виніс рішення про те, що вісім годин можуть вважатися достатнім часом для того, щоб учасники стихійних зібрань висловили свій протест, а рішення поліції про розгін зібрання після цього періоду не було необґрунтованим. Більше того, Суд також визнав, що громадські зібрання можуть створювати певні тимчасові незручності або порушувати повсякденне життя людей (п. 38 рішення у справі «Оя Атаман проти Туреччини», 2007 р.). Якщо зібрання є важливою частиною життя демократичного суспільства, тоді учасники зібрань мають таке ж саме право на використання громадських місць, які і інші люди, що займаються іншою діяльністю. Таким чином, зібрання можуть тимчасово перешкоджати

руху транспорту та пішоходів або впливати на господарську діяльність та інші аспекти життя в місті. Однак, як зазначалося вище, зібрання за своїм визначенням є тимчасовим заходом, а тому будь-яке порушення усталеного порядку повинне бути збалансоване шляхом захисту прав інших осіб [5, с. 12].

ЄСПЛ визнає, що будь-яка подія в громадському місці викликає певною мірою перешкоди для загального перебігу життя, включаючи порушення руху [транспорту. – уточнення упорядників], і, за відсутності насильства з боку демонстрантів, важливо, щоб влада продемонструвала певний ступінь терпимості щодо мирних зібрань, щоб свобода зібрань не була позбавлена своєї суті і змісту (п. 43 рішення ЄСПЛ у справі BARRACO с. FRANCE від 5 червня 2009 р., заява № 31684/05) [6]. Також, позиція ЄСПЛ полягає в тому, що «за відсутності попереднього повідомлення демонстрація була незаконною – факт, який заявником не оспорується. Однак він зауважує, що незаконність демонстрації не виправдовує обмеження свободи зібрань» (п. 50 CISSE v. FRANCE, заява № 51346/99, ECHR 2002-III) [7].

Отже, фактично ЄСПЛ не визнає повідомлення органів публічної влади, навіть з метою забезпечення безпеки самих демонстрантів, обов'язковим та необхідним, і пропонує державам надавати перевагу правам осіб, що реалізують право на мирне зібрання над правами інших осіб, що в зв'язку із проведенням такого зібрання не змогли скористатися громадським чи особистим транспортом, реалізувати інші особисті права.

На нашу думку, має бути сформована більш збалансована та виважена позиція, щодо реалізації права на мирні зібрання як в практиці ЄСПЛ так і в Україні, враховуючи вітчизняні правові традиції, юридичну та фактичну Конституцію.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, в редакції від 21.02.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 04.04.2019).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950. Офіційний вісник України. 1998. № 13, № 32 від 23.08.2006, стор. 270.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі про завчасне сповіщення про мирні зібрання від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001Справа № 1-30/2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#n54> (дата звернення 04.04.2019)
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.06.2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15/ed20121202> (дата звернення 04.04.2019).
5. Керівництво з моніторингу свободи мирних зібрань. Published by the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) Miodowa 10 00-557 Warsaw Poland www.osce.org/odihr URL: <file:///C:/Users/Таня/Desktop/ДОКУМЕНТЫ%20%20+/Педагогична%20діяльність%202018%2019/НАВЧ%20ДИСЦИПЛІНИ/ІПО%202019/робочі%20матеріали%20Підвищення%20кваліфікації/Керівництво%20з%20моніторингу%20свободи%20мирних%20зібрань.pdf> (дата звернення 04.04.2019) 85с.
6. Рішення ЄСПЛ у справі BARRACO с. FRANCE від 5 червня 2009 р., заява № 31684/05 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D> (дата звернення 04.04.2019).

7. Рішення ЄСПЛ у справі CISSE v. FRANCE, заява № 51346/99, ECHR 2002-III URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D> (дата звернення 04.04.2019).

Лесько Андрій Миколайович,
*студент 2 курсу Навчально-наукового
інституту права Національного
університету водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

Фізична особа-підприємець є новим явищем для вітчизняної правотворчої і правозастосовчої практики, тому необхідне належне освоєння цього соціально-правового феномену.

У червні 1996 року право фізичних осіб на зайняття підприємницькою діяльністю отримало конституційне закріплення у ст.42 Конституції України: «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом». Під поняттям «кожен» розуміється фізична особа, яка у встановленому законом порядку набула повної цивільної дієздатності. Передумовою для подальшого проведення систематизації законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, стало прийняття Цивільного та Господарського кодексів України.

Порушена тема неодноразово ставала об'єктом наукових досліджень. До проблеми правового статусу фізичних осіб-підприємців зверталися науковці підприємницького, господарського, цивільного, трудового права, зокрема: С. Алексеєва, Т.Блащук, С. Вишневецька, М. Гайворонський, С. Грудницька, В. Жернакова, Г. Знаменський, І. Кисельова, Л. Лазор, П. Пилипенко, С. Прилипка, В. Прокопенко, В. Селіванова, В. Семчик, О.Теньков, В.Щербина та ін. Окремі питання діяльності фізичної особи-підприємця були предметом наукових досліджень у роботах фахівців з теорії держави та права В. Котюка, В. Кравчука, О. Скакун, П. Рабіновича, А. Колодія, А. Олійника та ін.

Однак у зв'язку з широким застосуванням та різноманіттям напрямів діяльності фізичних осіб-суб'єктів підприємництва вона залишається і на сьогодні актуальною.

Насамперед, зазначимо, що під правовим статусом особи розуміється юридично закріплене становище людини у суспільстві, її права і свободи, обов'язки і відповідальність, встановлені законодавством і гарантовані державою [1, с.675]. Практична реалізація правового статусу забезпечується системою конституційних та інших гарантій.

У Господарському кодексі України (ст.42) зазначено, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення результатів та одержання прибутку. Отже, визначальними і найбільш істотними ознаками підприємництва є мета – одержання прибутку; систематичність; здійснення цієї діяльності на власний ризик (здатність відповідати власним майном за результати).

Фізична особа, яка на законних підставах займається підприємництвом без створення юридичної особи, набуває статусу фізичної особи-підприємця. Для позначення її правового статусу вживаються також терміни «підприємець», «приватний підприємець», «індивідуальний підприємець».

Великий енциклопедичний юридичний словник містить таке визначення поняття «підприємець» – особа, яка на професійних засадах систематично займається підприємницькою діяльністю, приватним виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг тощо відповідно до чинного законодавства України. Підприємцем як господарюючим суб'єктом може бути: громадянин, який здійснює самостійну активну підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; юридична особа незалежно від форми власності, яка займається виробництвом і реалізацією товарів, виконанням робіт і наданням різних послуг; група юридичних або фізичних осіб, якщо одна або кілька з них мають вирішальний вплив на їх господарську діяльність на підставі володіння акціями, права використання активів тощо. У законодавстві України термін «підприємець» використовується, насамперед, щодо фізичної особи як одного з головних суб'єктів підприємницької діяльності [1, с.610].

На думку З.С. Варналія, підприємець – це суб'єкт, що поєднує в собі комерційні, організаторські та новаторські здібності для пошуку і розвитку нових видів, методів виробництва, нових благ та їхніх нових якостей, нових сфер застосування капіталу [2, с.243].

І.Бутков, проаналізувавши позиції відомих науковців, говорить про фізичну особу-підприємця як про особу, яка проявляє ініціативу в розвитку економічної сфери держави, здійснює підприємницьку діяльність шляхом підвищення продуктивності праці та зниження витрат виробництва й несе відповідальність за свою діяльність [3, с.71].

На думку І. Буткова, правовий статус фізичної особи-підприємця є концептуальним, системним та цілісним поняттям, яке встановлює *права та обов'язки*, інтереси та свободи особи, що встановлені та гарантовані державою, яка проявляє ініціативу в розвитку економічної політики держави, здійснюючи самостійну, ініціативну, систематичну на власний ризик господарську діяльність з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку та за свою діяльність несе *відповідальність* [3, с.75].

Право на зайняття підприємницькою діяльністю на території України мають громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства. Це право може бути обмежене лише у випадках, передбачених Конституцією та законами України (наприклад, не допускаються до зайняття підприємницькою діяльністю депутати, посадові і службові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, нотаріуси, посадові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ тощо).

Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Інформація про державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців є відкритою. Якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не може оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем.

Зважаючи на наявність повної відповідальності за своїми зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, всім своїм майном, громадянин-підприємець провадить підприємницьку діяльність без формування статутного, резервного та інших фондів. Громадянин-підприємець уособлює і власника відповідного бізнесу, і орган управління ним. Це відрізняє його від деяких юридичних осіб зі складним порядком управління, обумовленим наявністю декількох органів управління із розподілом між ними відповідних функцій.

Необхідною ознакою підприємництва є *самостійна юридична відповідальність* суб'єктів підприємництва. Інколи така відповідальність позначається як майнова. Відповідно до законодавства до фізичних осіб-підприємців можуть застосовуватися такі види відповідальності: цивільно-правова, господарсько-правова, адміністративна.

На думку З. Варналія, відповідальність підприємця – це правове та естетичне відношення підприємців до суспільства (до господарюючих суб'єктів, до споживачів тощо), яке характеризується виконанням правових норм (правил). Відповідальність підприємця зводиться до того, що він відповідає: за зобов'язаннями, пов'язаними з цією діяльністю, усім своїм майном, за винятком того, на яке (відповідно до законодавчих актів) не може бути звернене стягнення; за охорону навколишнього середовища; за додержання заходів із техніки безпеки, охорони праці, виробничої гігієни та санітарії; за заподіяну шкоду і збитки [4, с.37].

Відповідно до ч. 1 ст. 52 ЦК України, фізична особа-підприємець несе відповідальність усім своїм майном. Таким чином, підприємницький ризик, у першу чергу, проявляється у вірогідності втрати всього майна, належного фізичній особі, до складу якого, згідно зі ст. 190 ЦК України, входять як окремі речі або їх сукупність, так і майнові права та обов'язки. Тому за рішенням суду стягнення може бути звернене на все майно боржника, незалежно від того, використовувалося воно у підприємницькій діяльності чи ні.

З огляду на повну майнову відповідальність фізичних осіб-підприємців, слід визнати, що у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання, приватні підприємці знаходяться у невігідних правових та економічних умовах, що суперечить конституційним засадам про рівність усіх суб'єктів права власності і господарювання. До підприємницької діяльності висуваються багатогранні економічні, соціальні, правові й навіть політичні вимоги.

Адміністративна відповідальність (відповідно до ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення) може настати за заняття підприємницькою діяльністю без відповідної державної реєстрації або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності чи іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене Законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди).

Отже, саме в Конституції України, яка має найвищу юридичну силу, закріплено право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності, яка є видом трудової діяльності, що безпосередньо вказує на право фізичної особи-підприємця брати участь у трудових правовідносинах як повноцінного суб'єкта. Роль правового статусу фізичної особи-підприємця є надзвичайно

великою і є специфічною порівняно з іншими суб'єктами трудових правовідносин. Ретельне загальнотеоретичне дослідження правового статусу фізичної особи-підприємця дозволить зрозуміти фундаментальну основу останнього і сприятиме з'ясуванню його нормативно-правового забезпечення.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. К., 2012. 1020 с.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. К., 2001.
3. Бутков І.М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи-підприємця». Форум права, 2013, № 3. С. 70 – 76.
4. Варналій З.С. Основи підприємництва. К., 2002.

Лисенко Наталія Олександрівна,
*студентка Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Останніми роками в Європі різко загострилася ситуація, пов'язана зі збільшенням числа тих, хто покидає свою Батьківщину і мігрує в одну із країн Європейського Союзу. Це пов'язано, по-перше, зі збільшенням кількості бойових конфліктів передусім у мусульманських країнах, а, по-друге, з наявністю контрасту між рівнями економічного розвитку Заходу та Сходу. Крім того, Європа проводить хитку міграційну політику протягом останніх десятиліть і зараз пожинає її плоди.

Малиновська О. А. зазначає: «Міграційна політика лише поступово і з великими труднощами стала предметом спільних зусиль в рамках ЄС. У перші роки європейської інтеграції міграційним питанням приділялася мінімальна увага. У 1980-ті рр. вони вирішувалися здебільшого шляхом неформальних міжурядових відносин, у 1990-ті – набули формалізованих форм, і лише після 1999 р. розпочався період розробки і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики і практики» [1].

Нині одним з найважливіших питань є питання регулювання потоку мігрантів в ЄС. Аналізуючи європейські нормативно-правові акти та угоди, практику та досвід країн, ідеї, концепції вчених у сфері міграції, доходимо висновку, що міжнародні норми з питань міграційної політики можна поділити на дві групи. Перша включає універсальні міжнародні норми, які охоплюють власне права людини, мають загальний характер та відносно пов'язані з міграційними процесами. До другої групи норм можна віднести універсальні норми міжнародного права спеціального характеру, які стосуються саме міграційних процесів.

Серед міжнародно-правових актів загального характеру важливе місце посідає Загальна Декларація прав людини та громадянина, прийнята в 1948 р., яка закріпила право на свободу пересування і вибору місця проживання [2]. Принцип поваги до прав і свобод людини пізніше було закріплено в

Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.) та Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.). Ці документи можна вважати найвагомими стандартами прав і свобод людини. На думку багатьох вчених, вони визначили базові норми щодо недискримінації іноземців. Так, ст. 1 та 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3] зобов'язують кожену державу-учасницю пакту забезпечити повагу та безпеку особам та громадянам, які знаходяться на території даної держави. А ст. 26 вказує на рівність усіх людей перед законом і на право на рівний захист.

До універсальних норм міжнародного права спеціального характеру слід віднести документ, який прямо стосується проблем міграції - це Конвенція ООН про статус біженців (1951 р.). У ній обґрунтовується залежність ефективного функціонування інституту притулку від боротьби з нелегальною міграцією.

Положення щодо питань міграції в ЄС було закріплено в Маастрихтському договорі (1992р.). Його вважають базовим, оскільки однією з його передумов, було підписання у 1985 р. договору в замку Шенген у Люксембурзі між урядами країн Бенілюксу, ФРН і Французькою Республікою.

З метою контролю потоку мігрантів, в червні 1997 р. європейським вищим керівництвом був прийнятий Амстердамський договір, основна мета якого полягала в тому, щоб підготувати ЄС до потенційних проблем, які принесуть з собою наступні хвили розширення міграції. Амстердамська угода містила положення, яке давало змогу ЄС приймати обов'язкове для країн-членів законодавство в міграційній сфері.

А Лісабонський договір, прийнятий у 2007 р., значно розширив повноваження інституцій ЄС у сфері міграційної політики.

Загалом, ці та інші документи, містять основні засади міжнародної міграційної політики, визначають основні напрями та механізми її реалізації, якими послуговуються і країни Європи.

Що стосується сучасної міграційної політики ЄС, то вона регулюється кількома нормативними актами. Це Шенгенські угоди 1985 та 1990 років, Дублінська конвенція (1990 р.), Маастрихтський договір (1992 р.) та Амстердамський договір (1997 р.). Наприкінці 2003 року набрала чинності єдина політика ЄС щодо надання притулку. Для її реалізації у 2007 році створено єдину прикордонну службу охорони портів та узбережжя.

Проведене дослідження міжнародно-правового регулювання міграції підтверджує потребу створення такої класифікації універсальних норм міжнародного права у сфері нелегальної міграції. Зокрема, виділяємо універсальні норми міжнародного права загального характеру, які непрямо стосуються питань міграції та універсальні норми міжнародного права спеціального характеру, які безпосередньо стосуються цієї проблеми.

На сьогодні закладені тільки базові основи правового регулювання міграційних процесів, оскільки, з однієї сторони, необхідним і важливим виступає зміцнення демократії і дотримання прав людини, а з іншої сторони – забезпечення безпеки.

Література:

1. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України. URL.: <http://uk.x-pdf.ru/5politologiya/1406253-2-migraciyna-politika-vropeyskogo-soyuzu-vikliki-uroki-dlya-ukraini-analitichna-dopovid-kiiiv-201-udk-povnogo-abo.php>
2. Загальна Декларація прав людини, прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19.10.1973 року № 2148-VIII (2148-08) URL.: <https://zakon.rada.gov.ua>

Макаркіна Ксенія Олексіївна,
*курсант I курсу факультету економіко-
правової безпеки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ: ЧИ МОЖЛИВО ЦЕ В УКРАЇНІ?

Нами визначено за мету дослідити можливість закріплення у нашій державі права на евтаназію. Обрана нами проблематика не є новою. Питанню необхідності запровадження та існування такого явища як «евтаназія» присвячено праці медичних працівників, вчених-правників, громадських діячів, журналістів, серед яких: Л. Бачинська, О. Капінус, О. Мірошніченко, Н. Мяловицька, І. Фетісова, В. Примаченко та ін.

Однак існуючі різні підходи, які склалися в конституційному праві щодо перспектив легалізації евтаназії в Україні не є вичерпними і спонукають нас до нових досліджень цього явища.

Слово «евтанвазія» походить від грецького *eu* – добре + грец. *θάνατος* – смерть. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови воно визначається як добровільна, узгоджена з лікарем, смерть невиліковно хворого за допомогою спеціальних знеболюваних засобів [1, с. 254].

Правники визначають досліджуваний феномен як умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть [2, с. 205].

Проблема евтаназії в умовах сьогодення займає провідне місце серед найбільш обговорюваних у суспільстві питань. Суперечки з приводу можливості добровільної смерті почалися ще з давніх часів. Так, відомі мислителі Стародавнього світу Сократ, Платон і філософи-стоїки від Зенона до римського філософа Сенеки виправдовували евтаназію, тоді як Аристотель, піфагорійці і Фома Аквінський були проти неї.

Філософ-утопіст Томас Мор уважав, що без евтаназії не може функціонувати ідеальне суспільство майбутнього.

Водночас, у період середньовіччя змінюється ставлення до добровільного відходу з життя – самогубці стали вважатися злочинцями.

У XIX столітті в авангарді руху проти евтаназії виявилися Сполучені Штати. Так, у Нью-Йорку в 1828 році, а потім і в інших американських містах і штатах були прийняті закони проти добровільного відходу з життя. Через 100 років це набрало нових обертів та проявів. Зокрема, у нацистській Німеччині примусова евтаназія стала частиною державної політики: у 1939 році була прийнята програма Action T4 з умертвіння розумово чи фізично неповноцінних дітей у віці до трьох років і поступово в неї почали включати дітей і більш старшого віку, а також дорослих. Так у рамках цієї програми було позбавлено життя понад 150 тис. чол. [3].

В умовах XXI століття за даними дослідницької організації Euthanasia Research & Guidance Organization, евтаназію дозволено тільки в деяких державах світу, зокрема, в Швейцарії, Австралії, Нідерландах, Бельгії, Франції та в кількох штатах США. Піонером у справі легалізації вбивства, як милосердя, з 1941 року стала Швейцарія; у 2002-му Бельгія дозволила евтаназію, проте не уточнила, яким чином її можна здійснювати. Того ж року схожий закон ухвалили Нідерланди і суди цієї держави з 1984-го де-факто дозволили надавати допомогу в самогубствах невиліковно хворим [4].

У квітні 2001 року Нідерланди стали першою країною, що легалізувала евтаназію. Законодавці наклали суворі умови виконання процедури: пацієнт повинен страждати від нестерпного болю, хвороба повинна бути невиліковною, бажання повинно бути озвучено людиною, що знаходиться в повній свідомості. За даними Королівської медичної асоціації, в Нідерландах у 2016 році більше 6 тис. осіб отримали смертельну дозу ліків під наглядом лікаря.

У нашій державі евтаназія прямо заборонена законодавством, а саме у ч.ч. 2 і 4 статті 281 Цивільного кодексу визначено: «Фізична особа не може бути позбавлена життя» та «Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [5].

Положення Основ законодавства України про охорону здоров'я також не визнають ні однієї з форм евтаназії та категорично забороняють її, а щодо кримінальної відповідальності, то кваліфікуючи таке діяння, як правило, застосовують санкції, передбачені ст. 155 Кримінального Кодексу України – умисне вбивство.

Однак громадська думка у суспільстві з приводу припинення життя невиліковно хворим пацієнтам поступово змінюється. Згідно з дослідженнями Київського інституту проблем управління імені Горшеніна, в 2007 році евтаназію категорично не підтримували 52,3% опитаних українців; у 2009 році ця цифра знизилася до 40,1%, а в 2011 проти неї виступило лише 37,1% громадян. На сайтах Кабінету Міністрів України і Президента України було зареєстровано вісім петицій до вимог легалізувати процедуру відходу з життя невиліковно хворих, однак жодна з них так і не збрала необхідної кількості голосів. На жаль, теми легалізації евтаназії не торкалися і в Українському Парламенті.

Слушним вважаємо виклад положень, які свідчать на користь «за» чи, навпаки, «проти» впровадження евтаназії в Україні:

Тези «за» зводяться до таких:

1. Гуманність. Безболісність процедури, що може припинити страждання.

2. Людина має право на смерть. Здатність людини розпоряджатися власним тілом, життям, смертю.

3. Справедливий розподіл медичних ресурсів. Надання смертельно хворим можливості здійснити евтаназію не тільки дозволить їм припинити страждання, але і звільнить цінні ресурси для лікування інших людей, які хочуть і можуть вижити.

Аргументи «проти» є такими:

1. Можлива практика лікарських помилок. Лікарі можуть помилково діагностувати смертельну хворобу, і людина, яку ще можна врятувати, прийме рішення про евтаназію.

2. Вбивства, що можуть бути замасковані під евтаназію. Дозвіл процедури може сприяти вчиненню вбивств, оскільки злочинці можуть маскувати його як активну добровільну евтаназію. А ще це можуть бути й родичі, близькі, що зацікавлені в отриманні спадщини тощо.

3. Релігійні аспекти. Згідно з переконаннями віруючих, кожна людина – творіння Боже і не може бути позбавлена життя довільно, тобто, вважають віряни, все у волі Божій.

4. Зупинка прогресу в науці. Якщо процедура евтаназії буде узаконена, вчені стануть розробляти менше препаратів, які полегшують страждання хворих та сприяють їх одужанню.

Отже, виходячи з вищезазначеного, на сьогодні в Україні не існує однозначної відповіді на питання щодо запровадження евтаназії. Вважаємо його досить актуальним та таким, що потребує свого подальшого розгляду як на доктринальному рівні, так і поступового вирішення на законодавчому.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Ворона В.А. Право на евтаназію як складова права людини на життя. Право України. 2010. № 5. С. 199–205.
3. Мизонова Ю. Как в разных странах относятся к эвтаназии. URL: <http://gazeta19.ru/index.php/v-rossii-i-mire/item/5360-kak-v-raznykh-stranakh-otnosyatsya-k-evtanazii> (дата звернення 22.04.2019).
4. Олендїй Л. Евтаназія: гідна смерть чи вбивство? // Львівська Газета. <http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2005/05/19/5294/> (дата звернення 25.04.2019).
5. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-IV. Редакція: 28.02.2019, Діє з 31.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1538> (дата звернення 20.04.2019).

Марищенко Яна Сергіївна,

курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Конституція України – основа діяльності держави.
Ст. 1 Основного закону присвячена визначенню України як суверенної й

незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Побудову правової держави слід розпочинати з вдосконалення забезпечення принципу верховенства права, через врегулювання чинного законодавства та чіткого функціонування його приписів. Найбільшої уваги заслуговують актуальні питання кримінально-процесуального процесу, а також визначення ролей, статусу його учасників.

Найуразливішою стороною перед кримінальним провадженням постає – потерпий. В умовах існування принципу захисту прав, свобод і законних інтересів людини особливої уваги набуває становлення інституту захисту прав потерпілого. Це питання висвітлено у наукових працях та доробках, що зробили значний внесок у правову науку, тому вважаю за необхідне виділити прізвища вчених: В.Г. Даєва, Ю.М. Грошевий, С.В. Давиденко, О.П. Кучинська, О.Р. Михайленко, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна та ін [1].

Кримінальний процесуальний кодекс України (ред. 2012 р.) вплинув на зміну статусу потерпілого та розширив його права. У главі III, щодо визначення учасників кримінального провадження окремо визначено статус потерпілого, а саме, згідно ч. 1 ст. 55 «потерпілий» – фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Разом з тим, ч. 2 цієї ж статті окреслює нам порядок набуття такою особою своїх основних прав обов'язків [2].

На думку Т. Сироїд несвоєчасність визнання особою, якій спричинено шкоду, статусу потерпілою, а також відмова у прийнятті заяви про злочин, що тягне за собою і відмову в порушенні кримінальної справи, суттєво порушують конституційне право людини і громадянина на захист своїх прав і свобод, перешкоджають доступу потерпілого до правосуддя позбавляють його права на захист. Слушним було б винесення окремої постанови (ухвали) щодо визнання такої особи потерпілою, а також надання їй пам'ятки про основні права та обов'язки у зв'язку з набуттям такого статусу [4].

Важливо розуміти той факт, що потерпілий – одна зі сторін у змагальному процесі, тому надання йому більш ширших прав щодо активних дій в процесі доказування буде логічним кроком, оминаючи увагою клопотання про провадження слідчих дій. Таким може стати право потерпілого з ініціювання призначення судово-медичного огляду (призначення експертизи стану здоров'я, метою котрої є визначення ступенів тяжкості тілесних ушкоджень, що завдані потерпілому), а також надання права взаємодіяти з експертами, які проводять експертизу, ознайомлення з актами огляду чи судово-медичного огляду, результатами досліджень експертів.

Сьогодні базисом у національному законодавстві, що визначає основні напрямки державної політики у сфері забезпечення системи захисту прав та законних інтересів потерпілих, постає у вигляді Указу Президента України про «Концепцію забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів» від 28.12.2004 р. Щодо засад захисту можна віднести:

- справедливе поводження з потерпілим,
- інформованість,

- забезпечення відшкодування шкоди,
- надання безоплатної правої та соціальної допомоги.

Відповідно до вищезгаданого нормативно-правового акту, можна окреслити основні заходи із захисту прав потерпілих у кримінальному провадженні:

1) впровадження міжнародних принципів захисту законних прав та інтересів потерпілих, що визначені Декларацією Основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою (резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 року) та Європейською Конвенцією щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів (від 24.11.1983 року);

2) включення у Кримінально-процесуальний кодекс України норм, що регулюють процесуальні права потерпілого в рамках кримінального права та процесу;

3) розроблення механізму реалізації права потерпілого на відшкодування заподіяної злочином шкоди;

4) розробка закону, що регулює коло питань із забезпечення відшкодування шкоди, а також регламентація порядку та умови надання потерпілим допомоги у правовій, медичній, соціальній, матеріальній сферах життя тощо [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що на теперішній час мають місце позитивні зміни та досягнення, щодо захисту прав потерпілого: наявність чіткої правової регламентації такого статусу; право користуватися правовою допомогою; функціонування інституту захисту прав потерпілого тощо. Водночас, дослідження механізмів забезпечення захисту прав потерпілих на всіх стадіях кримінального провадження потребує подальшого вивчення.

Література:

1. Давиденко С. В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування : моногр. – Харків: Фінн, 2008. 296 с.
2. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru> (дата звернення 28.02.2019)
3. Про Концепцію забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів: Указ Президента України від 28.12.2004 р. №1560-2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560/2004> (дата звернення 28.02.2019)
4. Сироїд Т. Л. Правове становище потерпілих у міжнародному кримінальному суді. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2004. № 841. С. 60–64.

Матковська Ірина Дмитрівна,
*викладачка ВСП «Рівненський коледж
НУБіП України», м. Рівне, Україна*

Матковський Богдан Андрійович,
*студент 3 курсу ВСП «Рівненський
коледж НУБіП України»,
м. Рівне, Україна*

РЕФОРМИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Рівність прав жінок та чоловіків – законодавче закріплення рівноправності незалежно від статі. Гендерна рівність – правовий принцип, який включає до себе як законодавче закріплення рівних прав суб'єктів

незалежно від статі, так й систему юридичних та інших гарантій щодо реалізації цієї рівноправності. Гендерна політика в країнах Європейського співтовариства пройшла декілька етапів розвитку: від політики поліпшення становища жінок та політики в інтересах жінок до політики забезпечення рівних прав та можливостей. [1] На початку дев'яностих років ХХ ст. у Європейському Співтоваристві було створено першу європейську мережу експертів з питань залучення жінок до процесу прийняття рішень, яка здійснювала моніторинг цих процесів у країнах Євросоюзу. На 1996-2000 рр. було прийнято Програму дій. Декларації, підписані 1992 р. в Афінах та 1999 р. в Парижі, також підкреслюють значення гендерного балансу [2].

Окрім структур Європейського Союзу, важливе значення мають також інституції та діяльність Ради Європи, яка об'єднує абсолютну більшість країн континенту і членом якої Україна є з 1996 р., а також Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Так, після трьох десятиліть існування Ради Європи як перший інституційний механізм щодо гендерної рівності був створений Комітет із статусу жінок (1979 –1981). У 1981 р. Комітету було дано назву Комітет з питань рівності жінок та чоловіків (1981–1986). Нині у складі Ради Європи діє Керівний комітет з питань рівноправності між жінками та чоловіками. З 1992 р. він працює у системі Директорії з прав людини [3, с.37].

Протягом останніх років в Україні проблема гендерної нерівності, її роль в політичному просторі набула особливої актуальності. На це вказує зростання жіночих організацій і жіночих політичних партій. Конституція України передбачає рівні права чоловіків і жінок та відсутність привілеїв чи обмежень за ознакою статі. Крім того існує Закон України (від 8 вересня 2005 року) про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Зокрема Розділ I (статті 1-13); Розділ II (статті 8-14); Розділ III (статті 15,16); Розділ IV (статті 17-20); Розділ V (стаття 21); Розділ VI (статті 22-24) та Розділ VII, спрямовані на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права надані їм Конституцією і Законами України. Зокрема, Розділ III (Забезпечення рівних прав жінок і чоловіків у громадсько-політичній сфері), в якому стаття 15 безпосередньо говорить про забезпечення рівних прав жінок та чоловіків у виборчому процесі, та стаття 16, в якій йдеться про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків у сфері державної служби та в органах місцевого самоврядування. Проте, незважаючи на це, реальна ситуація свідчить про низький рівень розв'язання проблеми [4, с. 63].

З метою вивчення питань щодо забезпечення рівних прав жінок та чоловіків здобувачі освіти ВСП «РК НУБіП України» відвідують різні тематичні семінари, тренінги, форуми. Так, 23 березня 2019 року у Рівному відбувся перший регіональний OpenSpace на тему:» Підвищення активності юристок у напрямку захист прав жінок/Рівне». ЮрФем_OpenSpace - провідна юридична платформа, де обговорюють та аналізують перспективи розвитку

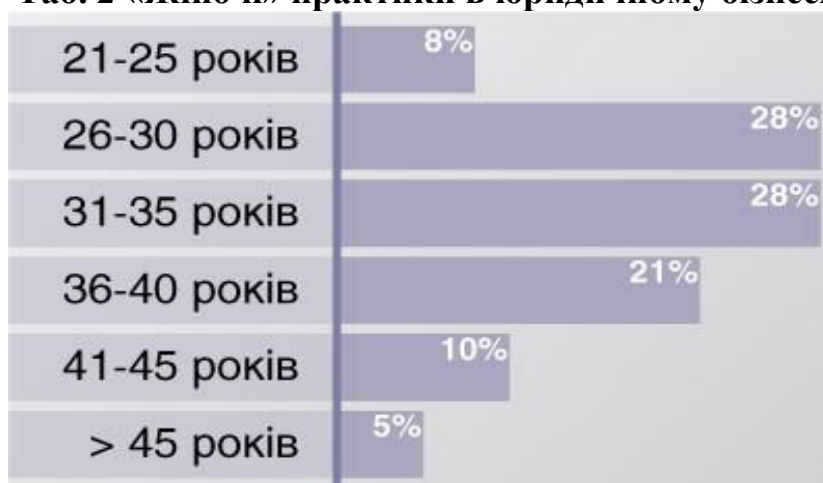
жінок у юридичній професії, а також визначають їх вплив на політику та суспільство в Україні. Спікерками першого регіонального OpenSpace виступили: **Віта Левчук** – суддя Костопільського районного суду Рівненської області, аспірантка, тема наукового дослідження – «Кримінально-правова характеристика домашнього насильства»; **Оксана Сальчук** – начальниця Головного територіального управління юстиції в Рівненській області; **Яна Зражевська** – адвоката; **Марія Цип'яшук** – викладачка, головна омбудсменка з виборчих прав в Рівненській області; **Алла Філатова** – адвоката, членкиня Ради адвокатів Рівненської області; **Наталія Бухта** – юристка, правозахисниця, **Тетяна Мельник** – юристка громадської організації «Центр Чайка». Ukrainian Women in Law визначає роль жінок у вітчизняному юридичному бізнесі, які своєю професійною, соціальною та громадською діяльністю впливають на розвиток суспільства, визначають основні тенденції тих чи інших практик у певних галузях права, роблять значний внесок у динамічне зростання не лише професійної сфери, але й громадського та суспільно-політичного життя країни. Дослідження проводилося шляхом анкетування та ґрунтувалося на результатах даних, отриманих за допомогою зворотного зв'язку від юридичних компаній. Період дослідження охоплює 2018 рік. За результатами аналізу був сформований список переможців, які подаються за алфавітним принципом у відповідній номінації. **Дослідження Ukrainian Women in Law 2019 базується на таких критеріях:** визнання на міжнародному рівні шляхом включення у загальновідомі міжнародні рейтинги: The Chambers, The Legal 500, IFLR 1000, Best Lawyers, Who's Who Legal; · визнання за результатами експертної оцінки редакції «Юридичної Газети»; · соціальна та громадська активність, що включає участь у публічних заходах, професійних організаціях, законотворчу активність, ефективну взаємодію з громадськими інституціями; · підтримка колег, що визначається кількістю голосів за підсумками опитування. За результатами дослідження Ukrainian Women in Law 2019 були визначені лідери, які своєю активністю вплинули на розвиток вітчизняного бізнесу [5].

Таб.1 Кількість жінок та чоловіків, які займають відповідні посади в юридичних компаніях

Таб. 2 «Жіночі» практики в юридичному бізнесі

Таб. 3 Вік, у якому жінки-партнери ЮК зайняли свої посади

Досліджуючи інформацію щодо жінок, які вплинули на розвиток юридичного бізнесу в Україні, зазначимо, що список жінок, які змінюють бізнес, постійно зростає: Анна Бабиц – партнер AEQUO, Ольга Просянюк – керуючий партнер AVER LEX, Амінат Сулейманова – співкеруючий партнер AVELLUM. Успішні жінки-юристи на посадах держслужбовців, суддів, правознавців, політиків: Ганна Вронська – суддя Верховного Суду, Валентина Данішевська – голова Верховного Суду, Олена Кібенко – суддя Верховного Суду, Олена Сотник – народний депутат України, Тетяна Сліпачук – голова Центральної виборчої комісії [5].

Висновки. Ми проти гендерних стереотипів, які негативно впливають на професію. Єдиною мотивацією в захисті прав жінок є досягнення певного результату. Сучасний світ стрімко трансформується, межі стираються, стереотипи руйнуються. Всі мають однакові можливості, щоб займатися улюбленою справою та нарощувати кар'єрний потенціал. Головним критерієм на ринку праці залишається професіоналізм. Отже, немає сумніву, що захист прав жінок на сьогодні є об'єктивною необхідністю, оскільки немає жодної держави, де б не існувало хоча б одного з виявів порушення прав жінок.

Саме такі зміни будуть поступово створювати й нову систему суспільних відносин, яка буде носити не статеву, а соціальну і правову основу. Ця система суспільних стосунків і має сьогодні назву «гендер».

Література:

1. www.gendercentre.org.ua/htdocs/dovidka.htm.
2. gender.net.ua/ukr/index.php.
3. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства/ Балакірева О.М., Яременко О.О., Галустян Ю.М. та ін. К.: Український інститут соціальних досліджень, 2003. 129 с.
4. Здравомыслова Е.А., Темкина А.А. Социология гендерных отношений и гендерный подход в социологии. СОЦИС, 2000. №11. 143 с.
5. <http://jurfem.com.ua>.

Мерцалов Данило Юрійович

*студент 2 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

Слісаренко Олександр Миколайович,

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри міжнародного права
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РІШЕНЬ ЄСПЛ

Імплементация рішень Європейського суду з прав людини у національне законодавство являє собою цілу систему, та як у кожній системі, вона має свою структуру.

Згідно Великому тлумачному словнику сучасної української мови, термін «структура» має такі значення: 1) взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будова; 2) устрій, організація чого-небудь [1].

Тому, в нашому випадку, «структура» є ніщо іншим як внутрішня побудова механізму імплементации рішень ЄСПЛ, яка поєднує у собі елементи які є взаємопов'язані та взаємозалежні.

Враховуючи, що дослідження в області права не стоять на місці, то вже є деяка концепція. Так, із позиції В.Ю. Калугіна, структура механізму нашого об'єкта дослідження складає: а) закріплені в національному правопорядку правові засоби забезпечення виконання міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні; б) система державних органів; в) національна правозастосовна практика; г) організаційні засоби, застосовувані на внутрішньодержавному рівні для забезпечення імплементации міжнародного гуманітарного права.

Є й інші прихильники подібної теорії, такі як М.О. Баймуратов та М.А. Алмохаммед, але їхня думка полягає в тому, що цей системний процес має на меті реалізацію міжнародно-правових зобов'язань держави через перетворення норм міжнародного права в норми національного, шляхом застосування спеціальних прийомів та методів [3].

Отже, визначившись із підходом до вивчення та визначення структури механізму імплементації міжнародних «цінностей» (норм), переходимо до вивчення його складових.

Розуміючи, що механізм імплементації рішень ЄСПЛ не відбувається в хаотичному порядку, інакше кажучи, цей процес неможливий без використання правових норм, які відносяться до його невід'ємною складовою – нормативної підсистеми. Ця підсистема включає у собі елементи нормативно-правові акти міжнародного значення, законодавчого та підзаконного ступеня правового регулювання [4].

Як, майже, і усюди більшість нормативно-правових актів цієї підсистеми має функцію регуляції, тобто регулятивну функцію. Інші, лише частка, охоронні, які розраховані задля відновлення правового стану осіб або її конкретного права. Також охоронні визначають вид юридичної відповідальності Держави та її посадових осіб за порушення норм міжнародної Конвенції.

В кожному механізмі існує деталь яка запускає увесь механізм, в нашому випадку це ціла сукупність елементів які скликані задля приведення до руху статичних складових механізму. А саме запровадження стандартів Ради Європи у галузі захисту прав людини. Серед цих елементів не важко помітити: правовідносини; юридично-значуща діяльність; методи діяльності уповноважених суб'єктів (Уряд України, Мін'юст, Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ та інші) [2].

Відповідно маємо три гілки:

1. Правовідносини; складаються в процесі імплементації, мають різний характер – публічно правові (оскільки вони регулюють відносини суспільні та державні); правоохоронні (вжиття заходів індивідуального характеру); регулятивні (вжиття заходів загального характеру); складні (багатосторонні); загальні (не є чітко визначеного кола та кількості суб'єктів які здійснюють імплементацію кожного рішення ЄСПЛ); активні (зобов'язані вчинити певні дії для запровадження імплементації рішень ЄСПЛ);

2. Різновид юридичної діяльності; складаються відповідно до механізму імплементації рішень ЄСПЛ, виокремлюються – правозастосовна (також правоохоронна, що застосовує заходи індивідуального характеру); правотворча; правоінтерпретаційна; освітня (заходи загального характеру)

3. Методи; інакше кажучи спосіб досягнення цілей імплементації рішень ЄСПЛ, до них можна віднести – метод переконання (проведення дискусій, форумів, конференцій та інше); метод заохочення (додаткові матеріальні заохочення); рекомендаційний метод (надання рекомендацій органам державної влади); метод примусу (звільнення або пониження посадової особи, матеріальні штрафи у вигляді грошових стягнень).

До окремої підсистеми можливо віднести правосвідомість та правову культуру суб'єктів, які забезпечують імплементацію рішень ЄСПЛ. Під нею потрібно розуміти сукупність ідей, переконань, почуттів, поглядів, установок у яких повинно відобразитися становлення суспільства до норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського Суду з прав людини [4].

Узагальнюючи усе вищезазначене, дає підстави нам стверджувати що структура системи імплементації рішень ЄСПЛ складається з: 1 – нормативної підсистеми; 2 – функціональної підсистеми; 3 – ідеологічної підсистеми – де кожна має свою роль у формуванні імплементації норм міжнародного права.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118
3. Наукова стаття М.О. Баймуратов, М.А. Алмохаммед, «Особливості входження норм міжнародного права в національне право»
4. Наукова стаття Юрій Медведєв, кандидат юридичних наук, Імплементація норм міжнародного права у право України: зміст і способи реалізації

Обзор Анна Сергіївна,

студентка 3 курсу Навчально-наукового інституту історії та філософії Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна

Науковий керівник:

Кучук Андрій Миколайович,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА В КРАЇНАХ ЄС ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ВТІЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Традиційно на передодні виборчого процесу виникають перепони, які заважають в повній мірі забезпечувати прозорість, рівність та неупередженість щодо правового регулювання виборчого права. Тому як наслідок для кожної виборчої кампанії є характерним низький коефіцієнт участі громадян у виборчому процесі. Ця тенденція яка переслідує нашу країну негативно відбивається на шляху створення справжньої демократичної держави с переважанням європейських цінностей роблячи його ще довшим ніж він є насправді. Тому, на передодні виборчого процесу актуально буде розглянути

можливості втілення європейського досвіду в українському законодавстві та порівняти існуючі шляхи вирішення.

Метою роботи є аналіз виборчих прав, знаходження проблем реалізації права голосу конкретних категорій громадян та можливості втілення західноєвропейського досвіду у виборчій системі України.

Тема народовладдя, міжнародних виборчих стандартів та механізмів, різні аспекти правового регулювання виборів є не новою, вона досліджувалась як за кордоном так і на теренах нашої держави. В Україні цим займалися В. Д. Бабкін, М. О. Баймуратов, Ф. Г. Бурчак, І. П. Бутко, Р. К. Давидов, В. М. Кампо, Р. П. Князевіч, М. І. Козюбра, В. В. Копейчиков, М. І. Корнієнко, Б. Я. Кофман, Л. Т. Кривенко, М. І. Малишко, П. Ф. Мартиненко, В. В. Медведчу та ін.

Діюче законодавство України на даний час має позитивну тенденцію розвиватися в європейському руслі відкидаючи традиції радянських держав та думок які віджили себе. В яких випадках українське законодавство найчастіше «спотикається»? Мова йдеться про громадян які на момент виборів перебувають за кордоном або там постійно проживають, інвалідів та людей у віці, які не можуть прийти до виборчої дільниці в наслідок стану здоров'я, психічнохворих людей які перебувають в спеціалізованих закладах, осіб які проживають вже довгий час на території України, але які не мають громадянства, надання право голосу іноземцям, права внутрішньо переміщених осіб з Луганської та Донецької області та інше.

З першого погляду можна сказати про те, що зараз вже не існує норм у виборчому праві, які б суперечили іншим нормам. Проте, до сих пір залишається проблема забезпечення максимальної участі громадян у виборчому процесі. Досвід країн ЄС, як і світовий, показує, що дане право може реалізовуватися у різний спосіб. Існування альтернативних механізмів реалізації виборчого права громадян може досить позитивно вплинути на результат майбутніх виборів. Адже, таким чином можна спростити процедуру голосування зробивши її зручнішою і тим самим збільшити показник явки виборців та зробити зручнішим процес виборів для тих категорій громадян які з тієї чи іншої причини не можуть з'явитися на виборчій дільниці.

Законодавством країн які є членами учасницями ЄС існують три основні правила-принципи наявності в особи виборчого права: визначеного конституціями чи іншими законами віку; наявність громадянства даної країни; наявність повної дієздатності.

Дані правила були сформовані у різноманітних міжнародно-правових актах які зобов'язані дотримуватися всі країни ЄС, а для інших це є безцінні напрацювання. Перші міжнародні виборчі стандарти були сформовані у правових актах, присвячених правам людини: ст. 21 Загальної декларації прав людини 1948 р. [3, с. 39-43], ст. 3 Першого протоколу 1952 р. до Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [10], ст. 25 Міжнародного пакту про громадські і політичні права 1966 р. [9]. Вказані акти ратифіковані Парламентом, у зв'язку з чим вони стали складовою національного законодавства України. У найбільш систематизованому вигляді

європейські стандарти демократичних виборів викладено у Кодексі належної практики у виборчих справах, прийнятому Венеціанською комісією у 2002 р. і визнаному «еталонним документом Ради Європи» [2, с. 50–81].

Приділимо більше уваги правилу наявності громадянства даної країни. Можливість участі іноземців у загальнодержавних виборах на законодавчому рівні допускається лише у двох країнах – Ірландії та Іспанії, які можуть надати виборчі права іноземцям. Непоширеним у європейській практиці є й така підстава набуття активного виборчого права, як постійне проживання на території держави – на сьогодні відповідна вимога закріплена законодавством Данії, Кіпру, Мальти, Угорщини [11, с. 20].

Якщо порівняти з українським законодавством, а саме із Законом України «Про вибори Президента України» [4], то в нас теж відсутня можливість надання активного виборчого права іноземцям. Лише у двох країнах допускається участь у президентських виборах іноземців, але в межах існуючих законів та історичних традицій які склалися. В Україні ж це ще зумовлено тими обставинами, що наша держава перебуває у стані гострої національної кризи та військової небезпеки держави-сусіда. Тому, населення на тимчасово окупованій території в більшості випадків не може брати участь у виборах Президента України на підставах постійного проживання на території України. Нашим законодавством зроблено позитивні кроки до вирішення цієї проблеми. Визначення поняття внутрішньо переміщеної особи закріплено у Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [6].

Однак на практиці ВПО не можуть належним чином реалізувати своє право на участь у виборах. Хоча вони мають право голосу на виборах глави держави та можуть голосувати у загальнодержавному виборчому окрузі на парламентських виборах, лише частина з них використовує можливості, передбачені Конституцією та відповідними законами України. Наприклад, згідно з результатами опитування ВПО щодо їх участі у політичних та виборчих процесах, проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем IFES спільно з GFK в грудні 2016 року, лише 7% опитаних ВПО взяли участь у виборах Президента України та виборах народних депутатів України, що проводилися у 2014 році [1, с. 15].

Основні труднощі в реалізації права голосу на виборах зумовлені положеннями чинного законодавства, які визначають критерії наявності або відсутності права голосу на виборах, поняття виборчої адреси та порядку зміни місця голосування без зміни виборчої адреси. Так, відповідно до частини другої статті 8 Закону України «Про Державний реєстр виборців», виборчою адресою виборця є адреса, за якою зареєстровано його постійне місце проживання відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання» [7]. Виборчі адреси більшості виборців належать до територій, які відносяться до тимчасово окупованих, зокрема – територій АРК, міста Севастополя, окремих районів Донецької та Луганської областей, на яких не здійснюється діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Зміна виборчої адреси за чинним законодавством має наслідком втрату статусу внутрішньо переміщеної особи, і всі громадяни –

ВПО, які змінили свої виборчі адреси у період з лютого 2014 року до 2017 року у розумінні вітчизняного законодавства більше не вважаються ВПО.

Міжнародні стандарти у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб прямо забороняють дискримінацію чи інші форми обмежень прав та свобод внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, ВПО - не повинні зазнавати дискримінації, зумовленої їхнім переміщенням, в процесі реалізації права на свободу думки та совісті, вираження поглядів й переконань, права на здійснення підприємницької діяльності, права на працю, права на свободу об'єднань, на участь в управлінні місцевими справами, права голосу та права на участь в управлінні державними та публічними справами, права на спілкування мовою, яку вони розуміють. Аналогічний підхід відображено й у статті 38 Конституції України, згідно з якою всі громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування [8]. Крім того, статтею 24 Основного Закону України передбачено, що всі громадяни України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом) [8]. Проте, на практиці не відомо який коефіцієнт виборців серед ВПО візьмуть участь у виборах 2019 році.

Загалом, якщо аналізувати ступінь поширеності тих чи інших способів голосування не за місцем реєстрації виборця, то у 23 країнах ЄС виборці, які перебувають за кордоном, можуть реалізувати своє виборче право або шляхом голосування поштою (найбільш поширений спосіб), або шляхом голосування у приміщенні дипломатичного або консульського представництва. Взагалі можливості взяти участь у голосуванні за кордоном виборці позбавлені лише у двох державах – в Угорщині і Словаччині. В законодавстві нашої країни теж передбачено голосування у дипломатичних представництвах, але давайте згадаємо останні новини про те, що у повідомленні від 3 січня в Центрвиборчкомі, що п'ять виборчих дільниць, які були на території Росії, ліквідували у зв'язку з «неможливістю забезпечення виборчого процесу на території держави-агресора». Громадян можуть зробити це на дільницях, розташованих у посольствах у Грузії, Казахстані й Фінляндії. В даному випадку ми втрачаємо ще відсотки виборців, адже і так зрозуміло, що дуже не зручно.

Згадуючи європейський досвід поширеними в ЄС способами голосування на виборах є голосування поштою – з 25 країн-членів цей спосіб не використовують лише 6 країн; та голосування за місцем тимчасового перебування виборця (не застосовується лише в 7 країнах). Інтернет голосування на сьогодні проходить етап тестування і було успішно апробоване лише в декількох країнах Європи: в Естонії, Португалії (під час виборів 2003 та 2004 рр.), Франції (в окремих округах на референдумі щодо затвердження Конституції ЄС в 2005 році). Голосування за довіреністю та голосування наперед.

Впроваджуючи дані способи можна дійсно домогтися того, що явка виборців значно збільшиться. Адже, перераховані вище способи голосування є однозначно зручнішими для людей. Проте, одночасно виникає питання чи можлива їх реалізація на території нашої держави, яка за останніми даними має

найвищий показник корупції серед країн? Чи можна повністю довіряти результатам виборів застосовуючи дані способи голосування, адже зацікавлені кола можуть використати це для фальсифікації виборів. Тому, це питання залишається відкритим. На мою думку на даний час Україна повністю не може застосувати дані способи поліпшення умов голосування для своїх громадян.

Отже, при аналізі виборчих прав громадян виявилися проблеми реалізації права голосу конкретних категорій громадян та перепони втілення західноєвропейського досвіду у виборчій системі України.

Література:

1. Виборчі права громадян вразливих категорій: проблеми правового регулювання: Аналітичні матеріали/ Упорядники: А. Дуда, В. Купрій. Київ: Макрос, 2006. 45 с.
2. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / за ред. Ю.Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. К., 2009. 500 с
3. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.
4. Закон України «Про вибори Президента України»: документ 474-XIV, чинний, поточна редакція від 01.01.2016.
5. Закон України «Про Державний реєстр виборців»: документ 698-V, чинний, поточна редакція від 01.01.2017.
6. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: документ 1706-VII, чинний, поточна редакція від 27.03.2018.
7. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання»: документ 1382-IV, чинний, поточна редакція від 16.04.2017.
8. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
9. Міжнародний пакт про громадські і політичні права: Документ 995_043, чинний, поточна редакція. - Ратифікація від 19.10.1973.
10. Перший протокол 1952 р. до Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 20.03.1952.
11. Право обирати і бути обраним в країнах ЄС: суб'єкти, умови і механізми реалізації. URL: parlament.org.ua/wp-content/uploads/2015/08/ВибориЄСРозд2.pdf.

Оліцький В'ячеслав Олександрович,
*кандидат історичних наук, старший
викладач кафедри історії України
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Функціонування релігійних організацій в Україні відбувається в межах національного законодавства та ратифікованих Україною міжнародних нормативно-правових актів у даній сфері. Сучасна держава не може не регламентувати своїм законодавством релігійну сферу, адже релігійні організації діють в межах держави, а відповідно їхня діяльність не повинна порушувати вітчизняного законодавства. Разом із тим, останнє стосується

виключно умов функціонування релігійних організацій і ніяк не стосується релігійних аспектів або віровчення.

Основи державної політики в сфері релігійного питання в Україні досить чітко регламентуються ст. 35 Конституції України. Вона гарантує кожному право на свободу світогляду і віросповідання. Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною службою. Крім того, відповідно до ст. 11, держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а ст. 24 гарантує рівність усіх громадян у тому числі не зважаючи на їх релігійні переконання [1].

Разом із тим релігійні організації функціонуючи у межах релігійного поля України керуються у своїй діяльності законодавством України. Профільним у даній сфері є Закон України Про свободу совісті та релігійні організації. Він визначає обов'язки держави щодо релігійних організацій та обов'язки релігійних організацій щодо держави, дає тлумачення основних термінів у даній сфері [2].

Варто відзначити, що в українському законодавстві термін «релігійна організація» є збірним поняттям, оскільки об'єднує різні за функціональністю здійснення релігійної діяльності організації [5, с. 100].

Духовні аспекти діяльності релігійних організацій не є предметом правового регулювання і не складають об'єкт державної політики. Вони є основою для об'єднання віруючих за віросповідним або віроповчальним принципом. Але практичний аспект створення і діяльності релігійних організацій регулюється Законом України Про свободу совісті та релігійні організації. Відповідно до ст. 13 цього закону, релігійні організації в Україні визнаються юридичними особами і як юридичні особи користуються правами і несуть обов'язки відповідно до законодавства України.

Практичний аспект діяльності керується статутом прийнятим на загальних зборах віруючих громадян або на релігійних з'їздах, конференціях та зареєстрованим відповідно до чинного законодавства. Українська держава зобов'язала релігійні організації які мають керівний центр за межами України, в державі яка здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину її території вказувати у своїй повній назві, зазначеній у статуті свою приналежність до такої організації [2]. Цей пункт жодною мірою не обмежує релігійну діяльність таких організацій або її членів. Він також не дискримінує їх за релігійною ознакою, не вносячи жодних обмежень щодо діяльності таких організацій або їх членів. Дане рішення прийняте з метою надання віруючим – громадянам України, достовірної інформації щодо приналежності їх релігійної організації до держави-агресора та здійснення керування релігійною організацією з її території.

Крім того, відповідно до профільного Закону релігійні організації можуть користуватися державним майном або набувати майно у власність, здійснювати виробничу і господарську діяльність. Культові будівлі і майно, що є державною власністю, можуть передаватися у почергове користування двом або більше релігійним громадам за їх взаємною згодою. За відсутності такої згоди державний орган визначає порядок користування культовою будівлею і майном шляхом укладення з кожною громадою окремого договору. Фінансові та майнові пожертвування, як і інші доходи релігійних організацій, не оподатковуються [2].

Українське законодавство гарантує вільну зміну підлеглості шляхом внесення відповідних змін до статуту релігійної громади. Рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту ухвалюється загальними зборами релігійної громади, які можуть скликатися її членами [3].

Крім регламентації практичного аспекту діяльності релігійних громад, відповідно до Кримінального кодексу України карається пошкодження релігійних або культових споруд (ст. 178), незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь (ст. 179), перешкоджання здійснення релігійного обряду або примус священнослужителя до здійснення обряду (ст. 180), посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів (ст. 181) [4], а ст. 3 профільного закону гарантує, що ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих [2].

Таким чином відповідно до українського законодавства, держава щодо релігійних організацій здійснює політику невтручання. Але разом із тим, захищаючи своїх громадян та їх законні права, держава регулює практичну сторону діяльності релігійних організацій. В Україні сформована законодавча модель, яка дає змогу динамічно розвиватися релігійним організаціям та забезпечувати реалізацію основних прав громадян щодо релігії. Функції з реалізації державної політики у сфері релігії виконує Департамент у справах релігій та національностей Міністерства культури України. Функціонально відповідно до своїх обов'язків до реалізації українського законодавства у сфері релігії мають відношення також центральні органи виконавчої влади, органи прокуратури, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Література:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 07.05.2019).
2. Закон України Про свободу совісті та релігійні організації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення 07.05.2019).
3. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19> (дата звернення 07.05.2019).
4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page6> (дата звернення 07.05.2019).

5. Луценко В. Сфера релігії як об'єкт державної політики: специфіка управлінського впливу держави. Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine (Series "Public Administration"). 2017. № 1. С. 97 – 103.

Остапенко Аліна Сергіївна,
*студентка 2 курсу Полтавського
юридичного інституту Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Полтава, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Починаючи з ХХ століття в умовах побудови інформаційного суспільства та розвитку засобів автоматизованої обробки даних гостро постала необхідність законодавчого врегулювання відносин, пов'язаних з використанням персональної інформації.

Активна нормотворчість з регулювання обігу інформації про фізичну особу розпочалася з 60-70 роках ХХ століття. Зокрема, закони «про захист даних» або «про захист приватності» були прийняті в Австрії, Канаді, Франції, Німеччині, США. Розпочинаючи з 1980-х років розпочався період «мережевої приватності», що зумовив привернення значної уваги законодавців до регулювання відносин щодо поширення інформації про фізичну особу, а звідси – виникнення права особи на свої «персональні дані» [1, с. 65].

Першим кроком міжнародного товариства до забезпечення приватності персональних даних особи стало прийняття у 1980 році Організацією Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) «Рекомендацій та Керівних принципів, що регулюють захист приватності і транскордонні потоки персональних даних». Майже одночасно – 28 січня 1981 році – Рада Європи прийняла Конвенцію №108 «Про захист осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних». А у 1990 році Генеральною Асамблеєю ООН ухвалено «Керівні принципи стосовно комп'ютеризованих файлів персональних даних».

Ратифікація Україною Конвенції Ради Європи №108, яка набрала чинності 01 січня 2011 року, зобов'язала керуватися її положеннями при розгляді питань щодо захисту персональних даних при автоматизованій обробці [2]. Зокрема:

- отримання та обробка персональних даних мають здійснюватися законним шляхом;

- персональні дані повинні зберігатися та використовуватися у визначених та законних цілях;

- персональні дані, що свідчать про расову належність, політичні, релігійні чи інші переконання, а також інші дані не можуть піддаватися автоматизованій обробці, якщо внутрішнє законодавство країни не забезпечує відповідних гарантій [2].

Важливим є питання щодо визначення обсягу поняття «персональні дані». Відповідно до статті 11 Закону України «Про інформацію», інформація про фізичну особу (персональні дані) – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. До конфіденційної інформації законодавець включає дані про національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [3].

Проте, у роз'ясненні Міністерства юстиції «Деякі питання практичного застосування Закону України «Про захист персональних даних» говориться, що законодавством України не встановлено і не може бути встановлено чіткого переліку відомостей про фізичну особу, які є персональними даними.

У офіційному тлумаченні Конституційного Суду України статті 32 Конституції України, роз'яснено, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса і дата народження, місце проживання та перебування, дані про особисті майнові та немайнові відносини цієї особи з іншими особами, зокрема членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у різних сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану із здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Також Конституційний Суд зазначає, що така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [4].

В Україні регулювання відносин щодо обробки персональних даних здійснюється двома рівнями нормативно-правових актів – загального та спеціального характеру. Загальнонормативне регулювання ґрунтується на дотриманні положень Конституції України, зокрема статті 31 (право особи на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції) та статті 32 (право особи на особисте і сімейне життя).

До правових актів спеціального характеру належать такі, що конкретизують передбачені Конституцією права людини. До них можна віднести Закон України «Про звернення громадян», згідно з яким не допускається розголошення одержаних із звернень відомостей про особисте життя громадян без їхньої згоди та іншої інформації, якщо це ущемлює права і законні інтереси громадян [1].

Закон України «Про захист персональних даних» врегульовує відносини, які стосуються захисту персональних даних під час їх обробки. Відповідно до частини 1 статті 11 цього Закону, підставами виникнення права на використання персональних даних є згода та дозвіл суб'єкта персональних даних на їх обробку. При цьому, Законом не передбачено, як має вчинити володілець баз персональних даних у випадку відмови особи надавати згоду на використання та обробку своїх персональних даних [5].

Зважаючи на це, доречним було б згадати рішення Конституційного Суду від 11 жовтня 2018 року щодо неконституційності надання Міністерству фінансів України права отримувати інформацію, що містить персональні дані. У рішенні зазначається, що Бюджетним Кодексом, відповідно до якого Міністерство фінансів мало таке право на отримання персональних даних про особу, не передбачено критеріїв визначення змісту та обсягу інформації, що містить персональні дані, категорії осіб як суб'єктів персональних даних, проміжків часу, яких мають стосуватися персональні дані, строків, порядку та умов їх зберігання, що унеможлиблює настання відповідальності держави за можливі зловживання.

Цікавим є приклад у трудових правовідносинах, пов'язаний із обробкою персональних даних. Як уже зазначалося, для виникнення права на використання персональних даних необхідна згода суб'єкта персональних даних на їх обробку. Водночас, на володільця персональних даних накладається адміністративна та кримінальна відповідальність за використання такої інформації без згоди на це фізичної особи. Частиною 2 статті 24 Кодексу законів про працю встановлений перелік документів, які особа повинна надати роботодавцю при укладенні трудового договору. Відповідно, укласти трудовий договір без збирання, а в подальшому зберігання та використання персональних даних особи неможливо. Не передбачена законодавством також і відмова у прийнятті на роботу без надання згоди на обробку персональних даних.

З посиленням відповідальності осіб за зберігання персональної інформації без згоди на це суб'єкта, роботодавці почали вимагати від працівників надання згоди на використання їх персональних даних. І тут виникає питання, що має зробити роботодавець у разі відмови працівника надавати таку згоду?

Також недостатньо чітко сформульована стаття 6 Закону, де зазначено, що у разі зміни визначеної мети обробки персональних даних суб'єктом персональних даних має бути надана згода на обробку його даних відповідно до зміненої мети, якщо нова мета обробки несумісна з попередньою. Законодавчо невизначений критерій сумісності/несумісності є підставою для його тлумачення на власний розсуд як суб'єктами персональних даних, так і володільцями баз даних.

Ще одна невідповідність положень Закону пов'язана з визначення володільця бази персональних даних. Згідно абзацу 2 статті 2 володільцем є всі фізичні особи, яким законом чи договором надано право обробки персональних даних. А у частині 2 статті 4 вказано, що володільцем можуть бути лише фізичні особи-підприємці.

Значною прогалиною в українському законодавстві є відсутність правового забезпечення захисту персональних даних у мережі Інтернет. Як наслідок – поширення небажаних повідомлень пов'язаних з несанкціонованим використанням персональних даних. Зловживання персональної інформацією в Інтернеті також пов'язана з відсутністю відповідальності за такі правопорушення, а тому ніяких гарантій правового захисту громадян від такого поширення Україна надати не може. У цьому

випадку варто звернутися до світового досвіду. Наприклад, Республіка Кіпр забезпечує надійний захист персональних даних усім особам, на яких поширюється юрисдикція країни. Окрім прийняття низки спеціальних законів щодо захисту особи від несанкціонованої обробки даних, законодавством Кіпру встановлена відповідальність за порушення таких положень. Зокрема, за неправомірне направлення повідомлень, без належної на таку розсилку згоди одержувачів, на особу-відправника було накладено штраф у розмірі 8000 євро [5].

Як підсумок, можна сказати, що в умовах розвитку новітніх інформаційних технологій існує низка проблем, пов'язаних із застосуванням законодавства про захист персональних даних, які потребують негайного вирішення. Законодавцю необхідно звернути увагу на вдосконалення режиму конфіденційності та наданні гарантій правового захисту інформації про особу, визначенні переліку правопорушень та санкцій за їх вчинення. Вирішення цих проблем можливе шляхом перегляду та внесення доповнень до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про захист персональних даних», враховуючи міжнародні стандарти та досвід зарубіжних країн.

Література:

1. Сопілко І.М. Сучасне поняття персональних даних: доктринальний та нормативний аспекти. Юридичний вісник. 2013. №3(28). Ст.100-104.
2. Пазюк А. В. Захист прав громадян у зв'язку з обробкою персональних у правоохоронній діяльності: європейські стандарти і Україна. URL.: http://cyberpeace.org.ua/files/zahist_prav_gromadan_uzvazku_z_obrobkou_personalnih_danij_u_pravooh_dialnosti.pdf.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст.650.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України № 2-рп/2012 від 20.01.2012 р. URL.: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=167724>.
5. Оніщенко О.В. Захист персональних даних/ Юридичний вісник. 2012. №1(22).

Паладієва Яна Валентинівна,

студент ОР Магістр

*Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,*

м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ І РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА КОНСТИТУЦІЙНИХ СУДІВ КРАЇН ЄВРОПИ

Україна, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), спричинила дискусії щодо проблеми тлумачення змісту закріплених нею вимог. Складність тлумачення вказаного міжнародно-правового акту полягає у формулюванні більшості приписів Конвенції максимально широкими та гнучкими, в яких містяться чимало

оцінних понять, що передбачають широку дискрецію національних правозастосовних органів, тобто можливість діяти на власний розсуд, а відтак потребують вироблення більш-менш чітких правил їх тлумачення.

Актуальність дослідження полягає у тому, що здійснення офіційного тлумачення норм Конституції України та інших її законів, зокрема тих норм, котрі стосуються прав і свобод людини, є одним із основних завдань Конституційного Суду України (далі – КСУ). За своїм призначенням така діяльність досить наближена до тих завдань, які покладено на ЄСПЛ. А отже важливим є дослідження застосування практики Європейського суду і Конвенції в рішеннях Конституційного суду України та співвідношення їх юридичної сили.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та Протоколи до неї є частиною національного законодавства України, відповідно до статті 9 Конституції України, як чинний міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Ратифікація Конвенції відбулася на підставі Закону України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.; Конвенція набула чинності для України 11.09.1997 р. Ратифікувавши Конвенцію та протоколи до неї, держава передусім зобов'язалася гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у Конвенції та цих протоколах. Таке законодавче визнання обов'язкової юрисдикції ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, зумовлює вивчення практики ЄСПЛ та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ, оскільки саме в рішеннях ЄСПЛ розкривається зміст більшості положень Конвенції [2].

Окрім того, стаття 17 Закону України № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (з подальшими змінами) передбачає застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерела права, а стаття 18 цього Закону визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду. При цьому варто зауважити, що йдеться саме про «практику Суду» у значенні, розкритому у статті 1 цього Закону, тобто практику ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини, а не лише про рішення щодо України. Важливо пам'ятати, що у Законі України № 3477-IV немає положень, які б забороняли застосовувати рішення чи ухвали ЄСПЛ, постановлені щодо інших країн [3]. Водночас у ст. 46 Конвенції і ст. 17 Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачено обов'язок судів України під час розгляду справ застосовувати Конвенцію і практику ЄСПЛ як джерело права [3].

Варто зазначити, що норми Конвенції мають узагальнене формулювання, а тому рішення ЄСПЛ відіграють важливу роль в аспекті конкретизації норм Конвенції. Крім того, принципові позиції, викладені, зокрема, в так званих «модельних рішеннях» ЄСПЛ, є вирішальними при застосуванні норм Конвенції. На підтримку цієї думки потрібно навести точку зору вітчизняних і зарубіжних учених про те, що ЄСПЛ має «схильність» до розширеного тлумачення норм Конвенції в інтересах захисту прав людини. Зважаючи на динамічність суспільних відносин у сучасному суспільстві, можемо

констатувати, що рішення ЄСПЛ забезпечують актуальність норм Конвенції в сучасних умовах [4].

У ході застосування Конституційним Судом України Конвенції 1950 року та рішень європейського суду виникають певні правові колізії, які потребують відповідних засобів вирішення. По-перше, передумовою таких правових колізій є розбіжності між окремими положеннями Конституції України та Конвенції 1950 року. Це констатують українські дослідники на підставі проведеного ними порівняльно-правового аналізу положень про права людини Конституції України та Конвенції 1950 року [6].

Фактичний вплив практики ЄСПЛ на судову практику Конституційного Суду України проявляється як через прямі посилання на рішення ЄСПЛ, так і через подібність підходів до вирішення питань та висновків Конституційного Суду України до раніше сформульованих ЄСПЛ правових позицій без посилань на таке джерело. Зазначимо, що вперше в історії конституційної юрисдикції в Україні чинність прецедентного права ЄСПЛ було визнано в Рішенні Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 (справа про смертну кару). І хоча Конституційний Суд України уник прямого посилання на правову позицію ЄСПЛ стосовно невідповідності смертної кари як виду покарання положенням статті 3 Конвенції, очевидно, що вплив на його Рішення справило Рішення ЄСПЛ від 7 липня 1989 року у справі «Сьорінг проти Сполученого Королівства». Крім того, в основу мотивації цього Рішення було покладено принцип цілеспрямованості законодавства: зазначалося, що за час існування інституту смертної кари в українському законодавстві мета призначення смертної кари за вироком суду залишилась юридично не визначеною, а це не узгоджується з суттєвою вимогою природного права щодо позитивного законодавства, яке має слугувати інструментом досягнення чітких, легітимних і суспільно значущих цілей [5].

У світовій практиці існують випадки розходження позицій конституційного суду з рішеннями ЄСПЛ. 14 жовтня 2004 р. Федеральний Конституційний Суд Німеччини ухвалив рішення, яке викликало бурхливу дискусію щодо попереднього рішення ЄСПЛ у справі “Görgülü v. Germany” від 26 лютого 2004 р. Це рішення тлумачили як небажання Федерального Конституційного Суду Німеччини імплементувати рішення ЄСПЛ через певні національні законодавчі особливості. Рішення ЄСПЛ є обов’язковими для Федеративної Республіки Німеччини як суб’єкта міжнародного права, а не для її органів, відповідальних за адміністрування правосуддя, які є незалежними згідно зі ст. 97.1 Основного Закону Німеччини.

Ще одним яскравим прикладом такого протистояння правових позицій було рішення Конституційного Суду Російської Федерації від 19 квітня 2016 р. у справі про вирішення питання щодо можливості виконання, відповідно до чинної Конституції Російської Федерації, рішення ЄСПЛ від 4 липня 2013 р. у справі «Анчугов і Гладков проти Росії» за запитом Міністерства юстиції Російської Федерації №12-П. У своєму рішенні від 4 липня 2013 р. Європейський суд дійшов висновку, що встановлене ст. 32 Конституції Російської Федерації обмеження виборчих прав осіб, які перебувають у місцях

позбавлення волі за рішенням суду, порушує гарантовані ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції суб'єктивне право на участь у виборах. Водночас Конституційний Суд Російської Федерації вирішив, що міжнародний орган порушив суверенітет країни, зажадавши, щоб Росія надала виборчі права ув'язненим, а рішення «Анчугов і Гладков проти Росії» суперечить російській Конституції, тому його неможливо виконати.

Практика розгляду справ із застосуванням міжнародно-правових норм і рішень ЄСПЛ має бути підґрунтям для врегулювання спорів між суб'єктами внутрішнього судового процесу. Цілком очевидно, що й Конвенція, і рішення ЄСПЛ є обов'язковими для судів України, як і для інших країн-учасниць Конвенції, мають пріоритет перед національним правом. М. де Сальвіа обґрунтовано відмічає, що саме через судові тлумачення Конвенції загальні європейські норми про права й основні свободи людини запроваджуються в життя. Оцінюючи такий механізм утілення Конвенції, він зауважує, що небезпечно стверджувати, що придбана європейська єдність із легкістю зміцнить свої позиції шляхом здійснення *jus commune*, яке спрямоване на гармонізацію основних прав, із дотримання необхідної різноманітності національних правових систем, а також за допомогою політичного й економічного устрою Європи.

Підсумовуючи вищезазначене, зважаючи на велику кількість прийнятих рішень Конституційним Судом України у сфері прав і свобод людини, доцільно говорити про існування доктрини прав людини, яка будується на положеннях Конвенції й рішеннях Європейського суду з прав людини. Доцільно говорити, що Конституційний Суд України є інструментом упровадження європейських правових цінностей у судовій системі України. Вагомою на сьогодні є результат розвитку практики Конституційного суду України в руслі європейської правової традиції, з урахуванням сучасних природно-правових підходів і гуманістичних цінностей. Фактично, судову практику Конституційного Суду України можна вважати провідником європейських стандартів захисту прав і свобод людини, запроваджених судовою практикою ЄСПЛ.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. No 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 грудня 2006 р. No 3477-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006. No 30. Ст. 260.
4. Хорошковська Д.Ю. Роль судової практики в системі джерел права України / Д.Ю. Хорошковська. Другі юридичні читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 18 травня 2005 р. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. С. 153–156.
5. Комаров В.В. Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України: проблема конкуренції. Проблеми законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. Вип. 100. С. 31–41.

Пекарчук Альона Володимирівна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

«МОВНИЙ ЗАКОН» В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС

Мовне питання в Україні є актуальним вже впродовж багатьох років. З проголошенням незалежності воно набуло політичного характеру. Кожного разу зі зміною влади змінюється і підхід до вирішення цієї проблеми. Верховна Рада України 25 квітня 2019 року прийняла в цілому закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». З дня незалежності нашої держави минуло майже 28 років, але мовне питання отримало своє логічне завершення лише нещодавно. Чому ж лише зараз?

Виникненню проблеми мовного питання передувала велика кількість чинників. Найвпливовішим є історичний. Землі української держави тривалий час знаходились під владою різних країн, політика яких була спрямована на асиміляцію української культури, разом з цим і мови. Заборонялося видання книг українською мовою, причому як церковної, так і світської літератури (наприклад, указ Петра I 1720 року про заборону книговидання українською мовою або указ Синоду 1769 року про заборону українських абеток і церковних книг), викладання українською мовою у школах і вищих навчальних закладах (переведення на російську мову викладання в Києво-Могилянській академії в 1786 році), У 1775 році були закриті українські школи при полкових канцеляріях, а в 1862 році – ліквідовувалися українські недільні школи. Український театр був заборонений в 1884 році. Через колонізацію Південної та Східної України у XVIII-XIX століттях маємо, як наслідком виникнення мовних розбіжностей між українськими регіонами. Це було обумовлено особливостями заселення Східної та Південної України, а також процесом індустріалізації, який розпочався тут після скасування кріпосного права в Російській імперії в 1861 році [1, с. 2]. Внаслідок, якого в українському населенні значно зросла частка росіян. Таким чином, в процесі урбанізації також зростала роль росіян, адже вони були задіяні в промисловості, на відміну від українців, які працювали у сільськогосподарській сфері і жили переважно в селах. Як наслідок, отримуємо наступну статистику, яку виокремлює О. Субтельний: серед найбільш досвідчених робітників важкої промисловості Півдня України тільки 25 % шахтарів і 30 % металургів склали українці. Переважали в цих професійних групах росіяни. Подібна ситуація простежувалася й серед представників інтелектуальної праці. У 1897 році лише 16 % юристів, 25 вчителів і близько 10% письменників і художників були українцями [2, с. 238]. Невдовзі на зміну всім цим подіям прийшла радянська політика «українізації». І хоча, для політичної верхівки Радянського Союзу вона була «кроком назад, щоб зробити два кроки вперед», за цей час стан

української мови покращився. Але не треба переоцінювати даний етап. Так, він дійсно трохи покращив стан української мови, але значних змін не відбулося.

Після здобуття Україною незалежності в 1996 році була прийнята Конституція, яка в 10 статті зазначає: «Державною мовою в Україні є українська мова» [3]. Логічним буде припущення, що закон, який би регулював мовне питання повинен був прийнятий майже одразу після Конституції, але нажаль цього не відбулося.

Я вважаю, що найголовнішою проблемою є те, що велика кількість українців не розуміють простих, здавалося б на перший погляд питань. Вони не усвідомлюють свої національної ідентифікації, не вважають, що нація повинна мати свою мову, цінувати і зберігати її, бо мова є частиною культури того чи іншого народу, можна сказати, навіть «ядром».

Аналіз тексту нового закону дає підстави вважати найголовнішим в ньому те, що він розглядає і регулює відносини у всіх сферах суспільства в яких повинна бути застосована державна мова. Окремий розділ присвячений питанню захисту державної мови. Створення спеціальних органів, комісій – це все є тим, чого давно «потребує» українська мова для захисту її статусу, як державної. В законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» п.1 ст.1: «Єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова» [4]. Це положення відрізняється від ст.10 Конституції, але є більш точним, бо використання слова «єдиною» виключає можливість існування інших мов на державному рівні. При чому, це не можна розглядати як порушення прав національних меншин, які використовують у своєму спілкуванні іншу мову. Взагалі проект цього закону виключає регулювання відносин з між людського спілкування на території України, тому кожен громадянин України, іноземець чи особа без громадянства в праві вільно розмовляти тією мовою, якою віно володіє або, якою зручніше.

Таким чином, прийняття такого закону є дуже позитивним явищем. Єдине, потрібно правильно розтлумачити цей закон перед народом, пояснити людям його необхідність, зазначити найголовніше, що кожен може спілкуватися в побуті на території України тією мовою, якою зручно, що всі ми є українцями і повинні обов'язково знати, володіти і пишатися такою красивою і солов'їною українською мовою.

Література:

1. Отрешко В. «Мовна політика в Україні: витоки, еволюція, сучасний стан. Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. 2014. Вип. 32. С. 22–30.
2. Субтельний О. Україна: історія. Київ: Либідь, 1991. 512 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про мови: Закон України № 5670 від 25.04.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64787. (дата звернення: 15.11.2017).

Пірог Артем Сергійович,
*студент 2 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Заворотченко Тетяна Миколаївна,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії держава і права,
конституційного права та державного
управління юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМА КОНСТИТУЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ

У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРЕЗИДЕНТА І ГІЛОК ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Як вбачає світова практика, у фундаменті стабільної і гармонійної системи державної влади у демократичній державі діє система стримувань і протываг, яка гарантує підконтрольність центрів і гілок державної влади, та яка призвана запобігати зосередженню влади у повноваженнях однієї особи чи гілки влади. Українське законодавство в цьому аспекті репрезентує досить цікаву і різнопланову правову картину, особливо на прикладі взаємодії Президента України та гілок влади.

Розглядаючи саме вітчизняний аспект системи стримувань і протываг, треба звернутися до найбазовіших положень Конституції України, а саме – статті 5, за якою Україна є республікою. Парламентсько-президентський, чи, навпаки, президентсько-парламентський характер республіканської форми державного правління ця стаття не визначає, що вже дає деякі можливості у реформуванні всієї системи державного управління, і, як наслідок, системи стримувань і протываг.

Для визначення основ державного ладу також є вагомою стаття 19 Конституції України: «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1].

Вищезгадане положення виокремлює повноваження вищих органів державної влади та місцевого самоврядування. Стаття 19 Конституції України призвана унеможливити таким чином зловживання своїм службовим становищем. В цьому аспекті і постає потреба проаналізувати інститут президентства і його закріплення в Основному Законі. Повноваження Президента України зазначені у статті 106 Конституції України. При цьому, у пункті 31 цієї статті зазначається, що Президент України здійснює інші

повноваження, визначені Конституцією України. Перелік інших повноважень, визначених Конституцією України, відсутній. Цей факт надає можливість певного маніпулювання у визначенні цих повноважень самим Президентом України. В даному випадку досить доречним може бути прийняття певного нормативно-правового акту, який би визначав механізм використання свого службового становища особи Президента на своїй посаді.

Враховуючи особливо важливий статус Президента України, що визначається ст.102 Конституції України: «Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» [1], передбачається особливий механізм позбавлення у Президента України його посадових обов'язків – імпічмент.

Імпічмент Президента досить яскраво презентує систему стримувань і противаг у політичній системі країни, який закріплюється у статті 111 Конституції України: «Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України. Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину» [1].

Імпічмент Президента демонструє реалізацію системи стримувань і противаг з боку парламенту. Цей механізм втілює у собі майже єдиний спосіб контролю Президента України зі сторони парламенту. Якщо дивитися на протилежну сторону цього співвідношення, то Президент України має нагоду скористуватися системою стримувань і противаг парламенту за значно більшого переліку підстав, що підтверджується статтею 90 Конституції України: «Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо:

- 1) протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до статті 83 цієї Конституції;
- 2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;
- 3) протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися» [1].

Безпосередній аналіз взаємодії Президента України та гілок державної влади демонструє доволі цікаву строкату ситуацію. Відповідно до ст. 83 Конституції України, у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України. Це положення однозначно стосується повноважень Президента України, що і закріплено у ст. 106 Конституції України. Також, згідно з п.12 ст. 85 Конституції України, Президент України вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України. Виходячи з зазначених положень, можна зробити висновок про відповідальність Президента за представництво держави на міжнародній арені та напрямок оборони. Ці висновки підкреслюються головними функціями цієї посадової особи, які зазначені у ст. 102 Конституції України: «Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» [1].

Беручи до уваги згадану інформацію, не можна не зазначити що Президент України може здійснювати досить великий вплив на всі три гілки державної влади, хоч і не входить до жодної з них. Президент України, згідно з п.9.ст.106 Конституції України, приймає участь у формуванні Прем'єр-міністра України. А за ст. 106 Конституції України, Президент призначає позачергові вибори до Верховної ради України, та може припиняти повноваження Верховної Ради України у певних випадках, які передбачені Конституцією, відповідно до п.8 ст. 106 Конституції України.

Міцний вплив Президента України на гілки влади у досить суперечливому аспекті системи стримувань і противаг підкреслюється також і дуалізмом відповідальності Уряду перед Президентом та Парламентом України, закріпленому у статті 113 Конституції України: «Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією»[1].

Підпорядкованість Президентові України не обмежується лише цим положенням. Система стримувань і противаг передбачає, що процедури імпичменту достатньо задля врівноваження співвідношення гілок влади і Президента, якому підпорядкована навіть вся державна виконавча влада на місцях, що підтверджується статтею 113 Конституції України.

Закон України «Про місцеві державні адміністрації» визначає, що: «Місцеві державні адміністрації очолюють голови відповідних місцевих державних адміністрацій. Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України» [2].

При цьому, у ст.106 Конституції України, яка визначає повноваження Президента України, відсутнє положення про те, що Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду Президентом України. Вплив президентської вертикалі на виконавчу гілку влади простежується і у пункті 15 цієї ж статті, згідно якої Президент України може зупиняти дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності.

Цікавим до аналізу є пункт 21 статті 85 Конституції України, згідно якого Президент подає на затвердження членів Центральної виборчої комісії, що також дозволяє Президентові певним чином контролювати цей процес. Це важливе повноваження Президента також відсутнє у переліку конституційних повноважень Президента у ст. 106 Конституції України. Президент України набуває рис окремої гілки влади з великим об'ємом повноважень, які доволі суперечливо контролюються системою стримувань і противаг з боку гілок влади в Україні, з чого можна зробити висновок про необхідність детального аналізу змісту Конституції України у цьому контексті і її доопрацювання в проблемних питаннях.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №30 зі змінами та доповненнями станом на 30.09.2016 р.
2. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. Поточна редакція від 11.01.2019р.

Пірог Артем Сергійович

*студент 2 курсу Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:

Заворотченко Тетяна Миколаївна,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії держава і права,
конституційного права та державного
управління юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМАТИКА РЕФОРМУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Основний Закон України являє собою основоположне вираження суверенної волі народу і несе відповідальність за фундаментальне забезпечення прав і свобод людини з реалізацією гідних умов існування. Виходячи з цих важливих цільових і принципових аспектів, Конституція України повинна мати виважену, похідну з усіх демократичних і правових критеріїв процедуру

внесення змін і загального редагування своїх змістовних засад. Це питання вирішує розділ XIII Конституції України. Статті саме цього розділу визначають порядок внесення змін до Конституції України, забезпечення, як стабільності конституційного ладу, так і динаміки його розвитку з урахуванням суспільних потреб сучасності. Аналіз норм цього розділу дозволяє стверджувати, що Конституція України відноситься до жорстких, досить важко змінюваних актів, вона може бути змінена тільки в особливому, закріпленому нею порядку. Саме стійкий процесуальний порядок внесення в неї змін забезпечує стабільність правового захисту та можливість часткової зміни окремих галузей в разі потреби.

Таким чином, забезпечується, з одного боку, стабільність суспільних відносин, а з іншого – можливість їх подальшого розвитку на демократичній основі.

Принципові аспекти порядку внесення змін до Конституції України містяться у статті 154, що встановлює умови подання законопроекту про внесення змін до Конституції України, і у статті 155, яка визначає умови, за яких законопроект про внесення змін до Конституції України вважається прийнятим. Стаття 156 уточнює і удосконалює умови подання законопроекту про внесення змін до Конституції України, а саме:

- «Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України;

- Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання» [1];

- Важливі аспекти розгляду законопроекту про внесення змін до Конституції України Верховною Радою України подаються і у статті 159: «Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 цієї Конституції».

Історичний досвід реалізації цих норм в Україні демонструє досить суперечливу практику. Так, 8 грудня 2004 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України», який передбачав парламентсько-президентську форму правління з досить обмеженими повноваженнями глави держави [2]. 30 вересня 2010 року Конституційний Суд своїм рішенням визнав неконституційним Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року, вказавши на наявність порушень при його прийнятті: «Таким чином, Верховна Рада України прийняла Закон № 2222, не дотримавши встановленої Конституцією України процедури його розгляду та ухвалення, чим порушила положення її частини другої статті 6, частини другої статті 19, пункту 1 частини першої статті 85, статті 159» [3].

Ця подія фактично змусила Україну повернутися до Конституції редакції 1996 року. У мотивувальній частині Конституційний суд обґрунтовує своє рішення так: «Конституційний Суд України виходить з того, що визнання неконституційним Закону № 2222 у зв'язку з порушенням процедури його розгляду та ухвалення означає відновлення дії попередньої редакції норм Конституції України, які були змінені, доповнені та виключені Законом № 2222». Проте у резолютивній частині Конституційний суд лише дав вказівку на обов'язок зміни законодавства, проте конкретного рішення про повернення до Конституції 1996 буквально вказано не було: «Згідно з частиною другою статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» покласти на органи державної влади обов'язок щодо невідкладного виконання цього Рішення стосовно приведення нормативно-правових актів у відповідність до Конституції України від 28 червня 1996 року в редакції, що існувала до внесення до неї змін Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV». Фактично, цим рішенням Конституційний Суд перебрав на себе виключні повноваження парламенту щодо внесення змін до Конституції України.

Враховуючи вищезгадані правові та історичні дані, 21 лютого Верховна Рада відновила Конституцію 2004 року на підставі того, що рішення Конституційного Суду проводилося без голосування в парламенті та суперечило положенням Конституції як 1996 року, так і 2004 року.

1 липня 2015 року у парламент було подано законопроект про внесення змін до Конституції України у такому важливому питанні, як децентралізація. Головні нововведення законопроекту являють собою введення інституту префектів, фінансову децентралізацію регіонів, надання президенту права розпускати місцеві ради, а також вирішення ряду інших важливих питань. 2 червня 2016 року Верховна Рада підтримала зміни до Конституції у сфері правосуддя задля здійснення перезапуску судової системи шляхом її масштабного реформування.

Отже, історія України демонструє цікавий та багатоманітний досвід з формування правового самозабезпечення конституційних норм та їх активної реалізації на усіх рівнях політичного, і, взагалі, громадського життя.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №30 зі змінами та доповненнями станом на 30.09.2016 р.
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 08.12.2004. Втратив чинність. Визнання неконституційним від 30.09.2010
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України; від 30.09.2010

Погуляка Богдана Сергіївна,
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна*

КУЛЬТУРНО-ДУХОВНІ ПРАВА Й СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Культурні права та свободи є самостійною групою конституційних прав та свобод людини і громадянина в системі прав та свобод, передбачених Конституцією України. Ці права та свободи відіграють важливу роль у житті і діяльності громадян, адже вони за своєю суттю є мірою духовності, яку гарантує особі держава. Варто зазначити, що реалізація культурних прав сприяє формуванню національної ідеології та духовному розвитку особистості. Культурно-духовні права й свободи досліджували такі українські вчені-правознавці, як Гуренко Т.М., Колодій В.В., Копейчиков І.Й., Магновський О.В. та інші.

Одним із найважливіших обов'язків держави є утвердження і забезпечення права людини на освіту (ст. 53 Конституції України). На сьогодні саме освіта є запорукою повного розвитку людської особистості та збільшення поваги до неї. Цілком імовірно, що без необхідної освіти людина не зможе досягти успіху, реалізувати себе як особистість, не зможе забезпечити собі належних умов життя. Високий рівень освіченості населення – це важливий чинник, що позитивно впливає на побудову сильної держави.

Держава, у свою чергу, забезпечує доступність, безоплатність, розвиток дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Вона дбає про забезпечення права на освіту громадянам, які належать до національних меншин, гарантує їм право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах [2, с. 217].

Ще одним, не менш важливим, культурно-духовним правом, що гарантується державою є право громадян на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54 Конституції України). Цим правом володіють усі, а не лише особи творчих професій. Так у статті 54 Конституції України зазначається, що свобода творчості гарантується захистом інтелектуальної власності громадян, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності: право на результати інтелектуальної, творчої діяльності гарантується, зокрема, заборонаю використовувати або поширювати без згоди авторів результати їх інтелектуальної, творчої діяльності, за винятками, встановленими законом [1, с. 109].

Таким чином, кожен громадянин має можливість займатися будь-яким видом творчості, самовиражатися та вдосконалюватися. Об'єктами права інтелектуальної власності є твори науки, літератури й мистецтва, винаходи,

моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт та інші здобутки інтелектуальної праці.

Також держава сприяє розвитку науки, для цього розробляються різноманітні програми. Провідні науковці беруть активну участь не лише в українських науково-дослідних проектах, а й в міжнародних. Але на сьогодні важливою проблемою для України є відтік наукових кадрів за межі держави.

Право на інформацію (ст. 34 Конституції України) також відносять до культурно-духовних прав і свобод людини і громадянина. Суть цього права – вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Правовий режим визначається Законом України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. та іншими законами України [3, с. 224].

Отже, культурно-духовні права й свободи людини і громадянина – це можливості збереження та розвитку національної самобутності людини, а також її духовного збагачення. До групи цих прав відносять право на освіту; свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; право на результати інтелектуальної діяльності; право на інформацію.

Ці права неабияк впливають на рівень духовного розвитку особи й забезпечують необхідні умови для створення й використання духовних надбань людства. Культурні права, за своєю суттю, є мірою духовності, яку держава гарантує особі з урахуванням умов життя й діяльності громадян та суспільства. Духовні права забезпечують можливість здобуття освіти певного рівня; захист інтелектуальної власності громадян; розвиток наукових і технічних досліджень; можливість отримувати повну, неупереджену, об'єктивну інформацію; гарантоване використання досягнень як національної, так і світової культури.

Література:

1. Колодій А. М. Принципи права України. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
2. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
3. Сєрьогін В.О. Конституційне право України. Харків: ХНУВС, 2010. 368 с.

Подрєз Юлія Вікторівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МОВНОГО ПИТАННЯ В УКРАЇНІ

Україна пройшла крізь русифікації в період входження її земель до складу Російської імперії та СРСР. Попри те, українська мова залишилася наріжним каменем української державності та однією із ідентичностей

української нації. Сьогодні Україна розробляє власне мовне законодавство орієнтуючись на європейські законотворчі практики в даній галузі. Особливо гостро дана проблема постала після російської агресії на Сході України та в Криму, адже російська агресивна політика «русского мира» базується у тому числі і на російській мові.

Зі здобуттям Україною незалежності мовна політика держави розвивалася у контексті пострадянських країни. Для неї було характерним переосмислення статусу української мови, зміна статусу російської мови (дерусифікація), підтримка мов національних меншин [5, с. 78].

До 2012 р. регулювання мовного питання в Україні відбувалося на основі Закону Про мови в Українській РСР від 1989 р. зі змінами внесеними згідно із Законами України від 1995 р. та 2003 р. Цей Закон забезпечував статус державної мови та гарантував створення необхідних умов для розвитку мов інших національностей. Партійні та державні органи у своїй діяльності мали використовувати українську мову, але Закон дозволяв використовувати замість української, мову прийняту для всього населення. Російська мова визнавалася мовою міжнародного спілкування. Службові особи відповідно до редакції Закону 1989 р. мали володіти українською і російською мовами. Документи посвідчення особи або актів громадянського стану мали заповнюватися українською і російською мовами, російська мова використовувалася в інших сферах життя українського суспільства [4]. Відповідно до цього Закону в Україні фактично продовжувалася політика русифікації. Це створило умови того, що навіть після здобуття Україною незалежності розвиткові української мови та її підтримці не приділялося належної уваги.

Після прийняття у 1996 р. Конституції України регулювання мовного питання було вирішено на конституційному рівні. Ст. 10 Конституції України проголосила, що державною мовою в Україні є українська мова. Держава гарантувала забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України та вільне використання і розвиток мов національних меншин [1]. Але не було внесено змін до законодавства, не випрацювано конкретні механізми щодо розвитку української мови. В таких умовах продовжувалася практика широко використання в суспільному житті та в інформаційному просторі російської мови. Держава не прикладала належних зусиль для популяризації і широкого використання української мови. На противагу цьому Російська федерація, не бажаючи втрачати Україну із власної сфери впливу, вживала заходів для впровадження в Україні російської мови, адже теорія «русского мира» базується в тому числі на мовному факторі.

Результатом такої політики стало прийняття у 2012 р. неконституційного Закону Про засади державної мовної політики, так званий «закон Ківалова–Колесніченка». Цей закон вчергове поставив під загрозу українську мову в Україні, запровадивши «регіональні мови». Для проголошення мови регіональною необхідно було щоб кількість її носіїв становила 10% [2]. Таким чином було створено умови для розвитку російської

мови та чергової русифікації. Після революції гідності та російської агресії на Сході України, процес надання статусу «регіональні мови» зупинився, але Закон залишався діючим. Рішенням Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 р. його визнано неконституційним.

На сучасному етапі державотворення стало зрозуміло, що саме українська мова є одним із наріжних каменів розбудови Української державності. В останні роки запроваджується політика підтримки розвитку державної мови. В цьому руслі було прийнято два закони у сфері мас-медійного простору. У 2016 р. зміни до Закону України Про телебачення і радіомовлення та у 2017 р. Закону України Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації. Згідно з цими документами було запроваджено квоти на використання української мови. На радіо 25% із поступовим збільшенням щороку, на телебаченні 75% для загальнонаціональних та 60% для місцевих телеканалів та 75% новинного мовлення незалежно від статусу телеканалу [5, с. 82-83]. Проте, дані закони не вирішували проблему регулювання мовного питання в Україні, адже стосувалися ЗМІ та мас-медіа.

Остаточо вирішити регулювання мовного питання та створити належні умови для розвитку і функціонування української мови має Закон України Про забезпечення функціонування української мови як державної, прийнятий Верховною Радою України 25 квітня 2019 р. Законом визначено статус української мови як єдиної державної мови, що передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя. Згідно із Законом, «Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України». Володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані: вищі посадові особи держави, народні депутати; державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування; голови місцевих державних адміністрацій, їх перші заступники та заступники; службовці Національного банку України; особи офіцерського складу, які проходять військову службу за контрактом; особи начальницького (середнього і вищого) складу Національної поліції, інших правоохоронних та розвідувальних органів, посадові особи інших органів, яким присвоюються спеціальні звання; особи рядового, сержантського і старшинського складу Національної поліції, інших правоохоронних, розвідувальних органів, інших органів, яким присвоюються спеціальні звання; прокурори; судді.

Українська мова повинна домінувати в освіті, науці, медицині, кіно, телебаченні, медіа, інтернет сайтах, комунальному та державному секторах. Разом із тим, дія закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів [3].

Таким чином, в Україні в наслідок трансформації вітчизняного законодавства до європейського простору, усвідомлення ролі української мови у становленні та розвитку державності сформовано сучасне законодавство спрямоване на регулювання мовного питання і забезпечення належного розвитку української мови та мови національних меншин.

Література:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 07.05.2019).
2. Закон України Про засади державної мовної політики URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17> (дата звернення 07.05.2019).
3. Проект Закону Про забезпечення функціонування української мови як державної. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61994 (дата звернення 07.05.2019).
4. Закон Про мови в Українській РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/8312-11> (дата звернення 07.05.2019).
5. Трач Н. Мовне законодавство України, Грузії та Молдови: порівняльний аспект. *Мова: класичне-модерне-постмодерне*. 2017. Вип. 3. С. 77 – 85.

Рудий Владислав Сергійович

курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Філянiна Людмила Анатолiївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорiї та iсторiї держави i права Днiпропетровського державного унiверситету внутрiшнiх справ, м. Днiпро, Україна

ВИБОРЧА СИСТЕМА США

У сучасному світі неодмінним складовим елементом будь-якої демократичної системи держави – вибори до представницьких органів влади, як одна із форм участі населення у здійсненні державної влади та способу самоорганізації населення. Характер виборчої системи безпосередньо обумовлює основні характеристики представницької системи.

Виборче право, в будь-якій державі, базується на загально прийнятих правилах та традиційних принципах рівності. На нашу думку, в США існує одна із найцікавіших виборчих систем. Вибори у США привертають не аби яку увагу представників інших держав, адже дана держава відіграє одну із провідних ролей на міжнародній арені. Президент США є головною посадовою особою також главою виконавчої влади. Водночас, необхідно зазначити, що сама система обрання Президента в США суттєво відрізняється від загально світової практики. Так, главою держави може стати особа, яка досягла 35 річного віку, проживала на території держави не менше 14 років та має

виборче право. Одна і та ж особа не може бути президентом більше ніж два терміни поспіль. Обирається президент терміном на чотири роки шляхом двоступеневих непрямих виборів. В історії США відомий тільки один випадок перебування на посаді Президента США більше ніж два терміни поспіль. Так, 32-й Президент США Ф. Рузвельт керував державою в період 1933-1945 р. Основну боротьбу, за посаду глави держави, у США ведуть дві партії республіканці та демократи. Політика демократів полягає у збільшенні податків задля розширення фінансування урядових соціальних програм. Республіканці навпаки наголошують на необхідності зниження податків та зменшення бюрократичного апарату. Водночас, з плином часу в основних лідерів виборчих перегонів з'явилися певні конкуренти, а саме: Лібертаріанська, Конституційна, Соціалістична партії, чи Партія зелених. Сама система виборів складна і проходить в декілька етапів, умовно їх можна розділити на три періоди. Перший – відбір кандидата, сама політична партія вибирає свого представника якого вона висуває як кандидата на посаду в Президенти (праймеріз). Другий – влада вирішує чиї прізвища будуть фігурувати у бюлетенях. Третій – най очікуваніший для кандидатів – процес самих виборів коли люди обирають свого кандидата.

Разом з тим, необхідно зазначити, що переможець виборів – зовсім не обов'язково той, хто набирає найбільшу кількість голосів. Виборча кампанія проводиться тільки в так званих штатах-гойдалках, а виборці в суто демократичних та суто республіканських штатах позбавлені такого задоволення.

Пояснення для такої складної процедури виборів Президента США необхідно шукати у XVIII столітті. Політична система держави почала формуватися в кінці XVIII – середині XIX століть саме через це вона увібрала в себе невеликий досвід функціонування демократичних республік із федеративним типом устрою. Дана система була започаткована творцями Конституції США, та стала компромісом між прихильниками прямого всенародного обрання і між тими хто хотів щоб президента обирали законодавчі органи штатів. Отже, враховуючи відсутність в Америці, того часу, партійної різноманітності та з метою запобігання великої кількості кандидатів на посаду Президента США було прийнято таке рішення. Перша спроба змінити систему непрямих виборів на прямі за зразком загальної практики інших держав відбулась лише у 1960-ті роки. Так, для внесення змін у Конституцію США щодо процедури виборів необхідно ратифікувати відповідну поправку парламентами не менше як 3/4 штатів. Водночас, враховуючи те, що малих та середніх штатів (39 із 50) більше то поправка була відхилена. Мотивом для цього слугувала відсутність можливості кандидата в президенти боротися за кожен штат окремо. Після прийняття такої поправки увага була б зосереджена саме на великих штатах, а штати з невеликою кількістю населення втратили б можливість впливати на процес виборів. Другу спробу в 2001 р. змінити систему виборів президента, що існувала вже понад 200 років, намагався провести Дж. У. Буш, але через жорсткість конституції США спроба була невдалою.

Проаналізувавши систему виборів Президента США можна сказати, що значну роль у формуванні процесу виборів у США відіграла її географічна віддаленість від європейських держав. Тому виборча система США відрізняється від інших аналогічних систем, і напевно ще довго залишатиметься у такому вигляді в якому її створили у XVIII столітті. Але ефективність такої системи виборів була доведена часом. Саме тому, виборча система США, буде ще тривалий час нагадувати нам про різноманітність виборчих систем у сучасному світі.

Література:

1. Алмонд Г. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор. Учебное пособие для студентов-политологов / Сокращенный перевод 7-го издания с английского языка А.С. Богдановского, Л.А. Галкиной / Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон / Науч. ред. перевода : М.И. Ильин, А. Ю. Мельвиль. М.осква: Аспект Пресс, 2002. 537 с.
2. Якушев А. В. Конституционное право зарубежных стран (конспект лекций в схемах). Москва: Приор-издат, 2004.

Рудницька Кароліна Сергіївна,
*курсант 1 курсу факультету економіко-
правової безпеки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Філяніна Людмила Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна*

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ, КОТРА ЗАЛИШИЛАСЯ БЕЗ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Діти – найцінніший скарб держави, що визначає її майбутнє. Конституція України як Основний Закон закріплює рівні та гідні права дитини, тому першочергове завдання державних органів – забезпечувати їх ефективний захист. Наша держава гарантує системний комплекс соціального захисту прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, що включає систему заходів економічного, юридичного, фінансового, організаційного характеру.

Питання захисту прав дитини, яка залишилася без батьківського піклування, ніколи не залишалися поза увагою вітчизняних та зарубіжних вчених. Свої наукові дослідження у даній сфері присвятили Л. Артющкіна, Л. Зільковська, О. Кудрявцева, Ю. Харченко, та інші [5].

Питання захисту прав дітей загострилося після Першої та Другої світових війн, коли внаслідок воєнних дій з'явилася величезна кількість дітей-сиріт та напівсиріт. Світова спільнота почала плідну співпрацю щодо міжнародно-правового закріплення захисту прав дитини та спрямували свою роботу на

розробку і прийняття відповідних міжнародних договорів та єдиних соціальних стандартів, створення профільних міжнародних організацій. Так, у ст. 25 Загальної декларації прав людини 1948 р. вперше було закріплене поняття «соціальний захист дітей» [1].

Водночас, закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» визначає у ст. 1 що діти, позбавлені батьківського піклування – це діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцеперебування, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти [2]. Також, наша держава з метою забезпечення реалізації кожною дитиною права на виховання в сім'ї, зростання у безпечному сімейному оточенні та запобігання соціальному сирітству в 2012 р. розробила і прийняла Національну стратегію профілактики соціального сирітства до 2020 року [3].

Досвід держав Європи свідчить про те, що успішною державною політикою у сфері забезпечення захисту прав дітей, а також протидії дитячій безпритульності та бездоглядності є ефективні превентивні заходи. Їх основою є розроблення змістовних соціальних проектів, програм та заходів із залученням проблемних родин та недопущення перебування дитини у стані, що загрожує її життю і здоров'ю.

Отже, до основних заходів щодо забезпечення захисту дітей, позбавлених батьківського піклування, можна виділити наступні:

по-перше, гарантування правого забезпечення (соціальне, трудове, житлове, сімейне та ін.). Гарантом, чого виступає Уповноважений Президента України з прав дитини;

по-друге, взаємодія органів місцевого самоврядування та ефективно провадження своєї діяльності спільно з іншими зацікавленими інституціями;

по-третє, запровадження практики взаємодії організацій, установ, підприємств щодо надання соціальної допомоги дітям, які позбавлені батьківського піклування;

по-четверте, вдосконалення суддівської практики щодо позбавлення батьківських прав чи поновлення в батьківських правах;

по-п'яте, розроблення та затвердження новітніх технологій соціального спрямування щодо толерантного ставлення суспільства до дітей, які позбавленні батьківського піклування;

по-шосте, створення гідних соціальних пільг, додаткових гарантій (умов захисту) щодо набуття освіти, медичних послуг, працевлаштування, житлових питань та ін.[2]

Отже, проаналізувавши національне законодавство України та міжнародно-правові акти приходимо до висновку, що в нашій державі є певні напрацювання щодо створення нормативно-правової бази у сфері захисту прав дітей, які позбавлені батьківського піклування. Водночас, вона є не достатньо ефективною та потребує подальшого вдосконалення та наближення до найкращих міжнародних стандартів.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 31.08.2018 року № 2462-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>
3. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії профілактики соціального сирітства на період до 2020 року, затверджена Кабінетом міністрів України від 27.05.2013 р. № 419-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2013-p>
4. Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року: Указ Президента України від 22.10.2012 № 609/2012. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/609/2012>
5. Суходольська А. С. Соціальне сирітство: історичні аспекти та сутність поняття. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2015. № 2. С. 190-197.

Сребняк Дар'я Віталіївна,
*студентка 2 курсу Навчально-наукового
інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна*

ПРІОРИТЕТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВОВІЙ ТА СОЦІАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ

Кожна людина незалежно від того, якої вона статі, місця проживання, якого віку, кольору шкіри, якою мовою вона розмовляє, має природні невід'ємні права, які існують вже з самого народження. Тому людина повинна відстоювати та захищати свої права.

У кінці ХІХ – на початку ХХ ст. правова держава і у теорії, і на практиці набирає тих властивостей і характеристик, без яких цивілізоване суспільство не може існувати. У своєму становленні та розвитку права людини і правова держава є нероздільними. Верховенство, пріоритет прав людини є не лише якісною характеристикою правової держави, а й метою її діяльності. Значна

цінність правової держави визначається тим, що вона виникає на шляху пошуку свободи і, у свою чергу, намагається бути її гарантом.

Правова держава є формою обмеження авторитаризму влади правами та свободами людини. Саме тому пріоритет прав людини по відношенню щодо держави є первинною ознакою правової держави. Всі інші її ознаки слугують здійсненню свобод та прав людини. Метою правової держави є забезпечення меж свободи індивіда, неприпустимість порушення рівня свободи, обмеженого правом, заборона порушення права та неможливість застосування силових засобів, не заснованих на праві.

Побудова правової держави в Україні знаходиться на початковому етапі, її становлення потребує виконання певних завдань і у сфері прав та свобод людини [1].

Права людини та їх реальне юридичне забезпечення як основна змістовна характеристика правової держави, вимагає розкриття змісту згаданого поняття. Права людини – це явище, що також перебуває у постійному розвитку. За часом виникнення виділяють три «покоління прав людини».

Під першим поколінням прав людини розуміють традиційні ліберальні цінності, які були сформульовані у процесі буржуазних революцій, а потім конкретизувалися в практиці та законодавстві демократичних держав. До них належать: право на життя, свободу, безпеку особи, право на свободу думки, совісті, право на рівність перед законом тощо.

Друге покоління прав людини (позитивні права) сформувалися в ході боротьби людей за поліпшення економічного становища, підвищення культурного рівня. До них належать: право на працю і вільний вибір роботи, соціальне забезпечення і відпочинок, захист материнства та дитинства та ін.

Третє покоління почало формуватися після завершення Другої світової війни. Це – право на розвиток, мир, здоров'я, безпечне довкілля, спільну спадщину людства та ін.

Основні права людини – це певні можливості людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретних історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей [2].

Завдання формування соціальної держави не підкріплене сьогодні самим правом та системою прав людини. Виникає ситуація, коли соціальна держава розглядається не як новий стан розвитку правової держави, а як спосіб організації суспільства в умовах правової зарегламентованості і нестабільності, правового нігілізму та неповаги до прав людини. Ситуацію, що склалася, можна вирішити за умови реалізації наступних завдань, які торкаються сфери прав та свобод людини:

- підвищення рівня розвитку економіки країни, формування «середнього» прошарку власників;
- віднайдення достатньої кількості коштів для реалізації соціальних програм;
- відновлення поваги до таких духовних орієнтирів суспільства, як справедливість, рівність, моральність;
- формування нової концепції взаємодії держави та людини, основу якої складає їх взаємна відповідальність;

- врахування у діяльності держави особливостей культурного поля країни, її традицій, звичаїв та менталітету нації;
- формування соціальної політики, заснованої на врахуванні об'єктивних умов життєдіяльності суспільства;
- підвищення ролі функції соціального захисту населення;
- врахування державою особливостей та виключного значення у житті суспільства науки і культури, які не можуть і не повинні входити до ринкових відносин;
- забезпечення соціальної справедливості, рівноправності, моральності у відносинах між людьми;
- формування суспільної свідомості на основі принципів поваги до особистості та пошуку цінностей, на які повинно орієнтуватися нове суспільство.

Лише на основі реалізації наведених вище завдань можливе забезпечення соціальних, економічних та культурних прав індивідів, формування демократичного правового суспільства [1].

Отже, права людини – комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві. Права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту.

Література:

1. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права, академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2006
2. Ортинський В.Л. Основи держави і права України. 2005.

Тертиця Ангеліна Вадимівна,
студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:
Чукаєва Вероніка Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного
управління Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Міжнародні організації, що почали з'являтися у світі в середині ХІХ століття з метою забезпечення своєрідної комунікації у галузі адміністративних, земельних питань та проблем міждержавних зв'язків, дали

поштовх до глибинних перетворень міжнародних відносин. У свою чергу, інституціоналізація та глобалізація міжнародних відносин у ХХ столітті актуалізувала проблему виникнення та становлення інституту міжнародних організацій. Саме за їхньої участі у світі відбувається посилення інтеграційних процесів, розширюються галузеві зв'язки між державами та континентами, відбувається врегулювання конфліктних ситуацій та створюються нові політико-економічні та культурні союзи.

Проблемі створення та діяльності міжнародних організацій присвячені праці класиків політичної думки та засновників теорії міжнародних відносин, зокрема Й. Блюнчлі, Г. Єллінека, Л. Зірінга, Ш. Зоргбіба, Дж. Лорімера, В. Шукінга та ін.

Діяльність міжнародних організацій лежить у площині функціонування системи міжнародних відносин, і поза нею здійснюватися не може. Синонімію «міжнародно-правові відносини – міжнародні політичні відносини – міждержавні відносини», узагальнивши, можна визначити як середовище, де реалізуються принципи міжнародно-правової політики. З цієї позиції дослідник міжнародних відносин Р. Арон інтерпретує їх як відносини між політичними одиницями, зміст яких становлять відносини між державами [1, с. 137].

Водночас, ряд авторів виокремлюють міждержавні відносини в окрему теоретичну одиницю, наголошуючи, що у даному аспекті провідними акторами є саме держави, а не міжнародні організації. Так, на думку Г. Перепелиці, держава як традиційний актор міждержавних відносин визначається політичним режимом, формою державного устрою, типом економічних відносин, характером соціальних відносин у суспільстві. Держава також визначає роль політичної складової у міжнародних відносинах, адже поки існує держава як політичний інститут, початковим критерієм міжнародних відносин лишаються національний суверенітет і міждержавні кордони.

Історично першим етапом аналізу міжнародних організацій можна вважати кінець ХІХ – початок ХХ століття. Тоді одночасно з'являлися як самі міжнародні організації, так і зацікавленість науковців у їхньому дослідженні. Узагальнивши історико-політичну ретроспективу виникнення міжнародних організацій, можна умовно виокремити п'ять стадій цього процесу. По-перше, це епоха рабовласницьких держав, коли зокрема у Стародавній Греції з'явилися перші типи міжнародних інститутів – сіммахії та амфіктіонії, тобто союзи держав та релігійно-політичні коаліції. По-друге, період феодальної роздробленості, під час якого мала місце практика об'єднання ворогуючих між собою з метою протистояння сильнішому спільному ворогові. По-третє, епоха великих географічних відкриттів, промислових революцій та формування світового ринку. По-четверте, міжвоєнний період початку ХХ століття, ознаменований появою першої у світі міжнародної організації універсального типу з широкою компетенцією – Ліги Націй. І по-п'яте, сучасний етап розвитку міжнародних організацій, що почався у 1945 році. Науковий дискурс терміном «міжнародна організація» збагатив у 1867 році шотландський учений-юрист Дж. Лорімер. Першим же документом, де було згадано термін «міжнародна організація», став Версальський мирний договір [2]. Там зазначалося, що

держави докладуть зусиль до заснування та утримання міжнародних організацій.

Згодом, досліджуючи феномен міжнародної організації, Г. Єллінек визначив цей термін частиною галузі вивчення зв'язків між державами. У Німеччині концепція набула популярності завдяки трактату В. Шукінга під назвою «Організація світу», яку опубліковано у Франції в скороченому варіанті під назвою «Міжнародна організація». У США вираз «міжнародна організація» набув поширення завдяки появі у підручнику «Міжнародні громадські об'єднання» П. Райнша. Європейська конвенція про визнання прав юридичної особи міжнародних неурядових організацій, прийнята Радою Європи в 1986 році, виділяє три ознаки міжнародних неурядових організацій: некомерційний характер діяльності; створення відповідно до внутрішнього акту певної держави; здійснення діяльності у двох і більше державах [3].

Ще один зарубіжний вчений Л. Зірінг сформулював ознаки та атрибути міжнародних організацій. Зокрема, до таких він відніс: встановлення зв'язків та співробітництва з іншими об'єднаннями держав та міжнародними організаціями; здійснення певними організаціями юридичних та квазіюридичних повноважень, створення в деяких із них спеціальних міжнародних судів; наявність у багатьох організацій статусу юридичної особи, що дозволяє їм купувати нерухомість, виступати у судах в якості заявників та відповідачів; здійснення правотворчості: розробка міжнародних угод і надання їх для ратифікації та ухвалення резолюцій, що рекомендують відповідні міри та способи вирішення міжнародних проблем.

Відповідно, можна виокремити за складом членів та юридичним статусом міждержавні і неурядові організації; за географічним поширенням – глобальні та регіональні; за функціональною спрямованістю – загальної та спеціальної компетенції; за характером діяльності – універсальні, політичні, економічні, гуманітарні, культурно-просвітницькі, оборонні тощо; за умовами участі та членства – відкриті й закриті [5, с. 20]. Важливо додати, що до відкритих організацій може увійти кожна держава, яка поділяє принципи й статут організації, а до закритих організацій нових членів приймають тільки на запрошення засновників організації.

Окрім того, ряд авторів наголошує на важливості таких критеріїв типологізації міжнародних організацій, як коло учасників, компетенція, характер повноважень, цілі та принципи, організаційні принципи і сфера багатостороннього регулювання. Відтак серед численних міжнародних організацій за колом учасників організації поділяють на універсальні, відкриті для участі всіх держав (ООН та її спеціалізовані установи), і регіональні, членами яких можуть бути держави одного регіону. За компетенцією розрізняють організації загальної (ООН, Рада Європи, Ліга арабських держав) та спеціальної (Всесвітня поштова спілка, Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародне агентство з атомної енергії) компетенції. За характером повноважень міжнародні організації можуть бути міждержавні й наддержавні / наднаціональні (наприклад, Європейський Союз).

Класифікація за організаційними принципами передбачає участь або неучасть у системі Організації Об'єднаних Націй, з урахуванням профілю організації та цілі діяльності. Згідно цього підходу, міжнародні організації поділяють на такі групи, як міжнародні організації системи ООН, міжнародні організації, що не входять до системи ООН, регіональні економічні організації.

На сьогодні у світі не існує єдиного реєстру міжнародних організацій, зокрема неурядових. Цифри, які характеризують їхню чисельність, коливаються від 20 тисяч – неурядові міжнародні організації та від трьох тисяч – міждержавні організації [5, с. 14-15]. У свою чергу, Україна активно бере участь у діяльності 79-ти міжнародних організацій [4]. Одними з найбільш впливових міжнародних організацій обґрунтовано можна назвати Організацію Об'єднаних Націй (1945 р.), Європейський Союз (1992 р.) та Північноатлантичний Альянс (1949 р.).

Послуговуючись рядом сталих теоретичних конструкцій, наука виробляє сучасні обґрунтування та підходи до визначення меж компетенцій міжнародних організацій, їхньої нормативно-правової відповідальності, щодо якої використовують термін «міжнародна деліктоздатність суб'єктів міжнародного права», потенціалу у здійсненні механізму міжнародного співробітництва тощо. Зазнає еволюції й методологія дослідження. Так, можемо спостерігати відхід від описовості, спостереження, концептуального рівня досліджень. Натомість превалюючі позиції відходять до аналізу закономірностей, експлікативних та конструктивних методів, емпіричних досліджень у царині визначення тенденцій і перспектив поляризації міжнародних відносин, зокрема участі у цьому процесі міжнародних міжурядових організацій.

Таким чином, сучасний етап політологічного аналізу міжнародних організацій є віддзеркаленням еволюції усієї системи міжнародних відносин, яку характеризують постглобалізаційні процеси (зокрема, у західноєвропейському просторі), повернення до питань політико-військової біполярності та поглиблення аспектів культурно-цивілізаційного розвитку. Міжнародні організації, що увібрали увесь спектр напрямів світової політики, залишаються впливовими акторами її реалізації та набувають нових форм і можливостей відповідно до викликів XXI століття.

Література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями: навч. посіб. Київ: МП «Юніверс», 2000.
2. Версальський мирний договір від 28.06.1919 р. URL: https://lawrussia.ru/bigtexts/law_814/page14.htm
3. Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій від 24.04.1986 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_683.
4. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна: Міністерство закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>.
5. Козак Ю. В., Ковалевський В. М. Міжнародні організації :навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007.

Тертиця Ангеліна Вадимівна,
*студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Ведькал Валентина Андріївна,
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри європейського та
міжнародного права Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У зв'язку з набуттям корупцією транснаціонального характеру, виникла потреба в розробці ефективних правових механізмів спрямованих на боротьбу з корупцією, вдосконалення прав регулювання взаємовідносин держав у сфері запобігання та протидії корупції.

Загальними принципами в галузі міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції є положення, згідно з якими суб'єкти правовідносин, що виникають, у якнайширше можливий спосіб співпрацюють між собою для підвищення ефективності боротьби з корупцією шляхом розширення, активізації та поліпшення міжнародного співробітництва у кримінальних справах. Суб'єкти мають плідно співпрацювати між собою згідно з положеннями відповідних міжнародних договорів про міжнародне співробітництво у кримінальних справах чи домовленостей, досягнутих на основі однакового законодавства чи законодавчої взаємності, а також з дотриманням їхнього національного законодавства для розслідування та переслідування за вчинення корупційного правопорушення.

На даний час основними правовими актами, що регулюють питання міжнародного співробітництва нашої країни у сфері запобігання і протидії корупції є: Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року; Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року; Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27 січня 1999 року; Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) від 15 травня 2003 року; Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року; Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року; Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1978 року; Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року; Європейська конвенція про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 року; Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб

від 18 грудня 1997 року; Конвенція Співдружності Незалежних Держав про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року; Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05 травня 1998 року; Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 5 травня 1998 року; Рекомендації відносно міжнародного співробітництва в галузі запобігання злочинності та кримінального право-суддя в контексті розвитку, що прийняті Резолюцією 45/107 Генеральної Асамблеї ООН на 68-му пленарному засіданні від 14 грудня 1990 року, тощо.

Важливо зазначити, що відповідно до ст. 1 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції цілями Конвенції є: сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею; заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів; заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном [4].

Нормативну базу в сфері міжнародної взаємодії щодо запобігання та протидії корупції в Україні складають: Конституція України, міжнародні правові акти (конвенції, договори, спільні плани дій тощо), закони України, підзаконні (у тому відомчі) нормативно-правові акти. На врегулювання окремих питань міжнародного співробітництва спрямовані зокрема, норми Кримінально-процесуального кодексу України, а саме Розділ IX КПК України «Міжнародне співробітництво у кримінальних справах» [5]. Окремо необхідно виділити двосторонні, а також міжвідомчі договори. Так, у ст. 1 Договору між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 9 січня 1995 року закріплено, що установи юстиції Договірних Сторін надають взаємно правову допомогу в цивільних і кримінальних справах відповідно до положень даного Договору. Установи юстиції здійснюють правову допомогу й іншим установам, до компетенції яких відносяться справи, вказані у пункті 1 цієї статті. Інші установи, до компетенції яких відносяться справи, зазначені у пункті 1 цієї статті, надсилають прохання про правову допомогу через установи юстиції.

Про боротьбу з корупцією в найширшому значенні йдеться вже в другій статті Угоди про асоціацію між Україною і ЄС – разом із повагою до прав і свобод людини та верховенством права вона є одним із основних (суттєвих) елементів, на яких базується вся співпраця між Україною та ЄС. Про це також згадується в Розділі II і III. Серед міжнародних організацій, з якими Україна співробітничала у контексті запобігання і протидії корупції, доцільно виокремити Групу держав Ради Європи по боротьбі з корупцією (GRECO). Так, в Угоді про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) Група держав створена, виходячи з розуміння того, що корупція являє собою величезну загрозу правовим нормам, демократії, правам людини, об'єктивності та соціальній справедливості, перешкоджає економічному розвитку та ставить під загрозу стабільність демократичних інститутів й етичних норм суспільства; нагальності підтримки співробітництва між державами в боротьбі з корупцією,

разом з її зв'язками з організованою злочинністю та відмиванням грошей; успішність стратегії боротьби з корупцією вимагає стійких переконань держав в об'єднанні зусиль, обміні досвідом і прийнятті спільних дій, а також зростання суспільної свідомості та моральних цінностей, що є ефективними засобами попередження корупції.

Відповідно до ст.ст. 1, 2 Статуту Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO), метою Групи держав є удосконалення компетентності її членів у боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов'язаннями в цій сфері.

Для досягнення мети група "GRECO": 1. Спостерігає за дотриманням Керівних принципів боротьби з корупцією, які прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 6 листопада 1997 року. 2. Спостерігає за впровадженням міжнародних законодавчих документів, прийнятих відповідно до Програми дій боротьби з корупцією, згідно з положеннями, які містяться в цих документах.

Не менш важливим є й співробітництво нашої країни з Організацією економічного та соціального розвитку (ОЕСР). Так, за сприяння поважної міжнародної організації у Стамбулі 10 вересня 2003 року було розроблено План дій по боротьбі з корупцією, в якому зазначається, що з метою реалізації передбачених принципів боротьби з корупцією країни-учасниці погоджуються із запропонованим Планом реалізації та докладатимуть зусиль до виконання передбачених у ньому заходів. Країни-учасниці приймають на себе зобов'язання розповсюджувати інформацію про План дій серед урядових органів, неурядових організацій, залучених до боротьби з корупцією, та ЗМІ.

Ведучи мову про напрями взаємодії у досліджуваній сфері, зауважимо, що, наприклад, згідно з п. п. "с-f" ст. 48 Конвенції ООН проти корупції Держави-учасниці тісно співпрацюють одна з одною, діючи відповідно до своїх внутрішніх правових та адміністративних систем, з метою підвищення ефективності правоохоронних заходів для боротьби зі злочинами, визначеними цією Конвенцією. Держави-учасниці, зокрема, вживають ефективних заходів, спрямованих на: надання, у відповідних випадках, необхідних предметів або необхідної кількості речовин з метою проведення експертизи або розслідування; обмін, у відповідних випадках, з іншими Державами-учасницями інформацією про конкретні засоби й методи, що застосовуються для вчинення злочинів, визначених цією Конвенцією, у тому числі, використання підроблених посвідчень особи, фальшивих, змінених або підроблених документів та інших засобів для приховання діяльності; сприяння ефективній координації між їхніми компетентними органами, установами та службами й заохочення обміну співробітниками та іншими експертами, у тому числі, за умови укладання заінтересованими Державами-учасницями двосторонніх договорів або досягнення домовленостей, відрядження співробітників зі зв'язків; обмін інформацією та координація адміністративних та інших заходів, що вживаються у відповідних випадках з метою своєчасного виявлення злочинів, визначених цією Конвенцією.

Таким чином, основними напрямками міжнародної взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції є: практичний (наприклад, надання, у відповідних випадках, необхідних предметів або необхідної кількості речовин з метою проведення експертизи або розслідування, виконання процесуальних дій тощо); інформаційний-освітній (наприклад, надання відповідним органам іноземних держав та одержання від них інформації з питань запобігання і протидії корупції, обмін співробітниками компетентних установ тощо); нормотворчий (наприклад, удосконалення договірної бази співробітництва шляхом укладання міжвідомчих угод відповідних відомств та участі у підготовці міжнародних договорів України).

Література:

1. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/page2>.
2. Конституція України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовт. 2003 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 груд. 1960 р. URL: Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.

Туряк Христина Дмитрівна

курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:

Філяніна Людмила Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА СКОЄНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Захист прав дитини – захист майбутнього держави. Однією з актуальних проблем сьогодення є зростаюча кількість неповнолітніх, які скоїли суспільно небезпечне діяння і перебувають в установах пенітенціарної системи. Особливої уваги набуває той факт, що станом на 1 червня 2017 року ця межа сягнула 294 особи. У зв'язку з цим особливої уваги набуває питання дослідження національного законодавства, головним чином кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого, а саме:

аналіз положень щодо забезпечення та захисту прав неповнолітніх, що перебувають у місцях позбавлення волі.

Дослідженням проблемних питань цієї галузі займалися, вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: Ю.М. Антонян, І.Г. Богатирьова, М.П. Меленьєва, С.В. Царюк та інші. Водночас, на нашу думку, необхідно приділити особливу увагу аналізу основних заходів щодо безпосереднього захисту прав дитини, яка за скоєний злочин перебуває у місцях позбавлення волі.

Перш за все, звертаючись до світових стандартів, що регулюють питання захисту дітей, слухним буде звернутися до міжнародних документів. Основними міжнародно-правовими актами у даній сфері є: Женевська декларація прав дитини (1924); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950); Конвенція про права дитини (1989); Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (1985), та інші.

Особливої уваги на наш погляд потребує саме останній. Так проаналізувавши положення мінімальних стандартних правил відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх, приходимо до висновку, що будь-які заходи впливу системи кримінального правосуддя повинні бути здійсненні з урахуванням особливостей особистості правопорушника та обставин скоєння самого правопорушення.

Крім того, важливу роль в урегулюванні цього питання відводиться міжнародному акту – «Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріядські керівні принципи)», що був ухвалений 14 грудня 1990 р. Генеральною асамблеєю ООН. Так, ООН в даному документі надала основні рекомендації, щодо створення плану національних заходів, для запобігання зростання кількості злочинів, що вчинюються неповнолітніми, а саме:

- проведення поглибленого аналізу стану проблеми злочинності неповнолітніх;
- встановлення чітких обов'язків компетентних організацій, установ і співробітників, що безпосередньо займаються організацією діяльністю із запобігання злочинності серед неповнолітніх;
- провадження програм та проектів, щодо запобігання проявів дитячої злочинності та чітка організації контролю державними органами таких заходів;
- організація тісної співпраці державних та місцевих органів, представників громад, установ з проведення спеціальних заходів з попередження проявів злочинності неповнолітніх[2].

Секретаріатом ООН разом із координуючими установами щодня виконується завдання з досліджень, координації та розробки національної політики, що могла б у подальшому стати надійним джерелом для пошуку ефективних шляхів із запобігання проявам злочинності серед неповнолітніх.

На національному рівні сьогодні задля реалізації виправлення засуджених неповнолітніх осіб, у виховних колоніях розроблена ціла система заходів, що має на меті забезпечення їх прав. До таких заходів відносять:

- гідні умови проживання (проекти виховних колоній розділені на 2 зони: житлова та виробнича);
- існування на території виховних колоній гуртожитків, шкіл, бібліотек, їдальні, центру психоемоційного розвантаження, професійно-технічних училищ, виробничих майстерень;
- можливість отримання професійно-технічного та загальноосвітнього навчання (ч. 4, ст. 126 КВК);
- безоплатне надання харчування, особистих речей (одягу, взуття, білизни), приладдя для навчання (ч. 3, ст. 125 КВК);
- можливість працевлаштування (ст. 118 КВК);
- існування заходів заохочень щодо засуджених за сумлінну поведінку, відповідне ставлення до праці та навчання (ст. 144 КВК) [5].

Головною метою забезпечення заходів щодо забезпечення прав дітей, які перебувають у місцях позбавлення волі за скоєні кримінальні правопорушення, є сприяння їх подальшому поверненню до суспільства, розвиток та виховання чітких установок щодо недопущення наступних порушень закону, та можливості з повною мірою задовольнити власті життєві потреби після звільнення.

Сутність викладеного дає підстави стверджувати той факт, що прогалини у національному законодавстві з положень щодо регулювання захисту дітей, які перебувають у місцях позбавлення волі потребують подальшого вивчення, вдосконалення та можливе за умови чіткого функціонування системи ювенальної юстиції.

Література:

1. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріядські керівні принципи) від 14.12.1990 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_861
3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n957>
4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04>
5. Розпорядження Кабінету міністрів України Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року від 18.12.2018 р. № 1027-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-p?lang=en>

Федорук Аліна Дмитрівна,
студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна

THE STATE AS THE MAIN SUBJECT OF INTERNATIONAL LAW

Austrian international lawyer A. Ferdross formulated the following signs of the state:

- 1) the state is an association of people over whom it exercises supremacy;
- 2) continuity of existence, which is understood as the very substance of the state, - a specific, forming an organized people;

- 3) full self-government or autonomy;
- 4) the order of a sovereign state is formed directly on the basis of international law;
- 5) state efficiency;
- 6) the territorial supremacy of the state;
- 7) systematic compliance with international law [2, c. 122].

States are the main subjects of international law; international legal personality is inherent in States by virtue of the very fact of their existence. States have an apparatus of power and control, possess territory, population and, most importantly, sovereignty.

The state occupies a central place in the system of international law, as well as possesses the entire spectrum of rights and commits any lawful actions.

Sovereignty is a legal expression of the independence of the state, the supremacy and unlimitedness of its power within the country, as well as independence and equality in relations with other states. State sovereignty has international legal and internal aspects.

The international legal aspect of sovereignty means that international law considers as a subject and participant of international relations not state bodies or individual officials, but the state as a whole. All significant international legal actions performed by authorized state officials are considered to be committed on behalf of that state.

The internal aspect of sovereignty presupposes the territorial supremacy and political independence of state power inside the country and abroad.

The basis of the international legal status of a state is constituted by rights (the right to sovereign equality, the right to self-defense, the right to participate in the creation of international legal norms, the right to participate in international organizations) and the international legal obligations of states (respect for the sovereignty of other states, compliance with the principles of international the rights). It also follows from sovereignty that no obligation can be assigned to a state without its consent [1, c. 27].

The territorial integrity and inviolability of state borders are guaranteed by international legal principles. States undertake to respect and refrain from any action against territorial integrity, political independence or unity of the state. According to the Final Act of the 1975 Conference on Security and Cooperation in Europe (Article 1), under international law, all participating States have equal rights and obligations. They respect each other's right to define and exercise discretionary relations with other states in accordance with international law and in the spirit of this Declaration. They believe that borders can be changed, in accordance with international law, by peaceful means and by agreement "The Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe in 1975.

The population is a permanent feature of the state. It is one of the elements of the state as a subject of international public law, as well as a serious geopolitical factor. The population of a state is the aggregate of individuals currently living in its territory.

In accordance with the Declaration of Principles of International Law of 1970, the content of the principle of equality and self-determination of peoples includes,

inter alia, "the establishment of a sovereign and independent state, free accession to an independent state or association with it, or the establishment of any other political status freely determined by the people, are forms of the exercise by these people of the right to self-determination".

Public authority allows the state to realize an independent will and to be completely independent from other subjects. In whatever relations the government of the state and its other organs may appear, they always act on behalf of the state. The state in the international legal sense is understood as the unity of power and sovereignty.

The principles of public international law fix the following elements of the sovereign equality of states: states are legally equal; each state enjoys the rights inherent in full sovereignty; each state is obliged to respect the legal personality of other states; the territorial integrity and political independence of the state are inviolable; each state has the right to freely choose and develop its political, social, economic and cultural systems; each state is obliged to fulfill in good faith and fully its international obligations.

The legal personality of a state in international public law depends on the form of government. There are simple (unitary) and complex (federal and confederative) states.

In unitary states there is a unified system of supreme bodies of state power, to which local authorities are completely subordinate. The territory of such a state is subdivided into administrative-territorial units that do not have political independence. In this case, only the state as a single entity acts as a subject of international public law.

A federal state is a complex state entity. Unlike parts of a unitary state, subjects of the federation have a certain autonomy.

The confederation is a union of sovereign states that create general advisory bodies to solve common tasks: economic cooperation, common defense, etc. As such, the confederation is not recognized as a subject of international public law, only its members, sovereign states, are recognized as full subjects.

Література:

1. Бирюков П.Н. Учебное пособие по международному праву. М.: Юристъ. 1998.
2. Международное публичное право: учеб. /отв. ред. К.А. Бекяшев. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. 122 с.

*Цюприк Володимир Ігорович,
студент 2 курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
м.Київ, Україна*

ПРАВО НА ШТУЧНЕ ЗАПЛІДНЕННЯ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАКРІПЛЕННЯ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Розвиток людства безпосередньо впливає на стан, виникнення, зміну чи припинення суспільних відносин. Впродовж останніх століть технологічного

прогресу виникли чи отримали своє нормативне закріплення більшість прав людини. Деякі науковці стверджують, що станом на сьогодні можна спостерігати зародження і розвиток четвертого покоління прав людини, що в майбутньому можуть отримати своє законодавче відображення зокрема і в основних законах держав світу. Проте не існує єдиної думки, які саме права складають це покоління станом на сьогодні. Зокрема, О. Аврамова та О. Жидкова до четвертого покоління прав людини зараховують: зміну статі, трансплантацію органів, клонування, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, штучне запліднення, евтаназію, вільну від дитини сім'ю та незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами [1, с. 104]. Опираючись на вище зазначене визначення четвертого покоління прав людини в цій роботі буде звернуто увагу на право на штучне запліднення і розглянуто доцільність його закріплення на конституційному рівні в Україні.

Такі науковці як А. О. Дудко та М. Р. Заболотна у своїй праці зазначають, що право на штучне запліднення належить до групи репродуктивних прав фізичної особи.

Щодо міжнародного закріплення цього права слід зазначити, що на даний момент не існує окремого закріплюючого це право міжнародного акта, який би був загальнообов'язковим для виконання усіма країнами-підписантами. Проте деякі акти, що місять норми, які регулюють дане питання на міжнародному рівні все-таки є.

Першим міжнародним актом, що регулював питання штучного запліднення було Положення про запліднення *in vitro* і трансплантацію ембріонів (ВМА, 1987), прийняте Всесвітньою медичною асоціацією в 1987 р. у якому визначено, що запліднення *in vitro* і трансплантація ембріона є медичним методом, доступним у багатьох частинах світу, для лікування безпліддя. Відповідно до міжнародного документа з етичної і наукової точок зору медична допомога людському відтворенню виправдана у всіх випадках безпліддя, яке не піддається класичному медикаментозному чи хірургічному лікуванню. Умовами правомірності згідно вказаного стандарту є, зокрема, такі: імунологічна несумісність; непереборна перешкода для контакту чоловічої і жіночої гамет і безпліддя невідомого походження[3].

Також, слід зауважити, що питання штучного запліднення також частково регулюється актами міжнародного законодавства, що безпосередньо не містять це право. Проте мають значний вплив на його реалізацію. Це зокрема Конвенція ООН «Про права дитини». Вона встановлює деякі з найбільш важливих стандартів захисту, а саме: право не бути об'єктом дискримінації на основі народження або статусу батьків (Ст. 2), право дитини на першочергове врахування її інтересів у всіх діях стосовно неї (Ст. 3), право дитини отримати ім'я та набути національність (Ст. 7).

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП) та Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок (КЛДСЖ) також стосуються важливих прав в цьому контексті, включаючи право на здоров'я (Ст. 12 МПЕСКП) та право на утримання

(Ст. 10 МПЕСКП). На практиці вони можуть набувати форми безкоштовного пренатального догляду та лікування для сурогатної матері. КЛДСЖ вимагає застосування державами заходів «для ліквідації дискримінації стосовно жінок за ознаками шлюбу або материнства, та для забезпечення їхнього дієвого права на працю» (Ст. 11.2), вимагає від держав «забезпечення доступу до послуг охорони здоров'я, включаючи послуги щодо планування родини» (Ст. 12.1) та більш конкретно «для забезпечення надання жінкам відповідних послуг стосовно вагітності, народження та постнатального періоду, з наданням безкоштовних послуг, коли це потрібно, а також забезпеченням адекватного харчування під час вагітності та лактації» (Ст. 12) [4].

В Україні право на штучне запліднення хоч і не дістало закріплення на конституційному рівні, проте міститься в численних нормативних актах, що, зокрема, було зумовлено низьким рівнем народжуваності в нашій державі та великої кількості безплідних сімей.

У ст. 290 Цивільного кодексу України гарантовано право людини на донорство репродуктивних клітин і, зокрема, у п. 7 ст. 281 Цивільного кодексу України визначено право на такий його вид як штучне запліднення та перенесення зародка в організм жінки. Основи законодавства України про охорону здоров'я у ст. 48 визначають, що на прохання дієздатної жінки можуть бути застосовані методи штучного запліднення й імплантації ембріона. Умовами правомірності реалізації цих методів медичного втручання згідно законів є: суб'єкт реалізації права - повнолітня дієздатна жінка; письмова згода подружжя; забезпечення анонімності донора; збереження медичної таємниці [3].

У зв'язку з виникненням цього права перед суспільством постали нові проблеми, які пов'язані, по-перше, з тим, яким чином закріпити це право так, щоб не порушити інші права людини, і, по-друге, яким чином узгодити це право з етичними уявленнями, щоб не спричинити падіння рівня моральності людства.

Щодо першого питання слід зазначити, що при реалізації права на штучне запліднення слід враховувати: право дитини на повноцінну сім'ю, а отже виникає необхідність обмежити це право для батьків-одинаків, а також встановити верхню вікову межу для осіб, що бажають стати батьками через те, що у літньому віці особи мають менші фізичні можливості для догляду за дитиною; право донора на анонімність, що вступає в конфронтацію з правом дитини знати своїх батьків, національність, тощо. З вище зазначеного змісту випливає, що це право в даному контексті може обмежити уже передбачене Конституцією України право на сім'ю. проте з позицій подружніх пар, що не здатні з певних причин стати батьками право на штучне запліднення по суті залишається єдиним способом повноцінно реалізувати право на сім'ю. Тому з цієї позиції, з певним застереженням, це право можна назвати таким, що є невід'ємною частиною сучасного розуміння повноцінної реалізації права на сім'ю, а саме її складової права на батьківство (материнство) в тих межах, в яких це право не порушує права майбутньої дитини.

Щодо етичної сторони проблеми реалізації права на штучне запліднення відразу постають наступні дискусійні питання: кому по праву належать "надлишкові" ембріони, чи допустиме експериментування над ними,

використання для косметичних цілей, а також їх продаж, дарування, знищення; яку інформацію слід надати дитині, яка живе в повній сім'ї, у разі якщо їй стане відома особа донора, що надав біологічний матеріал для штучного запліднення; чи необхідним є хірургічне втручання в організм здорової жінки для того, щоб дати дитину безплідній сім'ї, коли на світі стільки сиріт; є серйозна загроза перетворити материнство на договірну комерційну працю і така практика здатна вилитися у дегуманізуючу аморальну тенденцію. Щодо цих проблемних аспектів, слід зазначити, що більшість прав є небезпечними для суспільства, якщо ними зловживати і тим самим порушувати інші права чи права інших людей. Тому при прийнятті певних норм, що унеможливуватимуть таке зловживання, закріплення цього права на конституційному рівні, очевидно не матиме таких негативних наслідків, проте насправді на даному етапі розвитку України як правової держави виникають певні сумніви щодо здатності нормативним способом унеможливити настання негативних наслідків. А також, беручи до уваги можливість урегулювання цього питання на рівні ординарних законів, та той факт, що право на штучне запліднення дуже тісно і нерозривно пов'язане з уже передбаченим Конституцією України правом на сім'ю, закріплення його на конституційному рівні здається недоцільним.

Отже, право на штучне запліднення є одним з прав четвертого покоління і належить до групи репродуктивних прав людини. Його реалізація є необхідністю з позицій того, що кожен має право на потомство. І коли це право в силу певних фізіологічних обставин неможливо реалізувати природнім шляхом, тобто без допомоги сучасних технологій у галузі медицини, тоді штучне запліднення є тим «інструментом», що допомагає особам реалізувати своє природне право на сім'ю. З іншого боку це право несе певну загрозу і поки що не може повноцінно узгодитись з іншими правами людини, з чого виникають певні проблеми його реалізації. З огляду на це у цьому питанні роль законодавців з одного боку і правників-науковців з іншого полягає у розробленні певної моделі закріплення цього права, яка б унеможливувала порушення інших прав людини шляхом реалізації цього права. І лише після цього доцільним буде закріплення цього права у Конституції України, однак навіть тоді, на нашу думку буде доцільніше закріпити його як нову частину статті 51 поряд з правом на сім'ю, оскільки це право по своїй природі не може бути реалізоване ніяк інакше як в контексті права подружжя на батьківство(материнство) і лише в межах права дитини на сім'ю. в іншому разі використання цього права порушуватиме етичні принципи суспільства чи права інших осіб.

Література:

1. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми / О. Аврамова, О. Жидкова. Право України. 2010. № 2. С. 104–105.
2. Заклик Тегеранської конференції ООН від 13 травня 1968 р URL.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_900.
3. Стеценко С. Г. Медичне право України / С. Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, І. Я. Сенюта. Правова єдність. 2008. 507 с.
4. Міжнародний досвід законодавчого регулювання питання використання репродуктивних технологій. Київ: ОБСЄ, 2013. 60 с.

Чумак Анастасія Сергіївна,
*студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Ведькал Валентина Андріївна,
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри європейського та
міжнародного права Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗАМКНУТОГО ТА НАПІВЗАМКНУТОГО МОРЯ

Одним з актуальних питань сьогодення в морському праві є питання, пов'язане з встановленням правового режиму розмежування морських просторів Чорного та Азовського морів.

Варто зазначити, що ця проблема розглядається як одна з найскладніших у морському праві. Як свідчить практика відносин між прибережними державами, спори з приводу територіальних меж суверенітету або юрисдикційних прав таких суб'єктів міжнародного права можуть мати своїм наслідком виникнення досить серйозних конфліктів.

Яскравим прикладом є саме Азово-Чорноморський басейн, в якому дотепер залишаються невирішеними міжнародно-правові питання, пов'язані з правовим статусом і регламентацією використання Чорного моря і Чорноморських проток, Азовського моря і Керченської протоки.

Слід звернути увагу на те, що чимало наукоців відносить Чорне море до унікальних морів з особливим правовим статусом, що полягає в тому, що, з одного боку, воно підпадає під поняття «напівзамкнутого моря», визначене в Конвенції., а з іншого – в особливому порядку проході у водний простір та виходу з нього через Чорноморські протоки, який склався в міжнародному праві і закріплений на Конференції про режим Чорноморських проток у 1936 році.

Правовий режим замкнутого або напівзамкнутого моря визначається прибережними державами на основі загальноновизнаних норм міжнародного права. Зазвичай правовий режим таких морів регулюється міжнародними угодами прибережних держав з урахуванням інтересів їхніх безпеки, прав і інших інтересів, а також свободи судноплавства для риболовних і торгових суден усіх країн. Наприклад, правовий режим Чорного моря визначається багатосторонньою Конвенцією, укладеною в 1936 р. в Монтре (Швейцарія) [3].

Фахівці з міжнародного права відзначають, що з того часу минуло 80 років і тому її положення не можуть відповідати в повному обсязі вимогам міжнародного співтовариства щодо забезпечення свободи судноплавства в даних протоках у зв'язку з об'єктивно зміненими умовами судноплавства [5]. Однак односторонні заходи, які вживаються в цьому напрямі призводять до конфліктів інтересів держав,

що межують з протоками та міжнародного судноплавства, що в цілому негативно позначається як на розвитку морської перевізної і торгівельної діяльності, так і на транзитних інтересах. Наявність міжнародних договорів, що регулюють правовий режим судноплавства в Чорноморських протоках вказує на те, що предмет правового регулювання перебуває у сфері міжнародного, але не внутрішньодержавного права.

Міжнародно-правовий режим замкнутого та напівзамкнутого моря визначений і Конвенцією ООН з морського права 1982 р. Згідно зі ст. 122 Конвенції «замкнуте або напівзамкнуте море» означає затоку, басейн або море, оточене двома або більше державами і сполучається з іншим морем або океаном через вузький прохід, або складається повністю або головним чином з територіальних морів і виключних економічних зон двох або більше прибережних держав [1].

На думку авторів Коментаря до Конвенції 1982 р, визначення напівзамкнутого моря слід тлумачити широко, охоплюючи великі морські басейни, розташовані по краях океанічних басейнів, більш-менш оточені сушею і мають один або більше вузьких виходів в океан [5].

Проте, Конвенція не визначає спеціального статусу та режиму використання замкнутого або напівзамкнутого моря, а лише що реалізація прав одним прибережним державою може впливати на права інших держав.

Згідно із загальними положеннями Конвенції ООН з морського права 1982 р обсяг прав держав, що оточують замкнуті або напівзамкнуті моря, не відрізняється від обсягу прав інших держав щодо своїх морських просторів, вони не наділяються додатковими правами і обов'язками.

У відповідності зі ст. 123 Конвенції ООН з морського права 1982 р. держави, омивані замкнутими або напівзамкнутими морями, лише повинні співпрацювати одна з одною в здійсненні своїх прав і виконанні своїх обов'язків, а форми такої співпраці мають рекомендаційний, а не обов'язковий характер. З цією метою вони мають або безпосередньо (наприклад, шляхом укладання двосторонніх або багатосторонніх договорів), або через відповідну регіональну організацію прагнути:

а) координувати управління живими ресурсами моря, їхнє збереження, розвідку й експлуатацію;

б) координувати здійснення своїх прав і обов'язків у відношенні захисту та збереження морського середовища;

в) координувати політику проведення наукових досліджень і здійснювати там, де це доцільно, спільні програми наукових досліджень в даному районі;

г) запрошувати, коли це доцільно, інші заінтересовані держави або міжнародні організації для співробітництва з проблем управління ресурсами замкнутих або напівзамкнутих морів.

Незважаючи на це, режим замкнутих і напівзамкнутих морів все ж передбачає певні обмеження або повну заборону плавання у них військових кораблів країн, які не є прибережними у даному морі. Наприклад, відповідно до Конвенції про режим Чорноморських проток 1936 неприбережні до Чорного

моря країни можуть мати у морі у мирний час суду загальними тоннажем не більше 30 000 т [1].

Таким чином, на сьогодні в міжнародному праві відсутня норма, яка визначає спеціальний статус та режим використання замкнутого або напівзамкнутого моря, що породжує ряд проблем при делімітації та використанні даних морських просторів, а дані відносини можуть бути врегульовані в рамках змін і доповнень до Конвенції Монтре 1936 р. державами-учасницями цієї конвенції, погодженими рішеннями держав чорноморського регіонів, що не суперечать загальноновизнаним принципам і нормам міжнародного права.

Література:

1. Конвенція ООН з морського права від 10 грудня 1982 року. Ратифікована Законом України від 3 червня 1999 року № 728-XIV
2. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 21 квітня 1992 року. Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 4 лютого 1994 року № 3939- 336 XII
3. Конвенція про режим проток: Протокол від 20.07.1936. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_228
4. Богдан О. В. Правовий режим морських просторів Чорноморсько-Азовського басейну: перспективи розвитку : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2005., с.47
5. Мирне проходження суден. Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.). К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001.Т. 3 : 792 с.

Чумак Анастасія Сергіївна,
*студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Чукаєва Вероніка Олександрівна,
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного
управління Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МВФ

Останнім часом співробітництво України з міжнародними валютно-фінансовими організаціями є однією із найбільш важливих проблем, які обговорюються науковцями, аналітиками та політиками. Дослідженням даної проблеми займалися такі науковці як: І. Антоненко, М.С. Бех, Г.М. Терещенко, Б.М. Данилишин, О.М. Іваницька, І. В. Фурман та ін., серед іноземних вчених слід відзначити: Л. Ерхард, Л. Бальцерович, Дж. Вільямсон, С. Бабба, А. Кентікеленес та ін.

Україна стала членом МВФ відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 3 червня 1992 р. [3]

Велике значення для партнерства України та МВФ мають міжнародні нормативно-правові акти, прийняті в рамках Бреттон-Вудської конференції. Наприклад, ст. 7 Статуту Фонду містить зобов'язання держав-членів не запроваджувати без згоди організації обмежень на платежі та перекази з поточних міжнародних операцій, не використовувати дискримінаційних валютних механізмів та множинності обмінних курсів валюти. Держави-члени зобов'язанні регулярно надавати МВФ основні статистичні дані про стан своєї економіки та допускати на свою територію представників Фонду, метою яких було б вивчення на місці стану національної економіки. Таким чином, Фонд здійснює суворий нагляд за валютною політикою держав-членів.

Також варто звернути увагу на те, що основою економічної політики МВФ щодо реалізації програм у країнах, що мають економічні чи фінансові труднощі є принципи вашингтонського консенсусу. На думку Б.М. Данилишина, деякі з них потребують корекції щодо нашої країни, а саме переходу до торгівлі без обмежень. Наприклад, Японія, Корея та Китай насамперед створили якісну конкурентоспроможну промисловість і лише після цього зменшили чи скасували мита, а також лібералізували обмежувальні заходи нетарифного характеру.

Вільна торгівля не тільки не сприяє створенню промислових підприємств, що відповідають сучасним технологічним вимогам, але й призводить до руйнування вже існуючої промисловості. Принципи вашингтонського консенсусу не передбачають формування в країнах, що розвиваються, інститутів сприяння технологічному лідерству, тоді як такі інститути існують та успішно функціонують у розвинених країнах. Передбачувана вашингтонським консенсусом повна лібералізація валютного та фінансового ринків буде доцільна лише у разі здійснення її поступово та у комбінації із заходами промислової політики.

Варто також зазначити, що за останні роки значно збільшилась нормативно-правова база партнерства України та МВФ.

На думку Г.М. Терещенко, до здобутків можна віднести ухвалення Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності НБУ» від 18 червня 2015 року, що значно посилює незалежність та ефективність НБУ; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможності банків з ринку» від 16 червня 2015 року, який значно підвищує рівень захисту вкладів громадян та полегшує доступ до депозитів у проблемних банках; «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій осіб» від 23 березня 2017 року, згідно з яким державні службовці зобов'язуються надавати повну інформацію про доходи та майно, а також

«Про створення Вищого антикорупційного суду» від 19 червня 2018 року, що відкриває нові можливості в боротьбі з корупцією урядовців.

Зазначені особливості у правовому регулюванні сформували програми співпраці МВФ і України впродовж останніх 30 років.

Протягом першого періоду (1994-1995 рр.) обсяг отриманої з боку МВФ фінансової допомоги становив 763,1 млн. дол. США у вигляді системної трансформаційної позики, яка передбачала підтримку платіжного балансу України.

На другому етапі (1995-1998 рр.) Україна від МВФ отримала кредитний ресурс на суму 1935 млн. дол. США за трьома річними програмами Stand-by. Основною метою залучення цих кредитів була підтримка курсу національної валюти та фінансування дефіциту державного бюджету України.

Наступний, третій етап (1998-2002 рр.), був пов'язаний з отриманням фінансової допомоги від МВФ в рамках програми «Розширеного фінансування EFF», яка передбачала надання Україні кредитних ресурсів на суму 2,6 млрд. дол. США, з яких – 1591 млн. дол. США освоєно та витрачено на поповнення золотовалютних резервів держави.

Впродовж четвертого етапу (2002-2008 рр.), Кабінет Міністрів України серед прийнятних форм подальшого співробітництва з МВФ обрав програму «Попереджувальний Stand-by», яка була затверджена 29 березня 2004 р. Радою Директорів МВФ та передбачала залучення кредитних коштів на випадок погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни. Угода була укладена строком на 12 місяців та давала можливість отримати від МВФ кредит у сумі еквівалентній 411,6 млн. СПЗ, що відповідало 600 млн. дол. США. (30% квоти України). Однак, враховуючи деякі ризики впровадження програми, в березні 2005 р. програму було завершено.

П'ятий етап (2008–2014 рр.) співробітництва України з МВФ характеризувався загостренням світової фінансової кризи. У зв'язку із несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, втратою взаємної довіри фінансових інститутів по всьому світу, виникненням стурбованості стосовно ризиків розповсюдження недовіри з країн-партнерів, а також невизначеністю перспектив світової економіки, Україна потребувала підтримки з боку міжнародних фінансових організацій, зокрема, Міжнародного валютного фонду.

На цьому етапі передбачалось виділення трьох траншів за умови проведення економічних реформ, зокрема, пенсійної, грошово-кредитної та бюджетно-фінансової. Таким чином, було підвищено ціни на газ для населення, прийнято новий Податковий кодекс, проведено зміни в Пенсійному законодавстві (збільшення пенсійного віку).

На теперішньому, тобто VI етапі співробітництва України з МВФ, який розпочався у березні 2015 року МВФ схвалив програму кредитування економіки України з використанням механізму розширеного фінансування (EFF) у загальному обсязі 17,5 млрд дол. на термін чотири роки. Перший транш у сумі 5 млрд дол. Україна отримала у березні 2015 року, другий (1,7 млрд дол.)

- у серпні 2015 року, третій (1 млрд дол.) – у вересні 2016 року, четвертий (1 млрд дол.) - у квітні 2017 року [5].

Проте не варто забувати, що доки Україна знаходитиметься залежною від кредитування МФО, доти існуватимуть загрози фінансовій безпеці держави, значно зростатиме державний борг та загроза суверенітету держави. Хоча Міністерство фінансів за січень-червень 2018 року у рамках погашення державного боргу сплатило 104,726 млрд гривень, у тому числі зовнішнього - 23,765 млрд [1].

З одного боку, співпраця України з МВФ сприяє поліпшенню макрофінансових показників, формуванню конкурентного ринкового середовища, стабілізації національної грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу та розвитку приватного підприємництва.

Необхідно пам'ятати, що залучені додаткові кошти від даної організації спрямовуються на подолання певних проблем в економіці держави. Відносини з даним інститутом дозволила скорегувати поточний платіжний баланс та не допустила дефолту у країні. А з іншого боку, Україні вкрай необхідно придивитися до власного стану економіки та до ситуації, яка склалася в соціальній сфері. Вимоги МВФ для подальшої співпраці. Україною мають негативний вплив на добробут населення в довгостроковій перспективі [2].

Незважаючи на те, що наслідки співробітництва з фінансовою організацією є досить неоднозначними, економічний стан країни змушує її звертатися до МВФ за ресурсами. На шляху до вигідних відносин України з МВФ слід вирішити проблемні питання, а саме: недосконалість законодавства та його невідповідність міжнародним нормам, систематичне невиконання нашою країною зобов'язань по міжнародних програмах співпраці через припинення фінансування проектів зі свого боку, нецільове використання наданих коштів, недостатнє стимулювання і заохочення співробітництва з іноземними партнерами з боку держави.

Отже, удосконалення та зміцнення співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями має бути важливою складовою економічної політики держави та витікати з економічного розвитку країни, враховувати внутрішні та зовнішні фактори, базуватися на попередньому досвіді [5].

Література:

1. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org>.
2. Фурман І.В. Міжнародний валютний фонд в контексті співпраці з Україною: сучасний стан, ризики, перспективи. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2013. №4(81). С.275-285.
3. Міністерство економіки України. Досвід співробітництва України з МВФ. URL: www.kmu.gov.ua.
4. Іваницька О.М. Вплив траншів МВФ на економіку України. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія «Економіка, право, політологія, туризм». 2014. № 4. С. 14–17.
5. Інформаційна довідка щодо історії співпраці з Міжнародним валютним фондом. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>

Штанько Юлія Анатоліївна,
*студентка юридичного факультету
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

Озерський Ігор Володимирович,
*професор кафедри цивільного та
кримінального права і процесу
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ЗАКОННІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПОЛІГРАФІ

На сучасному етапі розвитку нашої держави спостерігаються тенденції до кількісних та якісних змін рівня злочинності. Проте, наразі, все більше проявляється її латентний та організований характер, активізується використання нових форм та способів вчинення злочинів тощо. Серед методів, що використовуються в розкритті та розслідуванні злочинів, мають місце нетрадиційні методи, під якими розуміються такі, що ще не дістали достатнього визнання та поширення і які також не можна віднести до загальновідомих у науці та усталених і впроваджених у практику. Серед таких безумовно виділяється поліграф. Вважаємо за необхідність, визначити основні права осіб, які проходять перевірку на поліграфі, оскільки така перевірка є надзвичайно складним психологічним процесом та відноситься до психофізіологічних досліджень людини.

Перш ніж визначити права суб'єктів, які проходять перевірку на поліграфі, необхідно зазначити, що поліграф є різновидом психофізіологічної апаратури (техніки) та є комплексною багатоканальною апаратною тестовою методикою реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на подання за спеціальною схемою певних психологічних стимулів (у вигляді знаків, відео, аудіо, співбесіди, вільної розповіді, питання - відповідь тощо). Багато науковців як юристів так і психологів, вважають, що аналіз інформації, отриманої від людини в процесі опитування за допомогою поліграфа, дає змогу одержувати необхідну орієнтувальну інформацію та виявляти ту, яку людина приховує. Так, свого часу Ш. Піцхеллаурі, сутність роботи поліграфа сформулював так: зовнішній стимул, який дає людині інформацію про подію, що відбулася у її пам'яті, свідомості, і є значущою у ситуації перевірки, що проводиться, тривало викликає психофізіологічну реакцію, яка перевищує реакцію на аналогічні стимули, що подаються у тих самих умовах, але не пов'язані з названою подією, тобто які не містять ситуаційно значущу інформацію [1, с. 24].

Визначивши специфіку роботи поліграфа перейдемо до аналізу прав осіб, які проходять відповідну перевірку. Відтак, слухну на думку науковців [2, с. 35], проведення поліграфічної перевірки можливе за наступних умов:

- поліграфна перевірка нікому не може бути нав'язана силою. Це антиконституційно і може бути розцінено як посягання на приватне життя;
- підписка про згоду на проведення опитування із застосуванням поліграфа є юридичним документом, а тому важливим моментом перевірки;
- не можна проводити опитування суб'єкта шляхом примусу, зокрема із застосуванням сили чи погроз, оскільки це суттєво впливає на психічний стан особи;
- якщо суб'єкту перевірки менше 18 років, необхідна згода на її проведення батьків неповнолітнього.

На сьогодні немає чітко визначеного переліку прав осіб, які проходять перевірку на поліграфі. В зв'язку з цим було розроблено проект закону «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі», щоб вирішити дану проблему. Відповідно до проекту закону «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» від 17.02.2016 р. № 4094 опитування осіб на поліграфі здійснюється з метою отримання запитів приватного характеру, оперативно-розшукових даних, службових і кадрових перевірок, а також виконання судових психофізіологічних експертиз, пов'язаних з цивільним, кримінальним, адміністративним, господарським та іншим судочинством України.

Також Проект передбачає основні аспекти проведення дослідження на поліграфі, зокрема зазначається, що опитування (дослідження) особи з використанням поліграфа може бути проведене виключно за її письмової згоди чи усної заяви, зробленої шляхом повідомлення через аудіо- та/або відеозасоби. Опитувана особа має право брати участь у редагуванні питань тестування до повного узгодження з поліграфологом їх сутності. Також опитувана особа може не відповідати на поставлене запитання або відмовитися від подальшої участі в тестуванні у будь-який момент. До того ж, забороняється застосовувати до опитуваної особи будь-які форми погроз, насильства чи інших незаконних засобів впливу, що принижують честь та людську гідність або створюють небезпеку для її законних інтересів, життя і здоров'я. Примушування особи до проходження процедури опитування на поліграфі заборонено. Отримані дані проведеного опитування особи на поліграфі надаються виключно його замовнику (ініціатору), правоохоронним та судовим органам відповідно до вимог чинного законодавства України, а також особі, яка проходила опитування [3].

Разом з тим, незважаючи на відсутність закону, в Україні перевірка осіб на поліграфі регламентована підзаконними актами, а саме Постановою Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань [4] та Наказом Міністерства внутрішніх справ Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України [5]. З урахуванням вищезазначених нормативних актів, можемо констатувати, що результати опитування на поліграфі не мають будь-якої доказової сили, носять вірогідний та орієнтовний характер, є одним із джерел інформації, що підлягає оцінці разом з іншою сукупністю зібраних

даних [4]. Тобто, фактично, висновки за результатами поліграфних перевірок не є доказом у суді.

Однак, офіційними доказовими фактичними даними фахівця у галузі психології (поліграфолога) з питань визначення правдивості надання свідчень особою щодо себе чи іншої особи, у судовому процесі нехтувати не варто, адже якщо суду відштовхуватися лише від емоційних аргументів, то це буде суперечити принципу справедливого судового розгляду. Більш того, для прикладу варто навести положення статті 277 ЦК України [6], де виписано, що не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [7].

Суду слід розрізняти факти та оціночні судження, адже наявність фактів (у нашому разі – висновок спеціаліста-поліграфолога) можна довести, а правдивість оціночних суджень позивача чи відповідача не можна. Що стосується оціночних суджень, цю вимогу неможливо виконати і вона є порушенням самої свободи поглядів, яка є основою складовою права, гарантованого ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (*рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лінгенс проти Австрії»*) [8].

Отже, враховуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що кожний громадянин України також має право: на проведення перевірки досвідченим, кваліфікованим фахівцем; на адекватні, добровільні, законні умови її проведення; бути поінформованим про причину перевірки; на отримання інформації про принцип роботи поліграфа; дати свою згоду на проведення поліграфної перевірки або відмовитись від вказаної перевірки; не проходити дуже тривалу (більше 3 годин) процедуру опитування; на відсутність зневажливого ставлення, приниження гідності.

Література:

1. Піцхеллаурі Ш. О. Поліграф у розслідуванні злочинів. Адвокат. 2002. № 1– С. 24–25.
2. Волобуєв А.Ф. Про дотримання прав людини при застосуванні поліграфа на досудовому слідстві. Международные стандарты прав человека и проблемных реализации в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве стран СНГ : материалы между. науч. - практ. конф. (28 - 29 мая 2010 г.): в 2-х кн. Харьков, 2011. Кн. 1. С. 34-36.
3. «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі»: проекту Закону від 17.02.2016 р. № 4094. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4094&skl=9.
4. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF>.
5. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ від 13.11.2017. № 920. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>

6. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3.10.2017 р. № 2147-VIII Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436
7. European Convention on Human Rights. URL : https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
8. Титикало та партнери Верховний Суд: «Суду слід розрізняти факти та оціночні судження». Адвокатське бюро. URL : <http://tytykalo.com.ua/verhovnij-sud-sudu-slid-rozriznyati-fakti-ta-ocinochni-sudzhennya/>

СЕКЦІЯ 3.

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Браславець Ірина Вікторівна,
*студентка 3 курсу Навчально-наукового
інституту права Університету
державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі державотворення Україна зіштовхнулася з проблемою трудової міграції робочого населення. Економіко-політична криза, військовий конфлікт на сході, анексія Криму змушують тисячі громадян України шукати кращого життя. На трудову міграцію за кордон наважується все більше українців, які надають перевагу роботів країнах-членах ОЕСР (Організації Економічного Співробітництва та Розвитку).

Виїзд на тимчасову роботу за кордон значної частки працездатного населення, молоді та жінок репродуктивного віку, відтік висококваліфікованих фахівців, соціальне сирітство – все це створює суттєві перепони для майбутнього України. У зв'язку з цим необхідно ґрунтовно досліджувати перебіг процесів трудової міграції населення, визначати новітні тенденції її розвитку та всебічно оцінювати вплив на соціально-економічні й демографічні процеси окремих регіонів, задля створення дієвих регіональних програм регулювання трудової міграції населення.

Протягом багатьох років науковці України приділяють чималу увагу питанням трудової міграції населення. Ґрунтовні дослідження даного питання висвітлено у працях: Т. Драгунова, О. Купець, Е. Лібанова, Ю. Гуменюк, І. Майданік, О. Малиновська, О. Ридзнак, О. Позняк, М. Романюк та інші. Хоча дане питання розглянуто великою кількістю науковців, проблема трудової міграції з кожним роком набирає більших обертів, саме тому потребує всебічного дослідження.

Трудова міграція – складний соціально-економічний процес, що визначається різними об'єктивними і суб'єктивними чинниками, серед яких – природно-кліматичні, демографічні, етнічні, соціальні, економічні [1]. Найбільший вплив на міграційні процеси мають соціальні та економічні чинники. З огляду на це, дослідники вирізняють дві основні функції міграції: соціальну та економічну. До соціальної функції, перш за все, відносять намагання задовольнити потреби в доходах завдяки змінам місця проживання, професійному зростанню, поліпшенню умов праці та рівня життя. Економічна функція міграції полягає в забезпеченні певного рівня мобільності робочої сили, її територіальному перерозподілі й забезпеченні кількісної та якісної відповідності між попитом і пропозицією робочої сили різного профілю й кваліфікації у різних районах [2, с. 40].

Трудову міграцію зумовлюють як зовнішні так і внутрішні чинники. До внутрішніх слід віднести: недостатність робочих місць; значна різниця в оплаті праці на батьківщині й за кордоном; соціально-економічна криза; спад виробництва; загострення економічних суперечностей; дискомфорт від загальної нестабільності в Україні; розповсюдження корупції; відсутність можливостей для розвитку й самореалізації; незахищеність від зловживань з боку владних структур [3, с. 44]. До зовнішніх причин науковці відносять: ємний ринок праці західних країн; приваблива матеріальна оцінка трудової діяльності; постійне зростання попиту в розвинених країнах на працю іноземців [4, с. 655].

На нашу думку проблема трудової міграції виявляється у зменшенні кількості робочого населення та зменшення чисельності в цілому, втратою кваліфікації, оскільки особи з високим рівнем професійної підготовки здебільшого виконують за кордоном малокваліфіковану роботу. Тобто держава вкладає кошти на підготовку фахівців на всіх навчальних рівнях для потреб власної економіки, які у результаті створюють додану вартість за межами України. Також трудова міграція, як масове явище, не сприяє наповненню пенсійного й соціального фондів через відсутність відрахувань від заробітної плати заробітчан. Дана проблема полягає і у експлуатації та дискримінації українців з боку місцевих роботодавців. Виникає також значна кількість політичних та економічних претензій до України з боку

країн-реципієнтів у зв'язку із збільшенням нелегальної трудової міграції, найчастіше країн Європейського Союзу. Соціальна проблема трудової міграції полягає у погіршенні сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів родин, у дітей виникає нестача батьківської уваги, після чого у майбутнього покоління деформуються сімейні цінності та недостатність уваги сприяє посиленню психологічних проблем.

Отже, трудова міграція є глобальною проблемою держави та потребує негайного вирішення. Проаналізувавши підстави за якими українці вимушенні їхати закордон з кращим життям, ми дійшли висновку у потребі економічного зростання України, соціального забезпечення, покращення умов праці, реалізації високого рівню контролю за належним виконанням трудового законодавства. Якщо такі заходи не будуть прийняті державою, дана проблема буде більш глобальною і буде торкатись усіх ланок суспільних відносин, як майбутнього покоління так і нації в цілому.

Література:

1. Малиновська О. А. Трудова міграція населення України: чого чекати в найближчому майбутньому? Міграція: Всеукр. інформ.-аналіт. щомісяч. газета. URL.: <http://migraciya.com.ua/news/migrantworkers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expect-inthe-near-future-part-1/>
2. Костенко А. М., Світайло Н. Д. Аналіз сучасного стану трудових міграційних потоків та напрями їх державного регулювання. Економічний часопис – XXI. 2011. № 3–4. С. 40–44.
3. Гуменюк Ю. П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 619 с.
4. Риндзак О. Т. Міжнародна економічна інтеграція у системі чинників державної міграційної політики. Глобальні на національні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 655–660.

Гаврилишина Ольга Ігорівна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Серед багатьох інститутів трудового права трудовому договору відводиться найвагоміша роль як в Україні, так і в інших країнах. Трудовий договір виступає тим «фіксатором» трудових правовідносин, що дозволяє працівнику та роботодавцю вільно орієнтуватися в ключових елементах їх подальшої реалізації. Так, Пашерстник А.Є. свого часу писав, що трудовий договір є найважливішим інститутом трудового права, який у найбільш істотних своїх рисах виявляється цілком життєздатним та ефективним у різних умовах. Його дослідженню присвятили свої праці Гончаренко В. М., Жигалкін П. І., Пилипенко П. Д., Прокопенко В. І., Сабецький Б. В., Серета О. Г. та ін. Трудовий договір, окрім встановлення трудових та пов'язаних із ними прав та обов'язків його сторін, повинен бути і певною гарантією, особливо для працівника.

В Україні трудовий договір укладається у письмовій та усній формі. Дотримання письмової форми трудового договору є обов'язковим у випадках, передбачених у ст. 24 КЗпП. Перевага письмової форми полягає в тому, що всі умови трудового договору фіксуються в єдиному акті, обов'язковому для сторін. Така форма підвищує рівень гарантій сторін щодо реалізації його положень.

У країнах Європейського Союзу, питання, які пов'язані з укладенням та виконанням трудових договорів мають практичний інтерес для української правової науки. Це пов'язано із тісними політичними, економічними та торгівельними зв'язками України і ЄС. На сьогодні закріплення в Конституції України європейського курсу вимагає адаптації українського трудового законодавства до стандартів, розроблених у рамках об'єднаної Європи.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є однією з основних складових процесу інтеграції, що є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Метою адаптації є досягнення відповідності правової системи України з «*acquis communautaire (acquis)*» з урахуванням критеріїв, що висувуються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Відповідно до розділу II Закону України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» «...*acquis communautaire (acquis)*» – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в межах Європейського Співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ» [1, С.190].

Відповідно до стратегії євроінтеграції нашої держави, адаптація до законодавства Європейського Союзу забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в межах ЄС, сприятиме поступовому зростанню рівня життя населення. Імплементация положень європейського законодавства, передбачена економічною частиною Угоди про асоціацію (УА), вкрай важлива в контексті проведення реформ, оскільки положення угоди слугують основою для нової моделі соціально-економічного розвитку України.

Яскравою демонстрацією якісно нового формату між Україною та ЄС є Угода про асоціацію. Вона ґрунтується на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції». Угода є одним із інструментів модернізації Української держави. Науковці часто називають її «дороговказом для внутрішніх реформ в Україні». Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році означало свідомий вибір української влади на користь розвитку України в рамках європейської цивілізаційної моделі.

Одним із основних документів Ради Європи у галузі захисту прав людини є Європейська соціальна хартія (переглянута). Вона була ратифікована Верховною Радою України Законом від 14 вересня 2006 року. Конституція України фіксує найважливіші гарантії Європейської соціальної хартії, однак повне їх дотримання можливе лише за умов істотного наближення рівня життя в Україні до європейських стандартів. На сьогоднішній день Україна має проблеми щодо адаптації національного законодавства до міжнародних, зокрема європейських стандартів соціальних прав людини. У висновках Європейського комітету з соціальних прав щодо України вже сформульовано низку положень про невідповідність. Зокрема одна невідповідність стосується саме форми трудового договору. У п. 6 ст. 2 Європейської соціальної хартії зазначено, що з метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливі умови праці сторони зобов'язуються забезпечити, щоб працівники були письмово поінформовані якнайшвидше і у будь-якому разі не пізніше ніж через два місяці після дати початку виконання ними своїх службових обов'язків про головні аспекти договору або трудових відносин [2]. Головний постулат Хартії полягає в тому, що зобов'язання вважаються виконаними тоді, коли не лише національне законодавство відповідає Хартії, але й реально на практиці здійснюються соціальні права в державі та виконуються зобов'язання.

Країни, що входять до Європейського Союзу мають свою національну специфіку щодо укладення трудових договорів. Тому про єдиний стандарт змісту та форми трудового договору говорити не можна. Однак європейські правознавці роблять спроби стандартизації трудових договорів, що є наслідком процесів глобалізації ринків праці, міграції робочої сили, наявності загальноєвропейських нормативних актів, які регулюють трудові правовідносини. У європейському розумінні трудовий договір є добровільним, двостороннім, консенсуальним (зобов'язання сторін засновані на їх згоді), відплатним, має в особливих випадках специфічну мету [3, С.148]. Науковці, зокрема, виділяють групу договорів, що вимагають письмової форми укладення. Сюди відносять:

- 1) трудовий договір на невизначений строк;
- 2) трудовий договір на певний строк;
- 3) трудовий договір на неповний робочий час.

Наприклад, у Королівстві Іспанія порядок укладення, зміни та припинення трудових договорів регулюється Законом про статус працівників 1980 року. Положення цього Закону не містять обов'язкової вимоги щодо письмової форми трудового договору. Так, згідно ст.8 Закону, трудовий договір може бути укладений як письмово, так і усно. Письмова форма дотримується у разі:

- якщо про це прямо зазначено в положеннях законодавства;
- укладення учбових договорів (договорів практичної підготовки та навчання працівників);
- укладення строкових (тимчасових) договорів на строк більше 4 місяців;
- виконання певної роботи або надання певних послуг;
- коли договори укладаються з особами, які знаходяться на обліку в центрі зайнятості та носять загально-соціальний характер;
- виконання дистанційної праці;
- коли договори, що укладаються на території Іспанії, передбачають здійснення трудової діяльності в іспанських компаніях за кордоном.

Крім того, як працівник, так і роботодавець мають право вимагати укладення трудового договору в письмовій формі в будь-який час, навіть тоді, коли трудове правовідношення вже виникло [4, С.457].

Як зазначалося, різні країни мають свої форми трудового договору. Передбачення єдиного стандарту не допускається через специфічність кожної з країн. Але Україна повинна адаптувати національне законодавство до тих стандартів, які вона зобов'язується виконувати, ратифікувавши міжнародні акти щодо захисту соціальних прав. Трудовий договір у країнах ЄС є основним документом, що регламентує найбільш істотні аспекти трудових правовідносин, стає фундаментом європейського трудового права. Безумовним є те, що з урахуванням європейських прагнень України в новому Трудовому кодексі необхідно істотно підвищити регулюючу роль трудового договору, додати йому європейського змісту.

Література:

1. Черномаз О. Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2016. №845 (10). С. 188 – 192.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута): міжнародний документ від 3 травня 1996 р. № 994_062. Офіційний вісник України. 2006. №40, 37 с., стаття 2660.
3. Цесарський Ф. Особливості правового регулювання змісту, умов та форми трудового договору в країнах Європейського Союзу. Вісник Академії правових наук України. 2011. № 1 (64). С. 144 – 151.
4. Спіцина Г. О. Щодо укладення, зміни та припинення трудових договорів у Королівстві Іспанія. Форум права. 2014. №1. С. 456 – 459.

Кулієва Гунєл Амрахівна,
*студентка 2 курсу юридичного
факультету Дніпровського національного
університету імені Олєся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ПРИНЦИП СВОБОДИ ПРАЦІ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Свобода праці як свобода трудової діяльності знаходить вираження в багатьох положеннях трудового права. Свобода залучення до праці є характерною рисою відносин по застосуванню праці, що регулюються такими галузями, як трудове та цивільне право, на відміну від адміністративно-правових і кримінально-правових відносин, де законодавством дозволяється використання праці, не заснованої на вільному волевиявленні.

Трудове право регулює відносини, що характеризуються свободою праці і свободою трудового договору. Згідно з нормами трудового права працівник може вільно укладати і в будь-який час розривати трудовий договір; він не обмежений у виборі місця роботи; під час дії трудового договору роботодавець не має права вимагати виконання роботи, не передбаченої трудовим договором.

Заборона необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу, відповідно до ст. 22 КЗпП України, є гарантією при укладенні трудового договору.

Право вільно розпоряджатися своєю робочою силою не обмежується свободою обирати механізм відчуження робочої сили і вибором варіанта поведінки – працювати чи ні. Людина вільна не тільки у виборі виду відносин, у межах яких буде відбуватися діяльність (трудова або цивільно-правові), але і вільна у виборі виду діяльності. У трудових відносинах вид діяльності конкретизується у професії, спеціальності, посаді, кваліфікації. Оскільки виконання конкретної роботи за професією передбачає фахову підготовку, то воно зумовлює право особи на освіту, в рамках якого існує свобода вибору виду і форми освіти або професійної підготовки.

В основі права працівника розпоряджатися своїми здібностями до праці лежить не право власності на робочу силу з його трьома елементами – володінням, користуванням і розпорядженням, а природне право людини на вільний розвиток, що стало конституційним у багатьох державах, у тому числі і в Україні. Людина народжується вільною, вільною вона повинна залишатися протягом всього свого життя.

Свобода праці набагато ширша, ніж право вільно розпоряджатися робочою силою як економічною категорією, яким-небудь майном. Свобода праці базується на бажанні кожної людини розвиватися в тому або іншому напрямі (ст. 23 Конституції України), а не тільки на відносинах по застосуванню праці.

З правової точки зору свободу праці можна визначати як свободу від примусу до праці, можливість суб'єкта без зовнішнього впливу вирішувати питання – займатися або не займатися працею, а якщо займатися, то де і якою. Під зовнішнім впливом тут потрібно розуміти можливість використання або безпосереднє використання заходів примусового характеру щодо цієї особи.

Примушення, у свою чергу, означає покарання або можливість його застосування.

Держава в особі будь-якого органу або фізичної особи не може приписувати людині вид і форму застосування праці або примушувати до її виконання.

Принцип свободи праці знаходить вияв у таких положеннях: а) людина має виняткове право вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці; б) не можуть існувати як законні підстави для залучення до примусової праці; в) людина вільна у виборі виду і форми діяльності (робота за трудовим договором, господарська діяльність, робота у власному господарстві та ін.) г) розірвання безстрокового трудового договору з ініціативи працівника не може обмежуватися; д) для захисту порушеного права на свободу праці і працівник, і роботодавець наділяються правом звертатися до компетентних органів влади (судової й адміністративної).

У широкому розумінні свобода праці – це свобода не тільки від примусу до праці, а й свобода від примусу до відпочинку. В обмеженні робочого часу, забезпеченні права на відпочинок зацікавлений передусім працівник, і в цьому виявляється об'єктивна закономірність. Тривалість робочого часу як антипод часу, що знаходиться у вільному розпорядженні, завжди обмежувалася законодавством, і залучення до праці за його межами має винятковий характер. Життя людини протікає у часі, воно швидкоплинне, людина має право на власний розсуд розпоряджатися своїм часом як життєвою цінністю.

Можливістю вільно розпоряджатися своїм часом людина володіє за межами трудової діяльності, що протікає в рамках трудових відносин, тому працівника не треба примушувати відпочивати, він сам до цього прагне.

Надання встановлених законодавством видів часу відпочинку є обов'язком роботодавця, і воно містить цілий комплекс заходів, що забезпечують реалізацію цього обов'язку. Так, забороняється ненадання щорічних відпусток повної тривалості протягом двох років підряд (ч. 5 ст. 11 Закону «Про відпустки»), а новий термін відпустку у разі його перенесення узгоджується з працівником (ч. 4 ст. 11 цього Закону).

Література:

1. Закон України «Про відпустки» <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Канюк Максим Тарасович,

студент 2 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ЗАХИСТ ЧЕСТІ Й ГІДНОСТІ В ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Повага до честі й гідності є невід'ємним правом кожної особи. Дане право поширюється і на працівника, як суб'єкта трудового права.

Розкривається воно у неприпустимості приниження честі й гідності працівника як з боку самого роботодавця, так і з боку будь-якої іншої особи. Проте виникають випадки, коли перебуваючи у трудових правовідносинах з працівником, роботодавець не виконує один із основних обов'язків – шанувати честь, гідність та інші особисті права працівника. З цього постає актуальне питання захисту честі й гідності працівника у трудових правовідносинах.

Чинне законодавство не містить визначення понять честі та гідності, оскільки вони є морально-етичними категоріями й одночасно особистими немайновими правами, яким закон надає значення самотійних об'єктів судового захисту [1]. О. Г. Серeda доречно зазначає, що поняття «честь» та «гідність» переплітаються, частково входять одне в одне. Загальним елементом є оцінка власної гідності, яка співставляється в індивідуальній свідомості із суспільною оцінкою. «Честь» – це усвідомлення індивідом свого суспільного значення і визнання його значення з боку суспільства; «гідність» – це моральне усвідомлення, яке відображає моральне відношення людини до самої себе [4, С. 58].

На сьогодні захист честі та гідності як нематеріального блага здійснюється в порядку цивільного судочинства. Згідно із цивільним законодавством України, у разі посягань на названі нематеріальні блага особа має право за судом вимагати спростування відомостей, що порочать честь, гідність, ділову репутацію, відшкодування збитків і компенсації моральної шкоди.

Проте захист честі й гідності працівника також опосередковано передбачено у ст. 237-1 КЗпП де зазначається, що відшкодування власником або уповноваженим ним органом моральної шкоди працівнику провадиться у разі, якщо порушення його законних прав призвели до моральних страждань, втрати нормальних життєвих зв'язків і вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя. Роботодавець відшкодовує працівникові заподіяну йому моральну шкоду у випадку, якщо порушення його прав або законних інтересів призвели до моральних страждань, що спричинили погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру [3, с. 137].

Якщо раніше ця норма знаходилась в главі XI Кодексу, присвяченій охороні праці, то зараз вона цілком логічно розташована серед норм, що регулюють порядок розгляду трудових спорів. Відшкодуванню моральної шкоди «тісно» в інституті охорони праці, бо підставою для моральних страждань може бути не лише фізичне каліцтво, але й порушення права працівника на трудову честь, ділову репутацію, що також призводить до моральних переживань і втрати ділових (життєвих) зв'язків [2, с. 14-18].

Певні спеціальні способи захисту прав на честь та гідність працівника, як то профспілковий орган чи суд, відсутні. Якщо звернутись до міжнародної судової практики, то на думку А. М. Лушникова і М. В. Лушникової, міжнародна практика, зарубіжний досвід свідчать про необхідність легалізації таких способів, оскільки, як відзначають, цивільно-правові способи захисту

особистих трудових прав не забезпечують їх відновлення повною мірою [5, с. 44].

Відповідно до міжнародних стандартів гідність працівника є об'єктом захисту не тільки у повсякденному житті, а також у період трудової діяльності.

Норма Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод зазначає: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню». Право працівника на гідне ставлення на роботі передбачено в ст. 26 Європейської Соціальної хартії.

Проаналізувавши вищезазначений матеріал, можна зробити висновок, що для ефективного захисту честі та гідності працівників, необхідно в першу чергу імплементувати норми міжнародного права в національне законодавство. Проте цього недостатньо, також потрібно встановити чітку процедуру розгляду трудових спорів у справах при порушенні честі й гідності працівників, задля того, щоб відмежувати розгляд цивільних справ цієї категорії і трудових спорів у яких працівник виступає як уразливий суб'єкт трудового права.

Література:

1. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 16.04.2019).
2. Бару М. Й. Правова охорона трудової честі. Радянське право. 1963. № 3. С. 14–18.
3. Серета О. Г. Підстави відповідальності роботодавця за моральну шкоду заподіяну працівнику. Право і безпека. 2003. № 2 (3). С. 135–138.
4. Серета О. Г. Роботодавець як суб'єкт трудового права : дисертація. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2004. 210 с.
5. Лушников А. М. О пределах ограничения трудовых прав и свобод. Трудовое право. 2008. № 7. С. 43-52.

Кушнір Вікторія Віталіївна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Соціальне партнерство є необхідною умовою розвитку громадянського суспільства в Україні, адже виступає дієвим механізмом регулювання трудових відносин і дотримання балансу інтересів найманих працівників, роботодавців і органів державної влади. Розвиток соціального діалогу в Україні відбувається в складних соціально-економічних умовах. Негативним явищем для національної моделі соціального партнерства є високий рівень корупції, домінування корпоративних інтересів, а також зрощення бізнесу з державними структурами. Крім того, суттєвою перешкодою на шляху до ефективного регулювання

відносин на соціально-партнерському рівні виступає слабкість профспілок як сторони соціального діалогу і представника інтересів працівників.

В Україні гостро відчувається недосконалість законодавчого регулювання партнерських відносин, а тому вже склалася стійка практика ухилення від укладення колективних договорів та угод. Крім того, частина діючих актів соціального діалогу не відповідає вимогам сучасності та потребує оновлення. Так, наприклад, досі триває робота над змістом нової Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні, яка мала бути укладена ще в 2017 році. Відповідно до положень Закону України «Про колективні договори і угоди», після закінчення строку дії угоди вона продовжує бути чинною допоки сторони не укладуть нову або не переглянуть чинну. Незважаючи на те, що наявна ситуація відповідає вимогам закону, слід враховувати, що через швидкі темпи розвитку трудових відносин і значні зміни соціально-економічних показників країни Генеральна угода укладена на 2016-2017 роки потребує оновлення.

Формування національного законодавства у сфері соціального діалогу важко назвати послідовним процесом, адже спочатку, Законом України «Про колективні договори і угоди», були визначені окремі форми соціального діалогу і лише потім – правовий статус його сторін. Навіть із прийняттям Закону України «Про соціальний діалог в Україні» нормативну базу стосовно питання соціального партнерства не можна вважати повністю сформованою. Завершення даного процесу пов'язано із необхідністю прийняттям нового Трудового кодексу України. Таким чином, соціальне партнерство виступає дієвим механізмом регулювання трудових відносин, для вдосконалення якого важливим є детальне вивчення та критичне осмислення досвіду інших країн.

Поняття соціального партнерства включає в себе багато аспектів соціально-трудова відносин, у зв'язку з чим існують різні підходи до його визначення. Одні дослідники розглядають соціальне партнерство досить вузько як метод регулювання конфліктних соціально-трудова відносин. У свою чергу прихильники широкого підходу зазначають, що соціальне партнерство включає співпрацю між державою, місцевою владою, роботодавцями, працівниками, засновану, як правило, на договірних засадах і спрямовану на досягнення спільних цілей. Як у широкому, так і у вузькому розумінні соціальне партнерство поширюється не лише на соціально-трудова відносини, а й здійснює вплив і на політичну та економічну системи.

У практиці зарубіжних країн поняття соціального діалогу найчастіше розкривається як процес, а соціальне партнерство – як форма його здійснення. При цьому Міжнародна організація праці у своїх рекомендаціях притримується позиції, що єдиної моделі соціального партнерства, яка була б придатна для всіх країн не існує. У найбільш загальному вигляді серед моделей соціального партнерства можна виділити: «американську», яка ґрунтується на широкій участі найманих працівників у власності підприємства; «німецьку» – що базується на залученні найманих працівників в управління виробництвом через спеціально створені органи, на тарифній автономії; та «скандинавську», яка полягає в залученні персоналу в розподіл результатів виробництва [1, с. 52].

Соціальне партнерство як система взаємовідносин залежно від кількості учасників співпраці здійснюється у формах трипартизму та біпартизму. У тих країнах, де роль держави в регулюванні трудових відносин невелика (Канада, Великобританія, США) переважає двостороння співпраця між об'єднаннями роботодавців і організаціями найманих працівників. Держава за такої моделі виступає лише в ролі арбітра або посередника при виникненні соціальних конфліктів (біпартизм). Нині найбільш розвинена система соціального партнерства - трипартизм існує у таких європейських країнах, як Німеччина, Швеція, Австрія. За цієї системи у врегулюванні соціально-трудова відносин беруть однаково важливу участь три сторони: організації, що представляють інтереси найманих працівників, об'єднання роботодавців та держава [2, с. 32].

У контексті політичної ідеології моделі соціального партнерства поділяють на консервативну, соціал-демократичну і демократичну. Функціонування консервативної моделі (США, Японія) більшою мірою базується на загальній правосвідомості й добрій волі сторін, і меншою - на законодавчому унормуванні. Аналіз сучасної стратегії управління переконує в необхідності активізації людського фактору, що розглядається не лише як учасник виробництва, а й як суб'єкт усіх стадій соціально-трудова відносин.

Соціал-демократичній моделі відповідає так звана «шведська модель» соціального партнерства. Ця система заснована на взаємодії та відповідному розподілі функцій держави, підприємців та профспілок. Причому, на відміну від консервативної моделі, держава виступає інструментом, за допомогою якого забезпечується висока стабільність економіки та її подальший розвиток.

Невід'ємною складовою успіху Швеції є широкий соціальний діалог, головним суб'єктом якого, крім держави, є профспілки. На сьогодні, близько 80% працездатного населення входить до професійних спілок. У країні проводяться консультації з молоддю, починаючи від шкільного віку, про права громадянина, проблеми самореалізації, про роботу та, власне, важливість в країні діяльності профспілок. Така реалізація робітничих інтересів призвела до того, що професійні спілки наділені великою владою в країні. Уряд вже давно не має необхідності втручатися до визначення розмірів заробітних плат в країні, займаючи, лише роль пасивного посередника в переговорних баталіях між працівниками та роботодавцями. Варто зазначити, що лише в 2012 році в Швеції було укладено 500 договорів між роботодавцями та працівниками, з яких лише у 25 випадках сторони не змогли домовитися з першого разу [3, с. 3].

Для демократичної моделі соціального партнерства (Німеччина, Австрія) характерна наявність органів соціального партнерства на всіх рівнях. Ці органи, здебільшого, спрямовують свою діяльність на запобігання критичному загостренню суперечностей між сторонами під час переговорів. Крім того, Німеччині та Австрії характерний високий рівень централізації профспілок та досягнення значної стабільності переговорного процесу.

В Австрії до соціального партнерства залучені чотири основні групи суспільства: роботодавці, працівники, селяни і профспілки. Партнерська політика в Австрії здійснюється через Паритетну комісію, яка складається з представників кожної з цих груп і вищих державних чиновників.

Паритетна комісія виробила політику стримування зростання цін і заробітних плат. Розробка стратегії соціального партнерства здійснюється шляхом проведення Круглого столу, під час якого рамкові умови встановлюються не зверху, а через спільний аналіз існуючого економічного становища [4, с.126].

Відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні» від 23.12.2010 № 2862-VI, укладення колективних договорів і угод здійснюється на національному, галузевому, територіальному та локальному (підприємство, установа, організація) рівнях на тристоронній або двосторонній основі. Колективні угоди на перших трьох рівнях приймаються за участі сторін роботодавців, працівників та органів виконавчої влади і лише на національному рівні співпраця здійснюється у формі біпартизму між роботодавцем і первинними профспілковими організаціями (сторона працівників) [5].

Українську модель соціального партнерства характеризують, здебільшого риси класичного трипартизму, тобто регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин на основі рівноправної взаємодії представників найманих працівників, роботодавців і держави. Враховуючи схильність до патерналістських відносин, можна прогнозувати й подальшу вагому участь держави як дієвого соціального партнера. На сьогодні, соціальний діалог не став дієвою і невід'ємною складовою політичної системи українського суспільства. Діяльність соціальних партнерів має формальний характер, принципові питання економічної та соціальної політики вирішуються одноосібно державою. Однією з причин такого становища є відсутність спільних інтересів найманих працівників і власників – без чого соціальне партнерство є неможливим.

Практика успішних держав із розвинутою системою соціального партнерства не може слугувати для України готовою моделлю соціального діалогу, яку можна перейняти без подальшої адаптації. Проте, використання досвіду зарубіжних країн, норм та рекомендацій, що містяться в міжнародних актах, дасть змогу визначити найбільш ефективний вектор розвитку української моделі соціального діалогу з урахуванням особливостей нашої держави.

Література:

1. Киселев В.Н. Социальное партнерство в России: специфика и основные проблемы становления в период рыночных реформ. *Луч.* 1998. С. 49–54.
2. Петроє О. М. Теорія соціального партнерства та її вплив на розвиток концепції соціального діалогу. *Вісник НАДУ.* 2012. № 4. С. 234–243.
3. Іваницька С. Б. Європейські моделі соціального діалогу та передумови їх запровадження в Україні. *ScienceRise.* 2016. № 1(1). С. 27–32.
4. Діденко Н. Г. Європейська соціальна політика і моделі соціального партнерства: навч.-метод. пос. за заг. ред. Н. Г. Діденко. Донецьк: ДонДУУ, 2011. 219 с.
5. «Про колективні договори і угоди» Закон України від 01.07.1993 № 3356-XII. Дата оновлення: 01.01.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12> (дата звернення: 01.04.2019).

Кушніренко Анастасія Олександрівна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

В умовах процесу інтеграції України до Європейського Союзу відбувається адаптація різних сфер суспільного життя до європейських стандартів. Крім того, норми національного законодавства також поступово впорядковують на зразок європейських правових норм. І регулювання відносин, що виникають в трудовому праві – не виняток. Одним з найактуальніших питань, що постають в обговореннях у ЄС та світовій спільноті взагалі на сьогоднішній день є гендерна рівність, зокрема у трудовому праві.

Дослідники питання гендерної рівності часто спираються на досвід країн Європи, Північної Америки та Скандинавських країн. Так, наприклад, в Канаді в систему професійно-технічного навчання введені спеціальні курси для підготовки жінок і чоловіків до професій, які стереотипно вважалися «жіночими або чоловічими». Наприклад, професії первинного та поточного обслуговування хворих, соціального догляду за інвалідами, дітьми; робітничі спеціальності з теслярства, слюсарства, зварювання тощо є гостродефіцитними та забезпечують працівників стабільним доходом в Канаді. Ці потреби ринку праці враховано в програмах навчання та перенавчання дорослих. Для такого навчання розроблені спеціальні гендерно чутливі методики та матеріали, які забезпечують комфортне навчальне середовище та сприяють розширенню можливостей для професійної реалізації жінок і чоловіків у відповідності до потреб ринку праці. Наприклад, жінок заохочують до професій з обслуговування автомобілів, верстатів, технологічного будівництва; а чоловіків готують до професій з надання допоміжних медичних послуг та послуг із соціального захисту (догляд за хворими, інвалідами, дітьми тощо). Гендерно відповідальні підходи сприяють вирівнюванню ресурсного забезпечення ринку праці та зменшенню розриву в оплаті праці жінок і чоловіків. Досвід таких установ, як Саскачеванський інститут прикладних наук і технологій (провінція Саскачеван, Канада) застосовують не лише в Канаді, але й в світових практиках, у тому числі й в Україні [1, с. 35]. Щодо жінок у Швеції здійснюється політика покращення можливостей на ринку праці, щоб жінки мали однакові з чоловіками умови для оплачуваної праці, однакову з чоловіками оплату праці та рівномірний розподіл батьківських обов'язків зі своїми партнерами. Таким чином, одна з головних цілей впровадження гендерної рівності у Швеції полягає в зменшенні гендерної сегрегації на ринку праці та водночас стимулювання відповідальності чоловіків за участь у веденні домогосподарства та догляд за дітьми [2, с. 191].

Взагалі, як відомо, у Норвегії в 2003 році були запроваджені квоти на представництво жінок у керівництві підприємств, установ та організацій.

Ці квоти передбачають собою те, що приблизно 40% жінок Норвегії мають займати керівні посади. На сьогоднішній день кількість жінок, що управляють норвезькими підприємствами, установами та організаціями перевищує 40%. Наступною країною, що пішла таким же шляхом була Іспанія, яка в 2007 році передбачила в своєму законодавстві схожі положення щодо представництва жінок на керівних посадах. Варто сказати, однією з останніх країн, що таким чином впроваджують політику гендерної рівності в трудове право є Франція. Парламент Франції вирішив, що французькі підприємства, які не мають у своєму керівництві жодної жінки, мусять якнайшвидше призначити на керівні посади осіб жіночої статі.

Із загостренням актуальності цього питання пов'язано те, що Верховна Рада України зареєструвала проект закону щодо гендерних квот у наглядових радах державних підприємств. 4 лютого в Верховній Раді зареєстровано законопроект № 9528 про внесення змін до законодавчих актів України для забезпечення рівних прав та можливостей громадян у представництві в наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств і державних банків. Проектом Закону України передбачається запровадження норми про обов'язковість представництва професіоналів кожної статі на рівні 40 відсотків у наглядових радах державних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких понад 50 відсотків акцій (часток) належать державі, та державних банків. Попри те, що 53,7% населення України становлять жінки, вони непропорційно представлені в органах влади й бізнесу і, в основному, отримують заробітну плату на 24% менше чоловіків. Найменше жінки представлені в транспортному, будівельному, промисловому та енергетичному секторах. Низка країн запровадили заходи стимулювання гендерного балансу в керівних органах компаній. Ісландія (45%), Франція (44%) та Норвегія (40%) є лідерами за показником диверсифікованого представництва у Європі. Найбільш релевантним прикладом для України є Австрія, що спершу запровадила квоти виключно для наглядових рад державних компаній, з 2018 року квоти стосуються приватних компаній також. Представництво жінок збільшилося з 26% у 2011 році до 47% у 2017. Запровадження "м'яких" заходів, що не передбачають штрафних санкцій за невиконання, виявилось неефективним, за виключенням Швеції (36%) та Великобританії (30%) [3].

Варто зазначити, що в Україні запланована низка заходів щодо виконання Резолюції Ради Безпеки ООН № S/RES/1325 (2000), яка наполегливо закликає держави-члени розширювати свою добровільну фінансову, технічну и матеріальну підтримку зусиль з підготовки персоналу з урахуванням гендерних аспектів, включаючи зусилля, які докладаються відповідними фондами і програмами, в том числі Фондом Організації Об'єднаних Націй для розвитку в інтересах жінок й Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй і Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй зі справ біженців та іншими відповідними органами.

Гендерна політика в Україні, особливо в умовах вибраного курсу на побудову європейських демократичних інститутів, постає зовсім у новому, актуальному світлі й вимагає утвердження цінності гендерної рівності як у

суспільстві у цілому, так і в різних його інституціях зокрема. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень (передусім через обрання в представницькі органи та призначення на урядові посади), забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо [4, с. 744].

Отже, гендерна політика у трудовому праві України залишається невизначеною, але, якщо Верховна Рада України прийме законопроект, який стосується гендерних квот на представництво у керівництві підприємствами, то це питання буде більш врегульовано національним законодавством. Гендерні квоти в Україні на зайняття керівних посад, на нашу думку, є оптимальним кроком для впровадження політики гендерної рівності в трудові правовідносини і трудове право взагалі.

Література:

1. Топ-10 Гендерної політики / за ред. М. М. Ілляш. Київ : Ла Страда-Україна, 2015. 48 с.
2. Бурейчак Т., Марценюк Т. Скандинавська утопія? Гендерна рівність і трудові vs. репродуктивні ресурси у Швеції. *Спільне*. 2013. №6. С.189-194.
3. Верховна Рада зареєструвала законопроект щодо гендерних квот у наглядових радах державних підприємств. *Інтерфакс-Україна Інформаційне агентство*: веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/566807.html> (дата звернення: 16.04.2019).
4. Стройко Т.В., Єремеева А. Рівень гендерної рівності в умовах євроінтеграційних прагнень України. *Економіка і Суспільство*. 2018. №14. С.740-744.

Кравченко Аліна Олегівна,
*студентка 3 курсу Університету
державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

Матейчик Вікторія Олександрівна,
*студентка 3 курсу Університету
державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:
Менів Любов Дмитрівна,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ПРАЦІ ЖІНОК У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Законодавство України забезпечує жінкам та чоловікам рівні права згідно зі статтею 24 Конституції України: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти

і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї та інші. Однак на превеликий жаль, закріплення таких норм в законодавстві не свідчить про реалізацію їх на практиці.

Дискримінація жінок має місце і в трудовому законодавстві, наприклад при працевлаштуванні, оплаті праці і охороні материнства. В першу чергу це можна пояснити власне недоліками законодавства, недотриманням роботодавцями норм щодо забезпечення трудових пільг та гарантій для жінок. Також слід зазначити, що великою перепорою на шляху забезпечення рівноправ'я жінок та чоловіків є сталі тенденції, традиції та уявлення суспільства про місце і роль жінки в житті.

Дослідженню питань правові проблеми дискримінації праці жінок у трудових відносинах приділяли і приділяють увагу багато вчених зокрема: Б.О. Лозан, В.В. Герасименко, В.В. Костецький, Г.К. Дмитрієва, І.А. Вертухова, І.Я. Кисельов, К.О. Кучава, Л.М. Завадска, М.А. Покровська, М.М. Грекова, М.М. Фесько, Н.Н. Шептуліна, О.А. Абрамова, О.В. Позняк та інші. Автори доводять наявність значних гендерних диспропорцій на ринку праці України, аналізуючи рівень економічної активності та зайнятості населення, проблеми жіночого безробіття та професійної сегрегації за ознакою статі.

Статтею 1 Конвенції МОП «Про дискримінацію у галузі праці і занять» (1958) визначено, що дискримінація – це:

а) «будь-яка відмінність, недопущення або перевага, що здійснюється за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, національного походження або соціальної належності, що призводить до знищення або порушення рівності можливостей або поводження у сфері праці та занять»;

б) «будь-яка інша відмінність, недопущення або перевага, що призводить до знищення або порушення рівності можливостей або поводження у сфері праці та занять» [1]. Варто зазначити, що чинний Кодекс законів про працю України не містить спеціальної статті, яка забороняла б дискримінацію, однак за його ст. 2-1 в Україні забезпечується рівність трудових прав усіх громадян незалежно від походження, соціального й майнового становища, расової й національної належності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду й характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Частиною 1 ст. 22 Кодексу передбачено, що відповідно до Конституції України не допускається будь-яке пряме або непряме обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг при укладенні, зміні та припиненні трудового договору залежно від походження, соціального й майнового стану, расової й національної належності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства у професійній спілці чи в іншому об'єднанні громадян, роду й характеру занять, місця проживання [2]. Заборона щодо дискримінації за ознаками сімейного стану міститься в ст. 184 КЗпП, яка закріплює заборону відмовляти жінкам у прийнятті на роботу з мотивів вагітності або наявності в них дітей.

Професор І. С. Сахарук підкреслює те, що недопущення дискримінації у сфері праці є принципом трудового права, тоді як заборона дискримінації –

лише одним з правових засобів реалізації вказаного принципу та пропозицію автора про необхідність прийняття Концепції державної політики щодо протидії дискримінації у сфері праці [3, с. 15, 16].

Вагомим кроком у трудових правовідносинах є проект Трудового кодексу України. Відповідно до ст. 4 Проекту забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань. Проте поширеним різновидом дискримінації, є дискримінація за ознакою статі.

Гендерне законодавство в Україні вже досить розвинене, однак, незважаючи на всі наведені вище законодавчі заходи для забезпечення доступу до працевлаштування, найчастіше саме жінки стають жертвами скорочення штату, дискримінації під час прийняття на роботу, нерівності в оплаті праці, значної кількості робіт, не оформлених офіційно, і нестабільних робочих умов, а також незаконних звільнень під час декретних відпусток. Дослідження свідчать про те, що не тільки жінкам із малолітніми дітьми відмовляють у працевлаштуванні, але й уся практика нерівної оплати праці жінок заснована на переконанні, що жінки є не основними годувальниками родин [4, с. 289].

Перешкодою для багатьох жінок, незважаючи на професійну кваліфікацію, є вимоги до віку і зовнішності. Гендерні критерії виявляються в заявках на різні спеціальності. Більшість «жіночих» вакансій відносяться до сектору послуг і низькооплачуваних виконавчих посад на зразок секретарів та бухгалтерів. Оголошення про набір на робочі спеціальності, пов'язані з фізичними навантаженнями, а також на керівні посади орієнтовані переважно на чоловіків. У таких випадках жінки одразу відмовляються від самої спроби влаштуватись на більшість посад, які відповідають їх професійним навичкам та кваліфікації. Також поширена дискримінація виникає при проведенні співбесіди, яка для жінок може виявитися нетактовною та принизливою. Роботодавці без вагань з'ясовують вік жінок, сімейний стан, сімейні плани, а також місце роботи чоловіка. Саме особисті дані стають основою для прийняття рішення про працевлаштування чи відмову в ньому. У період підвищення чи просування по кар'єрних щаблях, жінок зазвичай обманюють. Чим вища посада, тим менша вірогідність призначення на неї жінки – навіть якщо остання має рівну чи навіть вищу кваліфікацію, ніж її колега-чоловік. Жінки, яким удалося пробити і пройти та отримати відповідальну посаду, залишаються винятком із правил, оскільки навіть у тих галузях, де жінки переважають і де працює більша кількість жінок-керівників, на керівних посадах знаходиться непропорційно більша частина чоловіків [4, с. 291].

Метою забезпечення прав жінок, з урахуванням особливостей жіночого організму законодавство України передбачає спеціальні правила охорони праці жінок. Але, на жаль більшість працюючих жінок умисно не використовують свої пільги, боючись, що вони будуть звільнені. Новий Трудовий кодекс України повинен дати впевненість працюючих жінкам в тому, що вони можуть використовувати всі свої пільги та, насамперед, він повинен зобов'язати

власників підприємств, установ та організацій виконувати всі приписи законодавства про працю відносно пільг працюючим жінкам.

Слід визнати, що захист прав людини, складовою якого є питання захисту трудових прав жінок, це глобальна проблема, для вирішення якої необхідний комплексний підхід та правове регулювання, а саме належне законодавче закріплення цих прав, забезпечення сприятливих умов для їх реалізації, створення ефективних способів захисту. Саме жінки під час реалізації права на працю в силу репродуктивної функції, причин фізіологічного характеру, потребують особливого правового захисту не лише в межах держави, а й в межах світового співтовариства.

Таким чином, слід вдосконалювати законодавство та відповідно дискримінаційної державної політики необхідним є підвищення правової культури населення, зокрема з метою подолання упереджень і стереотипів, що часто є причиною дискримінації у сфері доступу до праці. Адже лише комплексний підхід до боротьби з дискримінацією дозволить поступово викоринити її як зі сфери праці, так і з інших сфер життєдіяльності суспільства.

Література:

1. Про дискримінацію в галузі праці та занять: Конвенція МОП від 25 червня 1958 р. № 111 [URL]. Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375
3. Сахарук І. С. Недопущення дискримінації у сфері праці як принцип трудового права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / І. С. Сахарук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2012. 20 с.
4. Черноус О. В. Сучасні проблеми жінок у сфері трудових правовідносин. Право і безпека. 2012. № 3. С. 289-292.

Яременко Михайло Сергійович,
*студент 2 курсу Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого,
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

На даний момент в усьому світі не існує законодавчої бази без прогалин та колізій, українське не є винятком. В нашому законодавстві достатньо проблем, але одна з них вже не може вирішитися понад вісімнадцять років - це проблема працевлаштування людей з обмеженими можливостями, яка зараз потребує окремої уваги.

За інформацією Державної служби статистики України станом на 01.01.2017 кількість осіб з інвалідністю в Україні становить 2 603 319, із них I групи – 240 591, II групи – 900 478, III групи – 1 306 151, крім цього діти з інвалідністю до 18 років становлять 156 099 осіб. У Харківській області осіб з інвалідністю – 166 494, зокрема III групи – 80 138 [1].

У той же час на законодавчому рівні в Україні ще у 2000 році, коли у державі почала втілюватись у дійсність політика працевлаштування осіб з інвалідністю, не видно результатів які повинні були бути досягнуті ще наприкінці першого десятиліття двадцять першого століття. Навпаки, ситуація з кожним роком погіршується, але нових заходів щодо працевлаштування та зміни законодавства не проводиться [2].

Сьогоднішні показники на перший погляд можуть здатися прийнятними, зважаючи на складну ситуацію в країні, але аналізуючи ситуацію у сфері трудового права, в контексті праці осіб з інвалідністю, більш детально, можна знайти багато проблем та перешкод які не дають якісно реалізовувати вже прописану програму. У зазначеній сфері утворилася ціла система проблем, які свідчать про реальні проблеми працевлаштування:

1) Неконкурентноспроможність.

Навіть не дивячись на те, що в Україні заборонена дискримінація в національному законодавстві, представників меншості такої категорії не сприймають як фахівців, або професіоналів своєї справи. Зазвичай особи з інвалідністю виконують роботу, яка не потребує спеціального навчання і являє собою малокваліфіковану роботу. Просування по службі супроводжується певними перешкодами. Работодавець ставиться до осіб з інвалідністю, як до певної групи «не гідних», і ставиться до усіх них однаково, не приділяючи уваги тому, що є люди різних інвалідних груп.

2) Запропоновані послуги у сфері професійної орієнтації та професійної реабілітації для осіб з інвалідністю не відповідають вимогам ринку праці.

Для того щоб осіб з інвалідністю сприймали як професіоналів своєї справи, вони повинні бути фахівцями. Не зважаючи на формальне декларування забезпечення права на освіту, особи з інвалідністю й далі наражаються на численні перешкоди, пов'язані із відсутністю безперешкодного доступу до навчальних закладів, відсутністю розумного пристосування для здобуття освіти.

3) Зобов'язання приватного сектору.

Стимулювання приватного сектору брати осіб з інвалідністю на роботу відбувається лише за рахунок зобов'язувального нормативу кількості робочих місць, невиконання якого має наслідком сплату приватним сектором адміністративно-господарських санкцій. Це породжує негативну судову практику і так зване багаторазове використання трудових книжок, або як це ще називають – оренди трудових книжок.

4) Складність отримання допомоги.

Вкрай важко підприємству отримати допомогу та забезпечити розумне пристосування, що призводить до відмови більшості представників приватного сектору претендувати на відповідні дотації.

На мою думку, однією з найбільших проблем для осіб з інвалідністю сьогодні є перешкоди в отриманні вищої освіти. Адже, якщо більша частина осіб з інвалідністю почне отримувати якісну вищу освіту, то і ставлення до таких людей стане інше. Тепер роботодавець буде розуміти, що перед ним не людина, яка буде виконувати малокваліфіковану роботу, а фахівець та

професіонал у своїй справі. Для вирішення цієї проблеми, можна розпочати з найпростішого:

Контроль за успішністю повинен здійснюватися з урахуванням особливостей кожного з студентів який має проблеми із здоров'ям, також кожна аудиторія повинна бути облаштована спеціальною апаратурою, а саме: проектори, екрани, комп'ютери. Потрібно вводити спеціальні волонтерські об'єднання, які будуть допомагати студентам з обмеженими можливостями. Такі заходи забезпечать можливість людей з інвалідністю отримувати якісну вищу освіту та бути тими ким вони хочуть бути, а не тими ким вийде.

З іншого боку – це роботодавці, адже належна увага повинна приділятися інтересам роботодавця. Сьогодні у роботодавців є тільки зобов'язання щодо забезпечення працевлаштованості осіб з інвалідністю. Чотири відсотка на підприємствах, де кількість робітників перевищує відмітку у двадцять та штрафні санкції за не виконання обов'язків та не закриття квот. За таких обставин з'являються оренди трудових книжок, коли, наприклад, одна особа з інвалідністю сидючи в одному місці, працевлаштована у десятках підприємствах задля закриття роботодавцям квот... Тобто, сама особа з інвалідністю не виконує роботу, і в той же час забирає місця у інших, які й справді можуть та хочуть працювати.

Натомість можна ввести заохочувальні методи – «пряник». Адже історією вже не один раз було доведено, що праця, до якої змушують або зобов'язують, набагато гірша за ту, яка буде вигідною роботодавцю. Такими заходами може бути щорічні виплати та компенсації за закриття квот. Також можна ввести, як додаткову платню до виплат за закриття квот, виплати за перезакриття квот. Тобто, беручи за приклад сьогоденній розмір квоти – чотири відсотки, за кожен відсоток поверх зазначеного, будуть надаватися додаткові нарахування.

В той же час роботодавець повинен буде подавати декларацію, де закріплено посаду, посадовий оклад та успішність працівника з обмеженими можливостями. Адже, якщо той не може впоратися із своїми обов'язками, то на його місце претендують інші, не менш нужденні особи з інвалідністю. Окрім цього можна встановити певні межі в плані кількості місць праці одночасно.

Спеціальною інспекцією може бути встановлено реальні фізичні здібності працівника. Також не дозволяється одночасна робота у кількох підприємствах, які знаходяться у різних областях або частинах країни, щоб більше не виникало ситуацій з «орендою трудових книжок».

Ще одним шляхом для вирішення проблеми може стати створення центрів спеціальної підготовки для осіб з інвалідністю. Прикладом може бути міжнародний досвід: У багатьох країнах Євросоюзу, наприклад у Франції, ще у 2005 році було закріплено право людей з інвалідністю на працю. Отже, законодавством передбачено, що кожне підприємство, на якому працюють понад 20 службовців, повинні приймати на роботу не менше 6% людей з обмеженими фізичними можливостями. За останіми статистичними даними на території республіки таких підприємств налічується 120 тисяч. За таких умов, було засновано спеціальні організації з двома програмами

професійного навчання на робочому місці: ЦПП (Центр підготовки працівників) або ЦПФ (Центр підготовки фахівців). Діяльність цих організацій, яка спрямована на працевлаштування людей з інвалідністю, фінансується з боку Асоціацій з управління Фондом соціалізації осіб з інвалідністю [3].

Як неважко зауважити, навіть з огляду на такий короткий аналіз можна стверджувати, що провідна роль у формуванні умов для залучення осіб з інвалідністю до сфери зайнятості належить державі. А тому, на мою думку, соціальна політика держави повинна базуватися на заохоченні роботодавців до працевлаштування осіб з інвалідністю та засадах гарантування максимальних можливостей забезпечення цій категорії осіб доступу до суспільно корисної праці.

Література:

1. Звіт за 2018 рік Департаменту соціального захисту осіб з інвалідністю Міністерства соціальної політики. <https://www.msp.gov.ua/timeline/Zviti.html>
2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. База даних «Законодавство України»
3. Богданов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. USAID. Фонд Східна Європа. С. 20 -22.

СЕКЦІЯ 4.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Апаров Андрій Миколайович,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та методики
викладання правознавства Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна*

Сема Володимир Володимирович,
*магістр Навчально-наукового інституту
історії та філософії Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ. НАРИСИ ДО СТАНОВЛЕННЯ

Правове регулювання електронної комерції та електронної торгівлі в Україні в умовах є досить новим правовим явищем, а тому правові основи електронної комерції в Україні є дійсно саме правовими основами і тому, відповідний вид господарсько-торговельної діяльності у повній мірі досконало ще не врегульований законодавством з огляду на те, що відсутні єдині підходи до визначення місця цього правового інституту в певній галузі правового регулювання.

Правовою основою забезпечення господарської діяльності у галузі електронної комерції в Україні, визначення порядку вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем, а також прав і обов'язків учасників електронної комерції є Закон України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII. Однак при цьому слід відзначити, що вказаний закон лише фактично закріпив сформовану практику в області інтернет-торгівлі [2, с. 34.], адже «інтернет-продажі вже давно і досить широко розповсюджені в Україні,... яка намагається встигнути на світовий поїзд електронної комерції» [1, с. 37].

Відповідним чином, поява у законодавстві України в умовах переходу до цифрової економіки нагальної потреби в існуванні окремого законодавчого акту, яким є Закон України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII, є досить прогресивним кроком, адже, відтепер електронна комерція стає об'єктом правового впливу; а по-друге, з прийняттям відповідного закону були закладені підвалини для подальшого удосконалення правового

забезпечення ефективності механізмів здійснення комерційних операцій в Україні.

Доречно згадати, що питання щодо розробки та прийняття нормативно-правової основи регулювання відносин у сфері електронної комерції піднімалися ще в Указі Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31 липня 2000 р. № 928/2000. Зокрема, у положеннях зазначеного Указу серед іншого передбачалося створення правових, організаційних, технічних та інших умов для здійснення підприємницької діяльності з використанням мережі Інтернет, а також щодо вчинення цивільно-правових угод з використанням електронного документообігу та електронного цифрового підпису.

Поряд із Законом України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII, нормативно-правову основу, якою врегульовуються відносини у сфері електронної комерції в Україні, складають Конституція України, ЦК України та ГК України, а також чинні закони України «Про захист прав споживачів», «Про рекламу», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про телекомунікації», «Про електронний цифровий підпис», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про захист персональних даних», «Про електронні довірчі послуги» та міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII законодавець наводить визначення базових термінів у сфері електронної комерції. Серед таких знайшло своє чільне місце, зокрема, наступне:

- електронна комерція – відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру.

Відзначимо, що суб'єктами електронної комерції виступають суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізують товари, виконують роботи, надають послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, або особи, які придбавають, замовляють, використовують зазначені товари, роботи, послуги шляхом вчинення електронного правочину.

Щодо постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, то такими суб'єктами є оператори (провайдери) телекомунікацій, оператори послуг платіжної інфраструктури, реєстратори (адміністратори), що присвоюють мережеві ідентифікатори, та інші суб'єкти, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Покупець (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції за обсягом своїх прав та обов'язків прирівнюється до споживача у разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями та у разі укладення договору на відстані відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів». При цьому слід згадати, що засади захисту прав споживача в разі укладення ним договору поза торговельними або офісними приміщеннями та права споживача у разі укладення ним договору на відстані визначені у ст.ст. 12 та 13 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ.

Інформування потенційних покупців (замовників, споживачів) щодо товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про рекламу» та може здійснюватися шляхом надсилання комерційних електронних повідомлень, тобто електронних повідомлень у будь-якій формі, метою яких є пряме чи опосередковане просування товарів, робіт чи послуг або ділової репутації особи, яка провадить господарську або незалежну професійну діяльність.

Надсилання комерційних електронних повідомлень за своєю сутністю є вчиненням електронного правочину, в основі якого лежить пропозиція (оферта).

Комерційні електронні повідомлення поширюються лише на підставі згоди на отримання таких повідомлень, наданої особою, якій такі повідомлення адресовані. Разом з тим, комерційне електронне повідомлення може надсилатися особі і без її згоди, однак лише за умови, що вона може відмовитися від подальшого отримання таких повідомлень.

За загальним правилом, електронний договір укладається шляхом пропозиції його укласти (оферти) однією стороною та її прийняття (акцепту) другою стороною. При цьому відповідна пропозиція укласти електронний договір (оферта) може бути зроблена шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-телекомунікаційних системах.

Пропозиція укласти електронний договір (оферта) може включати умови, що містяться в іншому електронному документі, шляхом перенаправлення (відсилання) до нього.

Особі, якій адресована пропозиція укласти електронний договір (оферта), має надаватися безперешкодний доступ до електронних документів, що включають умови договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до них.

Включення до електронного договору умов, що містяться в іншому електронному документі, шляхом перенаправлення (відсилання) до такого документа, якщо сторони електронного договору мали змогу ознайомитися з ним, не може бути підставою для визнання правочину нікчемним.

У разі якщо укладення електронного договору відбувається в інформаційно-телекомунікаційній системі суб'єкта електронної комерції, для прийняття пропозиції укласти такий договір особа має ідентифікуватися в такій системі та надати відповідь про прийняття пропозиції (акцепт) у порядку, визначеному ч. 6 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію».

Такий документ оформляється у довільній формі та має містити істотні умови, передбачені законодавством для відповідного договору.

Інформаційна система суб'єкта електронної комерції, який пропонує укласти електронний договір, має передбачати технічну можливість особи, якій адресована така пропозиція, змінювати зміст наданої інформації до моменту прийняття пропозиції.

Місцем укладення електронного договору є місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником) товарів, робіт, послуг.

Момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар визначається згідно з положеннями ЦК України про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено Законом України «Про електронну комерцію». При цьому у разі якщо предметом електронного договору є надання послуг у сфері електронної комерції, обов'язок постачальника перед споживачем вважається виконаним у момент, коли надана постачальником послуга відповідає властивостям, визначеним договором або законодавством. Якщо ж предметом електронного договору є виконання робіт у сфері електронної комерції, то обов'язок виконавця перед замовником вважається виконаним у момент, коли результат виконаної роботи відповідає вимогам, встановленим договором або законодавством. Поряд із цим, у законодавстві передбачається, що електронним договором може бути визначено інший момент виконання зобов'язань між сторонами.

Покупець (замовник, споживач) повинен отримати підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, квитанка, талона або іншого документа у момент вчинення правочину або у момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар.

Завершуючи огляд розглядуваного питання, варто наголосити, що прийняття окремого законодавчого акту, а саме – Закону України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII), який регулює питання електронної комерції в Україні можна розцінювати як позитивний крок законодавця у питанні подальшого розвитку відповідної сфери відносин та їх правового регулювання.

Утім, усе ж питання удосконалення правових основ регулювання сфери інтернет-торгівлі залишається відкритим, адже положення вказаного законодавчого акту мають суттєві правові неточності, прогалини та відверті системні помилки, на що неодноразово зверталася увага як окремими науковцями та практиками в юридичних напрацюваннях, так і представниками органів державної влади, зокрема:

1. Нормативне визначення поняття «електронна комерція», не дає можливості у повній мірі за змістом порівняти його з поняттям підприємство, що створює додаткові підстави для розмежування цих понять та протиставлення фактично їх одне одному. Крім цього, не можна чітко визначити до якої галузі права належить власне сам інститут електронної комерції: до цивільного права, господарського права чи інформаційного права.

2. В контексті зауважень Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України «Про електронну комерцію» ще на стадії його прийняття було висловлено тезис, з яким ми повністю погоджуємося, що з аналізу змісту проекту Закону України «Про електронну комерцію» вбачається унеможливлення чіткого визначення предмета його правового регулювання, а це, в свою чергу, не відповідає принципу юридичної визначеності, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права, закріпленого ст. 8 Конституції України та згідно з яким юридичні норми мають бути чіткими, ясними і недвозначними, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці [3]. На необхідність імперативного дотримання цього принципу неодноразово зверталася увага як Конституційним Судом України (п.п. 3.1 п. 3 Рішення Конституційного Суду України від 29.06.2010 № 17-рп/2010; п. 4 Рішення Конституційного Суду України від 11.10.2011 № 10-рп/2011), так і Європейським судом з прав людини (справа «Новік проти України» / Рішення від 18.12.2008).

3. Суб'єктний склад відносин у сфері електронної комерції чітко не визначено, а так само не визначено обсяг його господарської компетенції та особливості юридичної відповідальності окремих видів суб'єктів електронної комерції.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що необхідність фундаментальної зміни правових основ забезпечення функціонування електронної комерції в Україні в умовах переходу до цифрової економіки вже назріла, і потребує комплексної та системної роботи науковців, практиків та законодавця.

Література:

1. Кислий Т. Новий закон про електронну комерцію: de facto перетворюється на de jure / Т. Кислий // Юридична газета, 2015. – № 41 (487). – С. 37.
2. Кулаков В. Законодавча легалізація інтернет-торгівлі / В. Кулаков // Юридична газета, 2015. – № 52 (498). – С. 34.
3. Докладніше див.: Зауваження до проекту закону України про електронну комерцію Головного юридичного управління від 3 квітня 2015 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52409.

Баранова Євгенія Вячеславівна,
*студентка 2 курсу Інституту підготовки
кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Адміністративна відповідальність державних службовців є одним із різновидів юридичної відповідальності. Вона слугує своєрідним засобом підтримання правопорядку, регулювання відносин під час вчинення

правопорушень у публічній сфері (публічному управлінні, сфері надання адміністративних послуг).

Чинне законодавство України не передбачає чіткого визначення адміністративної відповідальності, в той час як юридична наука висуває різноманітні точки зору з приводу цього питання. Науковці розглядають дане поняття як важливий правовий інститут адміністративного права, а також як форму забезпечення одного з засобів примусу та водночас ефективний засіб запобігання правопорушень. Так, особливостями адміністративної відповідальності є 1) зовнішній характер реалізації; 2) застосування лише за умови вчинення правопорушення; 3) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється у певному процесуальному порядку; 4) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими органами державної влади та посадовими особами [1].

До державних службовців, цей вид відповідальності застосовується у разі вчинення ними дій чи бездіяльності, що передбачені нормами адміністративного права, а також дотримання яких належить до їх службових обов'язків. Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у ст.9 передбачає, що адміністративна відповідальність настає, якщо порушення за своїм характером не тягнуть за собою, відповідно до закону, кримінальної відповідальності [2]. Крім того, особливості притягнення державних службовців до адміністративної відповідальності зазначені у ст.14 КУпАП, але при цьому у нормі вживається формулювання «посадова особа», що, неповною мірою відповідає сутності досліджуваного інституту. За таких умов відсутні вказівки на те, кого варто вважати посадовими особами, які їх повноваження та вид діяльності. Адже державні службовці не завжди є посадовими особами, проте аналіз норм КУпАП свідчить про можливість застосування норм із формулюванням «посадова особа» до державних службовців. Вищезгадані суб'єкти підлягають відповідальності за порушення, пов'язані з недодержанням встановлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких належить до їх службових обов'язків.

Так, С.В. Ващенко пояснює адміністративну відповідальність державних службовців як різновид юридичної відповідальності фізичних осіб за невиконання ними встановлених правил, як безпосередньо, так і за протиправні дії підлеглих осіб, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків. Це негативна реакція держави в особі уповноважених нею органів чи посадових осіб на протиправну поведінку та нерозпорядливість осіб, які обіймають керівні посади в державних органах, інших державних службовців, на яких законом або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих функцій у сфері державного управління [3].

Аналіз питання адміністративних проступків державних службовців можна розглядати, поділяючи їх на два види: 1) невиконання чи неналежне виконання повноважень; 2) перевищення повноважень. Здійснивши відповідний аналіз, можна віднести до них наступні: невиконання чи неналежне

виконання повноважень – відмову від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації (ст. 91-4), порушення законодавства під час планування і забудови територій (ст. 96-1), порушення бюджетного законодавства (ст. 164-12), порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6), невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9), порушення законодавства про державну таємницю (ст. 212-2) та ряд інших [3].

Важливою особливістю є і побудова інституту адміністративної відповідальності. Адже власне норми стосовно адміністративних проступків та відповідальності державних службовців не виділено у окремий розділ. А незначна частина порушень виокремлені у главі, що визначає правопорушення, пов'язані з корупцією. Класифікуючи їх, не можемо виділити одного конкретного виду, бо це створює хибне враження про побудову зазначеного інститут адміністративної відповідальності державних службовців як інструменту виключно антикорупційної діяльності законодавця.

Санкції, які є характерними для покарань за вчинення адміністративних правопорушень, в яких суб'єктом виступають державні службовці, також характеризуються специфічними рисами. Так, до державних службовців можуть бути застосовані адміністративні стягнення: штраф або конфіскація грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення [2]. При цьому конкретне покарання може бути встановлене виключно санкцією статті КУпАП, яку порушив державний службовець.

Ще однією особливістю адміністративної відповідальності державних службовців є те, що адміністративні стягнення накладаються за участі спеціальних органів. Тобто заява про вчинення державним службовцем адміністративного правопорушення має подаватись безпосередньо до органу, уповноваженого складати протокол. Тому суд чи інший орган, уповноважений накладати стягнення, має право це зробити тільки на підставі складеного відповідною посадовою особою протоколу про вчинення адміністративного правопорушення. При цьому уповноваженими суб'єктами виступають різні органи державної влади, тому їх диференціація відбувається за кожною статтею Кодексу України про адміністративні правопорушення. А тому, ця процедура характеризується складністю та залученням більшої кількості суб'єктів, що на практиці є доволі складним явищем з урахуванням незначних строків адміністративного провадження, встановлених адміністративним законодавством.

Застосування заходів за вчинення державними службовцями адміністративних правопорушень полягає у тому, що для притягнення до зазначеного виду відповідальності важливою є наявність факту вчинення шкідливого діяння чи бездіяльності, яке передбачене нормами адміністративного законодавства та посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян й на встановлений порядок управління. Наявність передбаченого законодавством адміністративного стягнення за відповідну дію чи бездіяльність є важливою передумовою існування цього виду відповідальності. У такому разі обов'язково зазначити, що застосування

стягнення є обов'язковою передумовою настання відповідальності, проте це не означає, що воно у будь-якому разі буде застосоване [5].

Варто звернути увагу й на наявність особливого переліку санкцій, які у такому разі застосовуються у вигляді штрафів або конфіскації грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення. Тобто, на відміну від інших видів, адміністративна відповідальність державних службовців має, передусім, грошовий характер, а її розмір залежить від законодавчо встановлених категорій, таких як неоподатковуваний мінімум доходів громадян, або ж від суми коштів, набутих протиправним шляхом із використанням службового становища.

Отже, за загальним правилом державні службовці притягаються до адміністративної відповідальності на підставах та в порядку, встановленому Кодексом України про адміністративні правопорушення як спеціальні суб'єкти. Адміністративна відповідальність державних службовців на меті має охорону суспільних відносин, які виникають у процесі їхньої діяльності щодо виконання повноважень державних органів від протиправної поведінки, яка суперечить державним потребам; гарантування прав громадян; виховання державних службовців у дусі дотримання адміністративних правил і тим самим недопущення дисциплінарних проступків; досягнення тієї поведінки, яка вимагається законами, наказами, розпорядженнями і вказівками вищих у порядку підлеглих керівниками.

Література:

1. Засулько С.С. Плаз О.М., Волосовський В.В. Сутність та підстави адміністративної відповідальності посадових осіб як суб'єктів адміністративного правопорушення. Науковий вісник. Серія «Юриспруденція». 2017. № 18. Т. 1. С. 59-62.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст.ст. 1 - 212-21) : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до №51. Ст. 1122.
3. Ващенко С.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб: особливості її застосування та проблеми вдосконалення в законодавстві України. Вісник ЗЮІМВС України. 2001. №2. С. 109-117.
4. Галуцько В.В. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / В.В. Галуцько, О.О. Онищук, О.М. Єщук.
5. Зубрицький М.І. Державні службовці: адміністративні правопорушення та особливості відповідальності. Науковий вісник приватного та публічного права. 2016. №1

Букрєєв Михайло Юрійович,
*здобувач кафедри загально-правових
дисциплін факультету №6
Харківського національного університету
внутрішніх справ, м. Харків, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНІ ДЕЛІКТИ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НИМ

Сфера банківської діяльності Українська знаходиться у зоні підвищеного ризику щодо впливу зовнішніх і внутрішніх загроз у державі. Різноманітність

деліктів, що вчинюються в цій сфері, вимагає від органів публічної влади ретельного дослідження змісту адміністративно-правових норм з метою приведення їх у відповідність з міжнародними нормами відповідно до вимог часу. Загалом, організаційно-правові заходи протидії адміністративним деліктам, що здійснюються в банківській сфері на державному рівні спрямовані на нейтралізацію, блокування протиправної поведінки громадян. Регіональний рівень протидії адміністративним деліктам охоплює спеціальні профілактичні заходи, котрі спрямовані на усунення умов та причин, що впливають на вчинення протиправних дій [1, с. 185]. Протидія адміністративним деліктам державою базується на нормах права. Поняття «правова протидія» охоплює визначені в законодавстві України важелі перешкодження певним діям, в нашому випадку, адміністративним деліктам у сфері банківської діяльності.

Академічний тлумачний словник української мови визначає термін «протидія» дією, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [2]. Протидія як соціальна функція, включає різні її види: правову, політичну, ідеологічну тощо. Правовою протидією є протидія з використанням правових засобів. В свою чергу адміністративно-правова протидія охоплює використання адміністративно-правових засобів.

В науці під протидією вчиненню адміністративних правопорушень, в широкого сенсі, розуміють як сукупність соціальних умов, котрі існували чи існують нині, і, впливають на розміри адміністративної деліктності. Основою для протидії адміністративної деліктності вважається вивчення та пояснення факторів, умов та причин, що впливають на вчинення адміністративних правопорушень, пізнання особливостей особи правопорушника та механізму його протиправної поведінки. Вузьке розуміння протидії вчиненню адміністративних деліктів охоплює застосування обмежень, запобіжних заходів та адміністративних покарань, передбачених чинним законодавством [2, с. 184–185].

Протидія адміністративній деліктності охоплюється загальною протидією правопорушенням, яка включає організацію попередження правопорушень, планування, управління, координацію та взаємодію, а також контроль за реалізацією протидії правопорушенням у місцях їх вчинення. Заходи, що спрямовані на протидію правопорушенням, здійснюються на загальнодержавному та регіональному рівнях (у макро- та мікрогрупах, колективах). На загальнодержавному рівні протидія адміністративним деліктам охоплює комплекс дій органів державної влади із застосуванням різного роду заходів.

В сутність та зміст поняття «протидія» закладено такий нюанс, як «протиборство» сторін. Це виходить з того, що частина дій спрямована одна на одну, зокрема, суб'єкт, що вчинив адміністративний делікт у сфері банківської діяльності спрямовує дії на те, щоб його не викрили, а уповноважені суб'єкти спрямовують дії в зворотному напрямку. Таким чином, правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності, в нашому розумінні, містить дії визначені в правовому полі, проте не може розглядатися суто як односторонній вплив на порушника і містить заходи як примусу, так і переконання. Так, уповноважені, взаємодіючі між собою суб'єкти здійснюють у різних формах діяльність, спрямовану на нейтралізацію

дії причин і умов адміністративної деліктності у сфері банківської діяльності, зниження інтенсивності вчинення адміністративних деліктів.

Система протидії адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності складається із суб'єктів протидії, об'єктів протидії, змісту (тобто, правових засобів протидії). Правові засоби протидії, що входять до системи правової протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності включає заходи із: адміністративного попередження; адміністративного впливу; адміністративної відповідальності [4, с. 161–165]. Залежно від мети та результатів застосування заходів впливу Національного банку України заходи адміністративного примусу можна віднести до конкретного виду.

Правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності включає здійснення відповідних організаційних, управлінських, профілактичних, контрольних, та інших дій відповідних органів, що здійснюють заходи з реалізації правоохоронних й правозастосовних функцій. Така протидія адміністративній деліктності включає заходи спрямовані на їх нейтралізацію, у тому числі й усунення причин та умов їх здійснення. Адміністративно-правовий, організаційний вплив при цьому має таке ж важливе значення, як і застосування примусу.

Досить широкий спектр відносин охоплюється правовою протидією адміністративних деліктів в різних сферах. Є підстави вважати правову протидію адміністративним деліктам системою відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють однорідні суспільні відносини із недопущення, припинення адміністративних деліктів у різних сферах, притягнення до відповідальності за них, тощо. Таким чином, правова протидія адміністративним деліктам має ознаки інституту адміністративного права.

Правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності містить спрямованість проти негативної дії – делікту. Поряд з терміном «протидія» раніше часто використовувався термін «боротьба» коли мова йшла про протидію адміністративним деліктам. Це термін також охоплює врегульований нормами права комплекс дій компетентних органів держави (їхніх посадових осіб), що мають владно-розпорядчий характер та мають схожу з протидією мету – припинення протиправної діяльності. Вважається, що поняття «протидія» та «боротьба» слід використовувати у контексті застосування конкретних заходів, спрямованих на нейтралізацію чи на ліквідацію окремого негативного явища чи комплексу таких явищ. Протидія адміністративній деліктності визначається характером латентної поведінки суб'єктів, яка прямо чи опосередковано зачіпає життєво важливі законні інтереси та права осіб і характеризується як загроза.

Термін «протидія» тісно пов'язаний з термінами «контроль», «запобігання», «протистояння» та інші. У більшості випадків ці поняття охоплюються терміном «протидія». Встановлюючи зміст поняття «адміністративно-правова протидія» як категорії адміністративного права Тильчик В.В. визначив, що адміністративно-правова протидія характеризується як активна діяльність, метою якої є забезпечення пасивної поведінки суб'єкта

адміністративних правовідносин, недопущення порушень адміністративно-правових норм. Й відзначив, що ця діяльність, спрямована на забезпечення однієї з форм реалізації норм адміністративного права – додержання [4, с. 164].

В той же час, примусовий характер додержання, тобто змушення особи свідомо здійснити ті чи інші дії або ж утриматися від їх здійснення, підкоритися всупереч своїм бажанням автор, на нашу думку, доречно пропонує доповнити адміністративно-відновлювальними заходами доповнивши протидію компенсаційним аспектом.

Правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності повинна визначатися як така, що еквівалентна негативній діяльності з урахуванням ліквідації наслідків останньої.

Профілактика адміністративних деліктів у сфері банківської діяльності, як складова правової протидії охоплює кілька рівнів заходів що проводяться державними органами та установами, недержавними інституціями, зокрема, громадськими формуваннями та окремими громадянами з метою виявлення причин та умов вчинення адміністративних деліктів з метою нейтралізації або мінімізації впливу чинників адміністративних деліктів, а також пошук засобів та способів впливу на потенційного правопорушника.

Таким чином, характеризуючи поняття «правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності», вважаємо, що воно повинно розумітися як діяльність уповноважених суб'єктів, змістом якої є комплекс організаційних дій та правових заходів, обумовлених метою та предметом такої діяльності, тобто щодо адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності. Адміністративно-правова протидія адміністративній деліктності у сфері банківської діяльності спрямована на попередження окресленої групи порушень норм адміністративного права, склади яких визначені в законодавстві, і охоплює вже сформовану в рамках адміністративного права групу відносин, тому вважаємо можна об'єднати їх у інститут адміністративного права.

Література:

1. Остапенко О.І. Про сучасні правові засади протидії вчиненню адміністративних правопорушень. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 876 (15). С. 182–187.
2. Протидія // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) в 11 томах. Том 8, 1977. Стор. 317. URL: <http://sum.in.ua/s/protydija> (дата звернення: 05.01.2019).
3. Остапенко О.І. Про сучасні правові засади протидії вчиненню адміністративних правопорушень. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 876 (15). С. 182–187.
4. Тильчик В.В. Детермінація поняття «адміністративно-правова протидія». Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 5/1. С. 161–166 URL: http://http://vjhr.sk/archive/2016_5/part_1/30.pdf.

Гнітько Інеса Валеріївна,
кандидат фармацевтичних наук, магістр
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентіві України, Україна

ТЕОРЕТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПРОФЕСІЙНОГО ДОВГОЛІТТЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

«Професійне здоров'я державного службовця збільшує продуктивність роботи державних органів» - вислів який постійно присутній в різноманітних наукових роботах, постійно звучить на засіданнях комітетів, навіть переодично чути у медіапросторі. На перший погляд, все зрозуміло, нічого нового та непередбачуваного, але з іншого боку, під час глибокого аналізу та вивчення данної тематики виникає багато питань, наприклад, що таке професійне здоров'я та професійне довголіття, з чого складаються вони та що потрібно для їх підтримки [1].

Науковці Європи пропонують розглянути цю тему з точки зору конкурентоспроможності державного службовця та пропонують свій науковий погляд, який схематично показано на рис.1

Рис.1 Професійне здоров'я та професійне довголіття

Виходячи з даних рис.1, професійне здоров'я формується з початку з індивідуальних можливостей (в тому числі генетичних) та з часом за рахунок різноманітних факторів.

У результаті наукових досліджень було з'ясовано, що оскільки професійне здоров'я являє собою сукупність результатів за всіма напрямками, воно не може бути задовільним при неблагополуччі хоча б однієї з них [2].

З проблемою професійного довголіття пов'язана концепція біологічного віку, що є базовою складовою системи здоров'я публічного службовця та має тісний зв'язок з клінічним статусом. Кількісним виразом динаміки біологічного віку служать функціональні резерви організму людини.

Нами встановлено, що основним медико-біологічним компонентом, який забезпечує цілісність системи професійного здоров'я, нині постає професійне довголіття.

У різноманітних наукових джерелах, працях відомих вчених, професійне довголіття державного службовця розглядається як характеристика генетично детермінованого та еволюційного процесу нормально протікаючого біологічного старіння в конкретній соціально-економічній формації [3].

Подальший аналіз потребує більш детального розгляду факторів, які визначають особливості професійного здоров'я та професійного довголіття державного службовця. А саме, внутрішніх (регуляторні властивості організму, особливості фізичного, психічного і соціального, духовного благополуччя та ін.) та зовнішніх (умови праці, професійні стресори, специфіка професійної діяльності) факторів.

Гарантом професійності та конкурентоспроможності державного службовця в системі публічного управління вважаються саме психофізіологічні резерви, які виступають істинним показником його надійності та професійності [4].

Організаційні засади охорони здоров'я в незалежній Україні ґрунтуються на Конституції України, Основах законодавства України про охорону здоров'я, які проголошують право кожної людини на охорону здоров'я. Це право має забезпечуватися державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчих – профілактичних програм. За Конституцією України, держава має створювати умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Література:

1. Александров Ю. В. Профессиональная деформация сотрудников органов внутренних дел и пути ее коррекции : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.06 „Юридическая психология”. Харьков, 2003. 18 с.
2. Бодров В. А. Проблема преодоления стресса. Ч. 1 : "coping stress" и теоретические подходы к его изучению. Психологический журнал. 2006. № 2. С. 122-134.
3. Дворніченко Л. Психологічне здоров'я особистості в умовах інформаційного суспільства. Освіта і здоров'я: формування здоров'я дітей, підлітків та молоді в умовах навчального закладу: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Суми : СОШПО, 2010. С. 50-52.
4. Кундиев Ю. Профессиональное здоровье в Украине / Ю. Кундиев, А. Нагорная, В. Черняк. Охрана труда. 2007. № 11. URL.:<http://www.ohoronapraci.kiev.ua/archive/2007/11/professionalnoe-zdorove-v-ukraine>.

*Гуденко Дар'я Олександрівна,
студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків Україна*

ОПЛАТНЕ ВИЛУЧЕННЯ ТА КОНФІСКАЦІЯ ПРЕДМЕТА, ЯКИЙ СТАВ ЗНАРЯДДАМ ВЧИНЕННЯ АБО БЕЗПОСЕРЕДНІМ ОБ'ЄКТОМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ

Кількість адміністративних правопорушень, що вчиняються в Україні постійно зростає. Одним із найбільш дієвих правових інструментів у боротьбі з наймасовішими протиправними діяннями є адміністративна відповідальність та її заходи, що є чи не найбільш застосовуваними і відіграють неабияку роль у регулюванні суспільних відносин. Однак, інколи, виникають певні складнощі при застосуванні певних видів адміністративних санкцій, зокрема, такі ситуації виникають і при оплатному вилученні або конфіскації предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення.

Тому, питання застосування адміністративних санкцій, зокрема і зазначених, традиційно є актуальним і стало предметом наукових досліджень вітчизняних і закордонних учених. До нього, зокрема, зверталися такі науковці, як: В. Б. Авер'янов, О. В. Алексєєва, Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, М. В. Коваль, Р.С. Козюренко, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, С.Г. Стеценко, а також інші.

Так, цілком очевидним є, що кожне адміністративне стягнення має не лише каральний, але й правовідновний потенціал. Його застосуванням, по-перше, припиняється протиправне становище, протиправна ситуація, у межах якої було вчинено правопорушення; по-друге, відновлюються порушені проступком юридичні відносини або ж компенсується завдана правопорушенням шкода; по-третє, сам правопорушник зазнає негативного впливу з боку держави у вигляді застосування заходів адміністративної відповідальності або ж заходів адміністративного впливу, крім випадків, коли правопорушення вчинене неповнолітньою особою, або якщо за обставинами справи правозастосовний суб'єкт прийде до висновку про віднесення вчиненого протиправного діяння до числа малозначущих [1, с. 145].

Серед стягнень, що застосовуються за адміністративні правопорушення, особливе місце посідають оплатне вилучення та конфіскація предмета, який став безпосереднім об'єктом або знаряддям вчинення правопорушення.

Так, відповідно до ст. 28 КУпАП України оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і наступній реалізації з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета [2].

Тобто, сутність оплатного вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і наступній реалізації з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета. Фактично йдеться про примусову реалізацію майна, яке перебувало у власності правопорушника, через мережу державних закладів торгівлі з поверненням колишньому власнику собівартості такого майна, але з відрахуванням витрат, понесених державою для його реалізації [4, с. 97].

Першочергова мета цього стягнення – позбавити порушника права володіння предметом (наприклад, транспортним засобом), який ним використовується незаконно або з порушенням загальнообов'язкових правил користування, встановлених законодавством.

Дане адміністративне стягнення може бути як основним, так і додатковим, але фактично це покарання застосовується винятково як додаткове, оскільки в межах КУпАП не лишилося статей, які б дозволяли застосувати його як основний вид покарання.

Проблема застосування цього виду покарання полягає в тому, що воно може застосовуватися щодо майна, яке належить особі на праві приватної власності або перебуває у особи на праві володіння.

З огляду на зазначене, вважаємо, що оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення є складним у застосуванні.

За ознакою оплатності стягнення, передбачене ст. 28 КУпАП, відрізняється від іншого адміністративного стягнення – конфіскації предмета, що став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Так, у ст. 29 КУпАП зазначено, що конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду [2].

Цей вид стягнення характеризується тим, що конфіскується не все майно порушника, не будь-які речі, які мають споживчу вартість, а лише предмети, пов'язані з вчиненням адміністративних правопорушень, і знаходяться в особистій власності порушника. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Цей вид стягнення вважається більш суворим ніж оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, застосовується виключно за рішенням суду, на відміну від оплатного вилучення, де постанова виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову.

Конфіскація, як адміністративне стягнення є судово-адміністративним заходом, може бути як основним так і додатковим видом стягнення, однак, застосовується, як правило, в якості додаткового.

Конфіскація як адміністративне стягнення, не пов'язано з відшкодуванням нанесених громадянам майнових збитків, за виключенням випадків відміни відповідної постанови органу адміністративної юрисдикції з

припиненням справи про адміністративні правопорушення, коли особа має право вимагати повернення невірної відсудженого майна або сплати його вартості. Оцінка конфіскованого майна проводиться спеціальною комісією, за спеціально встановленими правилами [3, с. 90].

Отже, як бачимо, проаналізовані види стягнень мають ряд спільних рис, зокрема, мають майновий характер, можуть застосовуватися і як основне так і додаткове стягнення, предметом вилучення є предмет, який є у приватній власності особи та, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Однак, разом з тим, існує ряд рис, які дозволяють чітко розмежувати ці види стягнень, так, основною відмінністю є оплатний характер оплатного вилучення, який відсутній при конфіскації, таким чином, конфіскація є більш тяжким видом стягнення, що в свою чергу проявляється і в різному порядку застосування цих заходів. Найважливішою ж ознакою розмежування зазначених стягнень, на нашу думку, є їх ефективність для досягнення виховної та превентивної мети, оскільки, як уже зазначалось, враховуючи практику застосування оплатного вилучення та конфіскації предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення – конфіскація є більш ефективним видом стягнення.

Література:

1. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. До питання про доцільність застосування оплатного вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С.144-148.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122.
3. Адміністративне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. О. Коломoeць, Г. Ю. Гулевської. К.: Істина, 2007. 216 с.
4. Козюренко Р. С. Заходи адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення: поняття та класифікація. *Видавництво Львівської політехніки*. № 845. 2016. С. 94–98.

Денисенко Катерина Вікторівна,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права
Академії Державної пенітенціарної
служби, м. Чернігів, Україна*

Личик Олександр Володимирович
*курсант 2 курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, м. Чернігів, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Актуальність проблеми подолання та попередження насильства у сім'ї зумовлена стрімким збільшенням фактів фізичного, психологічного,

економічного і сексуального насильства і одночасно при цьому – відсутністю належного реагування на прояви насильства в сім'ї з боку суспільства, нашого безпосереднього оточення [1, с. 22]. Сучасні реалії статистичних даних щодо кількості осіб, які постраждали від сімейного насильства, зумовлюють нагальну потребу у протидії цього антисоціального явища.

Так, у країнах, де ведеться систематичний статистичний облік, кількість жінок, які страждають від побиття їхніми чоловіками або партнерами, сягає від 40% до 80%. Такого насильства зазнають жінки всіх вікових і соціально-економічних груп [2, с. 5]. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, в усьому світі 30% жінок, які перебувають у відносинах, зазнавали фізичного чи сексуального насильства з боку свого партнера на протязі життя. До 38% вбивств жінок у світі здійснюється інтимними партнерами чоловічої статі [3].

У Великому тлумачному словнику української мови розкрито змістовне наповнення категорій «домашнє» та «насильство». Так, перше поняття тлумачиться як «який виконується дома», відповідно друге – «застосування фізичної сили до кого-небудь; застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось» [4, с. 316, 735]. Таким чином, у довідниковій літературі, на основі узагальнення та поєднання вищезазначених тлумачень, поняття домашнє насильство розглядається крізь призму словосполучення «застосування сили / вплив, що виконується вдома».

Доцільно відмітити, що переважна більшість науковців досліджуючи різні аспекти домашнього насильства відштовхуються від законодавчого визначення цього поняття.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [5].

Таким чином, узагальнюючи законодавче визначення поняття «домашнє насильство», можемо виділити його характерні риси:

- 1) це діяння (дії або бездіяльність), тобто проявляється шляхом вчинення активних вольових дій або в пасивному вольовому поведженні;
- 2) здійснюється у формі фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства;
- 3) вчиняється в сім'ї чи в межах місця проживання;
- 4) суб'єктами є родичі (або колишні родичі).

З метою гарантування і забезпечення дієвості та ефективності безпеки українських громадян, а також зміцнення сімейних цінностей постає необхідність розробки заходів в частині протидії домашнього насильства, в тому числі шляхом удосконалення організаційних засад щодо окресленого

питання. Практика поширення насильства в сімейному середовищі свідчить про необхідність детального дослідження діяльності суб'єктів, функціональні повноваження яких спрямовані на протидію вказаного явища.

Так, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;

4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать: 1) служби у справах дітей; 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; 4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; 5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 6) суди; 7) прокуратура; 8) уповноважені органи з питань пробації.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам: 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 2) притулки для дітей; 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей; 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); 5) центри соціально-психологічної допомоги; 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам [5].

Не дивлячись на широкий спектр суб'єктів, їх компетенція, по-перше, не прямо, а опосередковано спрямована на протидію насильства в сімейному середовищі; по-друге, основним інституційним індикатором протидії домашнього насильства виступає виконавча гілка влади. Вбачаємо за доцільне здійснення парламентського контролю в досліджуваній сфері шляхом запровадження спеціального інституту – Представника Уповноваженого Верховної Ради України з питань попередження та протидії домашнього

насильства. Позитивним прикладом його формування можуть послужити інститути, які функціонують при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини (зокрема Представник Уповноваженого з дотримання прав людини в місцях несвободи та процесуальних прав, Представник Уповноваженого з дотримання інформаційних прав та представництва в Конституційному Суді України, Представник Уповноваженого у справах захисту прав військовослужбовців тощо).

Діяльність пропонованого нами Представника Уповноваженого Верховної Ради України повинна спрямовуватись на здійснення парламентського контролю щодо попередження та протидії домашнього насильства, а також захист та надання допомоги (передусім психологічного та правового характеру) особам, які зазнали цього явища.

Література:

1. Моніторинг національної судової практики розгляду судами кримінальних, цивільних справ і справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних із вчиненням насильства в сім'ї / за заг. ред. О. А. Шаповалової. Київ: ВАІТЕ, 2014. 190 с.
2. Домашнє насильство в Україні: наук. звіт / Правозахисники Міннесоти; С. Бенуелл, Е. Барклай, Е. Дьюбан, Р. Філліпс. США, 2000. 52 с.
3. Насилие в отношении женщин. Основные факты. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>(дата звернення: 15.04.2019).
4. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.01.2018 № 2229-VII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 35.

Іваній Владислав Ігорович

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, м. Суми, Україна

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Природним, закономірним процесом, що дозволяє збалансувати економічну, соціальну, політичну й духовну сфери суспільства, є міграція населення.

Міграції населення – переміщення населення, пов'язані зі зміною місця проживання. Вони є однією з найважливіших проблем народонаселення і розглядаються не тільки як просте механічне пересування людей, а як складний суспільний процес, що зачіпає багато сторін соціально-економічного життя. Міграції відіграли значну роль в історії людства. З ними пов'язані процеси заселення, господарського освоєння землі, розвитку продуктивних сил, освіти і змішання рас, мов та народів. Міграція впливає на важливі економічні, соціальні, демографічні та етнічні процеси як в середині окремих держав, так і на картину цих процесів у світовому масштабі. Вони часто призводили до підвищення поліетнічності населення окремих регіонів, держав. Переміщення різних етносів зумовлюють зміни в розміщенні народів, змінюють соціальний

та етнічний склад міст і сіл, розширюють міжетнічні контакти, збільшують кількість змішаних шлюбів. Мігранти приносять із собою елементи власних культур, мов, психології, світогляду, особливості побуту та ведення господарства.

Використовуючи різні ознаки, виділяють кілька видів міграції населення. За цілями, які переслідує населення при переміщенні з одного населеного пункту в інший, виділяють: епізодичну, маятникову, сезонну, безповоротну міграцію.

Види міграції розрізняються не тільки за формальними ознаками, але й по суті. Відповідно до того, чи відбувається переміщення населення всередині країни або між країнами, виділяють два види міграції: внутрішню і зовнішню.

Міграція як складний процес, особливо коли він неконтрольований, може мати негативні наслідки. Відплив жителів може призвести до невідтворення населення, нестачі трудових ресурсів; приплив мігрантів до густонаселених районів, у великі міста, веде до перенаселення, неможливості задовольнити більшість нагальних потреб людини. У свою чергу така ситуація спричиняє розвитку ксенофобії, виникнення міжетнічних конфліктів на міжособовому і колективному рівні.

Міграційний процес – це, насамперед, керована діяльність, яка має соціальний характер і тому має бути врегульована нормами права, насамперед, адміністративного, чим забезпечується певний порядок, механізм його реалізації.

Головним елементом (стадією) механізму правового регулювання міграційних процесів визначаються правові норми. Регулятивні норми містяться у Конституції України, міжнародно-правових актах, адміністративному праві, трудовому праві, цивільному праві. Охоронні в адміністративному, кримінальному праві, в нормативних актах яких містяться норми-приписи, у яких передбачені заходи державного примусу, зокрема, адміністративного, що застосовуються до осіб, винних в порушенні правових норм, які регулюють міграційний процес.

Конституція України встановлює:

1. Що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (ст.21).
2. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство (ст.25).
3. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятком, встановленим Конституцією, законами чи міжнародними договорами. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом (ст.26).
4. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (ст.33).

Серед міжнародно-правових актів слід відмітити акти, якими встановлені норми щодо загальних прав і свобод людини. Це, зокрема, Конвенція про скорочення без громадянства від 30 серпня 1961 року; Конвенція про статус апатридів; Загальна декларація прав людини; Конвенція №118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення; Конвенція про правовий статус біженців; Конвенція про права дитини.

Нормами адміністративного права регулюються питання державного управління міграційним процесом, а саме, - матеріальні норми щодо статусу суб'єктів адміністративно-правових відносин. Як приклад, норми, встановлені Законами України «Про імміграцію», «Про біженців», «Про правовий статус іноземців», Постановою Верховної Ради України «Про внесення змін і доповнень до Положення про паспорт громадянина України», затвердженого Постановою Верховної Ради України «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та свідоцтво про народження», підзаконні акти: Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання», «Про Державний комітет України у справах національностей та міграції», «Про громадянство України», відомчими нормативними актами.

Другим елементом механізму правового регулювання міграційних процесів є стадія виникнення прав та обов'язків (правовідносин), яка характеризується тим, що на основі юридичних норм та за наявності передбачених обставин (юридичних фактів) у конкретних суб'єктів виникають права та обов'язки – індивідуалізовані міри поведінки. При цьому правовідносини – виникаючий на основі норм права індивідуалізований громадський зв'язок між особами, який характеризується наявністю суб'єктивних юридичних прав і обов'язків і гарантується примусовою силою держави. Таким чином, юридична норма, по-перше, врегульовує відносини між особами шляхом встановлення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, які охороняються засобами державного примусу; по-друге, юридична норма моделює поведінку між особами, а невід'ємним елементом цієї моделі є державний примус.

Третім елементом (стадією) процесу правового регулювання є реалізація прав та обов'язків, яка характеризується тим, що програми поведінки, які закладені в юридичних нормах і виражені в конкретних мірах поведінки, для даних суб'єктів (у правах та обов'язках), втілюються у життя, здійснюються у фактичній поведінці учасників суспільних відносин, стають реальністю.

Отже, міграції відіграють найактивнішу роль у формуванні територіальних спільнот людей, у підтримці умов постійного соціального відтворення.

Оскільки міграційний процес це, насамперед, керована діяльність, яка має соціальний характер, вона має бути врегульована нормами права.

Література:

1. Конституція України: станом на 21 лютого. 2019 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.

2. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012235.html (дата звернення: 10.12.2018)
3. Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 № 2491-III. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012491.html (дата звернення: 10.12.2018).
4. Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання: Указ Президента України від 29 жовтня 2003 року № 1227/2003. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U435_01.html (дата звернення: 10.12.2018).
5. Міграційні процеси у сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри : (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика) : *енциклопедія / упоряд. Ю. Римаренко; за ред. Ю. Римаренко. Київ: Довіра, 2008 р.*

Казанчук Ірина Дмитрівна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права і процесу Харківського
національного університету внутрішніх
справ, м. Харків, Україна*

ЩОДО ЗМІСТУ І ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Європейські стандарти розробки державної екологічної політики, а також формування європейської моделі публічного управління сферою охорони навколишнього природного середовища та природокористування зумовили появі та розвитку в Україні нових адміністративних форм протидії негативному впливу на навколишнє природне середовище. Щодо цього пріоритетне місце надається адаптивним процедурам оцінки екологічної ситуації у процесі прийняття управлінських рішень про провадження господарської діяльності, які мають бути інтегровані до планів економічно-соціального розвитку держави. Адже, як визначено в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], метою управління у галузі охорони природного середовища та раціонального використання природних ресурсів є зміцнення державного контролю за додержанням екологічних вимог. І досягнути це можливо завдяки ефективній системі оцінки впливу на довкілля, спрямованій на охорону та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів. Між тим, проведення комплексу природоохоронних заходів є передумовою переходу до сталих моделей виробництва та споживання, і як наслідок, виявляє необхідність нової стратегії управління природоохоронною сферою з боку державних органів.

Власно запровадження адміністративно-правових інструментів зменшення техногенного тиску на природне середовище повинно здійснюватися у двох напрямках: 1) корегування стратегій природоохорони та природокористування і встановлення дієвого механізму прийняття оперативних управлінських рішень відповідно до умов, що змінюються і передбачаються;

2) підвищенням рівня екологічної культури в суспільстві, інформаційного забезпечення реалізації завдань природоохоронної політики, нарощування природоохоронного потенціалу, що позитивно вплине на формування сприятливих екологічних умов. Розвиток обох цих напрямів напряму залежить від результативності екологічного моніторингу на державному та регіональному рівнях.

Слід зазначити, що моніторинг в природоохоронній сфері – це постійне і безперервне спостереження за змінами стану навколишнього природного середовища з метою одержання достовірних відомостей зростання техногенного впливу на її компоненти в зв'язку з господарською діяльністю людини, екологічного прогнозування і обґрунтування рішень [2].

Організаційно-правовий механізм здійснення екологічного моніторингу в Україні адаптовано до європейських норм і стандартів. Він здійснюється за довгостроковою державною програмою, яка визначає спільні, узгоджені за цілями, завданнями, територіями і об'єктами, періодичністю і засобами виконання дії відомчих органів державної влади, підприємств, організацій і установ незалежно від форм власності [3, с. 26]. При цьому право володіння, користування і розпорядження інформацією, одержаною під час виконання загальнодержавної і регіональних (місцевих) програм моніторингу довілля, регламентується законодавством. Підкреслимо, що екологічна інформація, яка зберігається в державній системі моніторингу, використовується для прийняття управлінських рішень у галузі охорони навколишнього природного середовища органами державної влади та органами місцевого самоврядування, надається їм безкоштовно відповідно до затверджених регламентів інформаційного обслуговування користувачів системи моніторингу та її складових частин.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено створення державної системи моніторингу довілля (надалі – ДСМД) та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення [1, Ст. ст. 20, 22]. Виконання цих функцій покладено на Мінприроди та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довілля [4, с. 15]. Основні принципи функціонування ДСМД визначені у постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довілля» [2]. На даний час, у державній системі моніторингу довілля функції і задачі спостережень та інформаційного забезпечення виконують 13 суб'єктів системи моніторингу: Міністерство екології та природних ресурсів; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Міністерство охорони здоров'я України; Мінагрополітики та продовольства України; Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства; Держгеокадастр; Держводагенство; Держлісагентство; Держземагентство; Держгеонадра; Державне космічне агентство України; Державна служба зв'язку та захисту інформації; Мінекономрозвитку і територіальні органи (у разі їх утворення).

Кожний із суб'єктів ДСМД здійснює моніторинг тих об'єктів довкілля, що визначаються Положенням про державну систему моніторингу довкілля та порядками і положеннями про державний моніторинг окремих складових довкілля. Проте слід звернути увагу на необхідність чіткого розподілу повноважень між цими державними органами, покращення рівня координації дій та інституційної спроможності органів державної влади і органів місцевого самоврядування у збиранні, накопиченні та обміні інформацією про стан довкілля (екологічною інформацією). Адже, на жаль, на практиці існує наявне дублювання функцій, автономні і неуніфіковані за структурою реєстри/бази даних, нераціональне використання коштів державного бюджету на збирання і накопичення однотипної інформації про стан навколишнього природного середовища. Крім того, функціонування Державної системи моніторингу довкілля повинно спиратися й на такі принципи як: 1) систематичність спостережень за станом навколишнього природного середовища, техногенними об'єктами, що впливають на нього; 2) своєчасність отримання і оброблення даних спостережень на відомчих і регіональному і державному рівнях; 3) комплексність використання екологічної інформації, що надходить у систему від відповідних державних органів та інших постачальників; 4) об'єктивність первинної, аналітичної і прогностичної екологічної інформації та узгодженості нормативного, організаційного і методичного забезпечення екологічного моніторингу довкілля, що проводиться відповідними службами міністерств та відомств України, інших центральних органів виконавчої влади [3, с. 85]; 5) оперативність доведення екологічної інформації до органів виконавчої влади, підприємств, організацій та установ; 6) сумісність технічного, інформаційного і програмного забезпечення, їх складових частин; 7) доступність екологічної інформації населенню України та світовій спільноті.

Тільки фактичне визнання Українським Урядом і суспільством пріоритетів охорони навколишнього середовища, що закріплене законодавчо, створює необхідні передумови результативності дій регуляторних та контролюючих державних органів в природоохоронній сфері. Тому моніторинг ефективності природоохоронної діяльності є головною складовою національної системи моніторингу навколишнього середовища. І як відкрита інформаційна система він включає в себе такі окремі підсистеми як: 1) моніторинг навколишнього середовища; 2) моніторинг природоохоронного потенціалу; 3) моніторинг природоохоронної освіти. В кожній з них реалізується система спостереження з передбаченням, основними функціями якої є: систематизація інформації про екологічні процеси з точки зору того, до яких наслідків у майбутньому може привести досягнутий стан, виходячи з розвитку в минулому; визначення можливих альтернатив розвитку на основі нормативних прогнозів досягнення заданих цілей в умовах, що склалися на даний момент; одержання рекомендаційної інформації для органу управління на основі прогнозування наслідків різних варіантів розвитку. Державна система моніторингу повинна стати інтегрованою інформаційною системою, що здійснюватиме збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану навколишнього природного середовища, вироблення

науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних екологічних угод, програм, проектів і заходів.

Відповідно, в процесі системи моніторингу довкілля забезпечуються не лише збір і накопичення даних, а й оперативне виконання процедур аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, діагнозу і прогнозу, необхідних для здійснення управління в сфері охорони довкілля.

Для ефективної реалізації природоохоронних завдань, а також прийняття науково обґрунтованих рішень щодо раціонального використання природного потенціалу держави, збереження сприятливого середовища життєдіяльності суспільства слід значну увагу приділяти плідній співпраці державних органів з громадськими інституціями природоохоронного напрямку діяльності, розвитку міжнародного співробітництва із збереження та захисту природних ресурсів.

Таким чином, можна впевнено сказати, що із переліку адміністративно-правових інструментів публічного управління природоохоронною сферою важливе місце займає моніторинг стану охорони навколишнього природного середовища в Україні, який виступає формою державного контролю та включає в себе систему спостережень, збирання, передавання, збереження і аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін, та розроблення наукових рекомендацій для прийняття управлінських рішень про запобігання негативним змінам стану навколишнього природного середовища й дотримання вимог екологічної безпеки. При цьому основними шляхами удосконалення публічного управління природоохоронною сферою слід визнати: 1) підвищення екологічної оцінки якості охорони навколишнього природного середовища в країні та у світі в цілому; 2) оперативність і якість інформаційної взаємодії з усіма суб'єктами природоохоронної діяльності на державному і регіональному рівнях; 3) комплексне оброблення і використання екологічної інформації для прийняття управлінських рішень державними органами та їх посадовими особами; 4) сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища; 5) створення системи управлінської діяльності на основі впровадження новітнього формату електронного документообігу для формування і реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, яка включатиме центр обробки документів з питань надання адміністративних послуг [5]; 6) розвиток телекомунікаційних технологій і інформаційних мереж, автоматизація технологій отримання, обробки, візуалізації даних про стан природного середовища, існуючі екологічні ризики/загрози для безпечної життєдіяльності; 7) впровадження сучасних електронних форм взаємодії і залучення громадян до прийняття управлінських рішень.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. ст. 546.
2. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/391-98> (дата звернення: 30.03.2019).

3. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / ВЕГО «МАМА-86». Київ, 2003. 160 с.
4. Георгієвський Ю. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування. Київ: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2016. 48 с.
5. Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018р. № 825-р. *Урядовий кур'єр* від 15.11.2018. № 215

Коваль Роман Миколайович,
*студент 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
та природокористування України,
м. Київ, Україна*

МУНІЦИПАЛЬНА ВАРТА ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Однією з наявних проблем місцевого самоврядування є висока централізація органів виконавчої влади, як наслідок – недостатня ефективність здійснення функцій. Зокрема, питання реформування системи правоохоронних органів опосередковано актуалізувало створення муніципальної варти, як допоміжного органу місцевого самоврядування, з широким переліком виконуваних завдань.

Дослідженням даної теми займалися численні зарубіжні науковці, зокрема Пол Сабатьєр, Ліанг Ма, Едвард Магуаєр, Норман Уолцер, Паоло Паньєрі та вітчизняні дослідники : Т. І. Гудзь, В. В. Чумак, В.А. Орлов, В.В. Кравченко, П. Рабінович, О. Скакун, В.Б. Дубовик що свідчить про актуальність піднятого питання.

Згідно з розпорядженням Кабінету міністрів України «Про схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. погіршення якості та доступності публічних послуг внаслідок ресурсної неспроможності переважної більшості органів місцевих територіальних владних установ здійснювати власні і делеговані повноваження та надцентралізована система виконавчої влади є одними з головних проблем сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування. Вирішенням запитання ефективного виконання місцевої охорони правопорядку та суспільної безпеки прийнято створення муніципальної варти, згідно з законопроектом № 2890 від 18.05.2015 «Про муніципальну варту». Важливим фактором є те, що правовим підґрунтям існуючих на даний момент комунальних підрозділів є виключно статuti, створені та ухвалені рішеннями міських/сільських/селищних рад. Як наслідок відсутності єдиного зразка статуту – структурно різні нормативно-правові акти, змістовні розбіжності в розділах «Структура Муніципальної варти» та «Загальні обов'язки», відсутність офіційного трактування та встановлення правового статусу органу. Варто відзначити можливе встановлення прав та обов'язків представників варти, які суперечать чинному законодавству, зокрема в статуті комунального підприємства «Муніципальна варту» затвердженого

рішенням Івано-Франківської міської ради від 25.05.2017 року в розділі «Мета та види діяльності» зазначено як одна з цілей функціонування: «сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили». Згідно із законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» не передбачається здійснення такого виду діяльності підрозділами муніципальної варти, що призводить до суперечностей в нормативно-правових актах. Відповідно вищевказаним фактам існують невідповідності та недопрацювання в законодавчій базі діяльності муніципальної варти як нової інституції.

За своєю функціональною приналежністю муніципальна варта визначається, що муніципальна поліція - спеціальний правоохоронний орган, який створюється органами місцевого самоврядування та фінансується з місцевого бюджету. До його головних завдань входять: забезпечення громадського порядку на території юрисдикції відповідної місцевої ради, у взаємодії з органами внутрішніх справ, профілактика правопорушень, виконання окремих адміністративних стягнень, охорона майна, що перебуває у комунальній власності, надання окремих видів правової та соціальної допомоги громадянам, органам муніципалітету, підприємствам, установам та організаціям, що здійснюють свою діяльність на території відповідної міської ради та місцевої ради об'єднаної територіальної громади, сприяння виконанню рішень відповідних рад, що утворили муніципальну варту, прийнятих у межах їх повноважень з питань: контролю за дотриманням земельного та природоохоронного законодавства, інших природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, благоустрою території, охорони державних символів, символів територіальної громади та пам'яток культури міста, паркування автотранспорту, охорони пам'яток історії і культури, організації торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування, збереження матеріальних цінностей у разі стихійного лиха, екологічних катастроф, пожеж, інших надзвичайних ситуацій, забезпечення громадського порядку при проведенні карантинних заходів під час епідемій;

Важливою є профілактична функція варти, адже існуюча поліція лише формально здійснює це завдання, що призводить до утворення певного інформаційного вакууму між громадянами та структурами поліції. У свою чергу це призведе до покращення довіри суспільства до представників правоохоронних органів. Окрім того, важливим аспектом в конституційно-правовому погляді є правовий статус працівників місцевої поліції, оскільки це принципово повинні бути цивільні особи.

Стверджується, що муніципальна реформа, започаткована в Україні, має обов'язково включати й створення підрозділів муніципальної поліції та інших органів правоохоронної спрямованості. Представницькі й виконавчі органи місцевого самоврядування повинні отримати «силові придатки», здатні забезпечити охорону громадського порядку на території відповідної громади, а також примусове виконання рішень представницьких і виконавчих органів. Це сприятиме оптимальній децентралізації правоохоронної діяльності, підвищенню ефективності муніципального управління та зміцненню авторитету місцевого самоврядування.

Існують численні погляди щодо позиції інституту в системі місцевого самоврядування. Розглядаючи питання підконтрольності, при врахуванні фактору, що муніципальна варта є правоохоронним органом доцільно надати обов'язок нагляду за діяльністю органам прокуратури. Також необхідне створення в складі окремої посади чи відділу, залежно від обсягу штату та виконуваних функцій, що займалися б взаємодією з іншими органами міськради чи виконкому, адже сфера діяльності передбачає підтримання зв'язку та постійну комунікацію з місцевими інституціями.

Серед актуальних тем практичного функціонування інституту є відсутність проходження навчань для здобуття посади, оскільки нині відсутня єдина система підготовки штатних працівників. Враховуючи даний аспект отримуємо абсолютно різні підрозділи, ризик прийняття некваліфікованого працівника, що пов'язано безпосередньо з відсутністю кваліфікаційних випробувань. Варто зазначити, що послідовним вирішенням цього запитання має стати встановлення єдиного та чіткого механізму проходження підготовчих іспитів згідно з програмою підготовки працівників національної поліції України згідно з «Положенням про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» затвердженого наказом МВС №50 від 26.01.2016.

Дискусійним запитанням є також встановлення значного обсягу функцій муніципальної варті. Виникають суперечності щодо можливого дублювання напрямків діяльності місцевої поліції та чинних органів, що виконують частину передбачуваних законопроектом функцій. Зокрема це дільничні інспектори, управління контролю за благоустроєм та поліція превенції, як об'єднаний блок патрульної поліції та поліції громадського контролю.

Підсумовуючи, варто наголосити на наявності значних запитань до концепції та функціонування муніципальної варті як з боку правознавців-практиків, так і зі сторони теоретиків права. Даний факт визначає відсутність необхідного доопрацювання законодавчої бази як правового підґрунтя діяльності інституції. Як наслідок – суттєві розбіжності в механізмах діяльності, обсязі виконуваних завдань, структурі. Але враховуючи нагальність питання удосконалення здійснення правоохоронної функції місцевого самоврядування, концепція муніципальної поліції може постати цілком ефективним державним органом, адаптованим до сучасних адміністративних реформ, специфіки суспільного ладу та європейським тенденціям.

1. Література:

1. Гудзь Т. І. Муніципальна поліція як форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування: автореф. дис.; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 20 с.
2. Гудзь Т. І. Розширення компетенції органів місцевого самоврядування як передумова створення місцевої міліції. Вісник Харків, нац. ун-гу ім. В.Н. Каразіна. Серія: Право. 2009. № 1(5) С. 36-39.
3. Про муніципальну варту: Законопроект (офіц. текст: станом на 18.05.2015) / Верховна Рада України. 2015. 18 с.
4. Чому Україні потрібен спеціальний закон про муніципальну поліцію? Юридичний Вісник України. 2017. 28 вересня. URL.: <http://yvu.com.ua/chomu-ukrayini-potriben-spetsialnyj-zakon-pro-munitsypalnu-politsiyu/>.

5. Центр досліджень сучасних комунікацій НБУВ URL.: <http://nbuviap.gov.ua>. – К.: НБУВ, URL.:[http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3185:munitsipa Ina-politsiya-sprobi-stvorenyya-chastina-1&catid=8&Itemid=350](http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3185:munitsipa%20Ina-politsiya-sprobi-stvorenyya-chastina-1&catid=8&Itemid=350). С. Полтавець, кандидат політ. наук, старш. науковий співроб. НЮБ НБУВ. Муніципальна поліція. Спроби створення. (частина 1).

Курсик Вікторія Олександрівна
*студентка 3 курсу юридичного
факультету Східноєвропейського
національного університету імені Лесі
Українки, м. Луцьк, Україна*

ПОВ'ЯЗАНІ ОСОБИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Закупівлі товарів, робіт і послуг є невід'ємною складовою функціонування будь-якої країни. Раціонально налагоджена, економічно обґрунтована й відповідним чином законодавчо врегульована система публічних закупівель – необхідна умова повноцінного виконання державою своїх функцій.

Разом з тим, здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави й територіальної громади в Україні часто супроводжується неефективним витрачанням публічних коштів та низкою порушень, корупційних зловживань і різноманітних протиправних схем. До числа останніх належить і участь у закупівлях пов'язаних осіб.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. (далі – Закон) містить визначення понять «пов'язані особи», «здійснення контролю», «члени сім'ї», а також визначає вимоги до тендерної документації в цій частині та наслідки встановлення замовником факту пов'язаності для учасника.

Так, відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 17 Закону замовник приймає рішення про відмову в участі у процедурі закупівлі та зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію учасника в разі, якщо тендерну пропозицію подав учасник процедури закупівлі, який є пов'язаною особою з іншими учасниками процедури закупівлі та/або з членом (членами) тендерного комітету, уповноваженою особою (особами) замовника [1].

Згідно з п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону «пов'язана особа» – особа, яка відповідає будь-якій з таких ознак: юридична особа, яка здійснює контроль над учасником процедури закупівлі або контролюється таким учасником процедури закупівлі, або перебуває під спільним контролем з таким учасником процедури закупівлі; фізична особа або члени її сім'ї, які здійснюють контроль над учасником процедури закупівлі; службова (посадова) особа учасника процедури закупівлі, уповноважена здійснювати від імені учасника процедури закупівлі юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну або зупинення цивільно-правових відносин, та члени сім'ї такої службової (посадової) особи; фізичні особи – члени тендерного комітету, керівник замовника та/або члени їхніх сімей,

які здійснюють контроль над учасниками процедури закупівлі або уповноважені здійснювати від імені учасника процедури закупівлі юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну або зупинення цивільно-правових відносин [1].

При цьому, відповідно до норм цього ж пункту, під здійсненням контролю розуміється можливість здійснення вирішального впливу або вирішальний вплив на господарську діяльність учасника процедури закупівлі безпосередньо або через більшу кількість пов'язаних фізичних чи юридичних осіб, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною часткою, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування, а також вчинення правочинів, що надають можливість визначати умови господарської діяльності, надавати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління учасника процедури закупівлі, або володіння часткою (паєм, пакетом акцій), що становить не менше ніж 25 відсотків статутного капіталу учасника процедури закупівлі [1].

Зважаючи на викладене, визначення терміну «пов'язані особи» в ч. 1 ст. 1 Закону можна умовно розділити на три частини: 1) визначення пов'язаності учасників процедури закупівлі між собою по відношенню до юридичних та фізичних осіб (юридична особа, яка здійснює контроль над учасником процедури закупівлі або контролюється таким учасником процедури закупівлі, або перебуває під спільним контролем з таким учасником процедури закупівлі; фізична особа або члени її сім'ї, які здійснюють контроль над учасником процедури закупівлі); 2) визначення пов'язаності через службову (посадову) особу учасника процедури закупівлі, яка може застосовуватись як для доведення факту пов'язаності учасників між собою, так і для доведення пов'язаності учасника з членами тендерного комітету (уповноваженими особами) замовника (службова (посадова) особа учасника процедури закупівлі, уповноважена здійснювати від імені учасника процедури закупівлі юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну або зупинення цивільно-правових відносин, та члени сім'ї такої службової (посадової) особи); 3) визначення пов'язаності учасника з членами тендерного комітету (уповноваженими особами) замовника (фізичні особи – члени тендерного комітету, керівник замовника та/або члени їхніх сімей, які здійснюють контроль над учасниками процедури закупівлі або уповноважені здійснювати від імені учасника процедури закупівлі юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну або зупинення цивільно-правових відносин) [2].

Слід зауважити, що в даному випадку також іде мова про пов'язаність керівника замовника та/або членів його сім'ї з учасником процедури закупівлі, хоча відповідно до ст. 17 Закону підставою для відхилення не може бути пов'язаність учасника процедури закупівлі з керівником замовника, а виключно з членами тендерного комітету (уповноваженими особами) замовника.

Таким чином, під час проведення процедур закупівель замовник перевіряє наявність підстав, зазначених у п. 7 ч. 1 ст. 17 Закону, в частині пов'язаності учасників з іншими учасниками процедури закупівлі та/або з

членом (членами) тендерного комітету, уповноваженою особою (особами) замовника.

Разом з тим, незважаючи на доволі детальну регламентацію в Законі обов'язку замовника щодо відхилення тендерної пропозиції у випадку пов'язаності учасників між собою (наприклад, у разі взаємної участі в капіталі, спільних засновників (чи засновників-родичів) або перебування під спільним контролем), питання про те, чию пропозицію слід відхилити – когось одного чи всіх пов'язаних (і як цього одного обрати) – тривалий час було дискусійним.

Так, ще за часів дії Закону України «Про здійснення державних закупівель» спеціалісти не могли дійти згоди: одні рекомендували відхилити всіх пов'язаних учасників без розбору; інші радили залишити пропозицію, подану першою; треті вважали, що слід залишити найдешевшу пропозицію, відхиливши усі інші, і т. д. [3].

Аналіз сучасної практики закупівельної діяльності дозволяє зробити висновки, що відхиленими повинні бути пропозиції всіх пов'язаних осіб. Якщо конкуренція на ринку існує, то на повторний тендер неодмінно зголосяться принаймні двоє учасників. Щоб це сталося напевно, ніщо не забороняє замовникові широко рекламувати свої закупівлі, у тому числі персонально запросити конкретних суб'єктів господарювання подати пропозиції. А якщо конкуренція відсутня, то замовник має одразу оголошувати переговорну процедуру. У такому разі питання пов'язаності не матиме значення для проведення закупівлі, оскільки вимоги ст. 17 Закону, в тому числі п. 7 ч. 1 цієї статті, не поширюються на випадки проведення переговорної процедури закупівлі.

Замовник може відхилити всі пропозиції пов'язаних учасників як одним рішенням, так і поступово, присвячуючи кожному учасникові окреме засідання і окремий протокол [4], залежно від встановленого законодавством порядку розгляду тендерних пропозицій (зокрема, при проведенні так званих «європейських» або «національних» торгів). Не менш важливим є й те, що пропозиція останнього учасника з числа пов'язаних осіб має бути відхилена на загальних підставах, адже те, що його пропозиція остання, не спростовує того факту, що на момент завершення строку подання пропозицій він уже відповідав установленим законом умовам щодо відносин пов'язаності, тобто знав, на що йде, і усвідомлював, що його пропозиція підлягає відхиленню. При цьому замовникові не слід зважати на аргументи, подібні до такого: «Ми ж не знали, хто ще зголосився на тендер, бо подання пропозицій анонімне...» [4].

Висновки. Викладене дозволяє зробити висновок, що взаємний обмін інформацією між пов'язаними особами з наміром спотворити результати торгів – неспростовна презумпція. Зважаючи на це, будь-які мотиви та цілі, які переслідували учасники, не можуть впливати на виконання замовником покладеного на нього Законом обов'язку щодо прийняття рішення про відмову пов'язаним учасникам в участі у процедурі закупівлі та відхилення їх тендерних пропозицій.

Література:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 89.

2. Узагальнення практики Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг у сфері публічних/державних закупівель щодо відмови в участі у процедурі закупівлі та відхилення тендерної пропозиції учасника, який є пов'язаною особою з іншими учасниками процедури закупівлі та/або з членом (членами) тендерного комітету, уповноваженою особою (особами) замовника. URL.: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=6835E96CFBEED73A7EACC4085ADC85DC.app1?id=147762&schema=main>.
3. Олефір А. О. До проблеми правового регулювання публічних закупівель. Медичне право. 2016. № 2 (18). С. 44–54.
4. Свій до свого по-своєму, або Пов'язані особи в публічних закупівлях. Радник в сфері держзакупівель. 2018. № 7 (82). Ч. 2. С. 10–18.

Кучер Ольга Володимирівна,
студентка 3 курсу Навчально-наукового інституту права Національного університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:
Фоменко Ю. О.,
старший викладач кафедри фінансового права Національного університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

Право на ведення підприємницької діяльності є одним з конституційних прав громадянина. Відповідно до статті 42 Конституції України, кожен має право на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом [1]. Фізична особа-підприємець (далі – ФОП) – це фізична особа, яка здійснює свою самостійну господарську діяльність з метою отримання прибутку.

Питанню діяльності ФОП приділяється значна увага вітчизняними економістами та юристами, серед яких О. Вінник, С. Зінченком, Н. Саніахметовою, М. Галянтичем, А. Бризгаліним, А. Ноздрачовим О. Вінник, С. Зінченком, Н. Саніахметовою, М. Галянтичем та інші.

Відповідно до глави 5 Цивільного кодексу України здійснити реєстрацію ФОПа має право особа, яка має повну цивільну дієздатність і досягла 16-річного віку. Особа у віці від 16 до 18 років повинна мати письмову нотаріальну згоду батьків або опікунів на проведення процедури реєстрації [2]. Перелік документів, необхідних для реєстрації, передбачений Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». До них відносяться: паспорт та ідентифікаційний код платника податків; заповнена заява на реєстрацію форми №10; заява про застосування спрощеної системи оподаткування лише у випадку обрання спрощеної системи оподаткування на 1-3 групи; довіреність та паспорт

оригіналу представника, тільки у випадку реєстрації ФОП представником [3]. Документи подаються до державної реєстраційної служби або нотаріуса. На підставі цих документів уповноважені особи вносять інформацію до Єдиного державного реєстру.

Для реєстрації фізичної особи-підприємця необхідно: відвідати Центр надання адміністративних послуг (далі ЦНАП), подати заяву формою №10, при собі мати паспорт та ідентифікаційний код; подати разом із формою №10 заяву на застосування спрощеної системи оподаткування, або залишитися на загальній системі; у реєстрі Мін'юсту (Кабінет електронних сервісів) можна контролювати чи внесено відомості, також потрібно перевіряти реєстр платника єдиного податку; самостійно придбати, заповнити та подати на реєстрацію в податкову за місцем реєстрації.

З березня 2017 року в Україні працює електронна реєстрація та припинення фізичної особи-підприємця, що дозволяє проводити державну реєстрацію фізичної особи-підприємця онлайн. Є державні портали, які пропонують зробити це онлайн, наприклад, Онлайн будинок юстиції. Для реєстрації необхідно мати електронно-цифровий підпис (ЕЦП). Електронний цифровий підпис видається безкоштовно. З таким підписом можна подавати інформацію до єдиного державного реєстру. Потрібно буде відвідати органи фіскальної служби для реєстрації книги обліку доходів, отримати виписки платника єдиного податку. Крім того, потрібно буде відвідати банк, щоб відкрити рахунок.

Найбільш гострою проблемою є відмова контролюючого органу зареєструвати перехід до спрощеної системи оподаткування. Для цього є багато причин, щоб не втратити можливість бути платником єдиного податку – з моменту подання заявки на реєстрацію необхідно моніторити реєстр платників єдиного податку. Відмова у реєстрації платника спрощеної системи оподаткування у зв'язку із наявністю податкового боргу. Наприклад у фізичної особи, може бути не сплачений податок на нерухомість, або транспортний податок – це є підставою для відмови у реєстрації на спрощеній системі оподаткування.

Також загальною проблемою є те, що заявка на застосування спрощеної системи оподаткування, подана через ЦНАП, не потрапляє до даного контролюючого органу. В такому випадку про відмову у реєстрації ніхто не повідомить, проте спрощену систему теж ніхто не зареєструє.

Подальшим ударом для індивідуальних підприємців у 2019 році стала заборона на працевлаштування працівників заробітної плати. Нещодавно на веб-сайті Міністерства соціальної політики було опубліковано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників та протидії використанню незадекларованої праці». У проекті пропонується доповнити Кодекс законів про працю новою статтею – «Ознаки існування трудових відносин». Мінсоцполітики України пропонує заборонити використання цивільних відносин між компанією та фізичною особою-підприємцем замість найму такої особи на роботу. Причина в тому, що багато громадян скаржаться на

роботодавців, які змушують їх укладати цивільно-правові договори, хоча вони повинні працювати на умовах трудового договору. Як наслідок, люди залишаються без соціального пакету: відпустки, лікарняні, гарантії захисту материнства, посади і заробітної плати на час державних або громадських обов'язків.

Тобто компанії, які вступають у цивільну угоду з ФОП, скорочують свої податкові зобов'язання. Вони звільняються від сплати 22% єдиного соціального внеску з фонду оплати праці працівників. На відміну від найманого працівника ФОП третьої групи на спрощеній системі оподаткування оплачує лише 5% зароблених коштів до бюджету плюс мінімальний щомісячний соціальний внесок (918 грн. станом на лютий 2019 р.) [4].

Законопроект має благородну мету – захистити українців від недобросовісних роботодавців, заробітної плати в конвертів, відсутності трудових і соціальних гарантій. Але водночас ініціатива може виявитися небезпечною для всієї галузі, займає третє місце у структурі ВВП держави. Так склалося, що в області ІТ, яка в Україні в основному представлена аутсорсингом, відносини з працівниками організовуються через ФОПи.

Якщо закон буде прийнятий, українські програмісти більше не зможуть співпрацювати з такими компаніями, як ФОПи, і сплачувати до бюджету лише 5% свого прибутку. Державі доведеться відрахувати повні 18% ПДФО та 1,5% військового збору. Крім того, у рамках трудових відносин роботодавців також відраховує 22% соціального забезпечення працівника. Для аутсорсингового бізнесу з низьким рівнем маржинальності це велике навантаження.

Отже, підводячи підсумок можна сказати, що фізична особа-підприємець це фізична особа, яка з метою ведення господарської діяльності зареєстрована як підприємець без статусу юридичної особи. На відміну від інших суб'єктів господарської діяльності ФОП має певну перевагу: немає необхідності формувати статутний фонд; спрощена система подачі звітності в контролюючі органи; можливість стати платником єдиного податку; суб'єкт підприємницької діяльності може вести господарську діяльність, без печатки і відкриття банківського рахунку.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page> (дата звернення: 27.02.2019).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page> (дата звернення: 27.02.2019).
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV/ БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 27.02.2019).
4. Інформаційна агенція УНІАН URL: <https://economics.unian.ua/finance/10448394-u-minsopolitiki-proponuyut-zaboroniti-pracevlashtuvannya-fizosib-pidpriyemciv.html> (дата звернення: 27.02.2019).

Любич Станіслав Вікторович,
*аспірант 1 курсу Академії Державної
пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ

Реформування системи державної служби стає складовою частиною підготовки до Європейської інтеграції. Це доводить досвід країн Центральної та Східної Європи, що приєдналися до ЄС під час останнього розширення. Їх підготовка до вступу в Союз супроводжувалася особливою увагою до питань інституційного розвитку та адміністративної спроможності. Сьогодні, Європейським Союзом накопичено великий досвід реформування та вдосконалення державного управління та державної служби.

Актуальною, для сучасної ситуації в Україні, постає проблема подолання серйозних недоліків в організації та функціонуванні системи органів державної влади. Оскільки саме державна служба покликана втілювати в життя політику держави в сфері економіки, соціального розвитку, культури, освіти.

Питання правового регулювання державної служби в Україні та державах Європейського Союзу розглядають такі науковці, як О. Ю. Оболенський, В. Б. Авер'янов [2], Ю. М. Старілов, Ю. П. Битяк, В. А. Козбаненко, С. Д. Дубенко, О. П. Ноздрачов, В. Г. Ігнатов, Ю. Ю. Кізілов [5].

У своїх дослідженнях приділили увагу висвітленню сучасних тенденцій розвитку системи державної служби в країнах Європейського Союзу зарубіжні вчені М. Вебер, Д. Осборн, Т. Геблер, Д. Боссарт та К. Деммке [1].

Варто відзначити, що у сучасній правовій науці поки що немає повної та цілісної теорії системи державної служби. Як вірно вказує В. Б. Авер'янов: «дослідження системи державної служби та побудова її загальної теорії – складна, багатоаспектна проблема, яка поки що не отримала цілісної наукової інтерпретації» [2, с. 15].

Разом з тим, зауважує науковець, правове регулювання державної служби – це, насамперед, система правових норм, що регулюють відносини, які складаються в процесі організації самої державної служби, статусу державних службовців, гарантій і процедур, їх реалізації, а також механізму проходження державної служби [2, с. 181].

В європейському законодавстві не існує однозначних та чітких норм, які визначали б модель державного управління і функціонування його ключового елемента – державної служби в державах – членах ЄС. Іншими словами, державне управління не входить до сфери компетенції ЄС і системи державного управління держав – членів ЄС не підлягають гармонізації або регулюванню з боку ЄС [4, с. 112].

У той же час, незважаючи на відсутність надбання ЄС (*acquis communautaire*) у цій сфері, на підставі загальної згоди було визначено принципи державного управління, однакові для всіх держав – членів ЄС. До них належать: принципи верховенства права, надійності, правової

впевненості, звітності та прозорості, а також достатня організаційна спроможність і залучення до управління громадян.

Вищезазначені принципи можна знайти в системах адміністративного права всіх європейських держав. Дотримання державами – членами ЄС цих спільних базових принципів заклали підґрунтя для створення європейського адміністративного простору, який ще називають європейською моделлю публічної (або державної) служби [4, с. 112].

Варто окреслити перелік орієнтирів (англ. benchmarks), або очікуваних результатів, яких необхідно досягти, порівнюючи власні надбання з європейськими:

- наявність правової бази, що визначає статус державних службовців, їх відповідальність за дорадчі послуги, впровадження урядової політики, виконання адміністративних дій та забезпечення надання послуг;

- усі дії, які виконують державні службовці, повинні мати чітку основу в законі або у відповідному акті, так державні службовці повинні нести відповідальність перед своїм керівництвом та за загальним правом, наявність ефективних механізмів підзвітності;

- державні службовці повинні виконувати адміністративні дії незалежно від особистих інтересів та не дбати про інші нелегітимні інтереси;

- структура заробітної платні державних службовців має визначатися в законодавчому порядку і бути відкритою;

- система управління кадрами повинна забезпечити мотивацію для ефективної роботи державних службовців;

- правова база та існуюча управлінська практика повинні забезпечити відкритий конкурсний відбір кандидатів на державну службу на основі заслуг і за прозорими критеріями [4, с. 113 – 114].

Адміністративний менеджмент в Європейському просторі базується на основних засадах та принципах, що ґрунтуються здебільшого на вимогах відкритості та комунікативності викликів та рішень та представляють відкриту систему вимог:

- відкритість (openess) передбачає активну комунікацію із громадськістю стосовно завдань і обов'язків різних органів влади та державних установ, а також рішень, які приймаються ними;

- участь (participation) передбачає сприймання громадян та їхніх організацій не як пасивних об'єктів (або суб'єктів) політики й адміністративних рішень, а як безпосередніх, активних і зацікавлених сторін, що мають право брати участь у процесі прийняття адміністративних рішень на всіх етапах політики – від початкових стадій і протягом усього циклу політики й управління;

- підзвітність (accountability), що базується на засадах права європейців на «належне управління» (right to good administration) згідно з Європейською

хартією основних прав (ст. 41), крім традиційних типів відповідальності (політичної та адміністративної) передбачає також обов'язок реагування влади на потреби громадян (вимагає чіткого розподілу обов'язків – не лише між

органами й установами, що приймають рішення, але й між ними та інститутами громадянського суспільства);

– ефективність (effectiveness): державна політика, законодавча й регуляторна системи повинні відповідати реальним суспільним потребам, мати чіткі цілі й прийматися із врахуванням оцінки їх очікуваного впливу та попереднього досвіду;

– злагодженість / зв'язок (coherence) потребує не лише політичного лідерства, а й більшої послідовності між різноманітними інструментами, механізмами політики та різними стратегіями впливу на одну й ту ж саму реальність.

У ЄС та державах-членах ЄС існує широкий спектр офіційних інституцій (організацій, правових і регуляторних норм) і неформальних механізмів, якими користуються органи влади з метою забезпечення консультацій і участі громадськості та їх громадських об'єднань у розробленні й реалізації державної політики [3, с. 21 – 22].

У Центральній та Східній Європі і, зокрема, в країнах СНД, впродовж минулого десятиріччя більшість зусиль спрямовувалися на створення системи демократичних інституцій, яка визначає основи сучасної держави (розподіл владних повноважень, забезпечення верховенства права). Чимало уваги приділялося (особливо в так званих країнах-кандидатах у ЄС) питанню адаптації їх законодавства до стандартів ЄС і заснування або реформування окремих інституційних структур, необхідних для ефективно й узгодженої імплементації правових засад (acquis) ЄС.

Однак, лише нещодавно у східноєвропейських країнах і, зокрема в Україні, розпочалася нова фаза процесу реформування, в рамках якої складовими програми реформ стали:

– розробка й реалізація більш глибоких структурних реформ;
– визначення більш ефективних форм організації державного управління;
– розв'язання проблеми структурної слабкості й неефективності системи адміністративного менеджменту (реформування системи державної служби, удосконалення міжвідомчої координації, посилення територіальної децентралізації), підвищення відкритості й прозорості процедур прийняття рішень для участі громадськості [3, с. 25].

Таким чином, незважаючи на досягнуті успіхи, процедури і практика консультування органів влади з громадськістю на рівні центральних органів влади та управління залишаються ще недостатньо розвиненими через дію наступних факторів: недостатньої культури системи управління, її відкритості й прозорості, організаційної слабкості інститутів громадянського суспільства (як щодо технічних можливостей громадських організацій, так і їхньої здатності концентрувати й чітко та повно виражати інтереси громадських верств), а також високого ступеня фрагментарності громадянського суспільства.

Література:

1. Боссарт Д. Державна служба у країнах – кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Деммке; пер. з англ. О. М. Шаленко. К. : Міленіум, 2004. 128 с.

2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : Факт, 2003. 384 с.
3. Європейський досвід державного управління : курс лекцій / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів ; уклад.: О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, А. О. Чемериса та ін. К. : НАДУ, 2007. 75 с.
4. Ісаєнко І. А. Європеїзація державної служби України. Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. 2010. № 2. С. 111 – 116.
5. Кізілов Ю. Ю. Зарубіжний досвід проходження державної служби та можливості його використання в Україні в умовах адміністративної реформи. Аспекти публічного управління. 2016. № 6-7. С. 57 – 65.

Маленко Катерина Миколаївна,
*викладач ЗО підготовки ДПТНЗ
«Конотопський професійний аграрний
ліцей», м. Конотоп, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ДИТЯЧОЇ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ТА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ

Сучасні реалії реорганізації українського суспільства, поширення демократії, соціалізації та правової держави вимагають розгляду гострих проблем сьогодення, які пов'язані із формуванням правової свідомості й культури українців.

На даний час актуальності набуває формування молодого, нового покоління українського суспільства. Але при цьому виникають проблеми із правовою свідомістю громадян нашої держави. Розгляньмо одне з досліджень по притягненню неповнолітніх до відповідальності, у тому числі й адміністративної.

Загалом правова відповідальність – це санкції за правопорушення, наслідки, передбачені нормою права у випадку її невиконання. Відповідальність має відбиватись у певних негативних наслідках для правопорушника порівняно з тим станом, у якому він перебував до моменту вчинення правопорушення [1, с. 316]. На думку багатьох науковців, метою відповідальності є охорона правопорядку, попередження правопорушень і виховання громадян у дусі поваги до права [2, с. 66]. У свою чергу, метою будь-якої відповідальності неповнолітніх за недотримання або порушення своїх обов'язків є розвиток їх правосвідомості, розуміння протиправності своїх вчинків та їх негативних наслідків, а також усвідомлення необхідності особисто відповідати за них та усувати ці негативні наслідки.

Виходячи з мети відповідальності неповнолітніх, можна визначити її функції: правоохоронна – захист правопорядку від можливих або вчинених (а також таких, що тривають) правопорушень; виховна – спеціальна превенція (виправлення правосвідомості правопорушника, спрямоване на те, щоб він надалі не вчинював правопорушень); загальна превенція

(вплив на правосвідомість усіх інших схильних до правопорушень осіб, щоб утримати їх від таких учинків) [3, с. 689].

Слід також зазначити, що особливістю відповідальності осіб, які не досягли 18-ти років, є належна їм деліктоздатність. Як правило, загальна юридична відповідальність громадян настає з 16-ти років, а кримінальна відповідальність у випадку вчинення тяжких злочинів, відповідно до ч. 2 ст. 22 Кримінального кодексу України, з 14-ти років [4, с. 10]. Отож, будучи деліктоздатними, неповнолітні є носіями відповідальності за свої вчинки.

Адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма реагування держави в особі її компетентних органів на вчинення адміністративних проступків [5, с. 97]. Адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що спричиняють для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [6, с. 7].

Адміністративній відповідальності на загальних підставах підлягають особи, що досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-ти років (ст. 13 Кодексу про адміністративні правопорушення України) [7, с. 8]. Вважається, що саме при досягненні 16-річного віку молоді люди здатні повною мірою усвідомлювати, що таке адміністративне правопорушення, розуміти неприпустимість його вчинення і тому нести за нього особисту відповідальність. Оскільки досягнення соціальної і психофізіологічної зрілості передбачає настання ряду правових наслідків, таке чітке відмежування неповнолітніх від малолітніх, з одного боку, і повнолітніх – з іншого, абсолютно необхідне. Не будь цієї твердої межі, органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, були б змушені в кожному окремому випадку самостійно оцінювати зрілість підлітка, що призвело б до неприпустимого суб'єктивізму.

Передбачаючи відповідальність громадян за адміністративні правопорушення з 16 років, Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) закріплює ряд додаткових гарантій для них. Так, до неповнолітнього не може застосовуватися адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП); вчинення правопорушення неповнолітнім є пом'якшувальною обставиною (ст. 34 КУпАП); втягнення неповнолітнього в правопорушення є обставиною, що обтяжує відповідальність (ст. 35 КУпАП). Закон також встановлює процесуальні гарантії прав неповнолітніх, спрямовані на встановлення істини, перевиховання порушника і профілактику правопорушень [7, с. 17-18]. У випадку, коли протиправне діяння вчинене неповнолітнім, який не досяг 16 років, адміністративна відповідальність покладається на їхніх батьків (ст. 184 КУпАП) [8, с. 27].

Необхідність виокремлення спеціальних норм про адміністративну відповідальність неповнолітніх обумовлена принципами справедливості та гуманізму. Враховуючи біологічні, психологічні та соціальні характеристики

неповнолітніх, закон передбачає особливості притягнення їх до адміністративної відповідальності, звільнення від відповідальності, призначення адміністративного стягнення та специфічні заходи впливу. Ця позиція базується на міжнародно-правових актах, зокрема Конвенції про права дитини, у якій зазначається, що неповнолітні у зв'язку з їх фізичною і розумовою незрілістю, потребують спеціальної охорони і належного правового захисту [9].

На даний час в Україні існує ганебне суспільне явище, котре супроводжується розпадом сімей, хоч у роки війни, хоч у мирні періоди економічного та морального занепаду – це масова дитяча бездоглядність, безпритульність, що за кілька років може призвести до демографічної, правової та суспільної катастрофи в Україні.

Кількість безпритульних дітей віком від 10 до 19 років в Україні становить близько 150-160 тисяч, тоді як офіційна статистика повідомляє про 12 тисяч. Такі приблизні підрахунки презентував Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ [9.1].

На нашу думку, притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності як профілактики безпритульності та бездоглядності має розглядатися в двох аспектах: припинення дитячої безпритульності та бездоглядності як умови для вчинення безпритульними та бездоглядними правопорушень, у тому числі і тяжких; припинення протиправної поведінки неповнолітніх, яка у подальшому може призвести до бродячого способу життя, жебракуванню тощо.

У першому випадку до адміністративної відповідальності притягуються батьки чи особи, які їх замінюють за ухилення від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання повнолітніх дітей (ст. 184 КУпАП). Ця стаття передбачає відповідальність батьків за вчинення їх неповнолітніми дітьми віком від 14 до 16 років правопорушення, відповідальність за яке передбачена КУпАП, та за вчинення їх дітьми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачені Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність [7, с. 154-155].

В іншому випадку до відповідальності мають притягуватись як дорослі, так і неповнолітні: дорослі – за ст. 184 КУпАП, як зазначено вище, неповнолітні – за вчинення ними фактичних правопорушень. Наприклад, нерідко вчинення неповнолітніми правопорушень є свідченням їх бездоглядності, а іноді – безпритульні неповнолітні «заробляють на життя», вчиняючи правопорушення. Такими неправомірними діями можуть бути: незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУпАП); дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП); порушення правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами (ст. 156 КУпАП); дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП); злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку (ст. 185 КУпАП) тощо [7, с. 24, 28, 114, 143, 153].

У цьому контексті адміністративну відповідальність можна розглядати як засіб профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності: підліток має знати, що за його протиправну поведінку він може бути притягнений до відповідальності, щоб не відчувати себе безкарним та вчасно «зупинитися» і повернутися до сім'ї чи притулку. Таким чином, притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності відіграє важливу роль для усунення факторів, що вже обумовили безпритульність та бездоглядність неповнолітніх, у тому числі виключення можливості антигромадської поведінки у майбутньому як самим підлітком, так і іншими, які перебувають під його впливом; перевиховання і виправлення неповнолітніх, усунення джерел негативного впливу на них у побутовому оточенні тощо [10, с. 112-113].

На думку Ю.І. Ковальчука, у процесі провадження в справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх, необхідно законодавчо зобов'язати працівників поліції встановлювати додаткові обставини, що характеризують неповнолітніх правопорушників, а саме: вік неповнолітнього (число, місяць, рік народження); данні про те, де він навчався, його ставлення до навчання і як він поведився у навчальному закладі. У разі, коли неповнолітній залишив навчання, слід з'ясувати чому і коли він перестав навчатись, чи відомо про це його батькам (особам, які їх замінюють). Мають бути встановлені також дані і про те, чи притягувався неповнолітній до кримінальної чи адміністративної відповідальності і які заходи до нього застосовувались; умови життя та виховання, що включають дані про склад і обстановку у сім'ї, матеріально-побутові умови, чи приділяється увага вихованню неповнолітнього в сім'ї, як організовується його дозвілля, його найближче оточення; обставини, що негативно впливають на виховання неповнолітнього [11, с. 264].

Ми погоджуємось із запропонованим підходом Ю.І. Ковальчука, адже з'ясування працівником правоохоронних органів вище викладених даних допоможе об'єктивно оцінити самого неповнолітнього правопорушника, виявити, чи схильний неповнолітній до антигромадської поведінки (у тому числі до бродячого способу життя, жебракування тощо), а також які заходи впливу буде доцільно застосувати до такого неповнолітнього.

Відповідно до ст. 24¹ КУпАП до осіб віком від 16 до 18 років, як засіб профілактики безпритульності та бездоглядності, можуть бути застосовані такі заходи впливу: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітньою під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [7, с. 14].

Також відповідно до ч. 2 ст. 40 КУпАП у випадку, коли неповнолітнім, який досяг 16 років та має самостійний заробіток, заподіяно шкоду, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на цю особу відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її [12, с. 81].

Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого є найменш суворим заходом впливу і застосовується за умови,

що особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, усвідомила неправомірність своєї поведінки та виявила щире розкаяння у вчиненому. Публічність вибачення означає присутність інших (крім правопорушника та потерпілого) осіб під час принесення вибачення. Форма та зміст вибачення нормативно не регламентовані та залишені на розсуд зацікавлених осіб.

Попередження неповнолітніх про неприпустимість протиправної поведінки застосовується з метою припинення такої поведінки, але здебільшого цей захід спрямований на недопущення подібної поведінки у майбутньому, тобто головна мета і в цьому випадку – профілактична. Попередження здійснюється в присутності батьків або осіб, які їх замінюють. Про винесення особі офіційного застереження має бути складено протокол, однак його форма та зміст нормативно не регламентовані.

Догана або суворя догана за своєю юридичною природою є офіційним осудженням неповнолітнього правопорушника та вчиненого ним діяння, здійсненим від імені держави.

Передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, допускається лише за наявності даних про їх здатність забезпечити позитивний виховний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою. Під особами, які замінюють батьків, слід розуміти усиновителів, опікунів і піклувальників. Передача неповнолітнього під нагляд педагогічного чи трудового колективу можлива тільки за згодою цього колективу. Неповнолітній може бути переданий і під нагляд окремих громадян на їх прохання. Як педагогічний чи трудовий колектив, так і окремих громадян зобов'язані при цьому здійснювати виховний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою [8, с. 42]. Вирішуючи питання про передачу неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, або окремих громадян, суд, уповноважений вирішувати справу, повинен керуватися даними, що їх характеризують. Неприпустимо передавати неповнолітнього під нагляд батька або матері, які позбавлені батьківських прав, а також батьків чи інших осіб, котрі через свою поведінку не здатні позитивно впливати на нього. Неповнолітній може бути переданий під нагляд педагогічного колективу навчального закладу тільки за місцем навчання, а трудового колективу – за місцем роботи за наявності даних про те, що цей колектив спроможний здійснювати належний контроль за поведінкою неповнолітнього та позитивно впливати на його виховання [7, с. 4].

Загалом, головною метою адміністративного стягнення є виховання порушника, тобто формування у нього звички законослухняної та правової поведінки. Тому виховний вплив на порушника справляє як сам факт накладання на нього адміністративного стягнення, так і спеціальні виховні заходи, які застосовуються до нього під час виконання деяких стягнень [6, с. 26]. Так, наприклад, під час передачі неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють здійснюється виховний вплив на порушника, нормалізація його дозвілля, навчання, трудової діяльності тощо. Попередження передбачає проведення з правопорушником бесід роз'яснювального характеру,

консультацій про те, у чому саме складається неправомірності його поведінки, а також спонукання до подальшого недопущення подібних проявів тощо.

Із вище сказаного можна зробити наступні висновки:

- особливість адміністративної відповідальності неповнолітніх полягає у тому, що факт неповноліття виступає обставиною, яка пом'якшує відповідальність, у зв'язку з чим відповідальність проявляється, зазвичай, у застосуванні до них не примусових, а виховних заходів, які, однак, свідчать про офіційний осуд держави поведінки неповнолітніх;

- вчасне, а головне результативне проведення попереджувально-профілактичних заходів серед дорослих (батьків, або осіб, що їх замінюють) та неповнолітніх дає можливість не допустити безпритульність та бездоглядність неповнолітніх, вчинення ними правопорушень та злочинів, втягнення останніх у пияцтво, наркоманію, у заняття жебрацтвом, азартними іграми, проституцією тощо.

Література:

1. Бережнов, А.Г. Права личности и некоторые вопросы теории. М.: Издательство Московского гуманитарного университета 1991. 532 с.
2. Иванов, А.А. Цели юридической ответственности, ее функции и принципы. Государство и право. 2003. № 6. С. 27-33.
3. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю.С. Шемшученко. К.: Femina., 1996. 752 с.
4. Кримінальний кодекс України: зі змінами та доповненнями, за станом на 26 лютого 2019 року URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
5. Гончарук, С.Т. Адміністративне право України: навч. посіб. К., 2000. 542 с.
6. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. За заг. ред. А.Т. Комзюка. 3-те вид., дооп. Харків: ХНУВС. 2007. 80 с.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: станом на 07 лютого 2019 року URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
8. Калюжний Р.Л., Комзюк А.Т., Погрібний О.О. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар. 2-ге вид. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність». 2008. 655 с.
9. Конвенция о правах ребенка 20 ноября 1989 г. Генеральной Ассамблеи ООН: сборник международных стандартов и норм ООН в области правосудия в отношении несовершеннолетних. М. : ЮНИСЕФ. 1998; The Convention on the Rights of the Child. URL.: www.unicef.org/crc. <https://tyzhden.ua/News/36520>
10. Базарна, О.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх оперативними підрозділами ОВС: соціальний аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання сучасної соціальної політики держави щодо неповнолітніх: проблеми та перспективи» 28 вересня 2007 р. Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ. 2007. 266 с.
11. Ковальчук, Ю.О. Порядок та особливості притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх. Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 26. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2004. С. 260-266.
12. Коталейчук, С. П. Особливості притягнення неповнолітніх до юридичної відповідальності. Наук. вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 4. С. 76-85.

Мартиненко Володимир Олександрович,
*доцент кафедри бізнес-економіки та
адміністрування Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

У сучасних умовах швидкого зростання міст актуальним постає питання створення ефективної системи землекористування. За роки проведення земельної реформи (1991-2017 рр.) площа земель міст і селищ міського типу зросла в 1,59 рази. Водночас у зв'язку з демографічною кризою в країні чисельність населення скорочується. Вказані процеси та наявні серйозні прорахунки в організації ефективного землекористування, які допущені в процесі реформування земельних відносин, приводять до невпорядкованості і зниження ефективності міського землекористування [1]. Серед основних причин такого стану більшість науковців відзначають: повільні зміни в організації містобудівної і землевпорядної діяльності; залишковий принцип фінансування заходів з проведення землевпорядкування й охорони земель; відсутність функціонального зонування земель та регламентації їх використання; невпорядкованість землекористування; невизначеність на місцевості меж поселень, меж земель державної і комунальної власності та прав територіальних громад на окремі території; невизначеність меж територій (зон) особливого землекористування та відсутність встановлених обмежень і обтяжень у використанні земель; недосконалість методики й відсутність досвіду проведення землевпорядкування в умовах різних форм власності на землю і ринкового середовища; відсутність згущеної геодезичної мережі в містах районного підпорядкування і земельно-кадастрових планів; недостатній рівень державного управління землекористуванням та охороною земель.

Виходячи з вищезазначеного, випливає, що ефективне вирішення зазначених та багатьох інших питань організації планування і розвитку територій міст можливо забезпечити лише в рамках реалізації управлінських заходів із землеустрою.

На сучасному етапі ринкових перетворень і децентралізації влади в державі територія міст є одним із визначальних критеріїв міського розвитку. З одного боку, вона становить багатоцільовий ресурс, призначений для різних видів використання, а з другого – характеризується надзвичайною обмеженістю. Із запровадженням різних форм власності на землю зайняття вільних земель для подальшого територіального зростання і розвитку міст значно ускладнилося, а в багатьох випадках стало неможливим взагалі [2, 3]. Особливо це стосується тих міст, які характеризуються потужним потенціалом промислового виробництва, і де сконцентрована велика кількість населення.

Тому, враховуючи сучасні реалії, нові земельні відносини в містах потребують перегляду системи управління територіальним розвитком міст і структури функціонального використання міських територій. За рахунок цього

можна здійснювати раціональний міжфункціональний розподіл земель і підвищувати рівень ефективності їх використання, усувати юридичні перешкоди на шляху вільного обігу землі серед громадян та юридичних осіб, гарантувати право власності на землю і землекористування, покращувати взаєморозташування житлових, виробничих і ландшафтно-рекреаційних зон, резервувати землі для перспективного розвитку міста.

Щоб досягти вищезазначеного, в системі управління міським землекористуванням необхідно вирішити цілий комплекс питань, по забезпеченню: науково обґрунтованого перерозподілу земель між державою, приватною і комунальною формами власності; рівноправність всіх форм власності на землю і господарювання на ній; контроль за використанням та охороною земель; економічне стимулювання раціонального використання земель; ведення земельного кадастру; найдоцільнішого використання землі власником або користувачем земельної ділянки; виконання Загальнодержавної програми використання земель та Державної програми розвитку земельних відносин; дотримання державних стандартів і нормативів, передбачених Законами України «Про землеустрій», «Про охорону земель» і т.д. [3].

Основними принципами на яких має формуватися система управління міським землекористуванням – це економічні регулятори ринкового характеру (система оподаткування, штрафи, економічних санкцій, пільг); застосування жорстких адміністративних норм і правил щодо встановлення обмежень забудови та використання земель; поєднання ринкових і адміністративних методів регулювання землекористування [4].

Таким чином, проаналізована система нових методів управління земельними відносинами органами місцевого самоврядування передбачає поєднання адміністративних та економічних методів, тобто поєднання методів прямого примусу та рекомендацій (адміністративні методи), ціноутворення й пільгового оподаткування, фінансування, покладення економічних санкцій, податків і компенсацій. Так само важливою функцією управління є контрольно-моніторингова функція, що забезпечить своєчасність та ефективність прийняття управлінських рішень органами місцевого самоврядування.

Література:

1. Третяк А.М. Наукові основи землеустрою. К.: ТОВ «ЦЗРУ», 2002. 342с.
2. Новаковська І. О. Проект землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб // Довідник із землеустрою; за ред. Л.Я. Новаковського. 4-те вид., перероб. і доп. К.: Аграр. наука, 2015. С. 276–281.
3. Новаковська І. О. Теоретичні аспекти та механізми оптимізації земельно-господарського устрою міст і впорядкування їх територій для містобудівних потреб. Економіст. 2016. №5. С. 46–50.
4. Другак В. М. Теоретичні та методологічні основи економіки землекористування: [монографія]. Тернопіль, 2010. 307 с.

Мерцалов Данило Юрійович,
*студент 2 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Науковий керівник:
Лахова Олена Вадимівна,
*старший викладач кафедри
адміністративного та кримінального
права Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ЇХ ВІДМІННОСТІ

Розмежування таких понять як: перевищення влади або службових обов'язків від зловживання владою або службовим становищем, нам допомагав ще Пленум Верховного Суду України №15 від 26.12.2003 року (Далі – Пленум), проте ці роз'яснення Пленуму мають нечітку форму, складно відмежувати, немає однозначності [2].

Зловживання владою або службовим становищем має спеціальні ознаки: використання службовою особою свого службового становища чи влади у користь третіх осіб чи особистих; використання своєї влади та становища з корисливими мотивами; через їх використання, заподіяння шкоди державним чи громадянським інтересам.

Таким чином, ми бачимо, що стаття 364 Кримінального кодексу України містить оціночні поняття, для установлення яких потребується деяка обставина, у кожному випадку індивідуальна [3].

Всі ознаки «використання влади чи службовим становищем» зрозумілі, але використання службовою особою свого службового становища чи влади у користь третіх осіб чи особистих, не має трактування ні в науці ні в практиці. Ця частина злочину вагома, оскільки це об'єктивна сторона, без неї буде відсутній склад злочину.

Звернемося до судової практики, яка нерідко допомагає усунути прогалини в законодавстві. Наприклад, вирок Шевченківського районного суду міста Києва від 16.12.2015 року, справа № 1-772/11, містить у собі трактування словосполученню «всупереч інтересам служби», це дії спрямовані проти покладених обов'язків на неї законом чи іншим нормативно – правовим актом. Такі дії є незаконними, та суперечать цілям та завданням, які покладені на органи публічної влади та інші [4].

Наші думки, щодо визначення та правильного оцінювання поняття «всупереч інтересам служби», співпадає із думкою кандидата юридичних наук Вадима Хашева, на думку якого правильне з'ясування змісту поняття «всупереч інтересам служби» є ключовим для визначення об'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем.

Науково – практичний коментар визначає це поняття як вчинення певних дій особи, передбачені нормативно – правовими актами, трудовим договором, але які не відповідають цілям та завданням покладених на державного службовця. Цими діями служба особа порушує визначені принципи та методи роботи органу держави.

Отже, особа, яка використовує службове становище, завжди порушує якийсь закон або підзаконний акт. Оскільки вся службова діяльність особи декларується певними нормативно – правовими актами. Тому, якщо особа вчиняє те чи інше протиправне діяння «всупереч інтересам служби» вона не може не порушувати законодавство України.

Варто зазначити, що судова практика звертає нашу увагу, що відповідно до статті 364 Кримінального кодексу України, притягнення до відповідальності за зловживання владою пов'язано з службовим становищем, компетенцією та обсягом повноважень, які використовуються всупереч законодавству України. Але тоді, ми на нашому шляху стає поняття «дискреційних повноважень», це поняття вперше з'явилося в рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 11.03.1980 року № R(80)2. Відповідно до рекомендації, дискреційні повноваження слід розуміти, як повноваження які суб'єкт влади приймаючи рішення з декількох правомірних варіантів може обрати один, який на його думку відображає інтерес держави чи установи[5]. Верховний суд оприлюднив «Науковий висновок щодо меж дискреційних повноважень суб'єкта владних повноважень та судового контролю за реалізацією» від 11.04.2018 року, який зазначає, що дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти, чи без діяти, а якщо діяти, то у виборі варіанту рішення чи дії серед варіантів, що прямо або опосередковано закріплені у законі. Важливою ознакою такого вибору є те, що він здійснюється без необхідності узгодження варіанту вибору із будь-ким; дискреційне повноваження надається у спосіб його закріплення в оціночному понятті, відносно-визначеній нормі, альтернативній нормі, нормі із невизначеною гіпотезою. Для позначення дискреційного повноваження законодавець використовує, зокрема, терміни «може», «має право», «за власної ініціативи», «дбає», «забезпечує», «веде діяльність», «встановлює», «визначає», «на свій розсуд». Однак наявність такого терміну у законі не свідчить автоматично про наявність у суб'єкта владних повноважень дискреційного повноваження; подібний термін є приводом для докладного аналізу закону на предмет того, що відповідне повноваження є дійсно дискреційним[1].

При реалізації дискреційного повноваження суб'єкт владних повноважень зобов'язаний поважати основоположні права особи, додержуватися: конституційних принципів; принципів реалізації відповідної владної управлінської функції; принципів здійснення дискреційних повноважень; змісту публічного інтересу; положень власної компетенції; вказівок, викладених у інтерпретаційних актах; фахових правил, закріплених у нормативних актах; адміністративної практики; судової практики; процедурних вимог [1].

Таким чином, коли особу звинувачують у порушенні статті 364 Кримінального кодексу України, органи досудового слідства повинні з'ясувати зміст та обсяг повноважень суб'єкта, які дії суб'єкт повинен був виконати у тій чи іншій ситуації, та які з цих дій порушили закон або підзаконний акт. Поняття дискреційний повноважень грає ледь не головну роль у з'ясуванні вини суб'єкта. Оскільки під час досудового слідства, повинні бути встановлені можливі варіанти суб'єкта владних повноважень, та перевірити їх на відповідність його компетенціям, чи не виходили вони за межі дискреції.

Література:

1. Верховний суд України «Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією» від 11.04.2018 року.
2. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26.12.2003 № 15
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III
4. Вирок Шевченківського районного суду м.Києва від 16.12.2015 (справа №1-772/11
5. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи №R (80)2 від 11.03.1980

Мерцалов Данило Юрійович,
*студент 2 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Науковий керівник:
Кобрусєва Євгенія Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного та
кримінального права Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

ЄДИНА СУДОВА

ІНФОРМАТИВНО–ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА

Доволі довго судова система чекала щоб долучитися до Єдиної судової інформативно – телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС). Створення ЄСІТС це крок до нового технологічного прогресу, поліпшення та створення сприятливих умов для учасників судового процесу – особливість нової системи.

Доки що цей проект не ухвалили, тому використовуються «Перехідні положення» процесуальних кодексів, які забезпечують права учасників процесу. Проект положення визначає певні права та обов'язки сторін щодо правил подачі документів за допомогою ЄСІТС та визначає інші питання її роботи.

Відповідно до Процесуальних кодексів та Положення про ЄСІТС, вони містять вичерпний перелік осіб, які повинні оформити та зареєструвати свої офіційні електронні адреси. Цей перелік виглядає так: нотаріуси, адвокати, приватні виконавці, судові експерти, арбітражні керуючі, державні органи,

суб'єкти господарювання та комунального сектору, органи місцевого самоврядування [1].

Однак, варто зазначити, що створення електронної адреси може нести деякі обмеження. Відповідно до чинного законодавства та Положення про ЄСІТС, особа може мати лише один офіційний електронний адрес. Питання щодо його видалення ще не узгоджене, оскільки положення його зовсім не передбачило. Окрім цього, при ситуації, коли адвокат не зареєстрував електронної адреси, то яку відповідальність він буде нести, яка санкція передбачається за цей проступок. Чи має це на увазі, що адвокат не буде отримувати процесуальні документи? Чи не будуть прийматися жодні процесуальні документи, оскільки на полі електронної адреси буде стояти пропуск?

Ні чинне законодавство, ні положення не передбачає відповіді на ці питання. Створення офіційної електронної пошти сприяє розвитку більш функціональної системи. Через свій електронний кабінет, учасники справи зможуть віддалено подавати процесуальні документи: позовні заяви, клопотання, запити, відзив, та докази, отримувати судові повістки, рішення, повідомлення про виклик, ознайомлюватися з матеріалами справи, – усе це можливо лише з використанням електронного підпису, який стає також обов'язковим, щоб безперешкодно користуватися електронним кабінетом [4].

Раніше суд та учасники судового процесу користувалися єдиною установою, що надавала послуги поштового зв'язку, саме вона виконувала доставку кореспонденції – пошта. Наразі, при наявності офіційної електронної пошти, суд направляє процесуальні документи одразу на електронний адрес, і документи вважаються врученими з моменту їх доставлення в електронний кабінет особи. Це дозволяє зменшити відсоток зловживання своїми процесуальними правами, коли учасники процесу затягували розгляд справи навмисно не отримуючи кореспонденцію з поштового відділення від суду, нерідко зловживали своїм правом і самі адвокати. Своєчасність отримання всіх документів по справі повинно прискорити розгляд справ, такі можливості надає Положення про ЄСІТС.

З появою електронного кабінету не ставиться на меті відміну подачі процесуальних документів у паперовому вигляді, це не залежить від реєстрації електронного кабінету. При надсиланні документів у електронній формі, особа не повинна надавати докази направлення цих документів іншим сторонам по справі. Але, у відповідність до п.18 проекту положення, у разі надсилання первинних процесуальних документів у електронній формі, то подача наступних документів або доказів повинна проводитися у тому же вигляді, електронній формі. Тож, з іншої сторони це обмежує подачу документів деяких випадках в паперовій формі [3].

Пункти положень цього проекту передбачають пріоритет документів у електронній формі над паперовою. Суд повинен протягом 3-х днів, з моменту надходження паперового документа, перевести його у цифровий та долучити до матеріалів справи. Всі ухвали, рішення будуть виготовлятися в електронній формі та завірятимуться електронними цифровими підписами суддів. На суддю

-доповідача покладається обов'язок, щодо внесення судового рішення або окремої думки до Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – ЄДРСР). Керівник апарату несе відповідальність за надсилання відомостей, щодо набрання та втрати чинності ухвалених рішень, та відправлення таких відомостей до ЄДРСР [2].

Єдина судова інформативно-телекомунікаційна система, з технологічного та раціонального погляду є досить цікавим рішенням деяких проблем сучасної судової системи, її роботи. Як і у кожному проекті, цей має деякі проблемні ділянки, які потрібно залатати. Але це положення має на меті створення електронного кабінету, з якого можливо буде надсилати процесуальні документи або докази до суду дистанційно, при цьому завіривши їх електронним цифровим підписом. Та ознайомлення з матеріалами справи є ще однією перевагою цієї новели, більше жодних черг, тиску, поспіху.

Останнім питанням, котре потрібно вирішити, залишається створення такого продукту, який зміг би втілити дані реформи до життя, щоб кожен із учасників справи зміг безперешкодно користуватися цим сервісом, у режимі реального часу і в повному обсязі, задля цього потрібно скористатися послугами професіоналів у сфері інформаційних технологій.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 №2147 – VIII
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року №1402 - VII
3. Концепція побудови єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [Електронний режим доступу] - <https://hra.court.gov.ua/userfiles/Konseps.pdf>
4. Наукова стаття Максима Гетманцева канд. юрид. наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України «Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система: реальність і виклики сьогодення»

Озерський Ігор Володимирович,
*професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ефективність медіаційної процедури в адміністративному судочинстві зумовлена європейським співтовариством, яке рекомендує її запровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі. До речі, в підписаній Україною Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом, наголошується, що доступ до правосуддя повинен включати доступ як до судових, так і позасудових методів вирішення спорів [1]. Медіація в адміністративних справах, на слушну думку Т. Шинкар,

«це позасудова процедура з вирішення спору між органами державної влади чи місцевого самоврядування та приватними особами. Така процедура спрямована на мирне вирішення публічно-правових спорів, налагодження діалогу між громадянами та органами влади, розвантаження адміністративних судів» [2, с. 51].

З огляду на викладене, загальне поняття альтернативного вирішення спорів, що розкриває сутність цього соціально-правового явища щодо участі посередника у врегулюванні юридичних спорів, може бути сформульовано наступним чином: альтернативне вирішення спорів (АВС) – це припинення юридичних конфліктів (спорів) без винесення акта за результатами розгляду справи по суті в судовому або адміністративному порядку, що відбувається шляхом досягнення сторонами взаємоприйнятної або взаємовигідної угоди про врегулювання наявних розбіжностей або шляхом прийняття обов'язкового третейського рішення, що зазвичай здійснюється на підставі добровільного волевиявлення сторін та за правилами, що самостійно встановлюються сторонами або застосовуються за їх згодою. Використання в діяльності судів (зокрема адміністративних) способів альтернативного вирішення спорів можливо в тих випадках, коли сторони юридичного спору, керуючись принципом диспозитивності, мають намір або згодні припинити (врегулювати або вирішити) взаємні розбіжності іншим шляхом, аніж той що передбачений судом [2, с. 75].

Отже, альтернативні способи розв'язання адміністративно-правових спорів являють собою сукупність процедур, спрямованих на узгодження позицій сторін та вирішення спору, які здійснюються поза межами судової процесуальної форми. Їх класифікацію може бути здійснено за: 1) статусом особи - посередника: а) державні (офіційні) процедури; б) недержавні (приватні) процедури; 2) способом розв'язання спору: а) медіативні (примирювальні, компромісні) процедури; б) правовідновлювальні процедури; в) змішані процедури [3, с. 17]. Відповідно, для успішної реалізації процедури медіації в адміністративному судочинстві України потребують врегулювання такі питання як: межі застосування медіації в адміністративному судочинстві; права та обов'язки медіатора; права та обов'язки сторін адміністративно-правового спору під час медіації; роль адміністративного суду в медіації [2, с. 53] та питання реалізації медіаційних процедур в адміністративному суді з урахуванням залучення спеціальних знань медіаторів.

Варто згадати, що 2 жовтня 2018 року у Касаційному адміністративному суді у складі Верховного Суду відбувся перший круглий стіл «Медіація та адміністративний суд: дискусійні аспекти». Під час роботи круглого столу учасники зазначили, що у публічно-правових відносинах конфліктуючі сторони можуть вирішити спір шляхом переговорів і досягнути згоди, але їм заважає нерівність соціального становища, емоційність. Зокрема суддя М. Смокович, нагадав, що чинним законодавством передбачено врегулювання спору ще до початку розгляду справи по суті, оскільки обов'язком судді є запитання сторонам спору перед початком слухання про їхнє бажання примиритися, що унормовано главою 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі КАС України), і зокрема ст. 190 Кодексу [4].

Ми поділяємо точку зору суддів-медіаторів, що у разі виникненні адміністративного спору у відносинах «громадянин» і «суб'єкт владних повноважень», саме державні органи мають бути ініціаторами процедури врегулювання спору альтернативним методом, а у випадку ініціативи зі сторони фізичних чи юридичних осіб, пропозиція має бути прийнята суб'єктом владних повноважень. Судовий розгляд спору повинен виступати останнім засобом захисту порушених прав [5]. Найбільш чітко медіаційні засади для врегулювання спору до судового розгляду (розгляду справи по суті) виписані в: п. 2 ч. 2 ст. 180 КАС України («Підготовче засідання»), де суд з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді. До того ж, сторони означених адміністративного судочинства, можуть укласти мирову угоду, тобто примиритись у предметі спору, на будь – якій стадії юрисдикційного процесу (ч. 5 ст. 47 КАС України). З аналізу текстуальної конструкції редакції ч. 1 ст. 190 КАС України («Примирення сторін») виходить, що примирення між сторонами спрямовує взаємопоступливість сторін при врегулюванні спору і може стосуватися лише їх прав, обов'язків та предмета позову.

З огляду на викладене вважаємо за доцільне встановити обов'язкове досудове врегулювання таких категорій справ [6, с. 117]: трудових спорів про відновлення на роботі та стягнення заробітної плати (можливе залучення профспілок, комісій із трудових спорів, державних інспекцій із питань праці); трудових спорів про відшкодування збитку, заподіяного під час виконання трудових обов'язків (можливе залучення профспілок, комісій із трудових спорів, державних інспекцій із питань праці); позовів про відшкодування шкоди, заподіяної життю й здоров'ю, а також шкоди, заподіяної смертю годувальника; позовів про виселення; позовів про визнання права власності на житло в силу приватизації; позовів про визнання права власності на самовільні будівлі (необхідно заздалегідь передбачити заходи з легалізації побудови шляхом звернення в орган місцевого самоврядування із заявою про введення об'єкта в експлуатацію); позовів про визначення порядку користування майном; позовів про розділ загального майна, виділення з нього частки; позовів про захист інтелектуальної власності; позовів про захист прав споживачів; позовів про захист честі, гідності й ділової репутації; позовів про стягнення сум за договором позики, кредитним договором; позовів про стягнення податків і зборів; позовів про стягнення заборгованостей за комунальними платежами; позовів, пов'язаних зі спадкоємством майна (до досудового вирішення спору можливе залучення нотаріусів); позовів про відшкодування збитку від дорожньо-транспортних пригод.

Нами цілком підтримується наукова позиція І. Шинкар, щодо закріплення на законодавчому рівні норми про те, що представники органів, які їх представляють та адвокати, які представляють інтереси фізичних і юридичних осіб, при зверненні з позовом до суду у визначеній категорії спорів повинні бути наділені обов'язком пройти стадію досудового врегулювання спору (стадія обов'язкова, а не формальна), і лише за неможливістю такого врегулювати за допомогою медіації (з об'єктивних причин), перейти до

розгляду справи по суті в судовому засіданні [2, с. 111]. Більш того, як зауважує, Н. Боженко, якщо законодавець не окреслить коло обов'язково медіабельних справ, то зустрічі з медіатором за позовами, у яких суд переконаний про необхідність примирення сторін, що сперечаються, повинні мати імперативний характер. Окрім того, на думку автора, доцільно встановити імперативні терміни проведення процедур примирення за окремими категоріями справ, а також необхідно якнайшвидше доопрацювати, прийняти та ввести в дію Закон України «Про медіацію» з метою належного введення медіації в правове поле; забезпечення захисту від звинувачень у корупції для державних службовців і представників судової системи, які безпосередньо використовують медіацію або рекомендують сторонам звертатись до медіації під час урегулювання адміністративних спорів, а також сприяння становленню професії медіатора тощо [6, с. 117, 118].

Вважаємо за необхідність, внести зміни до чинної норми ст. 185 КАС України (назва – «Порядок призначення врегулювання спору за участю судді»), який доповнити ч. 4, у такій редакції: «судз'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для врегулювання спору за участю медіатора обраного сторонами чи призначеного судом. Такі зміни до чинного КАС України, дозволять унормувати залучення фахового медіатора (юридичного психолога) до врегулювання спору та позбавити такого права для судді з метою уникнення існуючого правового нігілізму щодо врегулювання спору суддею-медіатором. Подібна практика знайшла своє місце в судочинстві Республіки Білорусь, де суддям надано право виносити ухвалу про призначення медіатора. В результаті 80-85% випадків, переданих медіаторам, закінчувалися мирним врегулюванням. У деяких фахівців цей показник доходив до 90%.

Таким чином, у представленій науковій праці, нами здійснений організаційно-правовий аналіз існуючих альтернативних (медіаційних) способів вирішення спорів в адміністративних судах України та сформульовано науково-теоретичні та практичні висновки щодо необхідності залучення спеціальних знань до медіаційного процесу, а також окреслено перспективи оптимізації залучення медіаторів до процесу примирення.

Література:

1. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом. URL : www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.
2. Шинкар Т. І. Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Інститут права ім. Володимира Великого. МАУП. Львів, 2018. 220 с.
3. Білуга С. С. Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 22 с.
4. Відбувся перший круглий стіл з питань медіації в адміністративному судочинстві за участю суддів ВС та експертів галузі. Судова влада України. URL : <https://court.gov.ua/archive/581271/>
5. Підписано угоду про співробітництво щодо впровадження медіації. URL : <http://www.voas.gov.ua/work/med-ats-ya/med-ats-ya-efektivne-vir-shennyia-konfl-kt-v/>.
6. Боженко Н. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення медіації в адміністративному судочинстві. Підприємство, господарство і право. 2017. № 9. С. 116-119.

Омельяненко Віталій Анатолійович,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки та
адміністрування Сумського державного
педагогічного університету імені
А.С.Макаренка, м. Суми, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Світовий досвід свідчить, що чим більшим є відставання країни у розвитку, тим більшою є роль держави в формуванні інфраструктури, виявленні пріоритетів розвитку, досягненні пропорцій і взаємозв'язків у національній економіці та глобальній інноваційній системі. Виходячи з цього комплекс заходів державної політики щодо розвитку високих технологій через інтеграцію в глобальну інноваційну систему запропоновано розглянути на трьох рівнях:

- 1) удосконалення інституційної системи, яку визначають як сукупність базових факторів функціонування системи в стратегічній перспективі;
- 2) національної інноваційної системи як сукупності інститутів, діяльність яких спрямована на здійснення інноваційної діяльності;
- 3) системи трансферу технологій як сукупності інститутів, діяльність яких спрямована на здійснення власне трансферу технологій.

Реалізацію політики на вказаних рівнях також необхідно розглядати на національному та міжнародному рівні.

Також при розробці базових засад політики вважаємо за доцільно враховувати, що провідної ролі у міжнародному вимірі набуває науково-технологічна безпека, що забезпечується в ході реалізації наявних або нових знань і технологій у виробничій та іншій економічній діяльності, включаючи заходи і засоби, що забезпечують рівень розвитку науки та технологій у ключових напрямках для забезпечення соціально-економічного розвитку держави і його національної безпеки.

На нашу думку, ефективність участі в міжнародних процесах залежить від відповідного обліково-аналітичного забезпечення, що дозволяє обрати найбільш ефективні його форми та провести оцінку вже існуючих процесів для їх реінжинірингу. Основою обліково-аналітичного забезпечення інноваційних процесів, є структуровані інформаційні ресурси й інформаційно-комунікаційні технології, які забезпечують ефективне використання учасниками інноваційних процесів інформації для ефективної організації співпраці. Інформаційне забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності являє собою елемент інфраструктури, науково-технічної та інноваційної діяльності, який забезпечує можливість доступу до складових її баз і банків даних на різних умовах для всіх зацікавлених підприємств та організацій незалежно від місцезнаходження.

Система міжнародного співробітництва має бути реалізована за відповідними пріоритетами. Нормативно закріплена пріоритетність окремих сфер («growth points») є характерною ознакою багатьох розвинених країн.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки» від 28 грудня 2016 р. визначено стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2017–2021 рр. Відзначимо, що разом з розробкою нових пріоритетів не було проаналізовано виконання попередніх програм та досягнень інноваційного розвитку, а втрата провідних позицій за окремими перспективними на міжнародному рівні напрямками (приладобудування, феросплави, авіаційна й космічна промисловість) взагалі ставить під сумнів їх ефективність.

В Україні зберігається тенденція вибору значної сфери пріоритетних інноваційних напрямів, а світовий досвід свідчить про оптимальний склад пріоритетного пакету в максимум чотири базові напрями. Аналогічної думки дотримуються і фахівці НІСД [1], які вважають, що на базі обраних пріоритетів в подальшому варто виділити список груп високотехнологічних товарів, що дало б змогу оптимізувати фінансування проєктів за цільовими державними програмами. Можливість розвитку пріоритетів в Україні гальмується відсутністю переліку високотехнологічної продукції та відповідних стандартів, що унеможливорює статистичний облік та цільову підтримку галузей.

Ефективність розвитку високотехнологічних галузей з метою досягнення міжнародної конкурентоздатності можна також суттєво підвищити через перелік обов'язкових вимог та обмежень до технічних параметрів технологій, споживчої продукції і послуг, що встановлюється державою, з розбивкою по роках і наростанням їх вимог. Варто відзначити, що при цьому має відбутися не проста заміна технічних регламентів і стандартів, а органічна інтеграція цих регламентів в ланцюжок взаємозалежних критеріїв, що спрямовані на зміну технологічного рівня міжгалузевого комплексу, яким є кожна високотехнологічна галузь. Впроваджуючи такі стандарти, держава формує потужний довгостроковий попит на розробки та інноваційну продукцію.

Введення прогресивних вимог по окремих характеристиках кінцевої продукції викликає «ефект доміно». Навіть незначна зміна істотних характеристик кінцевої продукції може серйозно змінити умови не лише в галузі, до продукції якої встановлюються вимоги, але й у цілому ряді суміжних галузей, а також умови функціонування ринку. Щоб увійти в технічні рамки, виробники змушені змінити напрямок інвестиційних потоків, проводити реорганізацію і технічне переозброєння. Відповідно, змінюється структура попиту та пропозиції на суміжних ринках технологічного устаткування, інжинірингу, змінюється пропозиція та механізми ціноутворення на ринках кінцевої продукції, що власне і є об'єктом регулювання.

Література:

1. Архієреєв С., Тарасенко Т. Щодо визначення критеріїв віднесення продукції до високотехнологічної. 2008. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/March08/11.htm>
2. Омеляненко В. А. Стратегічні аспекти забезпечення синергії інноваційних пріоритетів // Стратегія економічного розвитку України. 2017. № 40. С. 58–67.

Осіпова Олена Олександрівна,
*суддя Сумського окружного
адміністративного суду,
аспірантка Навчально – наукового
інституту права
Сумського державного університету,
м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У СПРАВАХ ПРО НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Стаття 56 Конституції України гарантує кожному право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [1]. У свою чергу стаття 80 Закону України «Про державну службу» встановлює, що матеріальна та моральна шкода, заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок держави [2].

Згідно ч.5 ст.21 КАС України вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства [3].

Не дивлячись на наявність вищезазначених законодавчих підстав, на практиці дуже рідко при розгляді спорів щодо надання адміністративних послуг в порядку адміністративного судочинства має місце відшкодування моральної шкоди одночасно із задоволенням основної вимоги. Це пояснюється відсутністю узагальнення судової практики з цього питання та відповідних роз'яснень Верховного Суду України, а також відсутністю в чинному законодавстві критеріїв визначення розмірів моральної шкоди та відповідних методик обрахування такої шкоди, труднощами у збиранні та оцінці доказів в суді. Крім того, що не маловажно для позивача, подібна вимога значно затягує розгляд справи.

На жаль, слід відмітити, що сьогодні в Україні не завжди забезпечується мета ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, що проголошена в ст.2 КАС України. При таких обставинах вочевидь не досягається реалізація прав на справедливий суд, на ефективний засіб юридичного захисту та справедливую сатисфакцію, закріплених у статтях 6, 13 та 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

від 4 листопада 1950 року, ратифіковану Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97 р [4].

Незадовільний стан захищеності громадян від свавілля чиновників не може бути терпимим у сучасному демократичному суспільстві, яке сповідує європейські цінності у царині захисту прав і свобод людини. У зв'язку з цим Кравчук В.М. справедливо зауважує, що «будь-яке порушення прав фізичної особи неодмінно заподіює шкоду... Задовольняючи адміністративний позов особи до суб'єкта владних повноважень про визнання протиправними рішень, дій або бездіяльності, адміністративний суд паралельно встановлює склад цивільного правопорушення, а саме констатує протиправність дій та вину заподіювача шкоди (яка презюмується)» [5, с.37].

Отже, викладене дає підстави зробити висновок, що в Україні існує нагальна потреба розробити і запровадити у адміністративне судочинство прості, надійні та ефективні правові механізми відшкодування моральної шкоди в процесі судового розгляду спорів з суб'єктами владних повноважень, зокрема в справах про надання адміністративних послуг. Для цього необхідно перелік принципів адміністративного судочинства, викладений в ч. 3 ст.2 КАС України, доповнити пунктом 11 такого змісту: «повного відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої неправомірними діями, бездіяльністю або рішеннями суб'єкта владних повноважень».

Крім того, доповнити КАС України статтею ст.21-1 «Мінімальний розмір відшкодування моральної шкоди» наступного змісту: «Розмір відшкодування моральної шкоди не може бути меншим за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом станом на 1 січня поточного року. За кожен день неправомірного ненадання адміністративної послуги понад встановлений законом строк з суб'єкта надання такої послуги стягується компенсація у розмірі 10 відсотків мінімальної заробітної плати на користь суб'єкта звернення за наданням такої послуги».

Статтю 78 КАС України «Підстави звільнення від доказування» доповнити частиною 9: «У разі визнання неправомірними дій, бездіяльності чи рішення суб'єкта владних повноважень і наявності згоди позивача на задоволення вимоги про відшкодування моральної шкоди у мінімальному розмірі, передбаченому статтею 21-1 цього Кодексу, суд в своєму рішенні присуджує стягнення відповідних сум. В цьому випадку розмір і вина заподіювача моральної шкоди доказування не потребує».

У разі пред'явлення вимоги про стягнення відшкодування моральної шкоди у більшому розмірі позивач зобов'язаний довести розмір моральної шкоди, вину та наявність причинного зв'язку між діями відповідача та негативними наслідками немайнового характеру. При цьому дослідження наданих доказів проводиться за загальними правилами».

Пункт 5 частини 4 та пункт 1 статті 246 КАС України, що стосуються змісту мотивувальної та резолютивної частин рішення суду, доповнити словами «в тому числі щодо відшкодування моральної шкоди»

Запропоновані доповнення дадуть можливість адміністративному суду за згодою позивача автоматично стягувати встановлені законом мінімальні

розміри відшкодування моральної шкоди, що спростить судову процедуру і суттєво прискорить розгляд спорів з надання адміністративних послуг і не тільки їх.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII Дата оновлення: 01.01.2019. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/> page (дата звернення: 30.04.2019).
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2747-15/page> (дата звернення: 30.04.2019).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/page (дата звернення: 30.04.2019).
5. Кравчук В.М. Підстави відшкодування моральної шкоди, завданої суб'єктом владних повноважень. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. 2016. с.34 – 38. Дата оновлення: 01.06.2016. http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37234/1/7_34-38.pdf/page (дата звернення: 30.04.2019).

Остапенко Аліна Сергіївна,
*студентка 2 курсу Полтавського
юридичного інституту Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Полтава, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ ШТРАФІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ЕФЕКТИВНО ЧИ НІ?

Показники аварійності на дорогах України шокують своїми розмірами. За статистичними даними, оприлюдненими Патрульною поліцією, в Україні зареєстровано 116 833 дорожньо-транспортних пригод за період з 01.01.2018 по 30.09.2018 року. З них – 19 385 аварій з постраждалими, внаслідок яких 2317 особи загинуло, 25 082 осіб – травмовано [1]. Для порівняння, ці показники в країнах Європейського Союзу вдвічі менші.

Більшість аварій відбуваються через перевищення швидкості, не достатню облаштованість пішохідних переходів і керування транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння. А тому, держава має підвищувати державний контроль за безпекою на дорогах для запобігання випадків дорожньо-транспортних пригод.

З цією метою останнім часом в законодавство України було внесено неабияку кількість змін, пов'язаних, зокрема, із збільшенням адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху. З 1 січня 2018 року набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 №883 «Про внесення змін до Правил дорожнього руху». Згідно цих змін, швидкість руху транспортних засобів у населених пунктах не повинна перевищувати 50 км/г [2].

Новим законодавством було змінено й Порядок видачі посвідчення водія,

відповідно до якого перше посвідчення видаватиметься на два роки, а обміняти його на постійне буде можливо, якщо протягом двох років з дня видачі особою не було вчинено більше двох адміністративних правопорушень (Постанова КМУ від 10.11.2017 «Про внесення змін до Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами») [3]. А 27 вересня 2018 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів», згідно якого, впроваджується фото- та відео фіксація порушень ПДР та паркування. Також відбулася зміна штрафу за порушення правил паркування [4].

Штраф за неоплату паркування рахуватиметься у 20-кратному розмірі вартості однієї години користування паркувальним майданчиком (для прикладу, до прийняття цього Закону штраф за це ж саме порушення складав 136-204 грн, а з прийняттям – штраф знижується до 100-200 грн).

Також, ініціативою Міністерства внутрішніх справ України, пропонувалося збільшити штраф за перевищення максимально дозволеної швидкості руху (з 510 до 3400 гривень). Такий же самий штраф пропонувалося встановити за залишення місця ДТП. За управління транспортом без права керування – штраф 10 200 гривень, а за повторне порушення – 40 800 гривень. Проте зміна штрафів до таких розмірів неможлива без внесення відповідних змін до Кодексу про адміністративні правопорушення Верховною Радою України. Станом на 04.09.2018 року законопроект щодо підвищення штрафів вручено Комітету на розгляд. Проте, перед тим, як приймати відповідний законопроект, ВРУ повинна проаналізувати доцільність впровадження нових змін.

Запропоноване підвищення штрафних санкцій за порушення правил дорожнього руху викликало широкий резонанс у засобах масової інформації. Оскільки безпека на дорогах залежить не лише від нормативного забезпечення, а й від людського фактору, технічного стану транспортних засобів, неякісного стану автомобільних шляхів, то такі примусові заходи у вигляді підвищення штрафних санкцій, можуть призвести лише до часткового чи короткочасного результату щодо зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод. Для зменшення показників аварійності на дорогах України потрібно застосувати певних комплекс заходів, які повинні стосуватися не лише нормативно-правового забезпечення, а й підвищення рівня правосвідомості учасників дорожнього руху, удосконалення стану автомобільних доріг та їх правильне облаштування.

Проаналізувавши нововведення у законодавстві щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, можна сказати, що законодавець прагне підвищити відповідальність водіїв за порушення правил дорожнього руху. Проте, пішоходи, виступаючи рівноцінними учасниками руху, залишилися поза увагою законодавців, що є значним недоліком даних нововведень. Адже, враховуючи статистику, значна кількість дорожньо-транспортних пригод відбувається за участі пішоходів та через їх порушення ПДР. Згідно статистики, з січня по вересень 2018 року відбулося 622 ДТП з вини пішоходів, у яких

82 особи загинуло, 566 – травмовано [1]. Чинне законодавство за порушення Правил дорожнього руху з боку пішоходів, передбачає відповідальність у вигляді попередження або штрафу у розмірі 51 гривня [5]. Проте, у більшість випадків відповідні санкції не застосовуються до пішоходів.

Отже, узагальнивши вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок, що внесення деяких змін до законодавства України щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, законодавець здійснив значний крок до покращення стану нормативного забезпечення з дотримання ПДР, хоча і з наявністю певних недоліків. При прийнятті Закону щодо підвищення штрафів за порушення деяких правил дорожнього руху, законодавець повинен враховувати, що окрім санкцій потрібно здійснювати комплекс взаємопов'язаних заходів. Зокрема, до таких заходів належать: удосконалення профілактичної діяльності у сфері забезпечення ПДР, поліпшення стану автомобільних шляхів та їх правильне облаштування. А також, потрібно внести деякі зміни, щодо притягнення до відповідальності пішоходів за недотримання ПДР. Лише в комплексі та взаємодії дані нововведення можуть досягнути бажаного результату.

Література:

1. Статистичні дані Патрульної поліції про ДТП в Україні. URL.: <http://patrol.police.gov.ua/ru/statystyka/>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2013 р. № 111 «Про внесення змін до Правил дорожнього руху». URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/111-2013-п>.
3. Постанова КМУ від 10 листопада 2017 р. №885 «Про внесення змін до Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2017-п>.
4. Закон України від 27 вересня 2018 р. №2262 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-19>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Остапенко Аліна Сергіївна,

студентка 2 курсу

Полтавського юридичного інституту

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,*

м. Полтава, Україна

ЩОДО ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Питання про легалізацію вогнепальної зброї в Україні поставало ще з перших років після проголошення незалежності. Проте, особливо актуальним воно стало після подій 2013-2014 років та воєнних подій на Сході України.

Легалізація зброї викликає гострі дискусії в українському суспільстві і сприймається неоднозначно. Частина громадян виступає «за» легалізацію, обґрунтовуючи свою позицію можливістю законного одержання зброї для захисту себе та свого майна. Інші ж – категорично «проти» такого

нововведення. У зв'язку з цим важливо дослідити доцільність легалізації зброї в Україні та її можливі наслідки через призму міжнародного досвіду.

Взагалі питання про озброєння суспільства має давні витoki. Перша письмова дискусія є в Євангелії від Луки, де написано: «і той, у кого немає меча, нехай продасть свій одяг і купить меч». А третій президент США – Т. Джефферсон – зазначав: «Головна причина, через яку громадянам надано право вільного володіння зброєю, – це використання її, у разі потреби, як останнього засобу, щоб захистити себе від державної тиранії» [1, с.114].

С.В. Діденко зазначає, що впорядкувати суспільні відносини в певній сфері – одне із найпріоритетніших завдань кожної «поважаючої себе» держави, її прямий і невідворотний обов'язок. Така проблема, як незаконний обіг вогнепальної зброї та безпідставне її застосування завжди становили серйозну загрозу суспільній безпеці [2, с.102].

Частиною 5 статті 55 Конституції України закріплено право кожного на захист своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань [3]. А право людини на вогнепальну зброю є знаряддям для його реалізації у вигляді необхідної оборони, відповідно до статті 36 Кримінального кодексу України.

Але, основна проблема щодо надання дозволу на вільне володіння зброєю в Україні полягає у відсутності законодавчого регулювання її обігу.

За критерієм регулювання права населення на захист зброєю, науковці виділяють такі три основні групи країн:

1) країни, які повністю легалізували вільне використання зброї серед цивільного населення (США, Швейцарія);

2) країни, які легалізували використання зброї з умовою проходження особи через певні процедури для її отримання (Чехія);

3) країни, які не легалізували використання зброї (Люксембург), або легалізували певні види зброї (Японія, Україна) [4, с.78].

Якщо звернутись до зарубіжного досвіду та проаналізувати, яка поширеність зброї у населення, то отримаємо таку інформацію (табл.1):

Країна	Кількість одиниць зброї на 100 осіб населення
США	90
Швейцарія	46
Норвегія	36
Канада, Австрія	31
Німеччина	30
Уругвай	17
Мексика	15
Аргентина	13
Італія	12
Бразилія, Болгарія, Естонія	9
Ізраїль	6
Філіппіни, Чехія	5
Індія, Латвія	4
Литва, Молдова	3
Гватемала, Гондурас, Парагвай, Ямайка	2

(табл.1)

За статистикою, у США на 100 тис. осіб кількість загиблих від вогнепальної зброї складає 11,3, у Швейцарії – 3,7, у Молдові – 1,9.

Якщо візьмемо до уваги країну з найбільшою кількістю одиниць зброї серед населення і в якій зброя повністю легалізована (США), то отримаємо не дуже втішну інформацію. За підрахунками, з 2001 по 2018 року від вогнепальної зброї загинуло понад 500 тисяч осіб. Саме тому в США все частіше постає питання про необхідність обмеження вільного обігу зброї [5, с.1023].

У Швейцарії громадяни можуть отримати зброю, якщо доведуть необхідність самозахисту або захисту інших людей. Крім того, в цій країні існують чіткі правила зберігання, а також створений спеціальний контролюючий орган, який систематично здійснює перевірки легального зберігання зброї [4, с. 80].

Цікавим є досвід використання зброї в Австралії. На сьогодні, Австралія є однією з найбезпечніших країн за різними показниками світових агентств. До певного часу тут була легалізована вогнепальна зброя, проте згодом була заборонена та вилучена з цивільного обігу через резонансні масові вбивства, кількість яких зростала. Саме тому зусиллями держави велику кількість зброї було викуплено та знищено. З 1996 року в країні діє заборона на купівлю та приватний продаж вогнепальної зброї. Механізм для отримання дозволу на володіння зброєю є дуже складним та багатоетапним. На відміну від Швейцарії, самозахист не є достатньою підставою для її отримання. А нелегальний продаж вогнепальної зброї є одним з найтяжчих злочинів в Австралії, який карається кримінальною відповідальністю аж до довічного позбавлення волі [1, с. 115].

В Україні після проголошення незалежності було розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України різні проекти законів щодо регулювання права громадян на зброю. Проте, жоден з них не було прийнято. Відсутнє також і правове регулювання дозволеної в Україні гладкоствольної та нарізної мисливської зброї на рівні законів.

Р.Є.Чорнобривець вважає, що у першу чергу треба розуміти, що правова культура і правосвідомість громадян різних держав суттєво відрізняється. І реакція суспільства в кожній країні має свої особливості. Тому він вважає, що таке нововведення, як легалізація вогнепальної зброї в Україні призведе в більшій мірі до негативних наслідків, ніж до позитивних. Серед негативних наслідків: збільшення кількості вбивств від вогнепальної зброї; збільшення кількості осіб, засуджених за перевищення меж необхідної оборони; використання зброї при вчиненні інших злочинів; небезпека для поліції при затриманні злочинців; потрапляння зброї до рук злочинців тощо [5, с. 1024].

Згідно статистики, лише 3,8% українців вважає, що в Україні потрібно дозволити вільно купувати зброю, 45,4% жителів виступають категорично проти легалізації зброї.

Також, слід брати до уваги те, що громадяни України мають можливість отримати дозвіл на володіння гладкоствольною та нарізною мисливською зброєю та зберігати зброю вдома у спеціальному сейфі для захисту своєї власності та життя і здоров'я сім'ї без притягнення до кримінальної відповідальності.

Крім зброї, а Україні дозволені і альтернативні засоби самозахисту. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №706 від 07.09.1993 року, використовуються спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії. Зокрема: газові пістолети та револьєри, упаковки з аерозолями сльозоточивої та дратівної дії (газові балончики). Такі засоби самооборони потребують також спеціального дозволу та обов'язкову їх реєстрацію [2].

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, можна дійти висновку, що далеко не завжди легалізація зброї, зокрема вогнепальної, приносить позитивні результати. Крім самозахисту, вогнепальна зброя часто є знаряддям злочинів насильницького характеру. Необхідно брати до уваги той факт, що у разі легалізації, зброя стане доступною не тільки для громадян, які б використовували її для самозахисту, а й для злочинців. Для самозахисту громадяни мають змогу використовувати інші альтернативні засоби.

Саме тому, вважаю, що легалізація вільного обігу вогнепальної зброї в Україні не є доцільною. Натомість, необхідним є прийняття спеціального Закону України «Про зброю», який детально б регулював всі аспекти правовідносин, що виникають у цій сфері.

Література:

1. Колосок А.М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. Актуальні проблеми економіки. 2013. №11(149). Ст. 113-118.
2. Цивільна зброя в Україні: міфи та реальність. Українська дійсність і міжнародний досвід легалізації та контролю / Г.Ф. Герега, О.О. Зарубінський, Б.М. Петренко, Р.В. Старовойтенко. К.: Видавничий дім «АДЕФ-Україна». 2015. 152 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. Ст. 141.
4. Фріс П. Л. Право громадян на зброю – «PRO ET CONTRA». Наше право. 2015. № 5. Ст. 77–84.
5. Чорнобривець Р.С. Щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. Молодий вчений. 2017. №11(51). Ст. 1022-1025.

Пеньшина Сюзанна Олександрівна,
студентка 3 курсу
юридичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЯК СПОСОБУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Актуальність теми. Соціально-економічні зміни та перетворення, які відбуваються на сучасному етапі розвитку України, зумовлюють необхідність перегляду формату низки засобів регулювання економічної та правової сфер суспільного життя країни. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує інститут публічних закупівель, який в національному правовому

полі є відносно новим, однак уже дав окремі позитивні результати, зокрема в частині системного запобігання корупції та недопущення дискримінації учасників у процесі закупівлі.

Виклад основного матеріалу. Високоєфективна організація та здійснення публічних закупівель передбачає, крім іншого, необхідність застосування механізмів фінансово-правового контролю, за допомогою яких виявляються правопорушення у закупівельній сфері й чинники, які їм сприяли, задля недопущення їх у майбутньому. Саме контроль максимально сприяє збереженню публічних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильності визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, раціональному використанню коштів і майна, достовірності обліку і фінансової звітності за результатами проведених процедур закупівель тощо.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» контроль за дотриманням законодавства у сфері закупівель здійснюється шляхом проведення моніторингу закупівлі у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі», проведення перевірки закупівель, а також під час державного фінансового аудиту та інспектування [4]. При цьому слід зазначити, що моніторинг, як один із способів здійснення державного фінансового контролю, є доволі новим інструментом контролю у сфері закупівель, за результатами якого може бути прийняте рішення про проведення перевірки закупівлі. Зважаючи на це, чинне законодавство доволі детально регламентує цей інститут.

Зокрема, згідно з п. 11 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі», моніторинг закупівлі – аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель на всіх стадіях закупівлі з метою запобігання порушенням законодавства у сфері публічних закупівель [5]. Порядок здійснення моніторингу публічних закупівель визначається ст. 7-1 цього Закону, нормами якої встановлено, що моніторинг закупівлі здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, та його територіальні органи (далі – органи державного фінансового контролю).

На розвиток наведеної норми Закону в п. 4 Положення про Державну аудиторську службу України встановлено, що Держаудитслужба відповідно до покладених на неї завдань реалізує державний фінансовий контроль через здійснення: державного фінансового аудиту; перевірки закупівель; інспектування (ревізії); моніторингу закупівель [3]. Зважаючи на це, саме уповноважені особи Державної аудиторської служби України є суб'єктами проведення фінансового контролю у сфері публічних закупівель, у тому числі й такого його способу, як моніторинг.

Відповідно до ст. 7-1 Закону України «Про публічні закупівлі» моніторинг закупівлі здійснюється протягом проведення процедури закупівлі, укладання договору про закупівлю та його виконання. Рішення про початок моніторингу закупівлі приймає керівник органу державного фінансового

контролю або його заступник за наявності однієї або декількох із підстав, що передбачені у ч. 2 вищезгаданої статті [5].

Так, однією з підстав для початку процедури моніторингу є дані автоматичних індикаторів ризиків. При цьому Методику визначення автоматичних індикаторів ризиків, Перелік автоматичних індикаторів ризиків, а також Порядок застосування автоматичних індикаторів ризиків затверджено Наказом Державної аудиторської служби України від 11.09.2018 року № 196.

Названий документ містить низку індикаторів, які можуть сигналізувати про необхідність початку процедури моніторингу, у тому числі такі: усі тендерні пропозиції завантажені в один день; відсутня тендерна пропозиція учасника (тобто тільки екранна форма без завантажених документів); великий або малий крок пониження ціни в торгах; переможець торгів виграв усі лоти; постачальник співпрацює тільки з цим замовником; постачальник не постачав зазначеного предмету закупівлі; наявний учасник, якого часто дискваліфікують; велика економія у тендері; велика кількість лотів; не оприлюднено договір; договір відрізняється від ціни звітування; повторювана закупівля за одним кодом протягом року; закупівля близька до порогу, визначеного законом та ін. [1].

Разом з тим, індикатори – не єдина підстава для здійснення моніторингу, адже ч. 2 ст. 7-1 Закону України «Про публічні закупівлі» визначає ще й такі підстави для початку процедури моніторингу, як: інформація, отримана від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, про наявність ознак порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель; повідомлення в засобах масової інформації, що містять відомості про наявність ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель; виявлені органом державного фінансового контролю ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель в інформації, оприлюдненій в електронній системі закупівель; інформація, отримана від громадських об'єднань, про наявність ознак порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель, виявлених за результатами громадського контролю у сфері публічних закупівель відповідно до статті 9 цього Закону [5]. Саме за наявності таких ризикових обставин можна говорити про підстави, які необхідні для здійснення моніторингу, однак, усунення замовником порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель, виявлених під час моніторингу, має наслідком непритягнення до адміністративної відповідальності в силу ч. 9 ст. 7-1 Закону України «Про публічні закупівлі» [5]. Водночас притягнення до відповідальності можливе за результатами перевірки закупівель або інспектування. Підстави для проведення перевірок за результатами моніторингу визначено у ч. 11 і ч. 12 ст. 7-1 Закону України «Про публічні закупівлі» [5].

Зокрема, відповідно до ст. 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг без застосування визначених законодавством процедур закупівель; оцінка пропозицій конкурсних торгів (кваліфікаційних пропозицій), тендерних пропозицій не за критеріями та методикою оцінки для визначення найкращої пропозиції конкурсних торгів (кваліфікаційної пропозиції), тендерної пропозиції,

що міститься в документації конкурсних торгів (кваліфікаційній документації), тендерній документації; укладення з учасником, який став переможцем торгів, договору про закупівлю за цінами і обсягами, що не відповідають вимогам документації конкурсних торгів (кваліфікаційної документації), тендерної документації; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі відповідно до вимог законодавства; ненадання інформації, документів та матеріалів у випадках, передбачених законом, – тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб від семисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за одне з правопорушень, зазначених у частині першій цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2].

Висновки. Викладене дозволяє дійти висновку, що основним завданням моніторингу, як одного із способів фінансового контролю, є передусім виявлення порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель задля їх самостійного усунення замовником. Разом з тим, функції контролю уповноважених державою осіб не зводяться лише до превентивних моментів, а можуть тягнути за собою цілком реальну можливість щодо притягнення до юридичної відповідальності за порушення порядку організації та здійснення публічних закупівель.

Література:

1. Про затвердження методики визначення автоматичних індикаторів ризиків, їх переліку та порядку застосування: Наказ ДАСУ від 11.09.2018 № 196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1113-18>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змінами). Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1567> (дата звернення: 20.04.2019).
3. Положення про Державну аудиторську службу України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 (зі змінами). Дата оновлення: 13.03.2019. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF> (дата звернення: 20.04.2019).
4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № № 2939-XII (зі змінами). Дата оновлення: 27.01.2018. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення: 20.04.2019).
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII (зі змінами). Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n119> (дата звернення: 20.04.2019).

Пірог Артем Сергійович,
*студент 2 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Кобрусєва Євгенія Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного і
кримінального права юридичного
факультету Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПРИМУС В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ

Розвиток української державності на загальносвітовій площині, інтегративний європейський курс розвитку, а у зв'язку із цим – розвиток реальних демократичних засад – неодмінно залежні від взаємодії громадян нашої країни з органами влади. Особливу залежність можливо простежити на площині проблематики вчинення громадянами протиправних дій, коли постає необхідність застосування заходів адміністративно-правового примусу.

Державний менеджмент врегулювання суспільних відносин фактично не може обійтися без адміністративного примусу, який забезпечує виконання принципів, викладених в ст.8 Конституції України: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права» [1].

Аналіз адміністративного примусу проводиться в контексті основних засад більш ширшого, загальнішого поняття «примусу». В адміністративному праві це поняття використовується в контексті методології державного управління, яка конкретизує в собі вплив держави задля гармонійного підтримання і забезпечення необхідної державі правової, обмеженої законом, поведінки усього суб'єктного складу права. В сучасному світі простежується тенденція розцінювання адміністративного примусу як одного з видів державного примусу, який в усіх колах сприймається як засіб, що захищає сформовані державою правовідносини і забезпечує дотримання законності і правопорядку в усіх сферах суспільного життя. Адміністративний примус являє собою досить жорсткий засіб впливу, який вдало поєднується з іншими прийомами управління, які застосовує держава в підтриманні своєї життєдіяльності.

З плином часу і тенденцій суспільного розвитку імперативні особливості управління в умовах ринку і жорсткої конкуренції деяким чином змінюються, але, між іншим, і зберігають свої принципові основи. Демократичні засади розвитку нашої держави дозволяють спостерігати цікаву ситуацію обмеження сфери державного примусу, тим самим залишаючи місце для адміністративного примусу в якості певної допоміжної ланки, яка покликана підтримувати

суспільний правопорядок, завдяки чому держава зберігає свою фундаментальну непохитність і «страхує» себе від глобальних системних загроз.

Примус є необхідним елементом соціальної організації. У докласовому суспільстві він ґрунтувався на авторитеті старійшин, вождів племен – тощо, у класовому суспільстві – на владі держави. Примус найтіснішим чином пов'язаний з державною владою і визначає якість цієї влади. Будь-яка галузь містить можливість застосування примусових заходів і в своїй регулювній дії на суспільні відносини не може обійтися без державного примусу [2].

Державний примус є крайнім заходом, що використовується як об'єктивно необхідний. Його реалізація впливає на формування психічного укладу громадян, їхнього світогляду, сприяє виробленню звичок, правомірної поведінки [3].

Проблематика адміністративного примусу цікавить багатьох вчених і правознавців. Академік Національної академії правових наук України Ківалов С.В. розглядає адміністративно-правовий примус як один із видів державно-правового примусу, тим самим дозволяючи характеризувати адміністративно-правовий примус за тими самими ознаками, які є характерними для державного. Адміністративно-правовий примус є реалізацією правозастосовної діяльності, спрямованої на охорону правопорядку, що реалізується в межах охоронних правовідносин.

Л. Попов розглядав адміністративний примус як метод державного впливу суспільства, держави на свідомість та поведінку особи, яка скоїла адміністративні проступки [4]. Думка іншого правознавця, В. В. Лазарева, полягає в тому, що адміністративний примус визначається як можливість держави зобов'язати суб'єкта проти його волі та бажання здійснювати певні дії. За наявності факту правопорушення держава зобов'язує особу зазнати певних негативних наслідків [5]. Науковці В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко адміністративний примус тлумачать як «систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у межах закону, забезпечення правопорядку й законності» [6]. А. І. Берлач під адміністративним примусом розуміє систему заходів, у яких виявляється керівний вплив держави з метою забезпечення бажаної і необхідної для неї поведінки об'єктів управління [7].

Конкретизація адміністративно-правового примусу дозволяє визначити такі його ознаки, які надають можливість виділити його специфічність на тлі державно-правового примусу в галузях кримінального, цивільного, і конституційного права:

- 1) примусовий захід застосовується як засіб забезпечення державного управління системою;
- 2) застосування цього виду примусу не завжди пов'язано із здійсненням адміністративного правопорушення, яке посягає на певні суспільні відносини;
- 3) заходи примусу і порядок їх застосування встановлюються не тільки законом, а також нормативними актами органів виконавчої влади;

4) адміністративний примус застосовується тільки уповноваженими на те державними особами (органами виконавчої влади) і посадовими особами, коло яких визначено нормативно-правовими актами України;

5) процесуальний порядок застосування адміністративного примусу відрізняється досить високим рівнем оперативності, що збільшує ефективність їхньої реалізації [8].

Досить змістовно і влучно адміністративно-правовий примус охарактеризував В. Вродаєвич:

«Адміністративно-правовий примус – це особливий вид державного примусу, який є встановленою нормами адміністративного права системою заходів психологічного, фізичного й організаційного впливу, що застосовуються, по-перше, до осіб, які чинять чи вчинили порушення норм адміністративного права, по-друге, до інших осіб із метою запобігання можливому правопорушенню або запобігання можливим шкідливим наслідкам для держави, суспільства й окремих громадян, по-третє, у зв'язку із забезпеченням провадження адміністративної справи» [9].

Адміністративний примус відіграє дуже важливу роль у запобіганні протиправних дій, протидії злочинним посяганням на права і свободи, і навіть підтриманні належного рівня життя в нашій країні, займаючи чи не найголовніше місце у сфері заходів державного примусу. Забезпечення належного громадського порядку і виконання покладених на громадян обов'язків, виконання яких і забезпечують заходи адміністративно-правового примусу, являє собою необхідну умову повноцінного гармонійного життя суспільства в Україні. Адміністративно-правовий примус має місце навіть серед певних юридичних гарантій, бо в загальному вигляді адміністративно-правовий примус являє собою засіб цілеспрямованого впливу на поведінку людини через її свідомість, задля спонукання людини до дотримання правомірної поведінки.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №30 зі змінами та доповненнями станом на 30.09.2016 р.
2. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність та фінансово-правовий примус. Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ. 2010. № 4. С. 157–166.
3. Котляренко О. П. Роль примусу в правоохоронній діяльності військової служби правопорядку. Бюлетень міністерства юстиції. Загальнодержавне науково-практичне фахове видання. 2013. № 6 (140). С. 109–118.
4. Попов Л. Л., Шергін А. П. Класифікація мір адміністративного примусу. Звістки вузів. Правознавство. 1970. №5. С. 40–49.
5. Теорія права идержави: підручник / під. ред. В. В. Лазарева. [2-ге. вид. перероб. і доп.]. Право і закон, 2001.
6. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 528 с.
7. Берлач А. І. Адміністративне право України: навч. посіб. – Київ: Університет “Україна”, 2005. 472 с.
8. Черномаз О.Б. Заходи адміністративного примусу на залізничному транспорті. Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутрішніх справ. 2007. № 1. С. 39–45.
9. Продаєвич В. О. Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу: автореф. дис.на здобуття наук.ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Київ, 2007. 19 с.

Поліщук Анна Анатоліївна,
*студентка 2 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник:
Соловійова Ольга Миколаївна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого ,
м. Харків, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНА СКАРГА ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Право на звернення є одним із основних прав, яке гарантується особі у сфері публічного адміністрування. Це право передбачено у ст. 40 Конституції України, в якій зазначається, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1]. Законодавець розрізняє три види звернень – заява (клопотання), пропозиція та скарга. Саме за допомогою скарги особа може контролювати законність діяльності органів публічної влади та відновлювати порушені права та інтереси.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР (далі – Закон), скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [2]. Цим же Законом регламентується і порядок розгляду скарг. Особливості розгляду окремих видів скарг, в тому числі поданими юридичними особами, визначаються Законами України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про виконавче провадження», Податковим кодексом України, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації.

Відповідно до ст. 16 Закону, скарга на дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи подається у

порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права у певних випадках безпосередньо звернутися до суду [2].

Аналізуючи норми законодавства та думки вчених, варто зазначити, що адміністративну скаргу можна охарактеризувати як звернення суб'єкта адміністративно-правових відносин (суб'єкта звернення), що адресоване владному суб'єкту, який уповноважений здійснювати вирішення адміністративно-правового спору (суб'єкта вирішення справи), з вимогою захисту та поновлення суб'єктивних прав, які порушені рішеннями, діями чи бездіяльністю владного суб'єкта адміністративно-правових відносин.

Право на адміністративну скаргу доповнюється правом на спеціальну адміністративну скаргу, яка базується на спеціальних правових нормах (матеріальних та процесуальних), гарантується чітко визначеним колом суб'єктів, спеціальними строками подання і розгляду. Передусім йдеться про оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення. Право на даний вид скарги є дещо вужчим, ніж право на загальну скаргу, і метою його є більш кваліфікований перегляд справ і в більш стислі строки.

Предметом скарги можуть бути дії, бездіяльність та рішення відповідного органу. Це може бути: порушення прав та законних інтересів чи свобод громадянина або групи громадян, створення перепон для реалізації громадянином його прав, законних інтересів, незаконне покладення обов'язків, безпідставне притягнення до відповідальності. Особливо часто громадяни реалізують право на оскарження індивідуальних актів, в тому числі адміністративних. За допомогою скарги в Україні можна захистити будь-які права та інтереси – загальносуспільні, спеціальні та службові.

Органи державної влади і місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, засоби масової інформації, їх керівники та інші посадові особи в межах своїх повноважень зобов'язані: об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги; у разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації при розгляді заяви чи скарги скласти про це мотивовану постанову; на прохання громадянина запрошувати його на засідання відповідного органу, що розглядає його заяву чи скаргу; скасовувати або змінювати оскаржувані рішення, якщо вони не відповідають закону або іншим нормативним актам, невідкладно вживати заходів до припинення неправомірних дій, виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенням; забезпечувати поновлення порушених прав; письмово повідомляти громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення; вживати заходів щодо відшкодування у встановленому законом порядку матеріальних збитків і т. д. Громадянинові на його вимогу і в порядку, встановленому чинним законодавством, можуть бути відшкодовані моральні збитки, завдані неправомірними діями або рішенням органу чи посадової особи. Особи, які звертаються зі скаргами повинні отримувати обґрунтовані відповіді, а там, де порушені права людини, відповідні органи зобов'язані терміново втрутитися і забезпечити дотримання закону [4, с. 72].

Щодо строків та порядку розгляду скарг, відповідно до ст. 17 Закону скарга

на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадової особи вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням [2]. Скарги, подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються. Пропущений з поважної причини строк може бути поновлений органом чи посадовою особою, що розглядає скаргу. Перелік таких поважних причин не передбачено чинним законодавством, тобто вони мають бути встановлені в кожному конкретному випадку посадовою особою, яка розглядає скаргу в межах адміністративної дискреції.

Окремими нормативно-правовими актами можуть передбачатися інші строки звернення зі скаргою. Так, скарга платників податків подається у письмовій формі до контролюючого органу вищого рівня протягом десяти календарних днів, що настають за днем отримання платником податків рішення контролюючого органу, що оскаржується [3].

Подання скарг щодо рішень і дій суб'єктів владних повноважень до вищих органів державної влади чи посадових осіб зазвичай є більш доцільним, ніж оскарження таких дій у судовому порядку. На підтвердження даної тези можна зазначити такі переваги розгляду скарг в адміністративному порядку: адміністративний орган може після розгляду скарги одразу відновити права громадян, а судові рішення підлягає виконанню цими ж адміністративними органами, але вже після набуття рішенням законної сили; відсутня необхідність сплати судового збору; наявна можливість оскаржити рішення, прийняте в адміністративному порядку, до суду. Контроль за додержанням законодавства про звернення громадян покладається на органи державної влади та органи місцевого самоврядування [4, с. 73].

Таким чином, звернення громадян – це спосіб реалізації і захисту соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, який характеризується правом громадян України звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їхніх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами і пропозиціями, що стосуються діяльності останніх. Право на скаргу виступає гарантією дотримання прав людини в державі. Розгляд адміністративних скарг дає можливість не лише відновити порушені права окремих фізичних чи юридичних осіб, а й виявити основні проблеми у функціонуванні системи адміністративного управління та визначити шляхи їх вирішення.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. ст.141.
2. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996// № 393/96.
3. Порядок оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 21.10.2015 // № 916.
4. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В.В. Зуй. Х. : Право, 2010. 624 с.

Приходько Вероніка Олександрівна,
*студентка 3 курсу юридичного
факультету Чернігівського національного
технологічного університету,
м. Чернігів, Україна*

Науковий керівник:
Селецький Олексій Вікторович,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу
Чернігівського національного
технологічного університету,
м. Чернігів, Україна*

ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Курс євроінтеграції вимагає від України якісних реформ та суттєвих змін законодавства з метою його адаптації до європейського зразка. У результаті, за останні п'ять років було проведено 144 реформи майже всіх найважливіших сфер суспільного життя. Однією з першочергових завдань, яка зазначалася у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», стала реформа державного управління.

У 2014 році, після подій Революції Гідності, постало гостре питання термінової зміни діючої на той час системи управління. Причинами для цього були тотальна недовіра громадян до влади, корумпованість ланок управління, велика кількість некомпетентних державних службовців та інше. Як результат, 10 грудня 2015 року було прийнято новий Закон України «Про державну службу».

Основною метою реформування було вдосконалення системи управління та підвищення компетентності державних службовців. Реалізації таких цілей неможлива без досконалої системи оцінювання результатів діяльності державних службовців.

Мета: проаналізувати чинну систему оцінювання результатів діяльності державних службовців, визначити рівень ефективності таких заходів.

Подібними дослідженнями вже займалися такі науковці як Гончарук Н., Зелінський С., Луговий В., Пашко Л., Серьогіна С., Шапран О., Липовська Н.

Оцінювання діяльності є одним із найважливіших аспектів державної служби, адже впливає на її якість та прямо пов'язане із забезпеченням основних принципів державної служби: професіоналізму та ефективності.

За даними Державного комітету статистики України станом на 1 січня 2016 року серед загальної кількості державних службовців 92,2 % мали повну вищу освіту, а науковий ступінь – лише 0,61 % [1].

Такі данні відображали реальний стан ситуації: особи вступали на державну службу з освітнім рівнем бакалавр, магістр, але в процесі роботи не навчалися та не вдосконалювали свої навички, а за умов сучасності, коли законодавство змінюється, ситуація не стабільна, надзвичайно важливим було прийняття мобільних та готових навчатися осіб на державну службу.

Закон України «Про державну службу» у ст. 44 закріпив положення, відповідно до якого результати службової діяльності державних службовців підлягають оцінюванню кожного року. Зазначене оцінювання носить періодичний характер, має на меті визначення якості виконання поставлених завдань, а також є підставою для прийняття рішення щодо преміювання державних службовців, планування службової кар'єри, виявлення потреби у професійному навчанні [2].

На нашу думку, цілком правильним і справедливим є факт визначення премій, заохочень відповідно до оцінки діяльності, тому що до 2015 року багато суперечок викликали захмарні та необґрунтовані преміювання службовців, які не підкріплювалися реальними успіхами.

З урахуванням посадових обов'язків державного службовця та на підставі показників результативності, ефективності та якості проводиться оцінювання результатів діяльності. При чому не зазначається, що саме слід розуміти під поняттями «результативність» й «ефективність». Поняття «ефективність» розтлумачено в ст. 4 Закону України «Про державну службу» як один із принципів державної служби – це раціональне і результативне використання ресурсів для досягнення цілей державної політики [2]. Іншими словами, це продуктивність праці: досягнуто найбільші результати при найменших витратах. Результативність можемо визначити як рівень виконання поставлених цілей.

Більшість науковців вважають, що оцінювання діяльності державного службовця починається з моменту, коли особа виявила бажання вступити на державну службу та подала документи для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади державної служби, тому що конкурс, як обов'язкова умова вступу на державну службу, також спрямований на виявлення компетентності та оцінці якостей, знань, навичок майбутнього державного службовця [3].

Суттєвим нововведенням є встановлення заборони допуску до наступного етапу конкурсу особи, яка не набрала необхідну кількість балів на попередньому. Це дозволить призначати на посади справді компетентних та освічених осіб.

Суб'єкт здійснення оцінювання діяльності визначається в залежності від категорії посад державної служби. Так, для категорії «А» оцінювання проводить суб'єкт призначення, а для «Б» і «В» керівник державного службовця або керівник самостійного структурного підрозділу. У випадку, коли мова йде про оцінювання під час конкурсу, - особою, яка уповноважена проводити такий конкурс. На таких суб'єктів покладається завдання об'єктивно оцінити роботу та компетентності державного службовця для забезпечення відповідності особи займаній посаді.

За результатами оцінювання державному службовцю виставляється одна з трьох оцінок – негативна, позитивна або відмінна. Виставлена оцінка повинна бути обґрунтованою та відповідати дійсності. У разі отримання негативної оцінки не раніше ніж через три місяці проводиться повторне оцінювання результатів діяльності. Цей період надається для навчання службовця та підвищення кваліфікації. Варто наголосити, що оцінювання результатів діяльності не проводиться з метою звільнення чи скорочення чисельності працівників, а лише для перевірки відповідності посади, компетентності тощо. Однак, якщо ж негативна оцінка отримана повторно, це є підставою для звільнення такого державного службовця.

І навпаки, у випадку отримання оцінки «відмінно» державний службовець має право на премію та просування по державній службі. Розмір премії встановлюється в однакових відсотках до посадового окладу для державних службовців відповідного державного органу.

Такий підхід поєднує в собі і мотиваційну складову, сприяють досягненню результатів у діяльності. Саме тому важливим є узагальнити та структурувати всі критерії такого оцінювання.

Після прийняття Закону України «Про державну службу», в якому було передбачено обов'язковість оцінювання результатів службової діяльності, довгий час не було затверджено документа, який би регулював проведення такого оцінювання, закріпив критерії, умови, вимоги до державних службовців і тим самим мінімізував суб'єктивність та упередженість у прийнятті рішення про оцінку. Лише 23 серпня 2017 року було затверджено Типовий порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців Кабінетом Міністрів України. Це стало великим кроком у вдосконаленні даного питання.

У вищезазначеному Типовому положенні врегульовані основні питання проведення оцінювання та прийняття рішення окремо по кожній категорії державних службовців [4].

Можемо запропонувати для збільшення ефективності, запроваджувати на локальному рівні індивідуальні програми підвищення рівня професійної компетентності, які б більше конкретизувалися під специфіку роботи та потреби конкретного державного органу.

Також, на нашу думку, корисним було б запровадження направлення на навчання до вищих навчальних закладів або до центрів перепідготовки на підвищення кваліфікації за напрямом підготовки «Публічне управління та адміністрування» тих державних службовців, які потребують підвищення рівня компетентності за результатами оцінювання.

Отже, новий Закон України «Про державну службу» 2015 р. став результатом адаптації законодавства до потреб суспільства та європейських вимог. Він врегулював багато проблемних питань та «гарячих точок». Зокрема, запровадження оцінювання результатів службової діяльності є дієвим інструментом для підвищення компетентності державних службовців, періодичній перевірці відповідності їх займаній посаді.

Література:

1. Кількість державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування : станом на 31 грудня 2015 року. Державна служба статистики України : стат. бюл. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ds_bl.htm.
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
3. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 року № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-п>.
4. Про затвердження Типового порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 року № 640. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640-2017-п/ed20180103>.

Тимченко Андрій Леонідович,
*здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти Навчально-наукового
інституту права Університету
державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна*

Науковий керівник:
Шакірова Олена Вадимівна,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового права
Університету державної фіскальної
служби України, м. Ірпінь, Україна*

ОБЛІГАЦІІ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Фінансові процеси в світі надзвичайно заплутані і багатогранні, грошові потоки перебувають у постійному русі, що породжує їх певну циклічність. Невід'ємним елементом у цьому замкнутому колі є кредитні(боргові) відносини. На даний момент більшість усіх коштів світу, так чи інакше пов'язані з глобальними борговими процесами. Найбільшими боржниками на сьогоднішньому фінансову ринку виступають держави, не існує жодної розвиненої країни, яка б не мала зовнішніх та внутрішніх кредитних зобов'язань і, як правило, чим більш розвинена країна тим більше вона має боргів. Не є виключенням і Україна, яка тісно пов'язана зі світовим ринком борговими відносинами.

Україна це держава з великим державним боргом, який протягом останніх років має тенденцію до зростання. Станом на 31.01.2019 року сума державного боргу складає 2171 мільярдів гривень. Для часткового вирішення цієї проблеми, а також для стабільного надходження до державного бюджету додаткових коштів, необхідно залучити Облігації внутрішньої державної позики(далі - ОВДП).

Згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» Облігації внутрішньої державної позики України - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішніх державних позик України може бути визначена в іноземній валюті [1].

Процедура купівлі ОВДП доволі складна. Фізична особа не може самостійно купити ОВДП. Для купівлі ОВДП особі необхідно звернутися до банку, який має ліцензію на проведення брокерської діяльності.

Порядок отримання ОВДП через банк наступний:

- 1) клієнт (інвестор) відкриває в банку рахунок у цінних паперах;
- 2) підписує із банком договір на брокерське обслуговування;
- 3) здійснюється підбір, придбання і зарахування ОВДП на рахунок;
- 4) за вимогою інвестора банк-брокер може продати ОВДП на вторинному ринку. Отримані кошти надходять на рахунок клієнта [2].

ОВДП часто порівнюють з банківськими депозитами. Проте ОВДП має низку переваг. Головною перевагою ОВДП є їх висока дохідність (відсоткова ставка складає 19%). Також ОВДП мають високу надійність, оскільки повністю гарантовані державою. На відміну від банківського вкладу, ОВДП не обкладаються податком на доходи фізичних осіб, ви оплачуєте лише невелику комісію брокеру. Оскільки облігації – це цінні папери то їх можна продати на ринку цінних паперів у будь-який момент і навіть отримати додатковий дохід, якщо ринкова ціна облігацій буде вищою ніж та за яку ви їх купували. При виплатах усі власники паперів рівні, неважливо чи це фізичні особи, юридичні особи, резиденти або нерезиденти [3].

Розглядаючи український ринок державних цінних паперів, можна виділити декілька видів проблем, які заважають його розвитку та покращенню :

- проблеми, пов'язані із законодавчим регулюванням;
- інфраструктурні проблеми;
- вузький спектр інструментів ринку державних цінних паперів;
- проблеми довіри населення до фінансового ринку [3].

Для подолання зазначених проблем Україні необхідно обрати такі напрями розвитку ринку державних боргових цінних паперів:

- 1) зважений підхід до використання державних цінних паперів для залучення позик;
- 2) акцент на довготермінові облігації з невисокою дохідністю;
- 3) курс на підвищення довіри до держави як до позичальника, підвищення надійності українських державних цінних паперів, підвищення суверенного кредитного рейтингу;
- 4) забезпечення інвестиційної спрямованості боргових цінних паперів держави;

Співвідношення між внутрішніми та зовнішніми позиками в Україні кардинально відрізняється від світової практики. Такий стан речей пов'язаний з

тим, що у більшості країн світу основним джерелом запозичень позикових коштів державою виступають внутрішні позики [4].

В розвинених країнах ОВДП є поширеним інструментом боргової політики держави, їх застосовують для фінансування більшості важливих проектів, таких як будівництво об'єктів інфраструктури та промисловості

Наприклад, США на даний момент має найбільший у світі обсяг державних запозичень. Загальний федеральний борг складається з двох компонентів: заборгованості перед населенням і боргу, закладеного в бюджет уряду. На даний час державний борг країни перевищив позначку 22 трильйони доларів США, більшість з якого здійснено за рахунок внутрішній запозичень, шляхом емісії облігацій та інших цінних паперів.

Більша частина внутрішнього ринку боргових цінних паперів належить випуску урядів у таких країнах, як Бразилія(73,2 %), Канада(63,2 %), Китай (68,2 %), Франція(51,9 %), Німеччина(53,4 %), Італія(59,4 %), Японія(80,8 %), Мексика(56,2 %), Португалія(57,4 %), Великобританія(66,5%) [4].

Отже, можна дійти висновку, що ОВДП є ефективним інструментом боргової політики будь-якої держави світу. Внутрішні облігації це ефективний та надійний спосіб залучити додаткові кошти для держави, та надійне джерело прибутку для тих хто їх купує. Світовий досвід показує, що ефективно управління емісією цінних паперів може вирішити цілий ряд фінансових проблем держави.

Література:

1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 17.03.2019).
2. Процедура купівлі ОВДП для фізичних осіб 2019 [Електронний ресурс].–2019.URL: <https://finsee.com/купівля-овдп/> (дата звернення:16.03.2019).
3. Все про інвестиції в ОВДП [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2018. URL: <https://minfin.com.ua/2018/10/23/35356344/> (дата звернення:16.03.2019).
4. Гарбар Ж.В. Аналіз сучасного стану ринку державних цінних паперів в Україні / Ж.В. Гарбар // Економічний аналіз. 2014. № 1. С. 136–146.

Товкун Ольга В'ячеславівна
*студент факультету управління
Університету митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Ліпинський Владислав Віталійович,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та митного права Університету митної
справи та фінансів, м. Дніпро, Україна*

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ ТОВАРІВ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ І ДОКУМЕНТІВ СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

На сьогоднішній день, проблема незаконного вивезення та ввезення на територію України товарів є досить актуальною. Із метою протидії та

попередження незаконних дій, законодавством передбачена певна процедура, що використовується при порушенні митних правил і полягає у безпосередньому вилученні товарів, транспортних засобів та документів у суб'єктів, що здійснили порушення. Ця дія використовується митними органами при відкритті провадження про порушення митних правил, а відповідні вилучені товари зберігаються у митному органі до винесення рішення по справі.

Основні процедурні аспекти тимчасового вилучення товарів, транспортних засобів та документів зазначені у ст. 511 Митного кодексу України [1]. В частині першій даної статті зазначено, що товари - безпосередні предмети порушення митних правил та відповідні документи, необхідні як докази у справі про порушення митних правил, можуть тимчасово вилучатися [1]. При цьому, ті документи, що перебувають в електронному вигляді обов'язково вилучаються разом з електронними носіями.

Також Митним кодексом України (далі МКУ) передбачені підстави для обов'язкового вилучення товарів, транспортних засобів та документів. Перелік цих підстав та їх нормативне закріплення надані в таблиці.

Підстави обов'язкового вилучення товарів транспортних засобів та документів	
Зазначення в Митному кодексі України	Зміст підстави
Стаття 471.	Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю
Стаття 472.	Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення
Стаття 473.	Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання
Стаття 476.	Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності
Стаття 482.	Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем
Стаття 483.	Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю
Стаття 484.	Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю

Ст. 511 МКУ передбачає певні особливості вилучення товарів для осіб, що не мають постійного місця проживання або адреси на території України. У разі порушення митних правил такою особою, допускається вилучення

товарів, транспортних засобів у кількості, необхідній для забезпечення стягнення штрафу або вартості товарів, транспортних засобів [1].

Вилучені товари, транспортні засоби та документи підлягають обов'язковому зазначенню у протоколі про тимчасове вилучення, форма якого затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 652 від 31.05.2012 р. «Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил» [2].

Відповідно до МКУ, в даному протоколі обов'язково зазначаються наступні характеристики вилучених товарів, транспортних засобів та документів:

- кількість;
- міра;
- вага;
- вартість;
- особливі ознаки товарів.

В. В. Ліпінський зазначав, що з метою покращання якості протидії переміщенню товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю першочергова увага митниць має приділятися:

– посиленню контролю за достовірністю документів і відомостей, що надаються під час переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України та під час їх подальшого митного оформлення;

– за наявності обґрунтованих сумнівів у достовірності документів і відомостей, наданих під час переміщення товарів через митний кордон України та під час їх подальшого митного оформлення, направленню запитів до митних та інших органів іноземних держав;

– налагодженню на регіональному рівні дійової та ефективної взаємодії митниць ДФС із правоохоронними органами [3, с. 62].

Враховуючи вищевикладену інформацію та аналіз нормативно-правових актів, можна зробити висновок про те, що тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів та документів – це процедура, що має детальне законодавче закріплення та конкретну форму застосування на практиці шляхом оформлення відповідних документів. Разом з комплексом інших заходів тимчасове вилучення сприяє запобіганню та протидії контрабанді на території України.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 652 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1015-12>.
3. Ліпінський В. В. Правові аспекти протидії переміщенню товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю. Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право”. 2015. № 1 (14). с.62.

Фойт Сергій Ігорович,

*студент 3 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

Задніпряний Владислав Олександрович

*студент 3 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РЕГЛАМЕНТУ ПРО ЗАХИСТ ДАНИХ ЄС (GDPR) В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Захист персональних даних — нова для вітчизняної правової системи сфера. При використанні Інтернету великі обсяги персональних даних дуже часто обробляються і передаються, без згоди про їх обробку.

Нажаль на сьогодні в Україні незаконне поширення персональних даних у мережі Інтернет залишається наразі безкарним. Так, особу, яка поширила персональні дані, як правило, просто неможливо встановити, оскільки доменне ім'я сайту, де незаконно поширені персональні дані, зареєстроване зазвичай в іншій державі. В Україні станом на сьогодні відсутні будь-які юридичні механізми такого характеру. Як наслідок, ні встановити особу, яка причетна до незаконного поширення інформації, ні заблокувати доступ до такої інформації немає можливості [1, с.159].

SMS-спам з рекламою служб таксі, реклама «бази даних жителів України» в мережі Інтернет, торгівля даними з закритих державних реєстрів — таким наразі є поточний стан захисту персональних даних в Україні та реалізація його відповідного Закону України «Про захист персональних даних».

Захист особистих даних сьогодні — фундаментальне та досить комплексне поняття, яке, з одного боку, відображає прагнення захистити недоторканність особистого життя, з іншого — визначає його як інформацію, яка відображає участь особистості в суспільних та соціальних відносинах, що робить особисте життя доволі уразливим об'єктом щодо отримання особистих даних іншими особами [2].

Відповідно, на фоні подібних подій, особливої уваги заслуговує питання міжнародно-правового досвіду захисту персональних даних та його адаптації в Україні, адже право на захист персональних даних в більшості розвинутих країн є одним із основоположних принципів громадянського суспільства та має належну правову регламентацію, що може слугувати основою для вдосконалення національного законодавства в зазначеній сфері [3].

В питанні захисту персональних даних Україна спирається на міжнародний досвід тому, зараз розробляється законопроект, який стане українським аналогом GDPR.

Так 25 жовтня 2017 року Кабінет Міністрів визначив завдання — імплементувати GDPR у вітчизняне законодавство. В новому законі для Уповноваженого передбачено декілька нових функцій, таких як прийняття

рішень про накладання адміністративних штрафів, складання і публікація методичних рекомендацій щодо обробки і захисту персональних даних, участь у підготовці законопроектів і правових актів Кабінету Міністрів України, що регулюють захист персональних даних.

Загальний регламент захисту даних (GDPR) – новий нормативний акт Європейського союзу, що регламентує захист персональних даних громадян та резидентів ЄС. GDPR замінює Директиву ЄС про захист даних від 1995 року, який був написаний до того, як інтернет повністю змінив способи ведення бізнесу та збору персональної інформації.

Предметом регулювання GDPR є права та свободи фізичних осіб, зокрема, їх право на захист персональних даних. Регламент визначає персональні дані як будь-яку інформацію, за допомогою якої можливо прямо або опосередковано ідентифікувати особу. До прямих ідентифікаторів відносять ім'я, номер та серію паспорта, ідентифікаційний код, дату народження, а до опосередкованих – координати місцезнаходження, IP-адреса, MAC-адреса, файли-cookies [4].

Регламент про персональні дані не має прямого відношення до українського законодавства, але безпосередньо може стосуватись діяльності вітчизняних компаній, не тільки IT, але будь-якого сектору економіки.

Сфера дії GDPR має екстериторіальну дію і застосовується до всіх компаній, які обробляють персональні дані резидентів і громадян ЄС, незалежно від місцезнаходження такої компанії. Іншими словами філії, представництва українських організацій на території ЄС повинні будуть відповідати новим вимогам.

Регламент передбачає необхідність посилення приватності. Окрім стандартного найвищого рівня приватності за замовчуванням (наприклад, у соціальних мережах), у перспективі може бути необхідним збирання згоди суб'єкта на обробку кожного окремого пункту інформації, який він вводить. У цьому аспекті є цікавими положення Регламенту, в якому вказано, що держави-члени ЄС повинні забезпечити приватність на робочому місці. Зокрема, якщо роботодавець контролює працівників шляхом встановлення камер, працівник повинен про це знати та надати згоду на обробку персональних даних. Таке правило також застосовуватиметься в Україні, якщо працівник є громадянином ЄС [5].

Система захисту персональних даних в Україні потребує серйозних змін. У держави немає достатньої законодавчої бази і структури для поліпшення ефективності захисту прав. Зокрема немає чіткої класифікації персональних даних, а основною проблемою у процесі запровадження класифікації персональних даних, котра вимагає адекватного правового рішення, є те, що часто одні й ті ж персональні дані можуть бути одночасно віднесені до декількох видів.

Українське законодавство про захист персональних даних, не має чіткого та взаємозалежного з європейським законодавством визначення персональних даних. Дане питання потребує змін, якими необхідно встановити, що

персональні дані є конфіденційною інформацією і їх обробка здійснюється виключно на підставі Закону України «Про захист персональних даних».

Слід більш детально врегулювати відносини між володільцем та розпорядником. Питання взаємодії володільця персональних даних та розпорядника персональних даних мають бути врегульовані окремою статтею Закону України «Про захист персональних даних».

На жаль, в національному законодавстві неможливо знайти норми, які б закріплювали дане право бути забутим (фізичне видалення даних з усіх серверів). Так, видалення даних доступне тільки після набрання законної сили рішення суду щодо їх видалення або знищення.

Ми вважаємо, що для розв'язання протиріч між національною нормативно-правовою базою та європейським та міжнародним законодавством у сфері захисту інформації про особу необхідно на законодавчому рівні слід передбачити механізм блокування розміщеної в Інтернеті інформації та впровадити в Закон України «Про захист персональних даних» право на забуття, визначивши обставини, порядок звернення. Зміни в законодавстві необхідно поєднувати із створенням державного органу для ефективного механізму нагляду та притягнення до відповідальності порушників.

Перевагами імплементації GDPR в Україні буде статус «GDPR-compliant state», який дозволить залучати українських підрядників без додаткових гарантій та перевірок з європейськими компаніями. Що буде сприяти розвитку українського ІТ-бізнесу з іноземними компаніями.

Отже, враховуючи останні зміни в європейському законодавстві українські компанії мають підлаштовувати свою діяльність відповідно до вимог Загального регламенту про захист даних (GDPR) та очікувати встановлення нової правової бази, що полегшить співпрацю з державами ЄС.

Література:

1. Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. – К.: К.І.С., 2015. – 220 с.
2. Єсімов С.С. Захист персональних даних у контексті розвитку динамічних систем. Науковий вісник державного університету внутрішніх справ. 2013. №3. С.198-207.
3. URL:http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/03_2013/13yesdis.pdf
4. 3. Міжнародно-правовий досвід захисту персональних даних напрямки вдосконалення в Україні. Сопілко І.М. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: Зб. наук. пр. – К. : НАУ, 2014. – № 4 (33)
5. Вплив GDPR на український бізнес. URL:https://jurliga.ligazakon.net/experts/225/799_vpliv-gdpr-na-ukranskiy-bznes
6. Вплив загального регулювання захисту даних на контролерів та процесорів персональних даних резидентів України. Тарасюк А.В. “Інформація і право” № 1(24)/2018 С.28-35
7. GDPR – нові виклики для обробників персональних даних в Україні URL: <http://jurblog.com.ua/2017/11/gdpr-novi-vikliki-dlya-obrobnikov-personalnih-danih-v-ukrayini/>

Харчук Марія Вікторівна,
*магістр I курсу юридичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Актуальність теми. В сучасних політичних та соціально-економічних умовах існування України розбудова національної фінансової системи безпосередньо пов'язана з реформуванням та подальшим становленням такого її інституту, як фінансовий контроль. Належним чином організований, дієвий фінансовий контроль є не тільки ефективним інструментом виявлення, усунення і попередження різноманітних зловживань та порушень, але й значною мірою виступає запорукою безпеки і стабільності держави в цілому.

Разом з тим, швидкий розвиток та часті зміни нормативно-правової бази у фінансовій сфері супроводжуються одночасним значним відставанням системного регулювання цього інституту, неповнотою теоретичного обґрунтування його методології, змісту та сутності, а відтак – недосконалістю термінологічного закріплення у законодавстві.

Виклад основного матеріалу. Належне правове регулювання та результативне застосування контрольних процедур у фінансовій сфері вимагає, передусім, чіткого окреслення основних термінів, що зумовлено багатозначністю та доволі широким спектром використання поняття «фінансовий контроль». Проте серед вчених немає єдиної думки щодо визначення цього терміну.

Так, наприклад, фінансовий контроль розглядають як: 1) одну з форм управління фінансами, особливу сферу контролю, зумовлену формуванням і використанням фінансових ресурсів у всіх структурних підрозділах економіки держави. Він передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їх законності, економічної доцільності та досягнення позитивних результатів роботи. Сферою фінансового контролю є господарські операції, здійснювані з використанням грошей, а в окремих випадках і без них (наприклад, бартерні угоди); 2) комплексну і цілеспрямовану фінансово-правову діяльність органів фінансового контролю або їхніх підрозділів чи представників, а також осіб, уповноважених здійснювати контроль, що базується на положеннях актів чинного законодавства. Він полягає в установленні фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності та спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин, а також передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їхньої достовірності, законності, доцільності й ефективності [1, с. 11].

Відсутність однаковості серед науковців стосовно змісту терміну «фінансовий контроль» значною мірою зумовлена й тією обставиною, що визначення цього поняття на рівні закону в Україні немає. Водночас, деякі чинні спеціальні підзаконні нормативно-правові акти трактують його по-різному.

Зокрема, відповідно до п. 3 Термінологічної бази системи внутрішнього контролю та аудиту Державного казначейства України, затвердженої наказом Державного казначейства України від 07.10.2008 р. № 417, фінансовий контроль – перевірка відповідності виконуваних операцій та їх відображення в бухгалтерському обліку та звітності вимогам законодавства України [2].

Інше за змістом поняття фінансового контролю міститься в Інструкції про порядок здійснення внутрішнього фінансового контролю за роботою державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики України, затвердженій Наказом Мінагрополітики від 22.02.2007 р. № 112. У цьому документі фінансовий контроль визначається як функція дослідження суб'єктом фінансового контролю об'єкта фінансового контролю, спрямована на забезпечення дотримання законності, ефективності та економічної доцільності в ході формування, володіння, використання і відчуження об'єктів права власності [3].

Однак, незважаючи на наявність легального, закріпленого на рівні наказів окремих органів виконавчої влади України поняття “фінансовий контроль”, його застосування для цілей фінансової системи держави загалом є неможливим у силу специфіки сфер застосування, які регламентуються названими документами. Безумовно, інститут фінансового контролю – явище більш складне й комплексне, а тому його зміст не може зводитися до тих визначень, які містять названі підзаконні нормативно-правові акти.

Слід зауважити, що ряд авторів звужують фінансовий контроль до державного фінансового контролю, який є його складовою. Наприклад, фінансовий контроль визначають як діяльність державних та громадських органів, що полягає в перевірці обґрунтованості процесів формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою отримання планових пропорцій у розширеному виробництві. Більше того, фінансовий контроль розглядають як складову державного фінансового контролю [1, с. 11].

Подібні підходи до розуміння фінансового контролю є необґрунтованими, оскільки правові та організаційні засади здійснення державного фінансового контролю в нашій державі регулюються Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. Незважаючи на те, що в ньому відсутнє визначення терміну «державний фінансовий контроль», зміст останнього розкривається у ч. 1 ст. 2 цього Закону, відповідно до норм якої головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних

коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи), за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні [4].

Беззаперечним є й існування в Україні таких видів фінансового контролю, як громадський та муніципальний, а тому ототожнення державного фінансового контролю із власне фінансовим контролем – помилкове.

Висновки. Відсутність на законодавчому рівні термінологічного визначення поняття «фінансовий контроль» суттєво ускладнює розуміння змісту цього інституту, призводить до його неоднокового тлумачення (а на практиці – й застосування відповідних правових норм) і може бути перешкодою для безпеки та стабільності держави у фінансовій сфері. Зважаючи на це, доцільно закріпити у фінансовому законодавстві чітке формулювання даного терміну, окресливши його ключові характеристики відповідно до основних наукових досліджень з цього питання. Реалізація такої пропозиції не тільки відповідатиме основним тенденціям у сфері нормотворчості, але й сприятиме визначенню кола суб'єктів контролю й чіткому розмежуванню їх компетенції з метою максимально ефективного здійснення контрольних дій у фінансовій сфері.

Література:

1. Базась М. Ф. Методика та організація фінансового контролю: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2004. 440 с.
2. Термінологічна база системи внутрішнього контролю та аудиту Державного казначейства України, затверджена наказом Державного казначейства України від 07.10.2008 р. № 417 (зі змінами). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0417506-08>.
3. Інструкція про порядок здійснення внутрішнього фінансового контролю за роботою державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики України, затверджена Наказом Мінагрополітики від 22.02.2007 р. № 112. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0112555-07>.
4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII (зі змінами). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

Хилевич Тетяна Василівна,
*студентка ПІ-23 ПЮІ Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків, Україна*

Науковий керівник:
Куш Олексій Євгенович,
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри конституційного,
адміністративного, екологічного та
трудового права ПЮІ Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків, Україна*

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ НА ВИБОРАХ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Актуальність цього питання набуває нового значення через проведення у 2019 році виборів Президента України. Передвиборна агітація є важливим етапом будь-якої виборчої кампанії. Саме завдяки агітації у виборців формуються власні думки та бачення виборчих перегонів. Основною ціллю передвиборної агітації на президентських виборах є сформуванню волю виборця проголосувати за того чи іншого кандидата на пост Президента України.

В загальному правовідносини у сфері виборчого права та організації виборів визначено ст. 3 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованого Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР та Конституцією України. Для регулювання проведення саме президентських виборів 5 березня 1999 року було прийнято ЗУ «Про вибори Президента України». щодо передвиборної агітації цей закон надає її визначення, перераховує форми та засоби її здійснення, а головне стаття 64 цього закону визначає існуючі обмеження щодо ведення передвиборної агітації на президентських виборах.

Відповідальність за незаконні дії проти виборчих прав і свобод передбачена статтями 157—160 Кримінального кодексу України (далі — КК). За неправомірні дії, які посягатимуть на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення, наступатиме відповідальність, що передбачена нормами статей 212-7—212-21 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП). Норми зазначених статей КпАП та КК є бланкетними, тому за роз'ясненнями їх положень слід звертатися до законів нормативно-правових актів, зокрема постанов ЦВК. Саме для розгляду правопорушень, які пов'язані з обмеженням щодо ведення передвиборної агітації на президентських виборах, необхідно звертатись до ЗУ «Про вибори Президента України».

Звернувшись до ст. 105 ЗУ «Про вибори Президента України», визначаємо, що особи, винні в порушенні законодавства про вибори Президента України, притягаються до кримінальної, адміністративної або іншої

відповідальності в порядку, встановленому законом. Щодо питання про притягнення до адміністративної відповідальності саме за порушення обмежень щодо передвиборної агітації на президентських виборах необхідно зупинитися на аналізі положень ЗУ «Про вибори Президента України», а також статей 212-12 – 212-15 КпАП.

Спираючись на перелік обмежень, які зазначені в статті 64 ЗУ «Про вибори Президента України», щодо передвиборної агітації на президентських виборах, можна сказати що вони стосуються декількох важливих аспектів. Насамперед, визначаються категорії осіб та органів, яким заборонено брати участь у передвиборній агітації. Так, до таких віднесено: осіб, які не є громадянами України; органи виконавчої влади, органам влади Автономної Республіки Крим та органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам і судам, їх посадовим і службовим особам у робочий час (крім випадків, коли відповідна особа є кандидатом на пост Президента України); члени виборчих комісій під час виконання обов'язків членів виборчих комісій на строк здійснення повноважень.

Другим важливим аспектом є обмеження щодо місця проведення передвиборної агітації. Важливим є те, що передвиборна агітація обмежується у військових частинах (формуваннях) та в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. Повністю забороняється проведення передвиборної агітації в зарубіжних засобах масової інформації, що діють на території України. Також існує заборона розміщувати агітаційні матеріали та політичну рекламу на пам'ятках архітектури та у місцях, де вони перешкоджатимуть безпеці дорожнього руху, на будинках і в приміщеннях органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної та комунальної форми власності.

Велика кількість обмежень складають такі заборони, що стосуються змісту та порядку ведення передвиборної агітації. Зокрема, заборонено поширювати у будь-якій формі матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки і так далі. Не можна розповсюджувати завідомо неправдиві відомості про кандидата на пост Президента України. заборонено розміщувати друковані передвиборні агітаційні матеріали, що не містять відомостей про установу, яка здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, та замовника відповідних матеріалів, а також інші важливі обмеження встановлені законом.

Четвертим важливим аспектом вважається такі види обмежень, що стосуються вчинення таких дій, які б вважалися непрямим підкупом виборців. Тобто, забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерей і таке інше.

Останньою групою обмежень є такі, що стосуються строків проведення передвиборної агітації. Зокрема, забороненою є публікація агітаційних

матеріалів у засобах масової інформації, розповсюдження виборчих листівок, розклеювання виборчих плакатів, публічні заклики голосувати за чи проти кандидатів на пост Президента України та розповсюдження політичної реклами з часу припинення передвиборної агітації. Передвиборні агітаційні матеріали знімаються з 24 години останньої п'ятниці, що передує дню виборів чи дню повторного голосування, відповідними службами місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

За порушення вищезазначених обмежень, які встановлено ст. 64 ЗУ «Про вибори Президента України», адміністративна відповідальність наступатиме у разі наступних правопорушень: щодо порушень права користуватися приміщеннями під час виборчої кампанії, а саме для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації; щодо виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск; порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених місцях. Вчинення кожного з перелічених адміністративних правопорушень тягне за собою накладення штрафів у розмірах, які визначені відповідними статтями КпАП.

Отже, проаналізувавши норми ЗУ «Про вибори Президента України» та глави 15-а Кодексу України про адміністративні правопорушення, варто вказати, що національне законодавство демократично регулює порядок проведення передвиборної агітації на президентських виборах, зокрема, визначивши законодавче регулювання встановлених обмежень щодо ведення передвиборної агітації.

Проте, є також деякі моменти, які потребують законодавчого вдосконалення. Зокрема, я вважаю, що необхідно вдосконалити ЗУ «Про вибори Президента України», так, щоб встановити обмеження для ЗМІ за тиждень до проведення голосування оприлюднювати неперевірені матеріали, які компрометують кандидатів на посаду Президента України. Та мій погляд, необхідно розширити перелік категорій осіб, яким заборонено брати участь у передвиборній агітації, задля уникнення ряду порушень, які пов'язані з цим питанням. Доцільним є детальніше врегулювання нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення призначення стягнень за порушення у сфері щодо проведення передвиборної агітації. Тому що в КК визначено злочином порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму та здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг. Через це, всі інші питання, які стосуються порушення обмежень щодо проведення передвиборної агітації не тільки на президентських виборах, а й на інших видах виборів в Україні, на мою думку,

необхідно визначати адміністративними порушеннями. Я вважаю, що такі доповнення будуть ще краще забезпечувати принцип рівності виборів та будуть своєрідною додатковою гарантією рівності можливостей для всіх суб'єктів виборчих перегонів. Також слугуватимуть засобом для чіткої кваліфікації правопорушень у відповідності до чинного законодавства.

Черниш В'ячеслав Віталійович,
*аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології Академії Державної
пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна*

ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ОЗНАКИ ТА ПРИНЦИПИ НАДАННЯ

З отриманням незалежності Україною було розпочато фундаментальні, а головне незворотні процеси реформування системи державного управління та управління економікою.

У ст. 3 Конституції України визначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Реалізація цього завдання вимагає ефективної організації надання широкого спектру публічних послуг задля створення зручних умов життя громадян, рівних можливостей для реалізації ними своїх прав при найоптимальніших витратах часу та необхідних ресурсів.

Все це потребує науково-теоретичного напрацювання та нормативно-правового визначення понять, завдань та принципів діяльності у сфері публічних послуг в Україні.

Поняття «публічні послуги» пов'язане із впровадженням у другій половині XIX ст. в країнах Західної Європи в державні інституції механізмів бізнес-управління з метою підвищення якості обслуговування та задоволення потреб клієнтів. У вітчизняну теорію права цей термін перейшов із «теорії сервісних держав».

Дослідженням зазначених питань займалися такі вчені як Є. О. Легеза, Н. М. Мариняк, Л. М. Тимченко, М. В. Рябенко, С. І. Чаусовська та інші, якими напрацьовано науково-теоретичну концепцію публічних послуг.

Так, Є. О. Легеза дефініціює основні теоретичні положення такі, як «публічна послуга», «система публічних послуг», «процедура надання публічних послуг», «єдиний державний портал публічних послуг», «контроль за наданням публічних послуг», «відповідальність публічних службовців за надання публічних послуг», формулює принципи надання публічних послуг тощо [1, с. 81–85].

Інший вчений Н. М. Мариняк здійснює дослідження співвідношення понять «адміністративна послуга» з іншими суміжними поняттями [2].

Л. М. Тимченко критично аналізує розвиток нормативно-правового забезпечення надання публічних послуг, визначає суперечності та напрацьовує концептуальні напрями вдосконалення галузевого законодавства [3].

М. В. Рябенко розкриває зміст поняття «публічної послуги» як складової поняття суб'єкта злочину, передбаченого ст. 365² України [4, с. 66–69], С. І. Чаусовською досліджується поняття та сутнісні характеристики публічних послуг, взаємозв'язок з іншими видами послуг [5, с. 102–108].

Багато вітчизняних вчених, які досліджують сферу надання публічних послуг, поєднує підхід, за яким поняття «публічні послуги» розуміється в широкому сенсі, ототожнюючи інші поняття, такі як «публічні послуги», «управлінські послуги», «державні послуги», «соціальні послуги», «адміністративні послуги», «муніципальні послуги», «платні послуги», «громадські послуги» та вживаючи їх як синоніми. Проте, головна науково-теоретична тенденція за цим напрямом свідчить, що з «середовища публічних послуг» слід виділити «адміністративні послуги», які необхідно відрізнити від «неадміністративних», оскільки для надання перших необхідне прийняття державно-владного рішення, а для другої – ні.

Чинне законодавство, на жаль, не містить поняття «публічна послуга», проте з огляду на положення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, яка затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 90-р та напрацювання таких вчених, як С. І. Чаусовська, М. В. Рябенко, Л. М. Тимченко, Н. М. Мариняк та інших, можливо надати найбільш прийнятне формулювання цього явища, що відповідає потребам сьогодення, зокрема, публічні послуги – діяльність або результат діяльності уповноважених суб'єктів (органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що перебувають у їх управлінні або спеціальних суб'єктів, яким за законодавством надано право виконувати відповідні державно-владні функції), що здійснюється на підставі звернення фізичної або юридичної особи, за допомогою публічних фінансових ресурсів, результатом якої є прийняття офіційного акта, спрямованого на створення умов для реалізації та захисту прав та законних інтересів, визначених обов'язків особи, яка звернулася за послугою.

З огляду на сформульоване поняття спробуємо окреслити коло ключових завдань, що мають вирішуватися під час надання публічних послуг. По-перше, це створення ефективного державно-владного механізму регулювання суспільних процесів через поєднання імперативного та диспозитивного методів управління. По-друге, створення сприятливих умов для реалізації наданих громадянам прав та визначених обов'язків. По-третє, це корисний соціально-економічний ефект, результат діяльності публічного управління. По-четверте, наповнення публічних фондів для розподілу на найбільш значущі потреби та надання допомоги тим, хто її потребує. По-п'яте, створення передумов для залучення громадянського суспільства до здійснення функцій публічного управління.

Визначення поняття та ключових завдань публічних послуг дозволяє окреслити ознаки такого явища, як публічні послуги, а саме:

- надаються завжди за заявочним принципом;
- надаються спеціально-уповноваженим суб'єктом через особистий контакт або через сервіс;
- є різновидом нематеріальної діяльності;
- мають соціальну значимість та орієнтованість;
- забезпечуються та гарантуються державними інституціями, регламентовані в нормативно-правових актах;
- реалізуються за рахунок публічних фінансових ресурсів;
- характеризують функціональні можливості суб'єкта надання адміністративних послуг.

Суспільна значимість публічних послуг обумовлює принципи їх надання. Так, термін «принцип» з латинської означає начало, основа, тобто основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються імперативністю, універсальністю, загальною значущістю.

На думку, Є. А. Легези, принципи надання публічних послуг – це основоположні засади, на яких ґрунтується процес діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг фізичним та юридичним особам [1, с. 81–85].

Принципи надання публічних послуг знаходять своє відображення в законодавчих актах, які регулюють зазначену сферу та відповідають загальноприйнятним науково-теоретичним концепціям про загальноправові та спеціально-правові принципи явищ правової дійсності.

Так, до загальних принципів необхідно віднести: законність, пріоритет прав та свобод людини і громадянина, рівність громадян перед законом, демократизм, взаємну відповідальність держави та людини, гуманізм, справедливість, відкритість і прозорість, загальнодоступність тощо.

До спеціальних принципів належать такі: принцип якості публічних послуг, юридичної визначеності, раціональності, відповідальності, формальної визначеності, оперативності та своєчасності, захисту персональних даних та ін.

Дотримання принципів надання публічних послуг є важливим завданням для ефективного реформування сектору державного управління, децентралізації владних повноважень, побудови демократичної, правової, соціальної держави, і, врешті-решт, забезпечення потреб громадян в реалізації їхніх можливостей, наданих законодавством прав.

Література:

1. Легеза Є. О. Основні теоретичні положення концепції публічних послуг в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9. С. 81–85.
2. Мариняк Н. М. Адміністративна послуга та її співвідношення з суміжними поняттями. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2131/vnulpurn201582412.pdf> (дата звернення: 21.04.2019).
3. Тимченко Л. Публічні послуги в Україні: розвиток нормативно-правового забезпечення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_03\(6\)/10tlmnpz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_03(6)/10tlmnpz.pdf) (дата звернення: 21.04.2019).

4. Рябенко М. В. Публічні послуги як складова поняття спеціального суб'єкта злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 27. Т. 3. С. 66–69.
5. Чаусовська С. І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2017. № 1. С. 102–108.

Чумак Анастасія Сергіївна,
*студентка 3 курсу Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

Науковий керівник:
Дриголь Олександра Олександрівна,
*викладач кафедри адміністративного і
кримінального права Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара, м. Дніпро, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВИХ ПРОЦЕДУР

У розвинених країнах одним із факторів розвитку громадянського суспільства є дієвий, налагоджено функціонуючий інститут судових процедур. Саме тому обраний Україною шлях до Європейського Союзу вимагає кардинальних перетворень і реформування чинної системи судочинства. На сьогодні в Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. передбачено розроблення та прийняття більше ніж 60 реформ, у т. ч. запровадження судової реформи, реалізація якої наблизить Україну до членства в ЄС [2].

Водночас у сфері надання судових послуг в Україні існують суттєві проблеми щодо забезпечення об'єктивного, своєчасного, справедливого та, найголовніше, якісного судового процесу. Саме тому у зв'язку з наміром України набути членство в ЄС у 2020 р. питання з'ясування сутності судових процедур потребують негайного вирішення.

Сучасний стан регулювання судових процедур в Україні характеризується багатьма недоліками та проблемами, незважаючи на те, що держава повинна гарантувати кожному громадянину право на неупереджене та справедливе вирішення її справи протягом розумного строку [1].

Доступність інформації досягається, передусім, шляхом розміщення в приміщеннях суду, призначених для особистого прийому, інформаційних стендів, де має вивішуватися інформація щодо отримання судової послуги, структурного підрозділу, до якого необхідно звернутися, переліку необхідних документів, прийомних днів та годин прийому, строків розгляду звернення, розміру та порядку сплати збору (плати), законодавства, яке регулює порядок надання тієї чи іншої судової послуги, а також контактний номер телефону, за яким споживач судової послуги може уточнити необхідну для нього

інформацію, дістати зразки заповнених документів тощо. Дана інформація повинна надаватися безоплатно та бути загальнодоступною.

Способом мінімізації даного корупційного ризику є створення консультаційних кабінетів (у разі якщо обсяг консультаційних звернень є значним), створення довідкових служб, у тому числі телефонної довідки. Такі служби повинні працювати кожного робочого дня (а по можливості й у вихідні дні). Має бути подолана звична для багатьох органів влади, в тому числі і суду, ситуація стабільного сигналу «зайнято» або відсутності відповіді в разі використання телефонного зв'язку [3].

Ще більш перспективним способом надання інформації щодо судової процедури може бути впровадження консультацій в онлайн режимі. Для цього необхідно забезпечити посадових осіб суду належними інформаційно-комунікаційними технологіями. З метою забезпечення споживачів судових послуг відомостями про процедуру отримання судової послуги необхідно створювати та забезпечувати функціонування веб-сторінок, інших електронних ресурсів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Але при цьому необхідно звернути увагу також на таку проблему, як «цифрове розшарування» – поділ на тих, хто має доступ до Інтернету, та тих, у кого такий доступ відсутній. Для її розв'язання доцільно встановлювати у приміщенні суду, які надають судові послуги, спеціальні термінали, за допомогою яких відвідувачі суду зможуть отримати ту ж інформацію, яка буде міститися на веб-сторінці даного органу. Таким чином, жодна особа не буде обмежена у своєму праві отримати повну та достовірну інформацію в тому числі з використанням новітніх технологій.

Ще один напрямок підвищення ефективності діяльності суду з надання судових послуг стосується відповідного фінансування і матеріально-технічного забезпечення.

На сьогодні проблемні питання, пов'язані з фінансуванням судової гілки влади, є одними з найактуальніших, адже обговорюється на кожній конференції суддів адміністративних судів та в Комітеті з питань верховенства права та правосуддя Верховної Ради України[4].

Оскільки суддівська винагорода є законодавчо захищеною і виплачується в повному обсязі із єдиного для суддів і працівників апаратів суддів фонду оплати праці, то наслідком дефіциту бюджетних призначень є реальне зниження рівня оплати праці працівників апаратів судів. Через низький рівень заробітної плати плінність кадрів у судах значно збільшилася і в деяких із них за останні роки досягає 50 відсотків. Безумовно, все це негативно позначається на надання судових послуг, а подальше скорочення видатків на утримання судової системи може призвести до зупинення роботи судів.

Одним із суттєвих недоліків в матеріально-технічному забезпеченні роботи судів щодо надання судових послуг є нестача сучасних технічних засобів, низький рівень інформатизації судових ділянок, істотна різниця рівня інформатизації апеляційних судів та місцевих судів, які розглядають адміністративні справи як суди першої інстанції.

Серед переваг електронного правосуддя варто окреслити економію кадрових, матеріальних, а також часових витрат для підготовки та подання

паперових документів та можливість учасникам процесу мати доступ до процесуальних документів провадження у зручний час [5].

Проект «Електронна доступність» дає можливість сторонам судових процесів знайомитись з документами справ дистанційно. Для використання даної послуги необхідно зареєструвати електронну адресу при подачі позовної заяви або заповнити відповідну форму запиту на офіційному веб-сайті суду.

Використання проекту щодо надсилання учасникам судових повісток у вигляді sms-повідомлень є не просто зручним та швидким способом повідомлення сторін судових проваджень про дату та час розгляду справи, а й спрямоване на підвищення якості роботи судів та значну економію державних коштів. Для отримання судової повістки в електронному вигляді учасникам судового процесу необхідно подати відповідну заяву до суду із зазначенням номеру мобільного телефону [4].

Отже, простота і чітке функціонування структури конкретного суду з регулювання судових процедур повинно мінімізувати витрати і орієнтувати суддівське співтовариство на результативну діяльність, а не на марне витрачання зусиль. Оптимальна організаційна структура суду дає можливість створити сприятливі умови для процесу прийняття управлінських і процесуальних рішень, її стабільність робить організацію стійкою і в той же час дозволяє успішно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Література:

1. Система оцінки якості роботи суду: стандарти, критерії, показники та методи : проект / розроблено та рекомендовано робочою групою з розробки системи оцінювання якості роботи суду за підтримки проекту USAID «Справедливе правосуддя» [Електронний ресурс]. Київ, 2014. 57 с. URL :http://court.gov.ua/userfiles/COURT_PERFORMANCE_UKR
2. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 41. Ст. 1267.
3. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні : Постанова Верховної Ради України від 28.04.1992 р. № 2296-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 426.
4. Іванченко О. Ю. Поняття та ознаки судових послуг в сучасному адміністративному праві. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 5. Т. 2. С. 19–21.
5. Кіреєв Д. В. Адміністративна юстиція: сучасні підходи до визначення [Електронний ресурс]. *Форум права*. 2012. № 33. С. 287–291. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012_3/12kdvpdv.pdf

Шавлак Валентина Романівна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету адвокатури Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків, Україна

ПОДАТОК НА НЕРУХОМЕ МАЙНО: ПОРІВНЯННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Історично, податок на майно є одним із перших податків, впроваджених у різних правових системах. Нерухоме майно є традиційним об'єктом оподаткування, який використовується починаючи з XVIII сторіччя. Податок на

нерухоме майно у вигляді податку з володіння нерухомим майном – один із найстаріших видів податку відомих фінансовій науці. Сьогодні податок на нерухоме майно існує приблизно в 130 країнах, але значимість його різна. У більшості країн надходження від цього податку становлять від 1 до 3,0% загальних податкових надходжень на всіх рівнях структури влади, але є і виключення. Так, частка цього податку у власних надходженнях місцевих бюджетів становить від 10,0% – у Данії, Фінляндії, Греції, Люксембурзі; до 50,0% – у Бельгії, Латвії, Литві, Польщі, Словенії [1].

Ст. 265 Податкового Кодексу України передбачає, податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю. В Україні, так само як і в Європейському Союзі, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є місцевим податком. Проте, істотно відрізняються граничні ставки податку та пільги щодо їх сплати.

У Німеччині передбачається сплата податку на нерухоме майно у розмірі 1% для фізичних осіб та 0,6% для підприємств щорічно від вартості майна, що оподатковується. Для майна фізичних осіб, вартістю менше 120 тис. євро та майна юридичних осіб вартістю менше 20 тис. євро застосовується пільга.

Українське законодавство пов'язує наявність пільги зі сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки із розміром бази оподаткування. База оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи - платника податку, зменшується для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів; для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. метрів; для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. метрів. Таке зменшення надається один раз за кожний базовий податковий період [2].

Податковим законодавством Франції передбачається сплата податку на нерухоме майно: будівлі та споруди, обладнання промислових і сільськогосподарських підприємств [3]. Складовою частиною податку на майно є податок на спадщину, запроваджений 1798 року, суб'єктами сплати є резиденти та нерезиденти у разі переходу права власності на майно, яке знаходиться на території Франції [4]. Ставка цього податку залежить від ринкової вартості успадкованого майна, може дорівнювати від 5% до 60 %.

Дуже низькі ставки податку на нерухомість встановлені в Ірландії – 0,18% від кадастрової вартості для майна, вартістю менше 1 мільйона євро, 0, 25% - для майна вартістю більше 1 мільйона євро.

Ставки податку в Україні для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад залежно від місця розташування та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5 відсотка розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного

(податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування.

Система оподаткування нерухомості, схожа на національну, діє у Польщі. Ставка податку рахується від одного квадратного метра і не може бути вищою, ніж гранична ставка, оголошена міністром фінансів Польщі на поточний рік.

Податкова система Греції передбачає, що резиденти та нерезиденти зобов'язані щорічно сплачувати податок на нерухомість, який складається із основної частини, яка вираховується за 1 квадратний метр та додаткової, яка обчислюється у відсотках від вартості майна. Фізичні особи сплачують додаткову частину щорічного оподаткування на нерухомість у разі, якщо вартість об'єкта оподаткування перевищує 200 тис. євро.

Отже, у країнах Європейського Співтовариства податок на нерухомість обліковується по різному: у Франції ставка фіксована і встановлюється муніципалітетами; у Польщі, Чехії ставка визначається із розрахунку на квадратний метр, як і в Україні; податкове законодавство Кіпру передбачає нарахування податків у відсотках від вартості майна. Не зважаючи на істотну різницю в механізмі вирахування податку на нерухоме майно, в усіх країнах Європейського Союзу він є місцевим.

Література:

1. Майстренко О. Податок на нерухоме майно як додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів / О. Майстренко // Право України, 2009. – № 10. – С. 119.
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Нідзельська О. Система оподаткування у Франції / О. Нідзельська // Вісник податкової служби України. – 1999. – 33.
4. Корецька С.О. Аналіз податкової системи Франції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2011/9.pdf

Шамрук Наталія Борисівна,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного, цивільного
та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної
служби, м. Чернігів, Україна*

Замура Каріна Сергіївна,

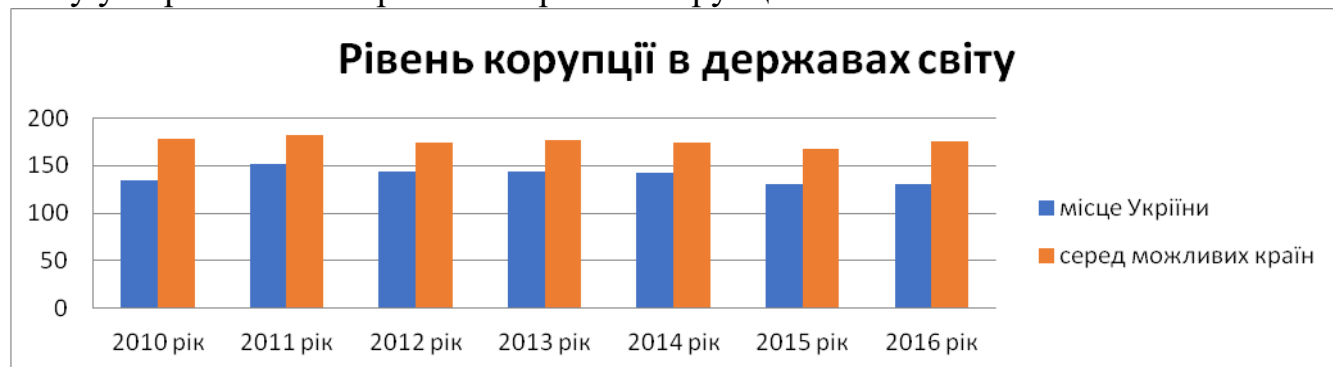
*слухач I курсу Академії Державної
пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна*

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ТА КОРУПЦІЙНОГО ЗЛОЧИНУ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

На даний час в Україні корупція є досить поширеним явищем у всіх верствах суспільства. Діяльність правоохоронних органів не достатнім чином спрямована на радикальне знищення корупції в державі. Корупція вже так укорінилась в нашому суспільстві, що існує загроза для подальшого існування

України. Вона є небезпечним явищем для країни та передбачає як цивільно-правову так і кримінальну відповідальність.

Нещодавні рейтинг провідних агентств, які оцінюють рівень корупції в державах світу, віднесли Україну до однієї категорії разом з Росією, Непалом та Іраном. Ми перебуваємо значно ближче до таких держав як Мавританія, Конго, Мадагаскар, ніж до країн Європи. На даній діаграмі зображено рейтинг країн світу у порівнянні з Україною за рівнем корупції.

(мал. 1).

Але на нормативному рівні боротьба з корупцією здійснюється саме з дня набрання Україною незалежності.

У жовтні 2014 року Верховна Рада України прийняла низку законів, спрямованих на посилення протидії корупції. Основним нормативно правовим актом є Закон України «Про запобігання корупції»[1].

Вказаний Закон України чітко встановлює коло суб'єктів, на яких поширюється дія вказаного Закону (ст. 3):

а) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

б) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

в) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та перебувають з підприємствами, установами, організаціями в трудових відносинах.

Вище зазначений закон передбачає введення в державі антикорупційної політики (антикорупційних програм), яка повинна ефективно здійснювати заходи щодо боротьби з корупцією.

Кримінальний кодекс України (далі КК України) передбачає кримінальну відповідальність за корупційні злочини, хоча чітко визначення поняття «корупційний злочин» відсутнє. Кодекс визначає лише перелік корупційних злочинів. Чітке формулювання поняття корупції, корупційного правопорушення та неправомірної вигоди зазначено у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 містить визначення корупційного правопорушення як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено

кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. У цій же статті даного Закону даються визначення понять «корупція» та «неправомірна вигода». корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій даної статті відповідного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [2].

Специфікою КК України є те, що тут не розглядається відповідальність за корупційні злочини в межах якогось окремого розділу його Особливої частини. Таким чином, серед 20-ти розділів Особливої частини цього Кодексу не існує розділу, який би мав назву «Корупційні злочини». Натомість законодавець застосував неординарний підхід – визначення корупційних злочинів дається у примітці до ст. 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям» у розділі IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» Загальної частини КК України. Зумовлено це тим, що саме у цій статті вперше згадується про термін «корупційний злочин» (у зв'язку з вирішенням питань про звільнення особи від кримінальної відповідальності), а отже, з позиції законодавчої техніки існує потреба в його визначенні в межах згаданої кримінально-правової норми.

Однак в юридичній літературі деякі науковці пропонують виробити єдине поняття «корупційний злочин» у межах конкретного складу злочину. Так, на думку І. В. Чубенка, який на теоретичному рівні порівнює склади злочинів, передбачені в КК України, і корупційні діяння, необхідно законодавчо закріпити поняття «корупційний злочин» і внести відповідні зміни до КК України, зокрема, до розділу XVII його Особливої частини, шляхом розробки нового складу злочину – «корупційний злочин» [4, с. 113-117].

Інші науковці не погоджуються з цим, вважаючи такий крок є недоцільним, оскільки корупційні діяння настільки різні за правовою природою, суспільною небезпекою, складом суб'єктів, видами покарань, що охопити їх в одній статті неможливо. Така думка, на наш погляд, є правильною. При цьому Р. П. Сімех наголошує, що, по-перше, формування нового та єдиного складу злочину на практиці створить проблеми з кваліфікацією, які навряд чи будуть ефективно вирішуватися; по-друге, корупційний злочин не є таким, що містить єдиний склад, – це видове поняття; по-третє, корупційні злочини – певна група злочинів, об'єднаних характерними для них ознаками корупції [3, с. 166-167].

Доречно буде зазначити, що майже кожний п'ятий громадянин України основною причиною корупції вважає моральний занепад суспільства, який породжує апатію, песимізм, падіння довіри до влади та інші негативні емоції.

Соціологічні дослідження свідчать, що значна частина громадян України не оцінює корупцію негативно і вважає для себе за можливе за допомогою корумпованих відносин (давання хабарів, використання службових можливостей родичів, друзів, знайомих, які перебувають на державній службі тощо) вирішувати особисті питання. За деякими опитуваннями, приблизно 75% жителів України переконані, що для позитивного вирішення питань у державних органах потрібно обов'язково давати хабарі.

Викладене свідчить про невисоку морально-психологічну готовність населення до рішучої протидії як корупції взагалі, так і корупційним правопорушенням, зокрема, тобто за такої морально-психологічної ситуації суспільство не тільки змирилося з існуючою ситуацією, пристосувавши до неї правила поведінки, але й визнає корупційні відносини припустимими з точки зору моралі й ефективними - з позиції досягнення результату.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення: 15.04.2019).
2. Кримінальний кодекс України: закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення : 15.04.2019).
3. Сімах Р.П. Поняття корупційного злочину за законодавством України та Федеративної Республіки Німеччина (порівняльно-правовий аспект) *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 166-167.
4. Чубенко І. В. Генезис поняття корупції. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 1(87). С. 113-117.

Шишко Анастасія Сергіївна
*студентка 3 курсу юридичного
факультету Східноєвропейського
національного університету імені Лесі
Українки, м. Луцьк, Україна*

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Аналіз соціально-економічних передумов побудови та подальшого реформування публічних закупівель дає можливість встановити фактори, що визначають спрямування і характер взаємовідносин між учасниками закупівель (замовником і постачальником), а також виконання системою закупівель функцій забезпечення потреб держави й територіальної громади у товарах, роботах і послугах.

При цьому ефективне здійснення закупівельної діяльності передбачає необхідність додержання основних принципів у цій сфері, одним із яких є відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель.

Виклад основного матеріалу. Закріплений у ст. 3 Закону України «Про публічні закупівлі» принцип відкритості та прозорості [1] полягає у системному і вчасному наданні необхідної інформації всім зацікавленим суб'єктам за допомогою загальнодоступних ресурсів (в тому числі у мережі Інтернет). Загалом же відкритість і прозорість у процесі закупівель досягаються шляхом використання спеціальних заходів і процедур, а також складанням звітності по всіх суттєвих діях, які супроводжують проведення закупівлі.

При цьому задля дотримання принципу інформативності (або ж відкритості, як його називає закон) та прозорості, потрібно чітко та неухильно дотримуватися норм законодавства, які регламентують весь процес організації та здійснення публічних закупівель.

Так, основними нормативно-правовими актами, які регулюють питання оприлюднення та надання інформації з метою реалізації принципу відкритості й прозорості у сфері закупівельної діяльності, є: Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV, а також підзаконні акти Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, серед яких: Наказ Мінекономрозвитку від 18.03.2016 р. № 477 «Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі», Наказ Мінекономрозвитку від 22.03.2016 р. № 490 «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель», Наказ Мінекономрозвитку від 12.06.2014 р. № 683 «Про затвердження Примірного виду, у якому подається інформація, необхідна для оприлюднення суб'єктами господарювання на веб-порталі Уповноваженого органу з питань державних закупівель» та ін.

Задля пришвидшення закупівельної діяльності, покращення процесу реалізації прав замовників та учасників закупівель, моніторингу їх діяльності, реєстрації, оголошення інформації, безпосереднього проведення закупівлі, визначення переможця та укладення договору було створено єдину електронну систему Prozorro.

Слід звернути увагу, що імперативна норма ст. 10 Закону України «Про публічні закупівлі» зобов'язує замовника самостійно та безоплатно через авторизовані електронні майданчики оприлюднювати на веб-порталі Уповноваженого органу в порядку, встановленому Уповноваженим органом та цим Законом, інформацію про закупівлю [1]. До складу такої інформації, зокрема, віднесено: оголошення про проведення процедури закупівлі та тендерну документацію – не пізніше ніж за 15 днів до дня розкриття тендерних пропозицій, якщо вартість закупівлі не перевищує межі, встановлені у частині четвертій цієї статті, та не пізніше 30 днів у разі перевищення таких меж; зміни до тендерної документації та роз'яснення до неї (у разі наявності) – протягом одного дня з дня прийняття рішення про їх внесення або надання роз'яснень; оголошення з відомостями про укладену рамкову угоду (у разі здійснення закупівлі за рамковими угодами) – не пізніше ніж через сім днів з дня укладення рамкової угоди; протокол розгляду тендерних пропозицій – протягом одного дня з дня його затвердження; повідомлення про намір укласти договір про закупівлю – протягом одного дня з дня прийняття рішення про

визначення переможця процедури закупівлі; інформацію про відхилення тендерної пропозиції учасника – протягом одного дня з дня прийняття рішення про відхилення; договір про закупівлю – протягом двох днів з дня його укладення; повідомлення про внесення змін до договору – протягом трьох днів з дня внесення змін; звіт про виконання договору – протягом трьох днів з дня закінчення строку дії договору, виконання договору або його розірвання; звіт про укладені договори – протягом одного дня з дня укладення договору [1].

Варто зауважити, що недотримання замовником встановленого наведеною статтею обов'язку щодо оприлюднення інформації про закупівлю породжує кілька груп юридичних наслідків. Зокрема, по-перше, тендерні процедури апріорі не можуть розпочинатися до/без оприлюднення оголошення про початок проведення процедури закупівлі. Крім цього, недотримання порядку оприлюднення інформації в окремих випадках може бути підставою для визнання недійсним договору про закупівлю, укладеного за результатами процедури, під час якої допущене порушення.

По-друге, в силу абз. 4 ч. 1 ст. 31 Закону України «Про публічні закупівлі», у разі порушення порядку оприлюднення оголошення про проведення процедури закупівлі, повідомлення про намір укласти договір, передбаченого цим Законом, замовник зобов'язаний відмінити торги [1].

І, нарешті, порушення хоча б однієї із вимог, передбачених ч. 1 ст. 10 Закону України «Про публічні закупівлі» являє собою недотримання правил оприлюднення інформації та може утворити склад адміністративного правопорушення, що має наслідком притягнення до відповідальності винуватих осіб.

До останніх, зокрема, належать працівники, які безпосередньо здійснюють організацію та проведення процедур закупівель, тобто голова та члени тендерного комітету й уповноважені особи [3].

Так, відповідно до ч. 1 ст. 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі відповідно до вимог законодавства; ненадання інформації, документів та матеріалів у випадках, передбачених законом, – тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб від семисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2], тобто від 11 900 до 17 000 грн.

Згідно з ч. 2 цієї ж статті ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за одне з правопорушень, зазначених у частині першій цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2], тобто від 17 000 до 25 500 грн.

Адміністративна відповідальність за ст. 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення настає також і за порушення вимог ст. 4 Закону України «Про публічні закупівлі». Нормами останньої, зокрема, встановлено, що закупівля здійснюється відповідно до річного плану. Річний план, додаток до річного плану та зміни до них безоплатно оприлюднюються на веб-порталі Уповноваженого органу з питань закупівель протягом п'яти днів з дня їх затвердження [1].

Висновки. Отже, проаналізувавши закріплений у ст. 3 Закону України «Про публічні закупівлі» принцип відкритості та прозорості, можна стверджувати, що чинне законодавство містить чіткий перелік інформації про закупівлю, яка у встановленому порядку підлягає оприлюдненню замовником, а також визначені для оприлюднення строки. У разі ж порушення таких строків і порядку, а також ненадання інформації, документів та матеріалів у випадках, передбачених законом, винуваті особи, крім настання для них інших негативних наслідків, можуть бути притягнуті до юридичної відповідальності за ст. 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Література:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII (зі змінами). Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n119> (дата звернення: 20.04.2019).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змінами). Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1567> (дата звернення: 20.04.2019).
3. Система публічних закупівель в Україні: коли все ProZorro URL:<https://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/31/608226/>.

Наукове видання

**95 річниці Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка – присвячується**

**Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні і світі:
матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та
молодих учених (м. Суми, 17 травня 2019 р.)**

Том I

Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019 р.

Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск *О. М. Іваній*
Комп'ютерний набір *А. М. Кучук*
Комп'ютерна верстка *В. А. Замошнікова*

Здано в набір 02.04.19. Підписано до друку 23.04.19
Формат 60x84/16. Гарн. Arial. Друк ризогр. Папір офсет.
Умовн. друк. арк. 19,41. Обл.-вид. арк. 29,25.
Тираж 100. Вид. № 15.

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено у видавництві СумДПУ імені А. С. Макаренка